

hola vii supra num. 78. *versum adulterium*, Farinacius in *praxi crimin. quest.* 136. n. 55. & 56. ac etiam Sanchez d. *disp.* 13. num. 40. ac proinde ad eundem adulterij probationem sufficienter presumptiones, & coniecturæ, quæ inducant Iudicem ad credulitatem. Et quod adulterij directæ, atque euidenter Metaphysicæ nequeat probari, est adeo verum, quod si quis nudus super nudam feminam in ipso actu reperiatur, non directo adhuc, & Metaphysica certitudine constat adulterium esse consummatum, & Physicæ sequitur ut aliis relictis notatur Malfardus *concl.* 59. n. 6. & 7. & Menoch d. *presumpt.* 41. n. 12. atque Sanch. d. n. 40. quia iniquum fieri potest, ut femina sit arcta, vel cur impotens, ut non seminauerit intra vas, tunc enim tantum (vt Malfardus d. *concl.* 57. n. 5. notat) adulterium dicitur direc- te probari, quando prudens in prudendis, vel obsecans sunt politia: unde infert, quod testes sic deponentes vidisse veneram coniunctionem maris, & feminae, sunt suspecti de falso, quod idem post plures alios tradit Farinacius d. *quest.* 136. n. 6. Quare concluditur adulterium esse commissum & sequitur, cum sit delictum, quod sit occulte, & nequeat illius opus in se, & per se oculis inspicere, seu videri, non exigit eas exactas, & decretas probationes, quæ regulariter requiruntur in aliis criminibus, quæ patent oculis, & palam perpetrantur, sed sufficienter ex præsumptionibus, & coniecturis virginibus, & violentis suadentibus. aliter fieri non potuisse, vt etiam probat cap. *litteræ de præsumptionib.* & pater Doctores allegatos, tradunt communiter alij, quos P. Barbosa d. n. 79. refert.

63 Et communis doctrina est, quod in his, quæ sunt difficilis probationis, præsumptiones, & coniecturæ non leues, sed vigentes, & violentæ inducant plenam, & legitimam probationem *Item omnis §. a barbaris. ff. de re militari. c. præterea de testibus.* & latè d. p. 1. n. 2. *versus succedat iur.* & n. 81. P. Barbosa alios allegans præterit Rotam dicit §. 1. num. 2. in 2. parte *noni sumum*, & Paulum de Castro *conf.* 243. lib. 2. distinguente scilicet, quod in negotio, in quo solent adhiberi probationes per testes, vel instrumenta ad illius negotij probationem, requiruntur plenæ, & exactæ probationes, in negotio verò, quod consuevit occulte celebrari, vel quod sua natura liquidè probari nequit, non requiritur exacta probatio, sed sufficient coniecturæ, quæ inducant Iudicem ad credulitatem d. *Item omnis §. a barbaris.* ff. de re militari, nam aliqui veritas facile periret, cui iura semper fauent, ne pereat, l. *fin. ff. de probat.*

64 Deueniendo igitur ad particulares præsumptiones & coniecturas adulterij (omissa ea coniectura, quæ ex ipsa natura oritur in coniugata, quam maritus, post absentiam ab ea per annum, reperit prægnantem, per quam sufficienter probati adulterium non solum quoad amissionem dotis, sed & iam vt possit mulier puniri pena l. *Sulæ de adulter.* vt rem certam tradunt Menoc. d. *presumpt.* 41. numero 5. & 6. & alios refert Farinacius in *praxi crimin. p. 5. q. 136. num. 100.*) Primo amplexus, & oscula, vt constat ex solum interuenisse inter mulierem, & virum, neque processum fuisse ulterius, non sunt præsumptio, & coniectura adulterij commissi, neque vt vxor ideo dotem amittat, neque vt possit fieri thori separatio, nedum vt possit mulier coniugata puniri, tanquam adultera, licet ob impudicitiam puniri debeat alia mitiori pena, ita P. Barbosa ex communi Doctorem, quos refert d. p. 1. in principio n. 7. 2. *versus pro concordia*, cum hoc casum constet non interuenisse adulterium, nec iure tantum reperiatur, vxorem propter oscula, & amplexum cum alieno tanquam adulteram primari dote, vel incurrere penam separationis à marito, vel dista l. *Sulæ* latè contra vxorem adulteram. Et

quod propter amplexus, & oscula, cum alieno viro simpliciter probata, vxor non amittat dotem, nec possit repudiari, sentiunt Couar. *Epist. de sponsalibus* d. p. 2. cap. 7. §. 6. num. 3. & pluri alij Iurisperiti, quos late refert P. Barbosa in d. l. 2. p. 1. num. 70. *versus finem ff. solut. matrim.* Quamvis contrarium sentierit Baldus in c. tue n. 4. de *procuratoribus*, & plures alij quos recenset idem Barbosa n. 6. 9. *versus finem*, quos n. 70. 71. & 72. latè reprobant, & eorum fundamentis respondet. Qui etiam d. n. 70. initio notat, quod quamvis oscula, & amplexus sint præambula adulterij, non tamen illud inducunt arg. c. 1. de *Matrimonio contrahe. contra interdictionem Ecclesie*, & comprobant ex traditis à S. Thoma 2. 2. q. 151. art. 4. in corp. quod pudicitia, & castitas diuerso modo læduntur, nam pudicitia læditur per signa venererum, vt sunt oscula, & amplexus, castitas autem læditur per venererum commixtionem, atque adeo cum per oscula, & amplexus non lædatur castitas, neque etiam dici potest committi adulterium. Quin imò oscula, & amplexus, secundum suam speciem, non solum non inducunt adulterium, aut fornicationem, sed neque etiam peccatum mortale, nisi fiant causa libidinis, vt S. Th. ubi supra q. 154. art. 4. & in multis regionibus ex consuetudine nullam videntur continere turpitudinem. Verum quidem est, quod licet amplecti & osculari mulierem, sit de se actus iudicialis, qui ad bonum, & malum finem potest referri, nihilominus quia regulariter, & à communiter accidentibus, & ex communi loquendi vsu, referuntur ad adu libidinis, & impudicitie, de osculo, & amplexu impudico, & minime à lege permisso, communiter intelligitur, vt tradunt Menoc. de *presumptionibus* d. lib. 1. *presumpt.* 2. n. 60. Malfardus d. *concl.* 59. n. 16. & *concl.* 64. n. 6. Quapropter illud, Glossa in cap. *absit* 1. q. 1. enod si Clericus reperiatur amplecti, & osculari mulierem, præsumendum scilicet fraterno amore indutum ad benedicendum, non vero vt vellet eam adulterare, seu carnaliter cognoscere, reprehendunt communiter Doctores, Felin. in c. *auditis* n. 3. *versus* & per prædilla de *scripte*. Farinacius d. q. 121. n. 7. & 8. Menoc. d. n. 60. & *ead. lib.* §. 1. *presumpt.* 41. n. 20. & alij à Farinacius, & à Menoc. d. *presumpt.* 41. n. 19. & ab Angustino Glossa *cellam. ad d. c. absit*, relati; Nisi talem idem Glossa didicim intelligant procedere tantum, quando concutitur alie coniecturæ persuadentes non scilicet libidinis causa, vt declarauit Decius in *lun. hac* n. 11. C. *unde legitimi* & d. n. 20. notauit idem Menoc. Quod etiam dixit Hieronymus Gabriel *conf.* 50. n. 19. & *seq. vol. 2. scilicet*, quod si mulier sola reperiatur cum eius aduocato in aliqua camera secrete, præsumi potius ab eo consilium querere, quam velle secum fornicari, vel actus inhonestos illum cum ea habere, non videtur admittendum, nisi ex qualitate personarum, & non concurrentibus aliis indicijis turpitudinis, illud suadeat: idem si reperiatur conlanguens cum sanguinea in eodem lecto, censeri enim deberet potius ibi esse ad turpem finem nisi personarum qualitas aliud suaderet credendum, quod tamen latius Malfardus *concl.* 31. 2.

Quod ergo conuenitur est, an oscula, & amplexus in dubio, an processum sit ulterius ad alios actus adulterio seu fornicationi proximiores, & ad ipsam carnalem copulam, inducant vigentem, & violentam præsumptionem, & coniecturam adulterij, vel fornicationis & ex his plene præsumptis censetur probatum adulterium, & censetur ad effectum amissionis dotis, & separationis, & criminaliter ad effectum, vt vxor tanquam adultera puniatur corporali pena. Et eisdem osculis, & amplexibus probatis, censeri plene præsumptum probatum adulterium, sentiunt Glossa, *lucis supra* n. 6. 1. *allegatis*, Albericus

Litem apud Zabonem § appellare, Baldus in c. na. n. 4. de procurat. Farinac. tom. 5. praxia criminali q. 136. n. 197. Caballus allegato casu 300. n. 29. & plurimi alij quos referunt Clarus, Farinac. & Caballus citatis locis, Menoc. lib. 5. præsumpt. d. 1. n. 26. Malfardus concl. 57. & concl. 64. P. Barbosa in d. l. 2. p. 1. in principio n. 69. versu finem, & Sanchez de matrimon. lib. 10. disp. 12. n. 46. & esse receptam sententiam tradit, Iulius, Clarus lib. 5. § adulterium num. 16. versu finem etiam. Probant, quia oscula, & amplexus sunt proxima præluia, & preparatoria adulterij, seu actus proximi adulterio, vt aiunt locis citatis Clarus & Farinac. licet autem ex præluia adulterij remotis, vt est sola inuentio in aliqua camera, absque actu venereo, & impudico, non probetur carnalis copula, vt idem Farinac. ex communi Doctorem, quos refert, tradit, tamen, si præluia adulterij, seu copule carnalis sint proxima, & probata, inducunt plenam præsumptionem probationem adulterij, seu coitus carnalis consummati. De hac autem sententia Clarus loco citato, dicit, quod ipse eam non fuisse sequutus in iudicando ad imponendam poenam ordinarij delicti, addens multos etiam, contra Baldum, tenuisse, quorum opinionem communem esse attestatur Beronius in rub. de iudiciis n. 22. relatus à Padilla in l. transigere n. 87. ff. de transact. & Farinac. d. q. 136. n. 132. & 134. & 135. dicit, quod ista sola præsumptio ex osculis, & amplexibus non sufficiat ad condemnandum de adulterio præterito, siue etiam futuro; benefacit iudicium ad torturam. Et si n. 139. refert Zanget in tract. de tortur. cap. 2. n. 74. negantem ex amplexu, & osculo oriri iudicium ad torturam, nisi ex circumstantiis, & qualitate personarum Index moueatur ad credendum actum venereum verisimiliter subsequutum fuisse.

- 68 Altera igitur sententia tenet per oscula, & amplexus, vbi alia non concurrunt adminicula, non induci vrgentem, & violentam coniecturam, & præsumptionem adulterij, copulæ carnalis, siue osculis, & amplexibus tantum probatis, non videri plenè præsumptiue probatum adulterium, ita præter Padillam & Beronius locis allegatis Declius in rub. n. 2. C. de edendo, & Craetia conf. 305. n. 21. Nauarrus in rub. de iudiciis num. 10. Menoc. lib. 5. præsumpt. 41. n. 29. & seq. vsque ad num. 29. Malfardus allegata conclus. 57. n. 5. Sanchez d. disp. 12. n. 47. & plurimi alij inspersiti, quos recentest Malfardus, Menochius, & Sanchez, & Petrus Barbosa d. p. 1. in principio n. 70. post medium, & num. 74. versu & hinc, qui ibidem n. 70. & num. 73. versu, sed videntur, idem sentie. Probatur hac sententia, quia nullibi in iure reperitur tantum, oscula, & amplexus tantum, scilicet non concurrentibus aliis circumstantiis vrgentioribus, inducere suspicionem, seu coniecturam, & præsumptionem vrgentem, & violentam inducentem adulterium, vt supra notatum est: quin imo cap. litteris de præsumptionib. expressè exiguntur vrgentiora, & fortiora, & magis violenta indicia, vt adulterium oenseatur plenè præsumptiue probatum, ad effectum diuortij, vt infra explicatur. Quin etiam Bald. conf. 445. n. 1. lib. 2. dixit non solum non probari adulterium ex solis osculis, & amplexibus, sed neque ex eo, quod iuuenis cum muliere inueniatur clausus in camera, caligis dissolutis, muliere oñium cameræ clausum tenente, & negante, aliquid ibi esse, quia non inde necessario inferitur, quod actum venereis expleverint, cum potuerit iuuenis sic agere, vt adulteraret, & non perferret, & sic videntur potius proba vs conatus, quam consummatio delicti, & hoc idem notat Farinac. d. quest. 136. n. 36. Itaque si coniecturis probetur adulterium commissum, vt supra n. 63. probatum est, hoc tamen intelligitur de illis, quæ vel à natura, vel à lege, ve-

ab homine receptæ, & probatæ sunt, vt post Gloss. in l. habentem verbo damnari, ff. de panis, notat Menoc. d. n. 29. & n. 34. & Sanchez loco citato. Osculum autem, & amplexus, licet sint actus venerei, & impudici capere aliquæ 17. quest. 1. & consequenter poena digni, neque à rei natura pro viginti adulterij commissi præsumptione habentur, cum nulla virgens ratio hoc suadeat, neque etiam connumerantur inter coniecturas à iure receptas ad probandum commissum adulterium, vt idè Menoc. n. 28. & 35. quia nō in l. consensu, ff. de repud. neque in titulis Pandectarum, ne Cod. ad l. Iulian. de adulter. nec alibi. Quod factum putat idem Menoc. quia si osculum, vel amplexus coniectura est, tamen debia est, cum ita futurum, vt præteritum adulterium significare possit, cum tamen probationes concludentes esse debeant l. non hoc C. unde legitimi, & adulterium veraciter probari debeat, vt Iustinianus in §. quia verò plurimas versu. si de adulterio, auth. vt liceat matri, & unica. Vt osculum, vel amplexum esse potius actum adulterij preparatorium, & coniecturam futuri adulterij, sentierunt multi Doctores quos d. præsumpt. 41. n. 31. & 33. refert Menoc. (quamvis Farinac. d. q. 136. n. 134. dicat non posse negari, quod quando vir & mulier se osculantur, & amplexantur, facile præsumi possit, quod etiam ante hæc oscula, & amplexus, se carnaliter commiserint.) Qui Menoc. proinde concludit n. 36. osculum impudicum non facere violentam, seu vrgentem coniecturam, commissum fuisse adulterium, & sic per oscula impudica tantum non debere priuari mulierem sua dote, sed solum puniri poena extraordinaria (vt supra notatum est) cum sit actus venereus, sic impudicus, & inhonestus.

Vt igitur ex osculis, & amplexibus oriatur, seu inducatur probatio concludens adulterij commissi crimen, cū eis debent cōcurrere alia circumstantia facientes vrgentem, & violentam coniecturam, seu præsumptionem adulterium fuisse commissum, scilicet circumstantie loci, & temporis, & personarum, puta quod mulier, & vir fuerint inuenti in loco secreto, & abscondito, & in eodem lecto, & ibi steterint per tantum tempus, in quo potuerint consummare adulterium. Nam quamvis tunc carnaliter non commisceantur, sed reperiantur in solis osculis, & amplexibus; nihilominus plene præsumptiue probari iam antea adulterium commississe, tradunt expresse Gratus conf. 10. n. 26. lib. 2. Nauarrus in d. rub. de iudiciis d. n. 10. P. Barbosa in d. l. 2. p. 1. in principio n. 73. & 74. Farinac. d. quest. 136. n. 38. & Sanchez d. disp. 12. num. 45. & colligit Nauarrus ex d. cap. litteris de præsumpt. Quare quod dicunt Bartolus in l. quod ait lex in principio ff. ad l. Iulian. de adulter. in l. 2. de furtis, & Menoc. d. præsumpt. 41. n. 9. & plurimi alij ab eodem Menoc. ibidem à P. Barbosa & à Farinacio d. q. 136. num. 171. relati, nempe quod si quis solus cum sola, in loco secreto, & addito in osculis, & amplexibus reperitur, ex hoc probari præsumptiue adulterium esse perpetratum, & quod Gomez ad l. 80. Turin. §. o. initio, & alij à Farinacio d. num. 171. allegati, scilicet si mulier, & vir nudi, & soli in eodem lecto iacentes reperiantur, licet tunc non commisceantur, ex hoc per vehementem coniecturam, & præsumptionem adulterium probati id inferens ex d. cap. litteris, prædicta inquam, non sufficiunt ad concludentem probationem præsumptiuam adulterij, nisi addita circumstantia temporis, scilicet conder, seu probetur, mulierem & virum in eodem loco secreto in osculis, & amplexibus, vel in eodem loco nudos per tantum tempus fuisse, seu stetisse, in quo potuissent adulterium committere; hac enim temporis qualitate non probata, non præsumitur adulterium ex solis osculis, & amplexibus, vel ex eo quod solus cum sola

nudi

nudi in eodem lecto iuuenti sint, vt Gratus, Nauarrus, P. Barbosa, & Sanchez locis alleg. tradunt, & post eos, Farinac. d. n. 138. & propterea, si accusatus de adulterio resistit negatiua probando, quod ratione loci, vel temporis non potuit perficere adulterium, debere absolui, quantumcumque probetur interuenisse oscula, & amplexus, sentiunt Bellon: in rub. n. 76. C. de edendo, & ibidem Cagnol. n. 31. & P. Barbosa alleg. n. 74. circa medium.

- 70 Prædictæ autē coniecturæ, & præsumptiones adulterij, quibus probatur fuisse commissum, procedunt etiam in Clerico, & Religioso, qui reperiuntur cum muliere in loco secreto in oculis, & amplexibus, vel in eodem lecto, & stetit per tantum tempus, in quo potuisset committere adulterium, præsumetur enim adulterium, seu fornicationem commississe, vt post plurimos alios Iurisperitos, affirmat Menoch. d. præsumpt. 4. n. 19. non enim qualitas personæ Clerici, vel Religiosi efficit, quin ita de eo suspicari debeamus, sicuti suspicamus de quouis laico.

Probatio præsumptiua adulterij, inducitur ex osculis, amplexibus, & alijs indicijis vrgentibus, & violentis, an sufficiat ad omnes ordinarias penas adulterij irrogandas vocari, sine civiliter, sine criminaliter agatur, etiam ad imponendam mortis penam.

- 71 Vtrum verò præfata probatio præsumptiua adulterij, inducitur ex ipsiudicijis indicijis, & coniecturis simul concurrentibus, quia vir, & femina sint reperi in loco secreto, & abdo, & se osculantes, & amplexantes, vel nudi in eodem lecto, ibique constet stetit per tantum tempus, vt possent adulterium committere, licet non fuerit carnaliter commissum; vtrum, inquam, ea probatio optetur omnes effectus probationis adulterij veræ & plene scilicet non tantum, si agatur Civiliter ad amissionem dotis, & separationem thori, sed etiam si criminaliter agatur ad indicendam ordinariam penam capitalem legis Iulie de adulteriis.

Et prima sententia est, præfata adulterij præsumptiuam probationem non sufficere ad imponendam ordinariam adulterij penam, ita Corn. conf. 192. fine lib. 4. Crauetia conf. 205. n. 20. & 22. Menoch. d. præsumpt. 4. n. 15. Metheslan. singular. 119. Farinac. in prax. crimin. p. 4. q. 1. 36. num. 25. fine, & plurimi alij, quos refertur P. Barbosa in d. l. 1. p. 1. in principio n. 77. & Farinac. in prax. crimin. d. q. 136. n. 19. & 24. qui idem videtur sentire n. 22. fine. Quæ sententia primò probatur, quia per præfata probationem præsumptiuam non constat verè, & proprie commissum adulterium fuisse; quia illæ coniecturæ, & præsumptiones, etsi vrgentes, non sunt probationes directæ, sed inflexæ, & referentes modum probationis. Secundo quia regu' a est, quod in causa criminali quis per præsumptiones, etiam si inducat præsumptiones vrgentissimæ delicti commissi, nemo potest condemnari ad penam delicti ordinariam l. absente, ff. de pnis, sed tantum ad mitiorem, vt tradunt plures Doctores à P. Barbosa d. n. 77. vers. item, & vers. vrgeret terio, & à Menoch. quorum sententiam approbat de præsumpt. lib. 1. q. 97. n. 23. r. lat.

- 72 Quare iuxta Doctores huius sententiæ, licet propter præsumptiuam probationem adulterij, resultantem ex coniecturis, indicijis & præsumptionibus vrgentibus, seu vrgentissimis, quis nequeat condemnari ad penam adulterij ordinariam capitalem, ei tamen imponenda est pena extraordinaria arbitrio Iudicis, ita Menoch. d. n. 15. Bartolin l. 1. ff. de furtis, Polidor, Ripa de nocturno tempore c. 26. Farinac. d. q. 136. n. 24. circa finem, & n. 152. fine, & alij à Bar-

bosa d. n. 77. citato versum secundo, & n. 89. in fine vers. Primum, & n. 91. & Claro lib. 5. praxi crimin. §. finali q. 20. versificat tamen allegat. Probatur à Menochio, quia vniuersaliter loquendo, quando de delicto constat, seu illud probatum est præsumptiuè per coniecturas, seu præsumptiones vrgentes, & violentas hominis, scilicet quæ ita inclinant, & coarctant mentem Iudicis, vt alter factum credere non possit, vt quia quis vilis est exire de certo loco pallidus, & cum enis finguiolento, & ibidem inueniatur homo mortuus; licet adhuc propter huius violentam præsumptionem non sit condemnandus ad penam delicti ordinariam (vt sentiunt Butius, & Imola in c. offerte de præsumpt. Gandin. in tract. de maleficiis sub rub. de præsumpt. & indicijis, & plures alij Iurisperiti relati à P. Barbosa in d. l. 1. p. 1. in principio n. 77. vers. & procedunt prædicta) nihilominus ibi de delicto constat per violentam præsumptionem, esse imponendam aliam penam mitiorem, arbitrio Iudicis, tradunt plurimi, & innumeri Iurisperiti, quos reprobatis Gandino loco citato, & Sarmiento lib. 1. sectellarum interpretat. c. 1. n. 20. volentibus nullam esse penam indicendam, & reprobato etiam eodem Sarmiento d. lib. 1. c. 1. afferente delinquentem, de cuius delicto solum per præsumptionem violentam constat, accusatum esse, vel ex toto, & nulla mitiore pena imposita absolvendum, vel ex toto damnandum) Menoch. dist. q. 97. n. 23. & duobus sequentibus, refert, & sequitur: Et idem approbavi ego in tom. 1. moral. var. tit. 1. §. 27. num. 498. & §. 28. fine, & iterum quod id in praxi solet observari à Iudicibus, qui quando de delicto constat ex sola præsumptione, violenta, & valde vrgenti, condemnant ad penam mitiorem ordinariæ. Probatur etiam Menoch. ex pluribus textibus iuris Canonici in c. accedens de accus. in C. significasti de adulteriis, in c. literas §. finali de præsumpt. in c. de hoc de simonia, & in c. contumacia de heret. n. 6. in quibus apparet ob delicta præsumptiuè tantum probata, aliquam penam extraordinariam fuisse impositam, & non ex toto rem absolutum. Et merito quia cum de delicto constat solum præsumptiuè, ex præsumptione violenta arcte Iudicem ad credulitatem delicti commissi, Iudex non sit omnino certus, non videtur debere condemnare reum ad penam delicti ordinariam à lege statutam, sed quia etiam rationabiliter credit, & vrgenter inclinat in partem quod delictum fuerit commissum, non debet reus ex toto absolui, sed media via videtur prorsus eligenda, vt scilicet omissa pena ordinaria, & à lege statuta, alia mitior arbitrio Iudicis, iniungatur; per quæ satisfit sufficienter argumentis Sarmienti, contrarium sentientis, quæ latius euacuat Menoch. d. q. 97. ex n. 26. ad 38. Et prædicta à fortiori præcedunt, si de delicto constat per præsumptionem violentissimam, vt notat idem Menoch. d. q. 97. n. 25. & voluit etiam Gandin. in d. rub. de indicijis indubiatis in fine, vt eadem q. 97. n. 38. refert idem Menoch. An vero in tali casu debeat, seu possit imponi reo pena aliqua corporis æst. æt. aut solum pecuniaria. Non posse Iudicem imponere aliquam penam corporis afflictiuam, sentiunt Hypolit alios allegans, in practica §. quoniam n. 95. Gomez. var. tom. 3. cap. 11. n. 15. Bossius in praxi tit. de conuictis, & plures alij à P. Barbosa in d. l. 1. p. 1. in principio n. 90. sine relati: At vero posse procedi etiam ad aliquam penam corporis, & tantum non posse procedi ad penam capitis tradunt Neuizan. conf. 75. m. 7. Areteus, & alij, quos idem P. Barbosa num. 91. initio refert, & videtur sequi, Hactenus quoad primam sententiam.

Alterâ sententia, quæ probabilior videtur, affirmat præsumptiuam adulterij probationem per coniecturas;

auras, & præsumptiones vrgentes, & violentas, sup-
 pta explicatas, tamen agatur criminaliter, sufficere,
 vt locum habeat pœna capitalis, per ins mulieri adul-
 teri imposita, ita Aretinus in cap. preterea n. 5. de testi-
 bus, Campegius in tract. de testibus regula 28. vers. sep-
 timo probatur lapsus allegat. 5. n. 1. Ant. Gomes (dicit
 ita scire communiter Doctores in l. 2. §. fin. ff. ad l. In-
 liā de adulteris & in auth. si quis ei in fine C. ad l. In-
 liā de adulteris) ad l. 80. Tauri n. 50. P. Barbol. in d. l. 2.
 p. 1. in principio n. 75. & sequent. Aug. Barbola collect.
 ad cap. luteri n. 2. fine de præsump. & plures, alij, quos
 Gom loco citato & P. Barbola d. p. 2. n. 76. vers. item,
 & ex his insurgit quarta ampliatio n. 79 in initio, referunt. P.
 Barbola primo probat; quia reperiens in actu nimis
 propinquo adulterio, dicitur adulter manifestus, se-
 cundum Bart. in l. 2. n. 1. ff. de furtis, Angelum de male-
 ficiis, verbo. Cheme hā adulterio & alios ab eodem
 Barbola d. n. 78. initio allegatos; ergo si censetur adul-
 ter manifestus, debet puniri pœna ordinaria delicti,
 ac si de eo esset conuictus. Secundo quia adulterij
 suapte natura est difficillime probationis, cum non
 possit directo, & Metaphysica certitudine probari,
 iuxta tradita supra num. 61. ergo illius coniectura, &
 præsumptiones, si non sint leues, sed vrgentes, vel
 vrgentissimæ, ac violentæ, sufficiunt ad plenam,
 & legitimam illius probationem, iuxta tradita supra
 n. 63. & Doctores citi allegatos, & alios communiter
 asserentes in delictis difficilis probationis sufficere
 ad plenam probationem, & ad condemnandum, con-
 iecturas violentas, quæ ita ardeant animū Iudicis,
 vt non possit aliud credere, quos Doctores latissime
 refert P. Barbola n. 81. & in specie, quod ad proban-
 dum adulterium sufficiunt præsumptiones, propter
 dictam rationem, quod sua natura difficillime pro-
 bari potest, facit aperte textus in cap. luteri de præs-
 umptione, dummodo sint propinque, violentæ, & in-
 ferentes delictum, & perfecte probentur, vt etiam
 Grat. conf. 50. a. num. 3. lib. 3. tradit. Vt quod violenta
 præsumpcio, de qua in cap. luteri, sufficiens cen-
 setur ad probationem adulterij, etiam si de eo pu-
 niendo criminaliter agatur, asserunt Abbas ibi in fine
 Felinus in principio, Gomes ad l. 80. Tauri num. 50.
 dicens esse receptum, Grat. d. conf. 50. a. n. 3. P. Barbo-
 la vbi supra n. 81. vers. non obstat tertium, & alij quos
 ipse num. 79. vers. & in specie, item Bartholus in l.
 in illa in fine ff. de verbor. oblig. dicit, quod in casibus,
 in quibus non potest dari liquida probatio, sufficit.
 Iudicem ex vehemēti suam conscientiam formare;
 & regulam esse, quod in his, quæ sua natura sunt
 difficilis probationis, vrgentes præsumptiones habet
 pro plena probatione, itavt in his delictis plenè
 censcantur probationes, que in alijs delictis proban-
 dis imperfectæ censentur, tradunt Iason. Neui-
 nus, & alij à P. Barbola num. 88. circa finem relati.
 Confirmantur prædicta ex doctrina, seu traditione
 Bellameræ decisi 689 scilicet, quod probatio conue-
 niens naturæ rei, censetur sufficiens, quia aliter res
 non posset probari, licet in alia materia ea probatio
 non censetur sufficiens; nam lex contenta est ea
 probatione, quæ fieri potest, ne alias res reddatur
 improbabilis, & veritas pereat, vt supra n. 63. fine
 notatum est, & tradit Felinus in cap. veniens 2. n. 21.
 de testibus. Quare Decius in rubr. vers. Primus de
 probation. dixit quod quando materia est talis, quod
 per solas coniecturas fieri possit probatio, tunc præs-
 umptiones censentur veræ, & propriæ, ac liquidis-
 simæ probationes, idque latius tradit Menochius
 conf. 5. num. 17. probans veras dici illas probationes,
 quæ ex coniecturis, & præsumptionibus fiunt, cum
 res difficilis est probationis, & adducit textum in l. fi-
 nali ad finem ff. de probat. vbi Iuris consultus appellat
 veritatem, quæ provenit à coniecturis, cum de re dif-

ficilis probationis agitur. Quod ego quoque in tra-
 ctatu de dote cap. 2. n. 71. post alios tradidi. Quod quo-
 que præsumpta probatio vera, & liquida censetur,
 tradit Glossa in l. penult. C. de pericul. iur. ideoque dis-
 positionem, quæ requirit veram probationem, etiam
 in hac præsumpta verificari asserunt Ripa in c. cum
 Ecclesia num. 21. ad finem, & etiam Alciatus de præs-
 umptionibus in 3. p. ad finem. 1. imo etiam in causa cri-
 minali veram probationem, & præsumptioni à patri
 procedere, probat Crocius in l. nemo potest n. 13. ff. de
 legat. 1.

Hinc ad primum argumentum primæ sententiæ 74
 supra n. 71. addendum, Respondetur per probationem
 præsumptam adulterij, supra explicatam, constare
 verè, & liquide, ac plenè de adulterio, vt dictum est,
 ad secundum sumptum est regula, quod præsump-
 tionibus, nemo fit condemnandus in causa crimi-
 nali, iuxta d. l. absentem Respondet P. Barbola n. 79.
 vers. sententia, quod d. l. tantum, dicit neminem ex sus-
 picionibus esse condemnandum. Verbum verò sus-
 picio, significat coniecturam sumptam ex levis in-
 diciis, vt tradunt S. Thomas 2. 2. q. 60. art. 3. in corpore,
 Glossa, & Bald. ad finem l. quomodo la 2. C. ad l. In iuram
 de adulter & Symancas in Enchir. cap. 41. num. 1.
 ex huiusmodi enim suspitione, seu coniecturis, &
 indiciis delicti levis tantum, nemo est damnan-
 dus in causa criminali, neque etiam ad pœnam ali-
 tiorē ordinariā, sed potius venit absolvendus, vt
 colligitur ex Menochio lib. 1. de præsump. q. 97. n. 13.
 & duob. seqq. & alijs Doctores ibi, ad eodem ibidem
 relatis, requirētibz præsumptiones delicti vrgen-
 tes, & violentas ad imponendam pœnam aliquam
 extraordinariā reo, & expresse tradit Gabriel
 conf. 180. num. 1. Respondetur secundo, regulam in-
 telligi in delictis, quæ sua natura directò, & clarè
 probari possunt, in quibus etiam præsumptiones
 violentas non sufficere ad condemnandum in causa
 criminali, ad ordinariā delicti pœnam, colligitur
 ex l. fin. C. de probation. disponente, contra acutatos,
 debere, vt possit condemnari, probationes fieri vel
 per testes idoneos, vel per apertissima documenta,
 vel per indicia indubitata, & luce clariora, & tra-
 dunt communiter Doctores, & P. Barbola d. l. 2. p.
 1. in principio n. 80. & num. 84. & 85. vbi latè quomo-
 do indicia indubitata, & certa, seu clara, de quibus
 in d. l. fin. sufficiant in causa criminali ad condemna-
 tionem. At verò in delictis, quæ occultò commit-
 tuntur, ideoque sua natura sunt difficilis probatio-
 nis, non procedit prædicta regula, nam in his deli-
 ctis sufficiunt ad condemnationem, & in causa cri-
 minali, vrgentes, & violentæ præsumptiones, vt
 constat ex latè traditis numero precedenti, & nume-
 ro 63.

In delictis quibuscumque occultè commissis, probatio per
 præsumptiones violentas, vel vrgentissimas, vel in-
 dubitatas, an sufficiat ad imponendam pœnam deli-
 cti ordinariā; Et quæ sint indicia indubi-
 tata.

An verò in delictis quibuscumque occulte com-
 missis, si de eis constat per præsumptiones violentas,
 aut vrgentissimas, vel indubitatas, huiusmodi
 probatio sufficiat ad imponendam pœnam delicti
 ordinariā. Abbas in cap. tertio loco num. 7. de probat.
 Sarmientus lib. 1. selecti interp. cap. 1. n. 1. fine, & non-
 nulli alij, à Menochio de præsump. lib. 1. d. quest. 97.
 num. 19 citati dixerunt, ex præsumptione hominis
 violenta delicti, posse condemnari reum ad pœnam
 ordinariā; Alij opinati sunt delictò esse imponen-
 dam ordinariā pœnam, quando præsumptio homi-
 nis est vrgentissima, delictum fuisse commissum
 licet.

licet non sit indubitata, ita Abbas Felinus, Imola in
cap. afferre de presumptionibus, Bruns in *trattat de in-*
dicis, & tortura p. i. *quasi. 4. num. 1. §. fine*, quos, & non-
 millos alios refert, & sequitur d. *quasi. 97. num. 3.* ita
 quod, iuxta eisdem Doctores, presumptiones, quæ
 sufficiunt ad condemnandum in causa Civili, non
 debeant censeri sufficientes ad condemnandum in
 causa criminali, licet de delictis occultis agatur, cum
 causa criminalis sit gravior, ideoque in ea cautius
 procedendum l. i. §. *sed & si quis C. de Carbon edit.*
 Alij autem sentiunt, vt tunc solum in causis cri-
 minalibus reo sit imponenda pœna delicti ordinaria
 propter præsumptiones, quando indicia sunt indu-
 bitata, & certa iuxta d. l. *fin. C. de probat.* cum ibi dica-
 tur in causa criminali requiri probationes factas per
 testes idoneos, vel indicia indubitata, & luce meri-
 diana clariora, per quem textum ita sentiunt Doctores,
 quos in d. l. p. i. *initio num. 84. §. 85. & 86.* refert
 P. Barbosa, qui *ead. num. 85. & seq. explicat*, quæ
 dicantur indubitata indicia, vel certa, quæ suffi-
 cient in causa criminali ad condemnationem, iuxta
 l. *final. C. de probat.* & resoluit non solum dici tan-
 tum indicia indubitata, aut certa, quæ lex talia esse
 declaravit, seu constituit, & simul disposuit ex illis
 posse produci ad condemnationem criminalem, vt
 voluerit plerimi, quos idem Barbosa *iisdem m. 85. &*
86. refert. Neque indubitata indicia in eadem
 l. i. censeri, nisi per legem sit specialiter appro-
 bata, quamvis lex non exprimat, vt ex illis pro-
 cedatur in causa criminali, vt sentere plures alij
 Doctores, quos idem Barbosa d. *num. 86. vers. quare*
magis de mente, recenset, refert etiam dici, & esse in-
 dicia indubitata delicti commissi, vt sufficiant in
 criminalibus ad pœnam ordinariam imponendam
 iuxta d. l. *final. C. de probat.* & communem opinio-
 nem, quando adde sunt violenta, & virgentia, &
 ita ponunt factum quasi ante oculos, vt Index ita
 factum esse firmiter credat, vel aliud credere non
 possit, ita post alios idem Barbosa *num. 87.* Qui rursus
 num. 89. ad maiorem explicationem & intelligen-
 tiam, quandoque indicia indubitata sufficiant, nec
 ne, ad imponendam ordinariam pœnam ob firmam
 credulitatem delicti, quam inducunt, seu gignunt
 in Iudicis mente, notat, quod credere aliquid fir-
 miter, potest duobus modis considerari. Primo quan-
 do credo, quod ita esse absque aliqua hesitatione
 actuali, & tamen cum aliqua hesitatione virtuali,
 ita vt si aliquis me interrogaret, vtum illud habeam
 pro indubitato, vel quod existimem, illud posse non
 esse verum, verumiliter responderem, quod forsi-
 tan non erit verum, sed pro nunc credo firmiter
 verum esse. Secundò, quando credulitas est ita fir-
 ma, vt neque actuale, neque habitualem habeam
 dubitationem, ita vt si quis me interrogaret, respon-
 derem illud esse verissimum, neque alicui dubitationi
 locum esse relictum, quæ credulitas dicitur æstima-
 ta, secundum Cætanum *quasi. 60. art. 3. & Namar-*
tum in rub. de indicis num. 10. iuxta ergo præfatis
 distinctionem, & explicationem in indicia indubitata,
 ait idem Barbosa, quod si finis in delictis, quæ oc-
 cultis committuntur, ex secunda specie credulitatis
 potest procedi ad pœnam ordinariam delicti, quia
 attenda materia illa censetur indicia indubitata,
 quamvis in aliis delictis talia non censentur. Et
 quia, quamvis Index in prædictis delictis ex natu-
 ra sua difficillime probationis, solutis in occulto
 perpetrati, habeat credulitatem cum aliqua hæsita-
 tione, debeat deponere hesitationem, conforman-
 do se cum iuris dispositione, quæ in huiusmodi de-
 lictis presumptiones virgutes vult reputari pro
 plena probatione, vt supra *num. 33. circa finem* proba-
 tum est, in aliis autem delictis non sufficiet prædi-

cta credulitas, eo quod tunc illa indicia non debent
 censeri indubitata, cum aliqua addit dubitatio sal-
 tem virtualis, cum in iisdem delictis d. l. *fin. C. de pro-*
bat. requiratur indicia indubitata, & luce clariora, &
 sic omnem hesitationem excludentia, inquit idem
 P. Barbosa *num. 90.* A qua tamen traditione, seu regu-
 la excipiuntur nonnulla crimina, propter quorum
 immanitatem leges contentæ sunt, quod de eis con-
 flet per presumptiones non ita virgutes, perque ar-
 gumenta, seu indicia probabilia, vt possit quis de
 pœnam capitis ordinariam condemnari, vt tradunt
 Egidius Bossius in *praxi sit. de consuetud. n. 55. & tit.*
de indicis num. 101. Plaza de delictis *capit. num. 19.* &
 Julius Clarus in *praxi lib. 1. §. fin. q. 20. vers. scias etiam,*
& ead. lib. 1. §. inoffensum vers. præterea (ubi ait in alia
 finio ita procedi) §. *hæresi vers. habet etiam* (ubi idem
 in hæresi) & §. *finiam versum scias* dicens idem es-
 se in crimine Simonie, sed de prædictis alia plura
 apud Clarum d. *quasi. 10. vers. scias tamen*, Menochium
 d. *q. 97. P. Barbosa ibi supra, & Farinæ allegata q.*
136. Redeamus vnde digressi sumus.

Igitur admitta sententia de qua supra *num. 61.* quod
 pater filium non repellat in ipso actu operis turpis,
 seu coitus, sed tantum in præiudici adulterij possit
 impune illam occidere, id impediendum, si concu-
 rant omnes circumstantie, & coniecturæ, seu præ-
 sumptiones adulterij supra *num. 68. & 69. explicate,*
 quibus præsumptio probatur, adulterium commissum
 esse, & mulierem adulteram posse criminaliter con-
 demnari ad pœnam adulterij ordinariam capitale, ta-
 met si filiam cum viro in oculis, vel amplexibus
 aut in loco abditio, & secreto suspecto, vel in eodem
 lecto, & deficeret circumstantia tanti temporis, in
 quo potuisset adulterium consummari, pater occidat,
 non pœna ordinaria homicidij, sed alia mitiori ob
 iniustum dolorem puniendus esset, iuxta in præcedenti-
 bus *num. 50. tradita.* Vnde Caballus in *resol. criminali*
allegat. cas. 300. num. 30. col. 1. Assi. & in consil. si ma-
rius num. 6. vniuersaliter ait, patrem, qui occidit fili-
 am, vel maritum, qui occidit uxorem reprobam in
 oculis, & in prædictis actibus inhonestis, licet reu-
 era non fuerit sequutum adulterium, excusari, ex quo
 iniustus dolor minuit pœnam; & quia etiam difficilli-
 mum esset probare, statimque dictis adibus veneretis,
 satis propinquis, ac proximis, quod non fuerit vere
 sequutum adulterium, & præsertim (addo ego) si
 adfuerit circumstantia tanti temporis, in quo po-
 tuerit adulterium consummari.

Præfatis itaque lex requisitis hucusque explica-
 tis concurrentibus, nullius pœnæ reus erit pater, si
 filiam adulteram occidat. Quod si pater, non con-
 currentibus omnibus prædictis requisitis, & modum
 excesserit, aliterve, quam debuerit, filiam adu-
 lteram occiderit, non tenebitur tamen pœna mortis
 ordinaria, sed alia mitiori, cum difficillimum sit
 iniustum dolorem temperare, vt expresse Gomez
 ad l. 80. *Tauri n. 51. vers. & idem, & satis constat ex l. 1. §.*
Dinus Adrianus, ff. ad l. Corvolum de sicariis, & ex
§. finali eiusdem l. ex l. si adulterium cum incesta §. Impe-
ratore ff. ad l. Italiani de adulteriis, ex l. Gracchus C. cod.
tit. & ex l. si quis in exiliis, §. si tamen maritus, ff. ad
scillanienum, & ita si pater filiam in adulterio reprobam
 non occiderit in continenti, sed ex intervallo,
 & extra actus veneretis, venire quippe cum punien-
 dum, non tamen pœna mortis, sed alia mitiori pro-
 pter iniustum dolorem, qui eum pœna ordinaria ho-
 micidij excusat, tradunt alios allegantes, Caballus
 d. *cas. 300. num. 24.* & Maschardus *consil. 64. n. 8.* qui
 etiam *num. 9.* & Caballus *num. 25. post Bertolissimum*
conf. 42. num. 10. col. 1. affirmat, si pater filiam vel ma-
ritum uxorem, non quidem reprobam in flagranti, &
in actibus turpibus, sed tamen consentientem se adu-
 lterium

terium commissum, vel aliter coniunctum: adulterio, occiderit, licet non possit verè dici in flagranti occidisse, affirmat, inquam, vel excusari ab omni poena, quasi tunc filia, vel vxor in adulterio fuerit deprehensa, vel saltem excusari à pena capitali ordinaria homicidij, & alia mitiori poena extraordinaria fore puniendum. Quod probant prælegati textus allegatis legibus, & illa ratio iusti, & intensi doloris non permittenz plenam intellectus considerationem ac voluntatis libertatem. Quamvis contrarium tenuerit Gomez ad l. 50. Tauri num. 58. *vers. sed his non obstantibus*, & num. 59. pluribus adductis, asserens, quod si pater, vel maritus filiam, aut vxorem adulteram & adulterum, vel alterum eorum, non repositos in flagranti delicto, occiderit, licet prober ab eis fuisse adulterium commissum, non excusatur à pena ordinaria homicidij, & si prior sententia videtur potius tenenda vti magis in iure fundata.

Pater filium, & adulterum in adulterio inuentos, an possit impunè occidere, siue filia sit vilis, siue nobilis, aut honesta, & etiam adulterum virum nobilem etiam si sit Index, aut Dominus patris.

78 Ceterum patri licet impunè occidere filiam adulteram, etiam si sit vilis, ignobilis, & ignominiosa, ita l. marito, §. illud, ff. ad l. Iuliam de adulteriis, & plures Doctores, quos Farinacius allegat q. 121. n. 10. refert, & sequitur, ut si contrarium tenant Bartol. in d. §. illud n. 1. & Caballus d. casu num. 37.

79 Item licitum est patri occidere adulterum cum eius filia deprehensum, qui non sit vilis persona (quod marito non permittitur vt supra num. 47. notatum est, & ex textibus ibidem adductis probatur) Hocque pariter notatum est d. num. 47. & constat ex l. nec in ea, §. fin. vbi & redditur ratio differentie inter pater, & maritum, ff. eodem, ac tradunt ibidem Gloss. verbo omnem & in l. Gracchus verbo occidi potueris C. eodem, & Doctores Communiter, quos refert, illos sequens, Farinacius d. l. quest. 121. n. 8.

80 Et sic potest pater Iudicem, seu officialem in Magistratu existentem, deprehensum in adulterio cum filia, impunè occidere, vnà cum filia, vt constat ex l. marito d. §. illud, & tradunt Gloss. ibidem verbo accusare possunt Clarus in præf. §. homicidium vers. dixi etiam sine, Decianus lib. 9. allegato cap. 15. num. 20. Caballus d. casu 300. num. 38. & 39. Farinac. d. quest. 121. num. 10. Paschalis de virib. Patr. Potest p. 1. cap. 5. v. 16. & plures alij à Caballo, & Farinacio relati.

81 Ex quibus resclui potest, an in hac materia, seu permissione facta patri occidendi filiam adulteram, & ipsum adulterum in adulterio deprehensos, habendus sit respectus qualitatibus personarum, vt scilicet si filia adultera sit vilis persona, & adulter nobilis, vel si filia esset honesta, ipse tamen pater esset vilis, vel adulter esset Dominus ipsius patris filiz, alias honesta adultera; an in his omnibus casibus liceat patri cuiuscumque conditionis sit filiam adulteram (siue vilem, siue nobilem) & adulterum (nobilem, & Dominum cuius ipse pater sit Vassallus) in adulterio repositos, occidere, & si filia sit vilis persona, & adulter nobilis, non licere patri etiam honesto interficere illum adulterum, & pariter si ipse pater esset vilis, licet filia honesta, non licere patri occidere adulterum nobilem, tradit Decianus d. cap. 15. num. 24. allegans Bartol. in d. l. marito §. illud, ff. ad l. Iuliam de adulter. Angelum de malefic. vers. che mi hai adulterato num. 24. & ibi Augustinum in additione n. 2. Quæ autem in hac materia vilis persona reputetur habetur l. marito, ff. ad l. Iuliam de adulter. & explicant Caballus d. casu 300. num. 91. & 92. Paschalis d. cap. 4. num. 32. & alij plures, quos latè idem Cabal-

lus recenset. Si verò adulter à parte inuentus cum filia, sit Dominus eiusdem patris, idem Caballus d. casu 300. n. 85. & 86. dicit nō licere patri cum occidere, eo quod persona Domini respectu Vassalli dicatur sancta, & honesta & quia Vassallus non potest nomen Domini in iudicio lacerare, sed tenetur eius famæ parere l. coloni, ff. in quibus causis coloni censitis Dominos accusare possint lib. 11. ac proinde multo fortius tenetur Vassallus Domini vitæ parere; & ita post vtramque partem ventilatam tradidisse Lucam de Penna in d. l. coloni, refert idem Caballus. Quibus tamen non obstantibus. Alij, quos Farin. d. q. 2. n. 10. refert, & sequitur absolute, & indistinctè (scilicet etiam si filia adultera sit vilis, & adulter nobilis, aut pater sit vilis, vel Vassallus adulter,) asserunt patrem impunè posse occidere adulterum cū filia in adulterio repositum, quod colligitur ex d. l. nec in ea §. finali sine, ff. ad l. Iuliam de adulteriis, vbi dicitur permittitur patri, & non marito occidere mulierem, & omnem adulterum, quod non est permittitur marito, & differentie ratio redditur; & in l. patri, ff. eod. patri datur absolute, & indistinctè ius occidendi adulterum cum filia; & si lex voluisset patri non licere occidere virum cum filia in adulterio, nobilem, aut Dominum eiusdem patris expressisset, sicut expresse in marito.

Quemadmodum autem patri licitum, est occidere 82 adulteram filiam, & adulterum, ita & fortius est licitum eis illis iniuriis inferre verbalem, & personalem, vt expresse dicitur d. l. nec in ea §. sed qui, vbi ita habetur, sed & qui occidere potest adulterum, multo magis conuenientia patris iure officere, & tradunt Gloss. in d. l. patri vers. item hic patri, Bartolus Angelus, & Albericus in d. l. nec in ea, ac Farinacius d. q. 121. num. 12. Qui addit quod si pater noluerit filiam vel adulterum occidere, poterit eos seruare, & carcerare, dummodo carcerari non detineatur ultra viginthi horas, iuxta Gloss. in l. quod ait lex ff. ad l. Iul. de adulterio, & Salicetum in l. Gracchus n. 14. C. eod.

Vtrum possit omnino impunè occidere filiam in adulterio prægnantem.

Vtrum autem liceat patri impunè occidere filiam 83 in adulterio deprehensam, etiam si ea sit prægnans, idque nouerit, affirmant absolute Bartolus in l. Imperator la 2. num. 2. & ibi etiam Baldus, & Angelus, ff. de statu hominum, Angelus de malefic. verbo che hai adulterato la mia donna, Decianus lib. 9. allegato cap. 15. num. 16. & nonnulli alij à Farinacio d. q. 121. num. 4. & à Fagnanèz in Decalogum tom. 1. lib. 5. cap. 10. num. 31. relati. Quorum sententiam probabiliorē idem Fagnanèz n. 52. existimat, cuius sententia rationem asserunt, tum quia pater vitatur permissione sibi facta à lege, & solum intendit vti iure suo repellendo iniuriam, & non intendit occidere partum, & per accidens est, quod illius occisio sequatur. Tum quia, inquit Decianus, ratio iniuriæ doloris, propter quem pater excusatur, æquè militat in filia prægnante, sicut in non prægnante. Aliorum tamen sententia est quod ratione iusti, & acerrimi, inenitabilis, & incommunicabilis doloris, ob quem difficile valde est patrem iniuriatum fœtare impetum ite, excusari quidem ipsum patrem à pena homicidij ordinaria, sed non ab omni poena, itavt ratione partus intererempe debeat ei infligi aliqua poena extraordinaria Iudicis arbitrio, ita Baiardus ad Clarum §. homicidium n. 167. Caballus d. casu 300. n. 103. (vbi dixit hanc sententiam verissimam, & quod eam obseruasset, si casus contigisset, eo existente Iudice) Farinacius d. q. 121. n. 4. Paschalis d. cap. 5. n. 14. & alij, quos Grammaticus in consiliis si maritus refert. Quod autem

autem dicitur de patre occidente filium pregnantem in adulterio repletam: idem dicendum de marito in casu ei permisso occidendi uxorem, in adulterio repletam, si pregnantem adulteram occiderit, cum eadem sit ratio utrobique, & tradunt expressè plures ex Doctores à Fatinac. & Fagundez allegati.

An etiam iuxta ius Canonicum, & in terra S. Pontifici temporaliter subiectis, Pater in foro exteriori impune possit occidere filiam, & adulterum in adulterio inuentos.

84 Quomodo autem Pater iuxta ius Civile, potest impunè occidere adulterum cum filia repletam, ac filiam ipsam; ita etiam idem facere potest, iuxta ius Canonicum, foro iudiciali inspecto, ita quod idem pater occisor filie, & adulteri, qui in adulterio deprehensus fuit, iure Canonico & in terris Ecclesiæ immunitus est ab omni pœna, esto quod in foro conscientie non excusetur à peccato lethali, ita Caphalus conf. 304. vol. 1. Fatinacius diff. quæst. 121. num. 51. & Paschalis diff. cap. 3. num. 18. & primus Gloss. in cap. si vero il primo verbo, interpret de sententia excom. ubi dicit, quod parciat Canon isto casu patri, qui tamen iustum dolorem compellere non potuit, per textum in l. Gracchus C. ad l. Iuliam de adulter. & sic si adulter à patre occisus, sit Clericus ab excommunicatione exculatur pater, vt infra probatur. Quamvis Conarum in Epitom. sponsalium p. 2. cap. 7. §. 7. num. 15. post nonnullos Doctores à se ibidem, & etiam à Fatinacio diff. quæst. 121. n. 53. relatos, contrarium sentiat, asserens iure Canonico patrem, aut maritum non posse impunè occidere filiam, vel uxorem, & adulterum in adulterio repletos; & in locis Ecclesiæ subiectis, etiam quoad temporalem iurisdictionem occidentem adulterum non esse liberum à pœna, neque ex ipsis legibus civilibus esse tantum in foro exteriori. At Fatinacius ubi supra intelligit eos Doctores, tantum in foro poli, & conscientie loqui; Conarum tamen sententia fuit cap. inter hæc 33. quæst. 2. ubi lex Civilis permittens occidere uxorem adulteram videtur reprobari à Nicolao Papæ. Verum contrarium probatur per text. in d. cap. si vero.

85 Vtrum autem in casibus, in quibus patri, & marito à iure Civilis permittuntur occidere adulterum cum filia, vel uxore repletam, à patre, vel à marito volente, & conante eum occidere, etiam si alter non habeat effugium tuendi vitam propriam, defendendo se, patrem, vel maritum occidat; non excusetur à pœna homicidij. Affirmant Bolognesius in l. vii. num. 18. ff. de inst. & iur. Iacobus Ayter. in repet. & diff. l. vii. p. 1. num. 410. 419. 450. & Baiard. ad Clar. §. homicidium num. 172. quos refert, & sequitur Fatinacius diff. quæst. 121. num. 21. & idem, iuxta eisdem, est dicendum de filia, aut uxore adultera, si, ne occideretur, non potens alio modo mortem evadere, patrem, vel maritum, se defendendo, occideret. Quapropter secundum eosdem Doctores adulter, & filia, aut vxor adultera in tali casu teneretur pati se occidi.

86 At contrarium, & in tali casu, ubi fuga, vel alio modo non possint suæ vitæ consulere, si adulter, vel filia, aut vxor adultera ad sui defensionem, interficiat patrem, aut maritum, non esse reum, aut ream homicidij; cum occiso censetur fortuita, neque etiam coram Deo peccare, cum eadem occisio fiat à sui defensionem, & cum moderamine inculpate tutelæ, dum alter non possit vitam suam tueri, est communis Theologorum sententia, ita Molina de iustit. iur. lib. 1. disp. 72. num. 5. Suarez de cens. disp. 46. sect. 1. num. 1. Sayrus de censuris lib. 1. cap. 17. D. Io. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

num. 19. Lessius de iustit. lib. 2. cap. 9. numero 106. Auila de censuris part. 7. disp. 5. sect. 3. dub. 3. Gordonus Theolog. Moral. lib. 7. quæst. 18. num. 36. Basilinus Pontius de Matrim. lib. 9. cap. 15. num. 14. vers. rursus, Villalobos in summa part. 1. tract. 12. difficultate 3. num. 2. Giballinus de irreg. cap. 4. quæst. 3. num. 18. & plures alij à Sayro, & Giballino relati, & ita etiam ex Iurisperitis Nannatus in man. cap. 15. num. 7. & cap. 27. num. 218. Volpinus cap. 9. de irregul. §. 3. num. 4. & Fortunius Gaztias in repetit. d. l. vii. num. 7. ff. de iustit. & iur. à Fatinacio ubi supra, relatus. Probatur hæc sententia, quia pater filie adulteræ vel maritus vxoris adulteræ, & si ex iuris Civilis permissione impune quoad forum iudiciale possit filiam, & uxorem adulteram, & simul adulterum in adulterio repletos in flagranti occidere, tamen coram Deo, & in foro conscientie propria autoritate non potest, vt probatur infra, & tradunt expressè ex Theologis citatis Molina Sayrus, & Giballinus, & ita illicitè, & iniuste aggreditur adulterum, vel adulteram, vt eos occidat, licet in flagranti, ergo adulter, & filia, aut vxor adultera potest se iuste defendere, & si non potest aliter, v. g. fuga, aut sola mutilatione, mortem propriam evadere, potest patrem, vel maritum iniustus aggressorem interficere. Neque obstat, quod adulter culpabiliter se ingesserit in huiusmodi occasionem, vt pater, aut maritus ab eo offensus ipsum aggrediat; nam ob id non amittit ius naturale sese in eo casu defendendi, cum moderamine inculpate tutelæ occidendo patrem, vel maritum qui iniustus est aggressor, etiam iniuria est ab adultero affectus, non ideo tamen per peccatum adulteri iniuriæ acquiritur ius, vt eum sua privata autoritate occidat, sed solum habeat ius ad repellendam illam iniuriam, & contumeliam ordine iuris. Vtrum vero adulter occidens efficiatur irregularis, licet cum moderamine inculpate tutelæ, & non valens aliter mortem propriam evitare, latè tractant prælati Theologi, & probabilis videtur non incurrit irregularitatem, iuxta Clement. §. furiosus de homicidio, saltem si non præziderit, vel debuit prævidere tale periculum, attentis circumstantiis. De quo tamen videantur prælati Doctores, præsertim Giballinus.

Pater, vel maritus filiam vel uxorem, & adulterum in adulterio deprehensum, an possit demandare filio, vel extraneo, vt illos occidat, & mandatarius impune possit occidere.

Num. verò in casibus, in quibus pater filiam adulteram, & adulterum, & maritus uxorem adulteram, & adulterum, in adulterio deprehensos, possunt impunè in flagranti occidere, possit huiusmodi occasionem adulteri, & adulteræ demandare, vt mandatarius ipse etiam impune possit occidere, nec sic homicidij reus; non est levis inter Iurisperitos controuersia hic resoluenda, cum pater, vel maritus iniuria per adulterum affectus, possit vel filio, vel extraneo demandare homicidia filie, vel vxoris adulteræ, & adulteri.

Et quod pater possit mandare filio, vt sororem, & matrem adulteras, & adulteros in adulterio inuentos occidat, sibi quæ patris mandatam exequens omnino excusetur à pœna, & impune faciat, videtur communis Iurisperitorum sententia, ita Glossa d. l. Gracchus, & idemque filiis verbo præstadium. C. ad l. Iuliam de adulteriis, ibidem, Salycetus, & Balus, Bartolus in Lyon solum §. si mandato, ff. de iniuriis. Decianus lib. 9. cap. 36. num. 2. Clar. §. homicidium vers. dubium, & d. lib. 5. §. fin. quæst. 60. vers. solet dubitari circa finem, & Gemer.

Gomez ad l. 80. *Tauri* n. 61. Caballus *de d.* c. 10 n. 54. Farinacius *dist. quest.* 121. num. 18. & 19. Palchalis de *iuribus Patria Potestatis* part. 1. allegat. cap. 5. num. 17. & 18. Fragulos de *regim. Christi. Resp.* tom. 1. lib. 3. disp. 6. num. 102. Fagundez *dist. lib. 1. in Decretis* tom. cap. 10. num. 37. & centum alij Doctores, quos late cumulat Caball. Farinacius, & Fagundez & probatur hæc sententia primo per textum in *dist. 1. l. Gracchus* d. 5. idemque filius eius, qui patri pariterum præstandum est, quem textum ita intelligunt Gloss. in d. verbo *præstandum*, (ubi reddit rationem, scilicet quia licet filius non teneatur obedire patri in atrocioribus, ad textum in *Lad. ea. ff. de reg. iur.* tenetur tamen in iis quæ à iure sibi sunt permissa, ut est adulteri, filie vel uxoris, si sit persona vilis, homicidium) ibidem Iacobus Brittrigius, Bellapertica, & Cynus, Baldus, & Romanus in l. 1. ff. de ius vocatis, et eant, & alij à Farinacio, & Caballo relati. Secundo probatur, quia filius censetur vna caro, & vna persona cum patre, & sic gestum à filio censetur gestum à patre, & etiam, cum censetur vna persona cum patre, censetur offensus sicut pater, ac propterea ratio illa iusti doloris æquæ in filio, ac in patre militat; ergo & iusta impunitas; quæ in inflo dolore fundatur d. l. *Gracchus*, habet locum æquæ in patre, & in filio; Et ab hac sententia minime recedendum esse existimat Farinacius d. num. 79. Quare quod supra num. 5. dictum est fratri non licere impunè occidere forem in adulterio deprehensam, intelligitur, quando absque mandato patris pro vindicta propria iniuria forem, aut matrem adulteram, aut eius adulterum occideret; non verò quando occideret de mandato patris, cui hoc licet, ut expressè Farinacius d. num. 18. sine, & Palchalis d. m. 18. & pater supposita præfata sententia; Quam etiam Conarrubius. *Epitom. de sponsalibus* cap. 7. §. 7. num. 5. dicit apud Doctores esse receptam, & frequentissimam, etsi illam reprobet, & existimet falsam, dicitque quod, si filius propriam matrem isto casu occiderit, vel etiam ad occisionem auxilium præstiterit, ut res crudelis, nefandique exempli, non solum non defendenda, sed acriter puniendi esset, per ea, quæ ibidem tradit, & eodem num. 5. dicit eandem sententiam non probari in illa l. *Gracchus*, cum loquatur, inquit, de filiis, qui patri, adulterum eius uxoris, & sic propriæ matris occidenti auxilium præstiterunt, veluti socij causa coadiuvandi patrem; qui casus diversus est, ut ipse probat: & ex his, quæ infra traduntur de associantibus patrem, vel matrem occidentes adulterum filie, vel uxoris, patet. Verum quidquid sit de impunitate quoad forum iudiciale, (quamvis crudelitas, & impietas filij in occidenda matre, etiam de mandato patris omnino damnanda videatur;) iuxta forum conscientie, & coram Deo filius nullo modo tenetur, nec potest impunè, & absque culpa mortali obedire patri, sibi mandanti homicidium filie vel uxoris adulteræ, vel adulteri, sicut nec ipse potest absque peccato mortali idem facere, ut infra probatur: imò etiam quoad forum iudiciale, ut filius ex mandato patris occidens forem, vel matrem adulteram, vel adulterum, excusatur omnino ab omni pœna, etiam extraordinaria; necesse erit, ut in continenti, & in flagranti eos in adulterio, repertos occideret, cum patri ipsi occidenti impunitas sit concessa solum, quando incontinenti, & durante ira, eos interficit, ut supra num. 49. probatum est; Vnde si filius ex mandato patris post aliquod intervalum occideret, & pater, & filius non excusarentur ab omni pœna, ita Decianus *lib. 9. d. cap. 15. num. 25.* Ex quo apparet rarò, & vix posse contingere, ut filius ex mandato patris impunè possit ea homicidia cre-

qui, seu exercere, eo quod videtur non posse id contingere in incontinenti.

An verò pater, vel maritus in istis casibus, in quibus eis à iure permittitur, posse impunè omnino occidere filiam, vel uxorem adulteram, & adulterum in adulterio repertos, possit alteri extraneo mandare, ut eosdem occidat, ita ut idem mandatarius omnino impunè possit occidere, sicut potest ipse pater, aut maritus. Plurimum Iurisperitorum est sententia absolute affirmativa, ita Romanus in l. 1. §. *fin. ff. de oper. noni nunc*; Baldus in l. *Gracchus*, C. ad l. *Juliam de adulteriis*, Angelus ibid. Afflicus in *constitut.* Reg. 3. part. rub. 4. §. 6. num. 4. §. si maritus, Clar. d. §. *homicidium*, allegat. vers. *ad hunc est*, & d. lib. 5. §. *fin. quest. 60.* vers. *soli dubitari*, Catterius in *pract. trall. 3. de homicidiis*, & *afflictio* num. 1. §. 8. (qui, et etiam Afflicus, idem affirmant, etiam si pater, vel maritus pecunia mandatarios conducatur,) & plurimi alij, quos Conarrubius. 2. part. *Epitom. de sponsalibus* cap. 7. §. 7. num. 5. initio, Caballus *cas. 100. num. 45. ad 51.* Farinacius *allegat. q. 121. num. 14.* & *dub. segg.* & num. 83. & Palchalis d. cap. 5. n. 2. referunt, & esse opinionem frequentissimam, dicit Conarrubius, & in practica servari tradit Clarus, atque in facti contingentia fuisse secundum eandem, indicatum testantur Afflicus, & Catterius *locis allegatis*, & Salycetus in d. l. *Gracchus*. Probat hæc sententia, quia quod est licitum in persona mandantis, est licitum etiam in persona mandatarij, ut Bald. & Afflicus *locis allegatis*, ac proinde, si pater, & maritus per se occidentes excusantur ab omni pœna, ita etiam mandatarius. Addit Afflicus ex Abbate in *cap. mulieres de sententia excommunicat. o. iis*, quod lex loquens in faciente delictum, comprehendit mandantem, ac proinde eo magis in actu permissio ipsi mandanti, comprehenditur quoque mandatarius, & hanc sententiam probabilem dicit Fagundez *allegato n. 37.*

Contrariam nihilominus sententiam negativam, & magis communem, (ut testatur loco citato Clarus) quod pater, vel maritus non possit alteri extraneo mandare præfatum vindictam occidendi filiam, vel uxorem, & eius adulterum in adulterio repertos, tenent Baldus in *cap. si quis verò num. 3. vers. quæ nonquid de pace iuram. confirmam.* Conarrubius *dist. num. 5.* Felinus in *cap. que in Ecclesiis num. 11. de constitut.* Paris. *conf. 154. num. 13. vers. tertium lib. 4.* Paris. de Puteo de *Syndicato verbo familiaris* cap. 1. num. 2. Cassaneus in *conservand. Burgund. rubr. 5. §. 1. titul. des rentes* num. 41. Gomez *variar. tom. 3. cap. 3. num. 42. ad finem*, & ad l. *Tauri* 80. num. 61. Roland. à Valle *conf. 34. lib. 1.* Petrus à Plaza in *Epitom. de libell. lib. 1. cap. 1. §. in fine*, num. 18. Augustinus ad Angelum de *maleficiis in verbo, et de hæc adulterato la mia donna*, post num. 24. Decianus *lib. 9. cap. 15. num. 25.* & cap. 36. num. 27. Caballus *resolut. crimin. cent. 3. cas. 300. num. 53.* Farinacius *d. quest. 121. num. 17.* & n. 84. & plures alij à Conarrubio, Deciano, Gomez, & Farinac. relati: Probat hæc sententia per textum in d. l. *Gracchus*, C. ad l. *Juliam de adulteriis*, ubi illis verbis denique filius eius, qui patri peremerunt præstandum est, conceditur, ut soli filio possit maritus homicidium uxoris adulteræ, & adulteri committere, vel demandare, propter identitatem personarum ut supra num. 87. dictum est, ac proinde ad alias personas non potest fieri extensio, cum sit res odiosa, sicut & ius ipsum vindictæ in tali casu, concessum patri, & marito est odiosum, & est etiam personalissimum, ita ut ultra eius personam non extendatur, ut Gomez d. n. 61. Farinacius *dist. q. 121. n. 51.* Palchalis alios allegans d. cap. 5. num. 19. vnde neque filio, aut avo, aut matri, aut patruo non competit & ut supra

supra num. 53. & 54. probatum est, quia in odiosis, ut est hæc materia, de qua agitur, in legibus, non fit extensio de persona ad personam, ut Bartolus, & Angelus in l. *patri ff. ad l. Iuliam de adulterio*, & alios allegans. Farinacius *diff. q. 121. num. 51.* Quare cum lex *diff. l. Gracchus* exulet a pœna homicidij tantum filios, quibus pater mandaverit, vindictam sumere de vxore adultera, & de altero in adulterio reposito, ut illos occiderent, non debet fieri extensio. Ad id aliam rationem Augustinus ad *Angelum loco allegato*, scilicet, quod lex permittit, patri occidere filium in adulterio repositum incontinenti, & durante eadem ira feruente ex iusto dolore concepta, quod non videtur posse verificari, quando sic mandat alteri, ut occidat; & hæc sententiam negatiam, multo magis procedere, quando pecunia mediante alteri extraneo pater, vel maritus mandaverit, ut filium, vel vxorem adulterum occideret, tradunt Gomez *diff. cap. 3. Plaza loco citato*, & Farinacius *ead. q. 121. n. 85.*

90 Hanc tamen negatiam non procedere in seruo, seu seruitore, & Vassallo, ita ut eius Pater, vel maritus eorum Dominus possit mandare, ut occidant, in casibus, in quibus idem Dominus impuñe potest occidere filium, aut vxorem in adulterio repositam, & adulterum ipsum, cum illi Domino obedire debeant, sic à pœna, sicut Dominus, debeant excusari, declarat Patrif. de Puteo *loco citato*, & Decian. *diff. cap. 36. num. 18.* & admittit etiam Caballus *diff. cap. 100. num. 17.* quando seruo, vel Vassallo dictum fuit à Domino, quod si non exequeretur mandatum, illum interficeret; qui tamen addit etiam in hoc casu mandatarium exequentem mandatum excusari tantum à pœna ordinaria homicidij, non autem totaliter, ita quod omnino immunis non euadat. At declarationem proflus, & absolute reprobant expresse Rolandus *diff. conf. 34. num. 29.* Plaza *loco citato* & alij à Caballo *diff. num. 57.* allegati, & merito, quia rationes *num. precedenti*, adductæ etiam in seruo, & Vassallo probant, eandem negatiam.

91 Eandem negatiam sententiam Decianus *diff. lib. 9. cap. 15. num. 25.* limitat, quando pater, vel maritus est semel, vel debilis, aut infirmus, & propriis manibus non potest occidere filiam, vel vxorem adulteram, & adulterum; hoc enim casu pater, inquit Decianus, licet mandare alteri, ut occidat, filiam, vel vxorem in adulterio repositam, ita ut non puniatur pater, neque mandatarius, si pater ratione impotentia non occidit, & incontinenti mandat, & statim post mandatum mandatarius occidit; secus verò, (libbet idem Decianus) si pater pietate ductus non potuit occidere, sed alteri mandauit. Nam lex (inquit) ideò permisit patri hæc potestatem occidendi filiam adulteram, quia sperauit, quod pater pietate commotus quandoque posset filie indulgere, ut inquit textus in *l. nec in ea in fine. ff. ad l. Iuliam de adulterio*, atque adeò ut excoleret pater oportet, quod adeo feruente ira, iusto dolore concepta, ut superet omnem pietatis paternæ stimulum. At hæc quoque limitationem expresse reiecit Gom. ad l. 80. *Tauri d. num. 61. initio*, quia potestas occidendi, patri permittitur, est personalissima, & iuxta d. l. *Gracchus* soli filio potest maritus propter personarum identitatem committere suam potestatem, ut supra num. 39. dictum est.

Ceterum etsi pater, vel maritus non potest alteri committere, seu delegare facultatem, sibi à iure concessam, impuñe occidendi filiam, vel vxorem, & adulterum in adulterio reposito, si tamen solus non confidit filiam, aut vxorem, & eius adulterum occidere, præsertim si sit senex, infirmus, vel debilis persona, & rimeat resistentiam sibi faciendam ab

D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

adultero, & quod armatus, & associatus sit, potest consanguineos, familiares, & amicos in auxilium conuocare, ut commodius, tutius, & absque periculo possit facere vindictam, & interficere, & cum sic adiunxerit, associantes, & ei ad illum tuendum assilentes, ab omni pœna erunt immunes. Nam dum ipsi patri, vel marito tanquam principali permillum à lege est huiusmodi homicidium committere, censetur etiam permillum omne id, sine quo illud commodè exequi non potest, iuxta illud, quod permisso vno permittitur omne id, sine quo illud commodè nequit obtineri, & hoc admittunt Doctores communiter, quos referunt, & sequuntur Couarr. d. 57. *allegat. num. 5.* Gomez ad d. l. *Tauri n. 62.* Caballus d. *cap. 3. eo num. 19.* Farinacius d. *l. quest. 121. num. 10.* & num. 87. & Palchalis d. *cap. 5. n. 24.* & idem notat Decianus d. *lib. 9. cap. 16. num. 19.* Hos verò sic conuocatos, & associantes (siliis exceptis) patrem, vel maritum ad huiusmodi vindictam abstinere debere ab omni offensione adulterum suis manibus, sed debere tantum assilere ad hoc, ut pater, vel maritus, quibus competit vindicta, tutius, & securus possint vindictam perficere, ita quod si manus in gereret, & occiderent, de oculo tenerentur, tradunt Roland. d. *conf. 34. num. 19.* & 21. Caballus d. *cap. 100. num. 73.* per tradita à Castro *conf. 177. lib. 2.* & Palchalis d. *cap. 5. num. 16.* dicens sibi videtur æquiores, & tutiores opinionem. Quod si quis non sit pater, vel marito vocatus ad associandum, & assilendum, sed ex propria indignatione, & maligno spiritu instigator, patris, vel marito adulterum repositi, ad hoc ut ab eis occideretur, hæc tanquam homicidij auctoritate ordinata pœna plecti debere, sentiunt Farinacius *conf. criminal. 8. num. 6.* & Palchalis *diff. cap. 5. num. 6. sine.*

Patri, vel marito an filiam, vel vxorem, & adulterum in adulterio deprehensos, liceat in foro conscientia, & coram Deo occidere; an vero occidens peccet lethaliter, occidens propria autoritate, & ante iudicis sententiam.

Sed supradictis suppositis, iuxta leges Ciuiles de 92 impunitate patris, vel mariti occidentis filiam, aut vxorem adulteram, & adulterum deprehensos in adulterio, si incontinenti, & in flagranti fiat occisio, non leuis controuersia est, an scilicet pater, vel maritus iuxta d. *leges Ciuiles*, impuñe quoad forum fori, & iudiciale, potest filiam adulteram, vel vxorem adulteram (quæ cum vili persona se carnaliter commiscuit) & adulterum, in adulterio reposito interficere, si id faciat incontinenti; ita etiam ante omnem iudicis sententiam, id possit licite, & absque lethali culpa in foro poli, & conscientia efficere. Et prima sententia nonnullorum scripturorum est affirmatiua, dummodo pater, vel maritus id faciat, seu occidat zelo iustitiæ, & publici boni, non vero animo, & timore priuæ vindictæ, propter iniuriam sibi illatam, ita Castillo ad l. 82. *Tauri num. 6. sine.* Anton. Gomez ad eandem l. 82. *num. 52. sine.* in illis ab ipso traditis ad l. 76. *sine.* Valqu us de successione creat. §. 7. n. 22. & *questio num. illustrum cap. 49. n. 4. & seqq.* Azuero d. l. 1. in fine tit. 20 lib. 8. *nona recopil. & l. 1. n. 21. tit. 10 lib. 4. etiam noua recopil.* P. Barbosa in l. si ab hostib. §. finalis n. 44. *ff. solut. matrim.* & Iul. Clarus §. homicidiano, *vers. sed hæc quidem*, dicens oppositam opinionem, asserentem patrem, & maritum iuxta permissionem, seu concessionem legum Ciuilium, impuñe in foro exteriori in flagranti occidere filiam, aut vxorem adulteram, & adulterum in adulterio deprehensos, in foro conscientia id efficientem, peccare mortaliter nunquam sibi placuisse, eo quod nullo modo vi-

G 2 deant

deatur dicendum apud Christianos permitti, & videri leges nutritivas peccati, seu quæ peccatum mortale committi permittant, & hanc sententiam, ex Theologis Emanuel Sa verbo homicidium num. 15. vers. occidere, sensu esse probabilem, & etiam Lessius de iustitia lib. 2. cap. 9. num. 16. & Fagundez in Decalogum lib. 5. cap. 10. num. 9. fine, dicunt non videri improbabilem. Probatur hæc sententia, primo quia pater, vel maritus occidit filiam, aut uxorem adulteram, & adulterum, non auctoritate privata, sed auctoritate legum civilium, & tanquam Minister, & exequutor legis iustæ, & pio bono publico, seu animo publicæ vindictæ, & non animo privatæ vindictæ, ut odium suum exequatur; id enim quod erat faciendum per Ministros publicos ad id deputatos, potuit lex ob publicam utilitatem committere privato subdito suo, ut tanquam Minister, & exequutor legis id faciat; cum igitur tanquam Minister legis id faciat pater, vel maritus, non peccabit cap. reos fin. 23. quest. 5. quia tunc non persona privata, sed publica, siue lex, quæ cum Ministri facit, videtur occidere. Confirmatur prædicta, quia potest Princeps, vel Respublica legem condere, quæ poenâ mortis in adulteros constituitur; ergo sicut lex potest Ministrum constituere, & adhibere, qui poenam mortis ad adulteros, Principis, seu Reipublicæ, aut Magistratus Imperio sumat; sic etiam potest, seu potuit, patrem, aut maritum Ministrum destinare, qui poenâ mortis in filiam, vel uxorem, & adulterum deprehensos in crimine animaduertat; ergo id faciens non peccat, sicut non peccaret publicus Minister legis exequutor constitutus. Hæc consequentia à Conarru. Epitom. sponsal. p. 2. cap. 7. §. 7. num. 9. vers. 5. probatur, quia illud, quod legi licet, licet ei, cui lex committit, sed legi licet occidere adulterum, aut quemlibet alium criminolosum; igitur & pater, aut maritus, cui lex commisit, poterit filiam, vel uxorem adulteram occidere; lex autem hanc licentiam præbuit patri, & marito, ut constat ex textibus supra num. 46. relatis. Sed quia vis prædictorum consistit in eo, ut præstat leges Civiles patri, & marito non solum permittant impune, quoad poenam fori iudicialis interficere filiam, vel uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos, sed concedant, & tribuant ius, potestatem, & facultatem occidendi, à Doctoribus huius sententiæ probatur, quod leges Civiles concedant, & expresse dent patri, & marito ius, & potestatem occidendi, etenim l. pari, ff. ad l. Iuliam de adulteriis dicitur, (patri datur ius occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet,) & l. nec in ea, C. eod. §. 2. ius occidendi patri conceditur, &c. & l. quod ait lex, ff. eod. (valuit lex ita deum hanc potestatem patri competere, si in ipsa turpitudine filiam deprehendat,) & l. Gracchus, Cod. eod. tit. permittitur marito, ut occidat adulterum, si talis sit, & addit legitime interfici; & idem constat ex l. duodecim tabularum, (Macham in adulterio deprehensam necato, ut notat Conarruias dist. §. 7. initio. Cum ergo lex Civilis habeat locum, & obliget etiam in foro conscientie, ut latè probat Conarru. d. §. 7. num. 9. nullum est peccatum, si pater, & maritus, ei obediens, occidit filiam, aut uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos. Et si dicatur esse peccatum, leges illæ essent inique, tanquam permittentes, & concedentes actum illicitum coram Deo, quod poterant, & debebant, seu tenebantur interdiceret. Denique probatur hæc eadem sententia, quia præstat leges Civiles, concedentes patri, & marito occidere filiam, aut uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos, videntur approbare etiam iure Canonico cap. interfertur 35. quest. 2. ubi homicidæ vocantur interfectores uxorum, quando

uxores non erant adulteræ; ergo si adulteræ essent, mariti non dicerentur homicidæ, & cap. admovent ead. quest. 2. Stephanus V. Haslplum reprehendit, quod uxorem necasset, subditque delicti rationem his verbis, non inveniit eam cum alio viro rem nefariam facientem; ergo si inuenta, posset citra culpam necari. Postremo cap. si vero 1. de sententia excommunicationis, percutiens Clericum in adulterio cum uxore, vel cum matre, sorore, vel filia in turpi scelere deprehensum, liber ab excommunicatione censetur, cum tamen ceteri Clericorum percussores excommunicatione afficiantur.

Altera sententia Iurisperitorum, & Theologorum 93 communis est negativa, & quod nullatenus ante sententiam Iudicis in foro conscientie, seu poli, & coram Deo, absque mortali peccato, liceat patri, vel marito filiam, vel uxorem adulteram, & adulterum ipsum in adulterio deprehensos, etiam incontinenti interficere, tamen leges, & statuta particularium aliquorum locorum præsertim in Hispania id impune in foro fori effici permittant, ita ex Iurisperitis Gloss. cap. inter hæc 33. quest. 2. verbo liceat, & cap. interfertur, verbo adulterum ead. quest. 2. Archidiaconus in d. cap. inter hæc, Abbas in cap. si vero 1. n. 10. de sent. excommunicat. ibid. Marianus Socinus, Felius in cap. que in Ecclesiis de constit. & præter plurimos alios à P. Barbosa ubi supra num. 43. Conarruius, Facinacio, Augustino Barbosa, & Sanchez locis mox allegandis relatis, Tiracnell. lib. de iure mariti, & l. 9. comb. n. 4. Fortunius de ultimo fine illat. 11. num. 129. Conarru. Epitom. sponsal. part. 2. cap. 7. §. 7. num. 9. & seqq. Navarr. in summa Hisp. cap. 15. num. 3. in fine, Plaza de delictis lib. 1. cap. 36. num. 12. Decianus tract. crim. lib. 9. c. 15. in fine, Facinacio allegat quest. 21. num. 5. & n. 122. & August. Barbosa Collect. d. cap. inter hæc 33. quest. 2. & Theologis ita S. Thomas in 4. dist. 32. quest. 2. art. 1. in corpore, Sotus eadem dist. 37. quest. unica, art. 3. conclus. 1. & lib. 5. de iustitia quest. 1. art. 3. ad 2. Molina de iustitia tom. 4. tract. 3. dist. 7. n. 1. & dist. 9. 9. per tot. P. Navarrus de restit. cap. 3. n. 220. Sayr. lib. 7. Clavis cap. 10. n. 8 & seqq. Azor p. 1. lib. 5. cap. 20. versum etiam lege Civiles, Sanch. de matrim. lib. 10. dist. 8. n. 39 & seqq. Lessius loco supra allegato, Bonac. de restit. dist. 2. quest. v. ima. p. 2. n. 5. Fagundez in Decalogum d. lib. 5. cap. 10. n. 10. Balil. Pont. de mar. lib. 9. cap. 15. per tot. Diana p. 3. tract. 4. resol. 223. Trullench. in Decalog. p. 2. lib. 4. cap. 4. dub. 3. Bailvus verbo homicidium num. 4. Villalobos tom. 2. tract. 12. dist. 1. num. 5. fine, & alij centum à Sayro d. c. 10. n. 6. Sanch. Pontio, & Barbosa locis allegatis relati; Probatur primo auctoritate sacrorum Canonum. Nam d. cap. inter hæc 33. quest. 2. Nicolaus I. Scribens Albino Archiepiscopo, non licet viro, secundum Ecclesiasticas leges, uxorem adulteram interficere; & quicunque sequenti marito absque lege, sine causa, & certa probatione, interfecerit uxoris à S. Pontifice impositam publicam penitentiam, & admovent ead. quest. 2. Haslplius, qui uxorem prætextu adulterij, in curis probatione testem unum tantum adducebat à Stephano Papa grauitur reprehenditur, & cap. si quod adulterus 33. d. q. 2. sumptum ex D. Augusti. lib. 2. de adulteriis, cap. 15. occidere uxorem adulteram, vocatur scelus nefarium. Probatur secundo, hæc sententia ratione manifestata, quia iure diuino naturali sub illo præcepto non occides, prohibetur à Deo vindicare se occidendo propria auctoritate privata, quia cum homo sit sui ipsius amantissimus, iniquus esset sui ipsius vindicari isto autem casu pater, vel maritus filiam, vel uxorem adulteram, & adulterum in adulterio deprehensos interficiens, occidit auctoritate privatâ, quia leges tantum permittunt eis in tali casu occidere.

cidere, non vero dant patri, & marito absolutam potestatem occidendi, ut mox probabitur ergo pater, & maritus sic occidentes peccant mortaliter.

4 Tertiū ergo probatur, quia leges, vel statuta non committunt, vel precipiunt patri, vel marito in eo casu, ut occidant filiam, aut uxorem, & adulterum in actu turpi repositos, sed tantum eis permittunt solum impune occidere, ob illam causam, scilicet poenam fori externi remittentes ob iustum, & vehementem dolorem, quem pater, & maritus animo concipit ex illata iniuria, quia deprehendentem filiam, vel uxorem in adulterio indicat lex tanto iracundia impetu agit, tamque passione vehementi tunc opprimi, ut vix aliud pro illo tempore fieri poterit. At leges permittentes aliquid impune fieri, minime à culpa exculant, ut latè tradit & exemplis confirmat Tiracellus l. 9. *comm. n. cum sequentibus*, cum aliud sit ad vitanda maiora peccata, & scandala, permittit aliqua minora, aliud illa precipere, vel concedere licentiam ad illa perpetranda, ut patet in metreticibus publicis, quas permittunt leges Cives in Republica Christiana ad maiora peccata, & scandala adulteriorum, & sodomitie evitanda, quæ tamen permittit illas à peccato non exculat, nec excusare potest, nec illarum factum facere potest licitum, & ita contingit in presenti; Nec ideo propterea eadem leges illæ Cives sunt indicandæ iniquæ, aut veniunt prohibendæ, cum possint prohiberi (ut dicebatur supra n. 9. 1. *vers. cum ergo in fauorem alterius sententia*,) quia ut tradit S. Thomas in 4. d. 13. *quest. 2. art. 2. questionculæ 3 ad 1. potens prohibere non peccat, si à prohibitione abstineat, non sperans correctionem, sed graviora damna probabiliter timens, ut euenit in presenti, & etiam, quod eadem vers. cum ergo dicitur de obligatione legis Civilis, etiam in foro conscientie procedit de lege prohibente, non lege tantum permittente.*

95 Quod autem leges Civiles, & statuta particularia tantum permittant occisionem, in eo casu, patri, & marito impune, poenam fori iudicialis, ob adductam causam iusti, & vehementis doloris remittentes, non verò occidendi liberam facultatem tribuant, probatur talis enim generalis concessio foret omnino iniqua & iniusta. Primo quia iniustum est, ut idem sit iudex, testis, & accusator, quod totum in presenti casu agit pater, vel maritus interficiens filiam, vel uxorem in adulterio deprehensam. Secundo quia contra iustitiam est, parte non audita, & absque iure defensionis, concedere generalem facultatem occidendi reum, & in presenti casu filia, aut vxor forte posset se excusare quod metu, vel vi coacta, vel alio modo decepta consenserit in copulam. Vnde summi Pontifices in allegato cap. *Quicumque* & cap. *ad monere* 13. q. 2. grauitur reprehendunt, & puniunt interfectores vxorum, prætextu adulterij commissi, non permittit legitima probatio, ut supra n. 9. 3. probatum est. Tercio quia per illam potestatem generalem occidendi &c. (si patri, & marito esset concessa) exponitur manifesto periculo salus animæ eorum, qui se interficiunt, idque absque necessitate, cum possint capi, accusari, & per sententiam puniri, quod leges non solum permittunt, sed expresse, & iuste concedunt ad emendationem aliorum, & eo casu condemnatio fit post legitimam probationem auctoritate publica. Secus autem de bannitis capitaliter (quorum exemplo multi ex Doctores primæ sententie illam minus rectè confirmant) hos enim leges humane & statuta occidendi in auditis facultatem expresse concedunt, quia habentur, ut hostes Reipublice, & nec capi, nec accusari possunt, & sic est diuersa ratio in eis, ac adulteris, quoniam non sunt hostes Reipublice & capi, & accusari, & puniri possunt.

D. Io. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

authoritate publica per sententiam. Quarta quia per eandem potestatem occidendi filiam, vel uxorem adulteram, & adulterum in continenti in adulterio repositos, si esset à lege concessa patri, & marito, hi quoque manifesto peccandi periculo per ipsam legem essent expositi, siquæ lex ipsa esset iniusta, quia cum leges permittant eam potestatem solum in continenti, dum reperiuntur adulteri in ipso actu turpi, & sic dum ob illatam iniuriam pater, vel maritus tanta, tamque vehementi iracundia passione opprimitur, & agitur animus, & ad vindictam sumendam maximo impetu impellitur ad eandem iniuriam, quam suis oculis aspicit, vendicandam, vix contingere, & intelligi posset, quod velit adulteros sibi iniuriam inferentes occidere zelo iustitie, & pro bono publico, & non animo vilescentiæ iniuriæ, atque adeo non potest villo modo à peccato excusari. Quare ex hoc, quod leges Civiles, & etiam particularia locorum statuta patri, & marito concedunt impunitatem, solum in eo casu quando filiam, vel uxorem adulteram, & adulterum in adulterio deprehensos interficiunt, in continenti rectè, & aperte colligitur, leges non concedere licentiam, & potestatem occidendi, sed solum permittit impune occidere ob illam causam iusti, & vehementis doloris, quem pater, vel maritus animo concipit ex illata iniuria, ex qua tantum dedecus sibi resultat. Quinto, & vltimo legem generalem, quæ patri, & marito concederet licentiam, & potestatem occidendi filiam, vel uxorem adulteram, & adulterum, fore iniquam, & iniustam, probatur ex Conarum, quia daretur occasio calumniandi uxorem, si maritus illam odio haberet, & impune occidendi quælibet, quem pater, vel maritus sibi haberet offensum, ut prætextu, quod cum filia, vel vxore carnale commercium habentem inueniret, & in flaganti delicto interfecerit.

Ex quibus ad fundamentum prioris sententie respondentur, cum leges solum permittant patri, & marito impune occidere, & non dent liberam facultatem occidendi, non potest pater, vel maritus censeri iniustus, & executor legis, sed si occidit, id facit auctoritate propria, ex eo enim, quod lex poenam afficit delinquenti, eis delinquendi facultatem non concedit.

Neque textibus pro confirmatione eiusdem primæ sententie adductis, probatur leges non solum permittentem impune occidendi, sed etiam occidendi licentiam concedere, nam dum d. l. patri & d. l. quod ait lex, dicitur patri esse concessum ius occidendi filiam in adulterio repositam, intelligitur tantum ius impune occidendi quoad forum iudiciale, ut idem sit ius, ac permissio; Ex eo verò quod in d. l. Gracchus dicitur à marito legitime interfici adulterum vilem, cum vxore in flaganti repositum, non infertur, quod licet, nam illud legitime, non semper significat in conscientia, & quod iustum est, sed quod secundum leges, quod nō cōtra leges ideoque; occisio illa est legitima, quod lege permittente facta est, & sic nō puniunt per legem, ita etiā cum in aliquibus statutis dicitur, à marito inflicte illatum mortem vxori adulteræ, & adultero, non intelligitur iuste id est licite in foro conscientie, sed iuste id est in casu à lege impune permissio illud etiā machinam in adulterio deprehensam necato, denotat tantum permissionem, quæ imperandi verbo solet significari; præterquam quod illa lex duodecim tabularum ad ius poli, non conscientie spectat. Denique probatur dictas leges tantum permittit impunitatem occisionis, non tribuere generalem, & liberam occidendi facultatem, quia aliqui essent iniuste, & iniuste, ut probant supra tradita; Quod nullo modo est dicendum; Vnde ad confirmationem supra num. 92. adductam pro eadem prior

G 3 sententia

sententia, quod Princeps potest condere legem vniuersalem, quia poena mortis in adulteros constituitur, id conceditur, sed negatur eo ipso facere potestatem cuiusque primato, tanquam eiusdem Principis, seu legis Ministri exequendi illam mortis poenam ante condemnationem, post legitimam delicti probationem, audita parte, per sententiam Iudicis sublequatur. Nec talem potestatem, seu licentiam potest concedere Princeps, vt ex traditis *num. 95.* constat. Cur autem pater, & maritus Clericum filium, vel vxorem adulterantem, in flagranti delicto reperiment, occidentes, iure Canonico ab excommunicatione excusentur, infra explicatur. Ex hoc enim non inferitur in *dist. cap. si verò.* excusati etiam à culpa, vt ex eodem textu colligitur Covarruias ex eo, quod ibi ab excommunicatione excusatur etiam frater percussus Clericum cum sorore deprehensum; & tamen nulla lege Civilis, vel Canonica fratri conceditur, vt percussit virum cum sorore rem habentem, etiam cum in crimine deprehenderit. Lege etiam Civilis marito non licet, (vt superius *num. 47.* notatum est,) quemlibet adulterum cum vxore deprehensum interficere, sed vilem, aut infamem, qualis Clericus non est; & tamen in *d. cap. si verò 1. de sententia excommunicat.* liber ab excommunicatione censetur maritus, qui Clericum percussit deprehensum in adulterio cum vxore.

98 Ad argumentum pro priori sententia *num. 92. fin.* sumptum ex *cap. interficere.* Respondetur primo interfectores vxorum adulterum non dici homicidas quoad poenam homicidij in foro iudiciali, habito respectu ad leges Civiles. Secundò respondetur dici homicidas interfectores vxorum absque causa adulterij, non tamen dici, quod interfectores cum ea causa non sint rei homicidij; argumentum enim à contrario sensu non semper est firmum, vt Covarruias, P. Nauarrus, Sayrus, & alij ex Doctoribus pro secunda sententia allegatis, & eodem modo responditur ad argumentum à contrario sensu sumptum ex *cap. ad mortem.*

99 Hæc autem posterior sententia procedit, vt etiam si pater, aut maritus esset Index, non liceret ei filium, aut vxorem, in adulterio deprehensam, interficere, (quidquid fecus senserit Paludanus in *4. d. 35. quest. 1. art. 1. conclus. 3. num. 10.*) nisi causa iudicialiter cognita, vt post Dium Antonium notat Sanchez *dist. diffus. 8. num. 40.* cum sit Iudicis malefactoris punire, non vt cumque, sed parte audita, sententiaque legitime lata; Nec oppositum voluit D. Thomas dum *allegata d. 37. quest. 2. art. 1. ad 1.* dixit virum interficientem vxorem in adulterio reprobam peccare, quia non est vxoris Index, nam supplendum, (Inquit rectè Sanchez,) & esto esset Index, non interficit, vt Index, sed vt persona primata, quia non procedit causa cognita.

100 Quamvis verò Scotus in *4. d. 1. quest. 3. paulo ante solutionem ad argumenta vers. esto etiam.* (& probabile putat etiam Quasius in *4. d. 37. quest. unica propos. 3.*) teneat maritum peccare mortaliter interficientem vxorem, & adulterum deprehensum in adulterio etiam post sententiam condemnationis Iudicis, qui sibi illos tradidit, vt eos, si vellet interficeret. Nihilominus communis sententia est patrem, vel maritum filiam, vel vxorem adulteram, & adulterum post sententiam sibi à Iudice traditos enecandos, si vellet, interficientem, deposito omni liuore vindictæ, aut odio contra charitatem, non peccare nec venialiter, quia facit auctoritate, & vt Minister, cui tunc committitur executio iustæ sententiæ, quæ sicut carnifici, & cuius alteri potest concedi, ita etiam ipsi patri, & marito, non refert, quod pater,

& maritus non sit necessarius sententiæ exequutor, vt carnifex; nam verè in tali casu agit, vt Minister auctoritate legis, & Iudicis exequendo illam sententiam. Neque etiam in hoc casu Index solum permittit, sed dat potestatem, & auctoritatem ad illam occisionem, sententia publica dampnas, & tradens adulteros patri, vel marito vindictos, vt si vellet, eos interficiat, ita Sayrus *allegato cap. 6. num. 11.* Sanchez *d. diff. 8. num. 42.* Azorius *allegato cap. 10. fine.* Villalob. *allegato diff. 3. num. 1.* Lessius *d. cap. 9. n. 18.* Trullench. *allegato dub. 3. fine.* Fagundez *d. cap. 10. num. 23. & 24.* post S. Thom. in *4. d. diff. 37.* & plurimos alios Theologos, quos Sanchez *d. n. 42.* latè refert.

Ceterum supposita secunda sententia *num. 93. & segg.* stabilita, ex ea inferitur, patrem aut maritum, qui filiam, aut vxorem adulteram, & adulterum in adulterio deprehensum, ante Iudicis sententiam, propria auctoritate, interficit, tenei damna restituere ad instar aliorum homicidarum, quia peccat peccato homicidij, & sic contra iustitiam, contra quam est homicidium culpabile, & sic ex illo resultat obligatio restituendi damna ex eo sequuntur filius eorum, quos pater, vel maritus occidit, ita absque dubio sentiunt Doctores *d. num. 93. allegati.* asserentes hoc esse peccatum homicidij, & etiam tradunt Sanchez *d. diff. 8. num. 41.* Fagundez *d. cap. 10. n. 12.* P. Nauarrus, Bannes, Parisius, & Socius ab iisdem Sanchez, & Fagundez allegati.

Pater, vel maritus occidens Clericum, cum filia, vel vxore in adulterio deprehensum, excusatur ab excommunicatione cap. si quis suadente.

101 Etsi autem pater, & maritus filiam, aut vxorem adulteram, & adulterum in flagranti deprehensos occidentes, à culpa non excusentur, iuxta latè tradita; in omnibus tamen casibus, in quibus eis à iure, & legibus permittitur impune occidere filiam, vel vxorem adulteram, & adulterum, ut efficientes, si adulter occisus, sit Clericus, aut religiosus, aut in quavis alia dignitate Ecclesiastica constitutus, non incurrunt excommunicationem, *Causes si quis suadente*, quia sicut ius Civile, ita & ius Canonum parit illis in hoc casu, propter iustum, & vehementem dolorem, ex illata iniuria animo conceptum; non reputat enim Ecclesia huiusmodi percussionem, seu occisionem factam esse iussente Diabolo, sed vehementi passione, cum sit difficillimum in huiusmodi casu iustum temperare dolorem, ideoque eos ab excommunicatione excusat, sicut ius Civile excusat à poena homicidij, & quancumque alia fori iudicialis, vt iuxta Doctores infra relatos, probat textus in *supra allegato cap. si verò de sententia excomm.* ibi, (Nec ille compellendus est ad sedem Apostolicam venire, qui in Clericum cum vxore matris, sorore, vel filia propria turpiter inuentum, non inuenerit violentum. Ceterum si in stupro, vel adulterio quod committit cum ea, quæ ipsam ita proximam consanguinitatis linea non contingit, capere, aut in eum violenta manus iniecit, non erit à sententia illius excommunicationis incurrere.) hæc ibi, ita ex Iurisperitis Clarus *sub homicidium num. 48. text. & hoc omnia.* & *num. 49. vers. maritus autem.* & *lib. 3. §. fin. quest. 77. num. 9.* Baiard. ad eundem Clarum *d. verbo homicidium num. 134.* Gomez. ad *l. 80. Tauri num. 55.* Newzarus in *sylua rapt. lib. 1. num. 110.* Caballus in *resol. crimin. cas. 100. num. 42.* Farinacius in *praxi crimin. quest. 121. num. 6 & num. 73.* Palchalis *d. virib. Patr. Potest part. 1. cap. 5. num. 15.* Belletus *de fure Clericorum Canon. §. 2. num. 9.* & alij Iurisperiti à prædictis allegati, & esse communem Iurisperitorum opinionem testatur loco citato, Baiardus, ex Theologis ita Syluester verbo *excommunic. 6. num. 6. vers. scilicet*

est quarto §. 10. Bonacina de excom. disp. 2. quasi. 4. part. 4. num. 1. Trullench. dist. lib. 5. in decalog. cap. 4. dub. 3. Fagundes d. lib. 5. in decalog. cap. 10. num. 27. & Theologi communiter, quos referunt August. Barbo-
la collectan. ad dist. cap. si vero num. 7. & collect. ad cap. si quis suadente num. 39. Sayrus, lib. 5. Theauri cap. 17. num. 23. & Fagundes loco citato, qui licet lo-
quatur de percussione Clericum in turpibus cum matre, sorore, vxore, vel filia repertum, nec ex-
primant de occidente, tamen sunt intelligendi de percussione, etiam vulnerere mortali, & occidente, cum fundentur in textu dist. cap. si vero verbis supra adductis in quibus ab excommunicatione exsulant, qui manus violentas iniecerit in Clericum turpiter inuentum cum vxore, matre, &c. que verba *manus violentas iniecerit* comprehendunt tam percussorem non occidentem, quam occidentem, isdemque verbis habet Canon. si quis suadente Diabolo, continens excommunicationem contra percussentes, & occidentes Clericum, aut aliam grauem iniuriam Clerici persone inferentes. Quare Fortunius trallatu de vitio sine illatione 11. ad Conaruiam episcopi. Sponsal. p. 1. cap. 7. §. 7. num. 12. & ad Sayro d. lib. 7. Clauis c. 10. num. 9. relatis, dicens (quod & tamquam probabile videtur iudex Conaruiam, & Sayr. ibidem tenere) patrem, vel maritum filiam, vel vxorem adulteram, & adulterum in adulterio, seu in adibus turpibus repositos percussorem, solum ab excommunicatione excludit, non vero occidentem, quia d. cap. si vero, loquitur tantum de percussente, non de occidente, & in pœnalibus, ac odiosis non fiat extensio, non est audiendus. Tamen, etiam Syluester loco citato distinguendo dicit, occidentem Clericum cum vxore, matre, sorore, & vel filia in turpibus repertum, non incurtere excommunicationem, si faciat absque ulla deliberatione, sed ex subita passione, eo quod tunc tam iustum dolorem compellere non potuit, at vero incurtere, si occidat, non ex subita passione, sed animo deliberato, seu matura deliberatione, etiam absque temporis intervallo; quia cessat, (inquit) ratio, ob quam canon occidentem in prædictis casibus exsultat, & imo in vtroque casu, & sine occisio fiat cum deliberatione sine absque deliberatione, incurtere excommunicationem sentit Conar. d. §. 7. n. 12. cum hac tamē differtētia, quod qui absque deliberatione occidit, absoli potest ab Episcopo, qui vero cum deliberatione a solo S. Pontifice, cuius sententiam etiam Sayr. d. n. 9. probabile existimat: Nihilominus nec distinctio Syluestri, nec sententia Conaruiæ est conformis d. textui in d. cap. si vero, absolute ab excommunicatione exsulant occidentem vxorem, &c. dummodo Clericum adulterum, seu turpiter versantem cum vxore, &c. inuentum in flagranti delicto, & absque intervallo occidat, & ita proculdubio sentiunt Doctores superius allegati. Quamvis denique illis verbis, d. cap. si vero; (nec ille compellendus est ad sedem Apostolicam venire) occidit vxorem, &c. alicui videri possit incurtere excommunicationem, sed non reformatam Pape, tamen præfati Doctores allegati supra, & alij communiter aiunt, eximi ab excommunicatione, nam S. Pontifex in præcedenti parte eiusdem cap. si vero, loquens de his, qui Clericos ob suam iustam defensionem percussunt, vel occidunt, dicit, eos non esse compellendos venire ad sedem Apostolicam pro absolutione, cum tamen certissimum sit eos, qui Clericos occidunt, vel percussunt, ob iustam suam defensionem, nullam excommunicationem incurtere; & c. proinde cum S. Pontifex vtrobique eodem modo loquatur, vtrobique eos ab omni excommunicatione tam reformatâ, quam non reformatâ excusat, idque ob ra-

tionem superius adductam, quod parit Ecclesia tanto, & tam iusto dolore, nec reputat occisionem, vel percussorem in tali casu, tamquam suadente Diabolo factam, sed tamquam ex vehemētissimo, & iustissimo dolore.

Præter tradita, plura alia ad pleniorē intellectionem superius adductam, quod parit Ecclesia tanto, & tam iusto dolore, nec reputat occisionem, vel percussorem in tali casu, tamquam suadente Diabolo factam, sed tamquam ex vehemētissimo, & iustissimo dolore. 103
Præter tradita, plura alia ad pleniorē intellectionem superius adductam, quod parit Ecclesia tanto, & tam iusto dolore, nec reputat occisionem, vel percussorem in tali casu, tamquam suadente Diabolo factam, sed tamquam ex vehemētissimo, & iustissimo dolore.
Cum textus in d. c. si vero, in dictis verbis, (supra numero præcedenti relatis Syluester, Sayrus, Belletus, Augustinus Barbola, Bonacina locis supra allegatis, & Suarez de cens. disp. 2. §. 1. num. 35. & seqq. post alios, tradunt; Et imprimis quod occisio, vel percussio fiat in continenti, dum Clericus turpiter adualiter inuenitur cum vxore, &c. & non ex intervallo; Quod & leges Ciuiles in simili casu concedentes impunitatem patri, & marito, exigunt, vt in præcedentibus latius probatum est, tunc enim solum habet locum ratio illa iusti doloris, & vehemētis passionis. Secundo nomine vxoris intelligi etiam sponfam per verba de præfenti, etiam si matrimonium non sit consummatum, cum sit vera vxor, non autem sponfam tantum de futuro, quia non est vxor, & ob tale crimen possunt dissolui sponsalia, & sic neque iniuria, neque occasio est similis; ita Gloss. in dist. cap. si vero, verbo, cum vxore, Conaruias in epitom. spons. part. 1. cap. 1. num. 8. Clarus verbo Homicidium num. 49. supra allegat. Belletus dist. §. 2. num. 12. alij plures iurisperiti, quos refert, & sequitur Barbola collect. ad dist. cap. si vero num. 9. & ad dist. cap. si quis suadente num. 62. ex Theologis Suarez disp. 2.2. num. 36. Sanchez de matrimo. lib. 1. disp. 1. num. 6. & alij ad Barbolam relati, quamvis Gutierrez de matrim. cap. 1. num. 1. & duob. segg. & Riccius in præf. auct. resol. 228. teneant etiam sponfam de futuro, percussorem Clericum cum sponfa turpiter inuentum, in pœnam excommunicationis incidere; hic enim etiam videtur militare illa ratio grauis iniuriæ, & vehemētis, cum etiam sponfa de futuro sit obligata speciali vinculo ipsi sponso, licet dissolubili. Aduertendum autem, quod si maritus procuraret, quod Clericus ab vxore ad actum turpem vocaretur, & cum verberare posset, & de facto verberaret, & ipse maritus, & etiam vxor excommunicatione afficerentur, cum vtique sit in dolo, nihilque possit imputari Clerico, vt potest provocato, & vocato ad turpitudinem, ita post plures alios Theologos Sayrus d. lib. 3. Theauri cap. 27. num. 23. & Belletus allegat. §. 2. num. 10. excusant vero maritum ab excommunicatione, quando de industria se abscondit domi, expectans Clericum hoc ignorantem, vt eum in flagranti deprehensum occidat, quia adhuc dicitur, occidere Clericum turpiter inuentum cum vxore, modo desit dolo, scilicet non curasset maritus, cum ad turpem actum vocari, post Nauarrum conf. 41. tit. de sentent. excommuni. Molinam loco infra citato, & Bonaciam, notat Barbola collect. ad dist. cap. si vero num. 7. Tertio in eodem textu nomine matris, sororis, vel filie intelligi propriam matrem, sororem, & filiam, etiam illegitimam, non vero matrem, sororem, & filiam adoptiuam, neque etiam anam, aut neptes, dicunt Gloss. in dist. cap. si vero, Molina de iustitia tract. 3. disp. 55. ad finem, Suarez d. num. 6. Augustinus Barbola alios referens ad dist. c. si vero num. 8. & ad d. cap. si quis suadente num. 61. quia verba d. cap. si vero, sint accipienda propiè, præsertim in materia pœnali, & odiosa, restringente privilegia Clericorum, & quia in prædictis non adit tam iusta causa doloris; Verum puto comprehendendi etiam filiam adoptiuam, quæ sit sub patris potestate argumento l. nec in ealege. ff. ad l. Tulliam de adulteriis, eorumque quæ supra num. 31. notata sunt, vbi probatum est, legem Cuiuslibet permittentem patri impune occidere filiam in potestate adulteram,

adulteram, & adulterum in actu turpi in ventos, comprehendere etiam filiam adoptivam, quam pater habet in sua potestate, cum ratione illius adulterate adit æqualis iniuria, & iusta causa doloris, & ita etiam excommunicationis tantum ius Civile quam iuxta ius Canonicum. Quarto verba illa eiusdem capituli, *si vero turpiter inveniatur*, Nauarrus in *manual. cap. 27. num. 84.* Cotarruius episcopus de *spoual. part. 2. cap. 7. §. 7. num. 3.* Bellettus d. §. 2. num. 9. Sayrus d. *cap. 27. num. 23.* Suarez d. *disp. 22. num. 37.* Augustinus Barbola collectan. ad d. cap. si vero num. 7. & ad d. cap. si quis suadente num. 60. declarant intelligi non solum, quando Clericus inuenitur in ipso actu turpi carnalis coniunctionis cum dictis personis, matre, vxore, forore, vel filia vel in eodem lecto, sed etiam quando inuenitur in oculis, tactibus, amplexibus, & aliis huiusmodi actibus impudicis, & signis propinquis actui copulæ illamque proximè antecedentibus, & in loco suspecto exercitis, imò etiam sufficere, quod solus cum sola in loco suspecto, apto ad actus impudicos inter se exercendos, quando & persone ipse sunt suspectæ, & vt tales habentur, non sine causa rationabili, tradit Suarez d. *num. 37.* & innuit etiam Nauarrus d. *num. 84.* Quibus tamen coniecturis, vt ex illis oriatur præsumptio violenta copulæ carnalis subsequente, addenda est, iuxta tradita supra num. 69. circumstantia temporis, scilicet quod solus cum sola in prædictis actibus impudicis, & in loco suspecto ad actum turpem exercendum apto, steterint per tantum tempus, in quo poterint copulam consummare. Quin etiam si maritus inueniat Clericum solum in secreto cum vxore absque alio turpi actu conuersantem, & colloquentem, seu confabulantem, si prius ter maritus illum admonuerit, ne id faceret, hoc sufficere, vt illum percutiens non incurrat excommunicationem iuxta d. cap. si vero tradunt post Hostiensem Syluester loco numero præcedenti allegato, Bellettus d. §. 2. num. 10. Augustinus Barbola collectan. ad d. cap. si vero num. 10. allegans etiam Bonacinam, & ad d. cap. si quis suadente num. 60. fundari in eo, quod secundum iura authenticorum in textibus supra num. 47. fine, adductis, marito permittitur impune occidere virum ter monitum, vt desisteret loqui cum vxore in loco secreto, & noluit desistere. At Angelus verbo *excommunicatio* §. 5. 19. & Nauarrus d. cap. 27. num. 84. in huiusmodi casu asserunt maritum solum posse absque excommunicatione, Clericum violentè detinere per 20. horas continuas, donec vocet testes, per quos probet adulterium, eosque tradat Iudici puniendos (quod & Sayrus loco allegato post Hostiensem notat,) non posse autem absque incurfu excommunicationis percutere, Suarez autem d. num. 37. negat etiam posse Clericum in hoc casu capi, & detineri per illas viginti horas absque incurfu excommunicationis, quia (inquit etiam hæc est manus violenta, quæ in tali casu non conceditur in d. cap. si vero,) neque in alio loco iuris Canonici, & ius Civile in textibus illis supra d. num. 47. adductis ad hoc non debet sufficere, cum text in d. cap. si vero, loquitur de percussione Clerici turpiter inuenti cum vxore, matre, forore, vel filia; sed videtur dici posse ius Canonicum voluisse permittere impunitatem quoad poenam excommunicationis percutienti Clericum cum vxore conuersantem, & confabulantem, in quibus casibus ius Civile permittit impunitatem, quoad poenam corporis; Quod si in huiusmodi casu ius Canonicum in d. cap. si vero non excusat percutientem Clericum ab excommunicatione, puto, cum Suarez, nec excusare maritum, qui illum capit, & de-

tinet, vt suo Superiori præstent puniendum. Denique si Clericus osculetur vxorem, aut aliam ex mulieribus in d. cap. si vero, nominatis, in publico, secundum consuetudinem patriæ, prout fit in Gallia, Sabaudia, & in Polonia tunc ea de causa percutientem eundem Clericum, non excusat ab excommunicatione, notant Bellet. Sayrus locis citatis, & Augustinus Barbola collectan. ad d. c. si quis suadente n. 60.

Occidens Clericum cum matre, vxore, filia turpiter inuentum, an incurrat irregularitatem.

Vtrum vero, sicut occidens Clericum cum forore, aut vxore, aut matre, vel filia turpiter inuentum, non incurrit excommunicationem, iuxta decisionem d. cap. si vero de sent. excommunic. ita etiam non contrahit irregularitatem, quæ provenit ex homicidio. Affirmat Fagundez d. lib. 5. in Decalog. allegato cap. 10. numero 27. circa finem, id probans quia textus in d. cap. si vero loquitur de huiusmodi percussoribus, & interfectoribus, atque de illis, qui se iuste defendunt; constat autem eos, qui se iuste defendunt, nullam irregularitatem contrahere, occidendo suos inuolantes, vt ex Clementina si furiosus de homicidio, euidenter apparet, & tradunt communiter Doctores, quos August. Barbola collectan. ad d. Clementinam, & Fagundez alleg. lib. 5. in Decalog. cap. 3. n. 1. & 2.

Contrarium tamen, & occidentem Clericum in casibus prædictis textus in cap. si vero, asserendum est, prout asserit Trullench. allegat. lib. 5. in Decalog. cap. 4. citat. dub. 3. quia verè homicida est, & voluntarius, qui illicite, & non sine peccato mortali occidit, vt supra probatum est, & in d. cap. si vero excusatur dumtaxat ab incurfu excommunicationis cap. si quis suadente neque alibi in iure reperitur excusatus ab incurfu irregularitatis; neque est simile illud de occidente inuolantem in sui defensionem, cum moderamine inculpate tutelæ scilicet non potens aliter suam vitam tueri, & evadere manus violentas inuolantis; nam is necessitate compulsus occidit, non sic occidens Clericum cum forore, vxore, matre, aut filia reperiunt, qui voluntariè, & illicite occidit, licet impune quoad forum iudiciale, & excusetur ab excommunicatione ob rationem in præcedentibus adductam.

Possent in præsentibus plura tradi de adultera, & adultero, & eius poenis, atque marito occidente vxorem, in adulterio inuentam, & ipsum adulterum quoad impunitatem, & quoad lucrum, vel amissionem dotis, quæ omitto; cum hic non sit locus opportunus de illis differendi; remitto lectorem ad Farinacium rom. 4. praxi crimin. quasi. 121. ex num. 56. Caballum resolut. crimin. cent. 5. cas. 300. Pascalem de iurib. Patr. Potest. part. 1. cap. 5. Franciscum Mariam Pratrum in annotat. ad idem cap. 5. P. Barbosam in l. 2. part. 1. in principio. ff. solut. matrim. Sanchez de matrim. lib. 10. disp. 8. Fagundez in Decalog. lib. 5. cap. 10. Qui post alios à se relatos, latè agunt de adulterio vxoricide causa adulterij & adulterij poenis.

§. III.

An, & qua, seu qualis filiorum castigatio, & emendatio, non solum per verba, & admonitiones, sed etiam per verbera, & flagella, seu corporalem punitionem, patri sit permissa.

S V M M A R I V M.

Patri permittitur moderata, & decens emendatio domestica, ac potestas moderatè castigandi liberos causa correctionis, & ut, eos à vitiiis cohibeat. n. 107.

Pater correctionis intuitu licet, & impune potest moderate verberare, seu flagellis cadere filium inobedientem, & delinquentem. num. 108. & 109. & etiam filium naturalem emancipatum. n. 109. Non solum potest, sed & debet si id necessarium sit ad correctionem. ibid.

Pater obligatur ad bonam filiorum educationem, illosque bonis moribus informare & à vitiiis retrahere. n. 108. vers. Ratio autem.

Nemini licet habere priuatum carcerem ad custodiam. n. 110.

Patri tamen permittitur correctionis gratia filium in priuato carcere, seu in Conclau per aliquod tempus includere, & detinere. ibid. & etiam ad tempus aliquod conicere in vincula ex pultu cum gubernatore nauium, seu triremium. ibid. vel includere in ergastulum, ibid.

An, & quando pater correctionis causa possit filium perniciem mittere in exilium, domovè expellere, & alimenta ei denegare. n. 111.

Potestas moderate, & paterne castigandi causa correctionis competit aui paterno respectu nepoti, patri spirituali per administrationem Baptismi, vel Penitentiae Sacramenti, patri naturali, & an etiam competat patri adoptiuo, & vitrici. n. 112. competit, & mariti. ibid. fine.

Eadem potestas competit propinquis maioribus respectu minorum de familia, fratri maiori respectu minoris, senioribus non conianctis respectu adolescentium & inferiorum, & Clericis, ad quos ex officio, quod in Ecclesia obtinent, spectat diuinarum officiorum perturbatores corrigere. n. 113.

Excessibus puerorum offensus an & qua ratione possit eos moderatè punire ibid. fine.

Quilibet suos subditos delinquentes causa correctionis potest leniter, & moderate verberare, & castigare suos subditos ut Dominus seruum, Paterfamilias famulum, & famulam, maritus uxorem, Baro Vassallum, Abbas, seu Prelatus Regularis Monachum, seu Religiosum per se, vel per aliquem Clericum, vel Monachum & si conuersum, Prelatus secularis Clericos sub subditos. num. 114. Item Episcopus Clericos sub subditos etiam in Sacris existentes non propriam aui, sed per aliquem Clericum iuxta S. Canonem. ibid.

An prelati tam regulares, quam seculares, & Episcopi abique culpa, & incurso excommunicationis poenitentia Monachos, vel Clericos sub subditos delinquentes castigare, coepere, verberare, & torquere per Ministros laicos, prout sunt consuetudine ita faciendi n. 114. post medium. *En consuetudo hodie vbiq; est*

introducenda, neque est mala. ibid. vers. siue an vigeat apud Religiosos n. 115.

Episcopus in castigando suos Clericos subditos nimium excedens, & sciens factio, vel verbo qua ratione puniendus, & ad quid reueatur. n. 114. fine.

Magistri, seu preceptores causa discipline ac correctionis possunt leniter, & moderate percutere scholares etiam Clericos in minoribus ordinibus constitutos absque incurso excommunicationis, scilicet si immoderate non ex zelo disciplina. n. 116. & an etiam Scholares in maioribus constitutos. ibid. n. 118. vers. 2. Magister, & pater an scholarem, vel filium Clericum etsi causa correctionis debeat verberare per se, & non per alium, ut excusetur ab excommunicatione. ibid.

Pater causa correctionis percutiens filium Clericum minoribus tantum ordinibus initiatum non incurrit excommunicationem. n. 117. idem de aliis ad quos spectat vnus corrigendi. ibid.

An, si pater percutiat filium Clericum in maioribus ordinibus constitutum incurrat excommunicationem, & quid de Magistro laico, & quocunque alio laico idem faciente causa correctionis. num. 118. & 119.

An, & quando pater percutiens filium Clericum excedit modum debitum domestica, & paterna correctionis incidat in excommunicationem. num. 121. & 122. & quid in Magistro, & quomodo alio corrigente.

Non excusatur ab excommunicatione pater non leniter percutiens filios Clericos innocentes, vel, si percutiat principaliter dolose, & malo animo ex odio, & causa percutiendi, non animo corrigendi. num. 122. & 123.

Quanam sit dicenda permissio lenis, & moderata patri causa correctionis permessa, qua graui, & notabiliter excedens debitum correctionis paterna, ac domestica limites, ob quam veniat puniendus. num. 124. & 125.

Enumerantur quaedam percuSSIONES, & punitiones indubitate notabiliter excessus minime patri permisse. n. 124.

Atrocitas, & sana supplicia prohibentur Dominis erga seruos. ibid.

In dubio an percussio sit lenis, vel graui, ac notabiliter excedens limites paterna, seu domestica correctionis relinquitor arbitrio iudicis, qui per coniecturas debet arbitrari, & quas coniecturas debeat considerare. n. 125.

Pater percutiens filium an correctionis potius, quam ex dolo, & malo animo, & odio fecisse presumi debeat etiam, si percussio contineat notabilem excessum. n. 126. & 127.

Iniuria à parente, aliove sanguine coniuncto, & perceptore in dubio non presumitur facta animo iniuriandi. n. 126.

Ad presumendum nec ne animum iniuriandi consideranda persona iniuriantis, an talis sit, qua faciat cessare presumptionem iniuriæ. ibid.

Ex qualitate instrumentorum, seu armorum, quibus facta est percussio, & ex parte percussæ presumitur percussorem factam esse vel causam correctionis, vel percutiendi tantum, & non ex animo non occidendi, vel ex dolo, & malo animo, & causa occidendi. n. 127. exemplis res explicatur. ibid. & seq.

An vulnus sit lethale presumitur ex qualitate instrumenti, & armorum & ex parte percussæ. n. 127.

Pater notabiliter excedens in castigando, seu percutiendo filium puniatur solum ab excessum, ut in poenitentia extraordinaria, non ordinaria re dolosa. n. 128.

Idem dicendum de quocunque alio qui potest licet castigare. ibid.

Debet

Debet tamen pater, & alij cum excesserint notabiliter de-
bitum modum castigandi, erigulare, quod tunc corri-
gebant, instruebant ad morem. n. 128. fin.

Filius contra patrem cum correctionis causa non potest se
defendere n. 129. & si pater repentinus, an idem pa-
ter possit illum impunè occidere. n. 130.

Ubi est permixta offensio est illicita defensio. numero
129.

Pater in castigando filium nimium sapiens ob notabilem
excessum pœna aliqua iudicis arbitrio est puniendus.
n. 131.

Pater intolerabili iniuria afficiens filium capi potest
filium emancipare implorato Iudicis officio, non datur
autem contra patrem iniuriatum actio n. 132.

Ad necessariam sui defensionem an filius possit licitè, &
impunè occidere patrem aggressorem violentem cum, in-
iuste interficere negatiua. num. 133. affirmatiua. num.
134.

Necessaria sui, & membrorum sui corporis defensio est de
iure natura. ibid.

Et sic iniustum inuictorem licitum est occidere cum mode-
ramine inculcata tutela. ibid.

Clerici, Religiosi, & Vassalli ad sui necessariam defen-
sionem possunt licitè occidere suos superiores, & Dominos
iniustos aggressores. ibid.

Filio Catholico patrem vi cum compellente ad deserenda
fidem licet occidere. n. 135. & multo magis alimenta
etiam simpliciter necessaria denegare. ibid.

Filius an, & quando possit, & teneatur accusare patrem
de heresi apud censores fidei, tamen si sciat eundem pa-
trem ob id fore igne cremandum. n. 135.

Quando etiam teneatur patrem accusare crimine laesæ ma-
iestatis humane, & proditiōis Principis. ibid.

Bona commune iure natura præponendum bono privato
proprio, & cuiusvis. ibid.

Patre & filio iuste ad mortem condemnatis, & data filio
vita, si vellet occidere, seu suspendere patrem, an liceat
filio optionem acceptare, & patrem interficere. n. 136.
& 137.

Etiam extra casum correctionis pater imprudenter, &
inadvertenter licet culpabiliter occidens filium non
punitur pœna ordinaria parricidij, sed extraordinaria
iudicis arbitrio. n. 138.

Pater, qui imprudenter occidit filium, est magis dignus
commiseratione, quam pœna. ibid.

Explicatur duo casus filij per imprudentiam, & inaduer-
tentiam culpabilem a patre occisi. ibid.

Homicidium, & si per culpam commissum fuit, absque
dolo, & animo occidendi sed sequitur ex percussione
facta animo tantum percutiendi non punitur pœna ordi-
naria leniori, vel graviori pro qualitate culpæ. num.
138.

Filius an, & qua ratione permittatur patrem emendare.
n. 139.

107 **S**upra n. 37. notatum est, sublatam patri facultatem
olim ei concessam, necandi filium in sua potestate
existentem, atrociterque verberandi, & puniendi,
etiamsi filius inobediens, contumax sit, gravioraque
delicta seueriori castigatione, seu pœna corporali dig-
na, puta mortis, mutilationis membrorum, relega-
tionis perpetuæ, tredecim, carceris diuturni, & si-
milij soluique esse concessum patri, filium contumacè,
& delinquentem offerre Iudici puniendum pœna,
quam ipse pater fuerit arbitratus, & designauerit ad
Iudice iniungendam, licet minorem pœna ordinaria
delicto à iure statuta, vel superius n. 38. late explicatū
esset eodem etiam n. 17. in fine notatum est, à iure pa-
tribus permixtum esse quandam decemtem, & hone-
stam emendationem, ac potestatem moderate cor-
rigendi liberos, ut eos à vitij cohibeat. l. 3. & 4. C.
de Patr. Potest. & l. unica C. de emendat. propinquorum,

Quæ emendatio, seu correctio dicitur paterna, æco-
nomica, ac domestica, quia fit privatim, & intra do-
mum inter patrem, & filium, absque iudicio litige-
rit, & pro delictis filiorum lenioribus. vt d. l. 3. 4. &
unica, & etiam l. perspicuum q. furia. ff. de pœnis, ha-
betur; In quo differt à correctione, & punitione ad
Magistratus, & Iudices spectante, quæ præmissa iudici-
aria cognitione, fit publice, quibus etiam refer-
nata est correctio libertorum, & si in potestate patris
existerent, cum, cum grauiora, & atrociora delicta perpe-
trant, atque acriori, & seueriori castigatione, quam
fit paterna, & domestica veniunt compescendi, & puni-
endi, vt iisdem legibus decernitur, volentibus tunc
patrem debere filium delinquentem offerre Præfidi,
seu Iudici, qui debeant iniungere ei pœnam à patre
propositam prout supra n. 38. probatum, & declara-
tum est. In hoc igitur paragrapho late explicanda sūt
spectantia ad humilioris dicentem emendationem
domesticam, & potestatem moderate castigandi, ac
puniendi liberos pro qualitate delictorum, non ad
vindictam, sed ad medicinam, vtque Patres eos à vi-
tibus compescant, & ad bonos mores inducant, vt d. l.
unica habetur.

Igitur certum est, patrem posse impunè, & absque
peccato verberare, & flagellis cedere, vel alio modo
punire filium inobedientem, & delinquentem, mo-
deratè pro qualitate delicti, si id efficiat non ex odio,
aut ira, vel ex vindicta, sed bono zelo ex causa em-
endationis, & correctionis, cum teneatur à vitij, &
bonis moribus tribuit. Constat ex iure Culi in tex-
tibus num. præcedenti allegatis, & ex iure canonico in
cap. 1. & latius in cap. cum voluntate §. si qui, & tralium
communiter Doctores Iurisperiti sumunt, & Theo-
logi. Ex Iurisperitis, Glossa in d. cap. cum voluntate d. c.
si qui verbo de familia, in cap. si quis videris 7. q. 1. & c.
2. ista nomina 23. q. 4. & in cap. nullus 17. q. 4. & præter
scribentes in allegatis leges, & in d. cap. voluntate, Se-
bastianus Monticulus commentatur. in tit. iust. de Patr.
Potest. §. patri ergo tantum, num. 26. & si, autem num.
24. Alcanius Clemente de Patr. Potest. cap. 4. num. 12.
& cap. 6. effectū 1. num. 11. cum seqq. Paschalis de viri-
bus Patr. Potest. p. 3. cap. 4. num. 2. & seqq. ibidem Pratus
in annotat. ad num. 1. Menochius de arbitrar. casu 364.
de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 14. num. 6. & cons. 98. num.
65. Alphonfus Alvarez in spec. iuris Pontificij cap. 35.
§. sed intrudens vers. Quintus, Sotus de alimentis tit.
7. q. 1. num. 14. Carolo de Grassis de effectū Cleric. ef-
fectū 9. num. 224. Belletus disquisit. Cleric. p. 1. tit. de
favore canonis §. 2. num. 4. & alij alij idem, præsertim
Menochio d. casu 364. relati. Ex summis, & Theo-
logis Syluester perculso vers. si vero fiat, & verbo
vix quæst. 3. vers. & idem dico, Tabiena verbo filius §.
19. Navarri in manuali cap. 14. num. 21. vers. trigesi-
mo secundo, Sà verbo parentes n. 11. Bassus V. paren-
tes num. 2. vers. Tertium, Homobonus de statibus p. 2. n.
3. Ianfenius in cap. 21. proverbia super illa ver. Tu
virga percuties eum, Molina de iustitia tract. 2. disp. 228.
vers. sextum effectum, Azotius 2. p. lib. 1. cap. 21. quæstio
5. & 6. Sanchez cons. moral. lib. 6. cap. 3. dub. 4. num. 5. fi-
ne, Sayrus lib. 7. Claus cap. 7. num. 3. Rebellen de obli-
gat. iustitia p. 2. lib. 1. quæst. 8. num. 61. Reginaldus lib.
20. num. 42. Fragolus de regim. Christiana Reip. b. p. 4.
lib. 1. disp. 1 §. 4. num. 17. & seqq. Fagundez in Decalog.
lib. 4. cap. 1. num. 2. Villalobos in sum. p. 2. tractat. 2. dis-
ficle. 18. num. 1. Bonacina tom. 2. disp. 6. q. unica puncto
6. Machadus in perfello confessorum tom. 2. lib. 7. p. 7. tra-
ctat. 6. documento 4. num. 2. & dub. seqq. Trullenchi
in Decalog. lib. 4. cap. 1. dub. 6. n. 8. Ego ipse in prima par-
te de effectibus contrahus marit. cap. 10. num. 41. &
48. & Doctores, quos refert, & sequitur Angelinus
Barbosa collectan. ad d. cap. cum voluntate n. 5. & seqq.
de sentent. excommunicat. & collect. ad canonem si quis
funderet

suadente 17. quæst. 4. num. 64. & 66. Ratio autem eu-
dens est, quia parentes strictè obligantur ad bonam
filiorum educationem, illosque bonis moribus infor-
mare, & curare, ut à vitis & actibus pravis abstine-
ant, ut concors est omnium Doctorum sententia, ita
Aegidius, Romanus de regimine Principum lib. 2. p. 2.
cap. 8. Marcus Antonius de Cares in sua Microsomia
p. 1. Dialogo 8 & 9. Nanarius in manuali. cap. 14. n. 17.
Tabiena loco citato Graff. decis. aurear. p. 1. lib. 2. cap. 18.
Sayrus, Fagundes, Reginaldus, Trullench, Villalobos,
Machados, Bonacina, Balfus, Homobonus locis citatis
Henriquez, lib. 2. sum. cap. lit. 2. n. 1. A in Glossa l. os
referent, & committunt alijs agentes de obligatione
parentum erga filios, & ego ipse d. cap. 10. §. 1. cum plu-
ribus sequentibus, & præsertim §. 4. num. 10. & seqq. ubi
pluribus latè probò, quæ non censeo hic repetenda;
sufficit hic asserere illam rationem (quam etiam tan-
git Menochius d. conf. 98. num. 65.) quod pater debet
esse diligens custos filij, & sic curare, ut vitam ducat
honestam, & à vitis abstinere, & virtutes amplecti-
tur, atque adeò, si id non potest à inunctionibus ob-
tinere, ad eundem effectum obtinendum potest illos
corripere, & castigare; Duplex enim est modus, (ut
allegato c. 10. num. 4. notari) bene educandi, & bonis
moribus filios instruendi; & illos à vitis retrahendi;
Unus suavis, & absque coactione, & vi nempe
instructioibus, admonitionibus, & adhortationibus,
ac minis. Alter severior, & coactivus, nempe cor-
reptione, & castigationibus. Quare filij contumaces,
quibus parentum disciplina, & admonitiones, ac mi-
nae non sufficiunt ad illos bonis moribus informan-
dos, & à vitis retrahendos, possunt, & debent ab is-
dem parentibus coerceri, & cogi ad virtuosè viu-
endum verbis, & corporali punitione, moderate
tamen, & prudenter, à patris etate, genio, durtie,
peruicacia eorumdem filiorum, & convenienti tem-
pore, ut ex Sacris Scripturis, & sanctis Patribus alle-
gato cap. 10. §. 7. iustissime probari, & præallegati Do-
ctores non solum Theologi, sed etiam Iurisperiti, &
ex Iurisperitis præsertim Menochius d. cas. 36. 4. & d.
conf. 98. tradunt.

109 Certum igitur, est quod patres, intuitu disciplinae, & correctionis, ad eos bonis moribus informandos, & retrahendos à vitis, & pravis actibus possunt verberare, & credere filios inobedientes, & vitis deditos, moderate, puta virga flexili, vel flagellis, quibus uti solent Iudi Magistri, aut alio simili instrumento pro quantitate delicti, & intra limites paternæ ac domesticæ correctionis, ut constat ex locis S. Scripturæ, & Sanctorum Patrum, à me d. §. 7. adductis, & tradunt expressè ex præallegatis Doctoribus, locis citatis, Gloss. Monticulus, Ascanius, Clement. Menochius, Surdus, Ianfenius, Molina, Sanchez, Sylvestr. Reginaldus, Fragolus, Azorius Homobonus, quod procedit (& si contrarium tenent Baldus in d. l. unica C. de emend. propinquorum) etiam in filio naturali emancipato, ut expressè affirmat, Hypollitus, Riminaldus in l. et vim num. 1. §. 1. de institutis, & iure, & Paschalis d. cap. 4. num. 12. & Doctores non præcedenti, relati, qui loquuntur generaliter de filiis, alienantes correctionis causâ à patre potest moderate castigari, quæ etiam potestas non fundatur in sola Patria Potestate, sed & in ea obligatione, quam omnes patres habent bene educandi filios, eosque à vitis retrahendi, quæ obligatio afficit parentes etiam erga filios naturales emancipatos, iuxta præallegatos Doctores.

110 Et quamvis nemini liceat habere primatim carcerem, tamen contrarium facientes, in penam Capitale l. unica C. de privatis carceribus inhiibendis; Pater tamen causâ correctionis, & ut à vitis se contineat potest filium perniciosum in carcerem tradere, vel cum in

primario conclui per aliquod tempus includere, ac detinere, nec ob id in privati carceris penam incurrat, cum istud non ob custodiam (quod d. l. unica prohibetur) sed ob correctionem filij faciat, ita Gloss. in d. l. unica, Cynus ibidem, Monticulus allegato §. patri autem citato num. 16. Decianus in praxi Criminali. lib. 7. cap. 10. num. 5. Hortensius Cavalcanus de Bractio Regio p. 1. num. 17. Riccius in Praxis resolut. p. 2. resolut. 4. §. Bellettus allegato §. 1. num. 4. sine. Ioannes Harprectus in instit. tit. de Patri. Potest. §. ius autem num. 11. alios Iurisperitos referens, & ex Theologis Azorius allegato cap. 21. quæst. 4. Villalobos allegato tract. 12. difficult. 19. num. 5. & Fragolus allegato disp. 1. §. 4. num. 59. vers. possunt Addit Harprectus ex Iodoch. Damhot. in praxi rerum crimin. cap. 1. §. 1. num. 34. quosdam probos parentes post multas paternas correctiones, admonitiones, atque castigationes fuisse adhibitas, ut tandem salutem liberorum consulenter, & ad sanam mentem, & meliores mores inducerent ex pacto cum gubernatore natum, aut tunc in filios male morigeratos, & perditorum morum in vincula nautica ad biennium, vel triennium concessit, hocque remedium profuisse, ut non solum meliores sint facti, sed & ad maximas, præcipuasque dignitates sint erecti. Hinc multis in locis erga sola, certæque sunt etiam domus, quibus huiusmodi filij immorigerati, & petulantes inclusi iunio macerantur, laboribusque exercentur tandem, donec ipsi melior de vita appareat.

Quin etiam, si pater non possit nec increpatio nibus, nec verberibus, vel aliis afflictionibus corporalibus filium inobedientem, & peruiacem emendare, & ad meliorem fugam reducere, possit, & teneri eundem patrem expellere domo præfatum filium, & alimenta ei denegare, si probabiliter crederet, sic posse corrigi, notari in d. p. de effectibus contractus Matrimonij citato cap. 10. num. 44. & expressè sentiunt, Surdus, Nauarrus, Homobonus locis supra allegatis. Sylvestr. & familia num. 3. Graffius p. 1. decis. aur. lib. 2. cap. 8. num. 1. & Fagundes lib. 4. in Decalogum cap. 1. num. 2. & indicat Azorius d. g. 4. dum dixit posse patrem mittere in exilium filium protervum. Quod si probabiliter crederet pater per hoc, filium posse licentius peccare, per suam aulam curam à multis, & si non ob omnibus peccatis, & malis temperare, si faciat quantum potest, erit immnis ab omni culpa, & excusabitur, nec ei imputabitur filij peruersitas iuxta præfatos Doctores & constat ex canon. quantum, & seqq. dist. 47. provt dist. num. 44. notari.

Potestas moderate castigandi, causâ correctionis, filios, competit etiam patri naturali, aut paterno, patri spirituali, & etiam adoptivo, & an vitrico.

Potest eandem potestatem moderate castigandi, 111 percutiendi, & verberandi filios protervos, causâ disciplinae, & correctionis, seu emendationis, quam habet quoque unus paternus, respectu nepotis ex filio, siue illum habeat in potestate ratione Potestatis Patris, siue ratione propinquitatis, si illum non habeat in potestate. l. unica C. de emendat. propinquorum. Gail. observ. præf. lib. 2. observat. 106. n. 6. Paschalis allegat p. 3. citato cap. 4. num. 6. & omnes, qui infra allegantur. Eadem potestas moderate, & castigatione domesticâ, causâ correctionis, habet pater naturalis, cum non fundetur in Patria Potestate tantum, sed præcipue in obligatione paternâ bene educandi filios, ut in d. p. 1. de effectibus contractus maritum allegat. cap. 10. §. 6. tradidi. Competere etiam patri spirituali eandem potestatem moderate, & leniter, causâ correctionis, filium spirituale castigandi, tradunt Decianus

D. cianus in *l. ut vim num. 1. ibidem*. R. in *aldus n. 260.* & Palchalis d. cap. 4. num. 15. eo quia maior reuerentia patri spirituali, quam naturali debeatur iuxta Gloss. in cap. *qualis* 2. g. 7. & Riminaldus, & post eum Palchalis intelligunt tam de patre spirituali, penitentiario, seu confessore, quam de patre spirituali per generationem facti Baptismatis. Vtrum verò etiam pater adoptivus, sicut & naturalis causa correctionis possit filium adoptionis ponere moderatè, & paternè, verberibus & flagellis, certum est, si habeat filium in potestate, vt si annus paternus nepotem ex filio emancipato adoptauerit vt in *§. sed hodie in fit. de adoption.* & notatum est superius cap. 1. vel si sic arrogator, vt in *l. 2. in fine §. eodem tit.* & patiter superius eodem cap. 1. dictum est, quia ratione Patris Potestatis, & superioritatis, habet ius corrigendi, ita Riminaldus ubi supra num. 66. & Palchalis d. cap. 4. num. 19. Qui tamen secus sentiunt de patre adoptiuo, in cuius potestate non transit filius adoptiuus, sed remanet in potestate patris naturalis; at vero idè dicendum foret de eodem patre adoptiuo non habente filium in sua potestate, si sub eius cura filius adoptiuus viveret, quo casu teneatur eundem filium bene educare, & corrigere id, quod quæ infra notantur, probant; An autem etiam vitricus liceat priuignum eodem modo corrigere moderatè percutiendo verberibus, & flagellis, cum & ipse loco parentis habeatur & *affinitatis in fit. de nuptiis*, Negat Palchalis d. cap. 4. num. 16. cum Riminaldo in d. l. *ut vim num. 1. 62.* & seq. quia, inquit, cum non reperiatur iure tantum, quod vitricus hanc potestatem habeat, standum est regulæ prohibitiuæ, cum permissio sit de genere prohibitorum, & qui habet regulam pro se, ducitur habere intentionem fundatam, iuxta Gloss. in *l. omnis definitio*, ff. de reg. iur. & Crancetam conf. 77. num. 4. Et confirmari potest ex traditis à me in *allegata parte 1. de effectib. contract. matrim. cap. 10. num. 127.* & 128, quod (iuxta *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant*, & *§. ius quoque auct. de nuptiis*) vitricus est suspensus, ne priuignu, cui mater bimbæ efficit successura, vitæ infidietur; vnde iisdem iuribus prohibetur pupillus apud matrem secundo nubentem, & vitricum educari, (de quo latè ego *diffusè numeris*) & consequenter vitricus præsumetur percutere priuignum non bono zelo, & correctionis causa, sed ex odio. At vero, si bene perpenis omnibus circumstantiis matris bimbæ, & vitrici, scilicet quod essent honestæ vitæ, & bonis moribus dotati, & cessaret periculum infidendi vitæ pupilli iudex arbitratu fuisset pupillos educandos; & alendos apud eandem matrem binubam, & vitricum, si haberet eandem potestatem corrigendi, & puniendi moderatè priuignum causa correctionis, quam habet pater naturalis; cum & teneretur eum bene educare, & bonis moribus instruire, & ita etiam ad hunc finem illum corrigere, non solum admonitionibus, sed etiam verberibus, intra limites paternæ correctionis. Matrem quoque familias habere potestatem domesticam disciplinæ, & correctionis causâ, verberandi, & edendi filios moderatè certum est; vt d. cap. 10. num. 43. latè explicauimus, cum & ipsa, sicut & pater, strictè teneatur ad bonam filiorum, præsertim feminarum educationem, & ad illos corrigendos, cum delinquant.

Quoniam alij habeant eandem potestatem moderatè castigandi, & leniter verberandi alias causâ correctionis.

213 Sunt & alij, qui habent eandem potestatem verberandi, moderatè, inuitu, & causâ disciplinæ, & emendationis, vt omnes, qui possunt corrigere, & si sint in

hoc negligentes, peccant, de quibus in *l. unica C. de emendat. propinquorum*, & cap. 1. & cap. cum voluntate de sentent. excommunicationis; Gloss. in d. cap. cum voluntate. Namque in *man. cap. 27. non. 60.* Menoch. allegat. casu 164. Gayllus loco num. præcedenti allegato, Grassus, Belletus, Alphonfus Alvarez locis supra n. 108. relatis Palchalis d. p. 3. citat cap. 1. num. 50. & seq. Ludovicus Molina de infirmit. & iure tract. 2. allegat. disput. 128. vers. hic tamen effectus, Fragolus de regim. Christian. Republ. p. 3. lib. 1. allegat. disput. 4. ex n. 58. Augustinus, Barboza collect. ad d. cap. cum voluntate n. 5. & seq. & latissime collecti in cap. si quis suadente 17. q. 4. num. 64. & quatuor sequentibus, & Doctores agentes de excommunicatione in d. cap. si quis suadente, lata contra percentes Clericos, & quos idem, Barboza citatis numeris, refert. Quare humilimos potestas domesticæ castigandi moderatè, prout recta ratio expedit, attentis circumstantiis, ætatis corrigendi, & eius qui vult corrigere, omnibusque aliis concurrentibus bene perpenis discauerit; primo competet coniunctis propinquis, seu coniunctis maioribus respectu minorum de familia, licet non sint filij, & præsertim si noverint esse voluntatem patris, aut matris, familias domus, vt habetur in *d. l. unica C. de emendat. propinquorum*, & notant Gloss. & alij præallegati Doctores, & ita non solum amos, sed etiam frater maior, si omnibus pensatis expedit recta ratio præscripserit, potest minorem delinquentem corrigere iuxta *d. l. unicam*, & tradunt expresse Tiraquellus de iure priuigeniæ in præf. num. 141. Menochus d. conf. 164. n. 6. & Palchalis d. num. 30. Qui etiam, post Angelum conf. 197. ad finem, & Crancetam conf. 151. num. 17. addunt eandem potestatem conuenire etiam senioribus non coniunctis respectu iuniorum, quod & notant Gloss. Nauarrus, & Molina locis allegatis. Quin etiam addit Menochius, & post eum Palchalis seniores & si non coniunctos non solum posse moderatè zelo disciplinæ impune corrigere, & castigare adulescentes, & iuniores, sed & debere ex antiqua lege Lyeurgi, vt in eius vita scribit Plutarchus, quæ de causâ dixit Plato in *suis legibus lib. 9.* inueniunt à seniore verberatur, debere id ob senectutis reuerentiam patienter ferre; Et præfata castigatio conuenit senioribus, præsertim (vt notat Molina) quando illi, quorum curæ iuniores delinquentes subiungunt, & ad quos alioquin punitio spectat, præsentem non sunt, & verisimiliter credatur, eos id ratum habituros. Colligitur etiam præfatorum Doctorem traditio ex allegato cap. cum voluntate, quod non damnat sacerdotes seniores, qui deuotionis zelo pueros, vel adulescentes in minoribus ordinibus constitutos, diuinum officium perturbantes, puniunt. Et multo magis alij Clerici, ad quos ratione Officii, quod in Ecclesia habent, spectat correctio perturbantium Diuina Officia, sine functiones Ecclesiasticas possunt causa correctionis, moderatè percutere pueros, & adulescentes, etiam Clericos, perturbatores, vt eodem cap. cum voluntate §. si quis, & notant communiter Doctores præsertim ibidem Gloss. reddens etiam rationem, scilicet quia ex quo commissum est eis officium, & talia, sine quibus officium expediti non potest censetur permissa, sicut & Index potest compellere omnes impediētes iurisdictionem suam cap. 1. de offic. delegati. Prædicta de castigatio iuniorum Senioribus permissa Molina d. quæst. 128. vers. illud obiter, extendit, vt quia prauum inueniunt excessus ad potestatem publicam non deferuntur, neque audientur, sed potius irrideretur, qui ad iudicium tales excessus deferret; Qui eisdem excessibus offensus esset, forte posset de eiusmodi pueris, & iuuenibus sumere moderatam, & competentem vindictam, quando intelligeret eos, quibus

quibus illorum cura incumbit, id non esse executioni mandatum, aut non esset facilis ad eos aditus; additque idem Molina hoc posse efficere enim de offensum, quamvis leuiter non futurum illis gratum, ut ita punirentur, eo quod essent irrationabiliter iniuri; & si concludit idem Molina hoc non esse multum extendendum, ab eisque abstinendum, quando inde rixæ, & scandala timerentur.

114 Præterea quilibet suos subditos delinquentes potest causa correctionis moderate castigare, & punire ut tradunt Glossi in d. cap. cum voluntate, & communiter prælegatur, & alij quos Angustinus Barbofa d. collect. ad c. si quis suadente n. 64. & seqq. recenset. Hinc Domino licitum est moderate castigare, & percutere seruum correctionis causa, ut etiam expresse notant Molina, & Fragosus locis supra allegatis, & paterfamilias, ac quilibet habens curam domus, seu familie, eadem de causa potest moderate castigare, & punire famulos mercede conductos, pro ratione delicti, ut etiam expresse Molina, & Fragosus locis citatis, Alexander conf. 7. vol. 1. Paschalis d. c. n. 32. & Menoch. d. casu 364. n. 4. & 16. Qui ideo post eundem Alexandrum loco citato, & Neuquam conf. 7. n. 5. notat patronum famulum, vel seruum facti suspectum immoderate, & atrociter castigare, puniri solum de excessu. Quod maxime procederet, ubi factum foret paruum, ob altam rationem; quod etiam parua fuerat famulorum, aliaque eorumdem parua delicta ad publicum non deferantur potestatem item cum maritus sit caput uxoris, quæ dicitur sub eius potestate, gubernio, & directione, ut latè Tiraquellus de legib. consub. l. 1. n. 8. & 12. potest maritus eandem uxorem correctionis causa modice verberare, ut post alios tradunt Menochius d. casu 364. n. 8. & 9. & Paschalis allegato c. 4. n. 20. addens tamen n. 1. quod si maritus excelsit, & eam exciderit verberibus, quæ ab ingenuis sunt aliena, ab eo ratione sinitur in eam exercere, potest dinertere per textum exprellum in l. consensu C. de repud. & in aurb. sed non iure C. ead. Item Batoni permittitur esse moderatam castigationem, modicamque verberationem Vassallorum cum causa, post Asilium in consuet. Regni ut dignitatum & Car. in eius præf. in §. circa num. 72. tradit Paschalis d. c. 4. n. 34. addens tamen n. 35. & 36. quod Baro nimis leuiter, & atrociter maletat ad Vassallos, in iurisdictione primatur, si ter monitis à suo superiore, quod eos bene traderet, non se emendauerit: Item Abbas, & quilibet alius Prælati, seu superior regularis, zelo discipline, & causa correctionis Monachum, seu religionis suam subditum potest moderate castigare, & verberare, ut constat ex c. vniuersitatis de sent. excomm. (ubi dicitur, quod id debet facere per se ipsum, non per alium, vel si necessitas postulat, per aliquem Clericum, vel Monachum, seu regularem, quamvis conuersum) & tradunt communiter Doctores Glossi in d. cap. vniuersitatis, & in d. cum voluntate, Menoch. d. conf. 364. n. 11. Paschalis d. cap. 4. 33. alios allegantes, Nauarrus allegat. c. 17. n. 88. Grassius Bellettus Fragosus locis supra n. 108. citatis, Angustinus Barbofa collect. ad d. cap. si quis suadente 17. q. 4. n. 64. Collect. ad d. cap. vniuersitatis, & collect. ad d. cum voluntate de sent. excomm. & communiter Doctores quos iidem locis præsertim in d. collect. an ad cap. vniuersitatis refert. Et licet textus in d. c. vniuersitatis, loquatur de Abbate, seu Prelato regulari, tamen comprehendit etiam Prælatos omnes Ecclesiasticos, qui quoque causa discipline, & correctionis possunt Clericos delinquentes pro qualitate excessum castigare, & verberibus afficere iuxta dist. cap. vniuersitatis, & Doctores communiter, & expresse tradit Suarez de censuris disp. 14. num. 190. vers. tertio, & post eum Angustinus Bat. D. Io. Angel Bossius, de Patria Potestate.

bolfa collect. ad d. cap. vniuersitatis, & Nauarrus Tolemus locis max citandis, Sayrus lib. 3. Tiesauri cap. 27. num. 13. & Fragosus part. 3. disp. 1. §. 4. num. 61. Et quoad Episcopum respectu Clericorum sibi subditorum, quod possit illos delinquentes, zelo & causa correctionis, castigare, & percutere, constat ex cap. non liceat dist. 76. & ex aurb. de sanctissimis Episcopis omnibus autem Episcopis ubi vtrobius lege canonica, & civilis solum prohibetur Episcopo propriis manibus quemquam cedere, & sic illi permittunt esse castigare, & cedere subditos Clericos etiam in sacris constitutos, dummodo iuxta tradita in d. cap. vniuersitatis, & in dist. c. non liceat non faciat per se ipsum, neque per laicum, sed per aliquem Clericum, id quod tradunt etiam Glossi in d. c. non liceat, verbo non liceat, & in d. c. vniuersitatis verbo persona de sent. excomm. Nauarrus in manual. c. 27. n. 86. Tolet infum lib. 1. cap. 3. §. 4. ad hoc dico primo, Angustinus Barbofa dist. cap. 1. n. 20. & collect. ad dist. cap. vniuersitatis num. 1. & Fragosus allegat. disp. 1. §. 4. num. 60. vers. ceterum alij & à Claro §. fin. quest. 64. num. 26. sed hic quoque relati. Et quamvis addit Clericus, cuius opera possit vti Episcopus ad puniendum Clericum subditum, non incutere Episcopum excommunicationem sentit Toletus dist. cap. 33. num. 6. initio, rationem afferens, quia iuxta dist. cap. cum voluntate, Prælati conceditur percutere moderate, & leuiter subditos absque excommunicationis pena, in allegato autem cap. non liceat Episcopo, prohibetur quidem percutere manu propria, sed non sub pena dist. excommunicationis. Alios vero Prælatos, Episcopo inferiores, qui non sunt Abbates, seu superiores regulares, posse, imo & debere per se, non per alios castigare, & torquere, & punire Clericos subditos, tradunt Nauarrus dist. cap. 27. num. 86. Toletus in summa lib. 1. cap. 33. num. 7. vers. dist. quarto, & Sayrus loco supra citato. Ad dentes tamen ex causa, & vigente necessitate posse punire, & verberare per alium Clericum, imo etiam per laicum, ubi deessent Clerici ad id idonei ad torquendum, posse absolute capere, & retinere eisdem Clericos suos subditos delinquentes per se, & etiam per laicum. Quamvis Clericos per laicos absque incurfu excommunicationis posse etiam de mandato Iudicis torqueri, neget Panormitanus in d. cap. cum voluntate, tamen foret consuetudo in contrarium. Quia tamen consuetudine stante, Nauarrus, & Toletus exculant laicum torquentem ab excommunicatione, licet non à peccato. Et si Tabiena V. excommunicatio 5. cap. 1. num. 7. & Syluester V. excommunicatio 6. num. 8. & Grassius decis. auri. lib. 2. cap. 49. num. 4. ea consuetudine stante, excusent etiam à peccato, cum non inueniantur Clerici, qui torquere sciat, vel velit. Igitur cum consuetudo, ut Clerici delinquentes de mandato Iudicis proprii verberentur, & torqueantur per Ministros laicos, non solum in Gallia (teste Anserio à Namarro conf. 42. de sent. excomm. canon. n. 10. & Fragosus allegat. disp. 1. n. 60. relato), sed etiam passim, & vbiq; fit hodie introducta, ut testatur Clarus §. fin. d. g. 64. n. 23. Prælati, sine Episcopi, sine illis inferioribus Clericis delinquentes verberare, & torquere absque censura per ministros laicos possunt, & ita seruat in praxi, ut eodem loco notat Clarus, addens huiusmodi consuetudinem non esse malam, quia à aliquo sæpe numero Clericorum delicta remaneret impunita, quia si non essent laici, qui torquerent, Clerici non facerent, & ita Prælatos per manus laicorum posse licite, & absque censura torquere Clericos subditos, præter Clarum loco citato Diaz Follerium, & Simanc. ab eod. Claro allegatos tradunt Sayr. d. c. 27. no. 6. Smar. de censuris disp. 22. sect. 1. n. 48. & plures alij quos refert: &

H

sequitur

sequitur Augustinus Barbofa collect. ad d. cap. vniuersitatis n. 3. de sentent. excommunicat. & eandem consuetudinem feruari ab Inquisitoribus torquentibus Ecclesiasticos per laicum, tradit loco citato. Clarus ex Simanca, & aliis, & etiam notat Fragosus dist. disp. 1. num. 62. vers. Quinimo. Prædicta tamen intelliguntur de castigatione, & punitione moderata, iuxta Iudicium arbitrium, vt post Manuëlem 99. reg. tom. 1. quæst. 19. art. 8. notat Barbofa d. num. 1. de qua re Menochius d. cas. 364. ex num. 11. Et quoad Episcopum, si non zelo, si non causa correctionis laicis in subditos, ita immoderate Præbyterum, seu Diaconum castiget, vt illis abscondatur membrum, vel propter contumaciam idem Episcopus sit incorrigibilis, eum debere in his casibus ab officio deponi, & incurrere excommunicationem, iuxta textum in cap. Episcopum de Cleric. peruersor. & cap. beatus 45. dist. tradit Augustinus Barbofa de iure vniuers. Eccles. lib. 1. allegat. cap. 10. num. 20. Quod si Episcopus in verbo excesserit, itavt excedat limites charitatis, & cedat in infamiam, & dampnum corredi, & sic contra proximi charitatem peccet, addit idem Barbofa debere Episcopum ab officio subdito petere veniam, si verò non excedat terminos charitatis, sed in modo tantum excedat, debere petere veniam tantum à Deo, ne à subdito vilipendatur, iuxta Præpositum, & Turretatem in c. quando 86. d.

115 Præfata tamen consuetudinem per laicos puniendi, & percutiendi subditos Ecclesiasticos, correctionis gratia apud religiosos esse introductam, credunt Molina de iustitia tract. 3. tom. 4. disp. 51. n. 5. & post eum Fragosus dist. disp. 1. num. 60. ac proinde sentiunt Prælatos regulares non posse etiam correctionis gratia punire suos subditos regulares per laicum (quamvis addant, si fiat talis punitio bona fide, tam mandantem, quam mandatarium fore excusandos ab excommunicatione,) sed debere punire per religiosum, seu Ecclesiasticum; dicitque Fragosus, ita esse intelligenda privilegia concessa Religiosis Prælati ab Alexandro VI. (vt habetur in compendio privilegiorum Fratrum Minorum verbo absolutio ordinaria §. 1. & à Leone X vt ibidem habetur §. 27.) non obstante dicto cap. vniuersitatis, vt id possint facere, & punire per alios, dummodo non sint laici; quo privilegio, addit idem Fragosus, gaudere Societatem Iesv. Verum præfata consuetudinem esse, & observari apud Religiosos, patet ex praxi, & observantia, cum etiam Prælati regulares soleant suos subditos torquere per Ministrum laicum. Apud quos etiam habet locum illa ratio, quod Religiosi non fiant artem torquendi, & quod non velint ligare, & torquere alios Religiosos.

116 Denique Prædagogis, seu Præceptoribus, & Magistris permittitur, & licitum est, causa disciplinae, & correctionis moderate, & leniter castigare, & verberare discipulos, etiamsi sint Clerici, absque incursu excommunicationis cap. 1. de sentent. excomm. ubi habetur, quod Ludi-Magister moderate percutiens Scholarem Clericum, inquit disciplinæ, & correctionis, & non principaliter ex odio, ira, vel indignatione, non incurrit in excommunicationem, secus si ex odio principaliter percussit, & idem habetur cap. cum voluntate §. si qui eod. tit. ita ex Iurisprudentis Glossa in dist. cap. 1. & in dist. cap. cum voluntate de sentent. excomm. Nauarrus dist. cap. 27. num. 80. & 86. Menochius dist. casu 364. Gayllus dist. obser. 106. n. 6. fine, Paschalis allegat. cap. 4. num. 10. & 32. Grassus & Belletus loci supra num. 108. allegatis, Augustinus Barbofa Collect. ad dist. cap. 1. num. 4. & Collect. ad cap. si quis suadente 17. q. 4. n. 66. & alij à Menochio, &

Paschali relati, ex Theologis Toletus lib. 1. allegato cap. 33. num. 4. Molina tom. 4. disp. 56. num. 1. & præter alios à Barbofa vtriusque relatos Paulus Layman in sum. Theologia tract. 5. p. 2. cap. 5. num. 8. vers. quinta, ubi etiam dicit Magistrum habere ius disciplinae, & correctionis, gratia castigandi Clericos, tamen in maioribus Ordinibus constitutos, modo castigatio moderata sit, habita ratione culpe, & persone tum percutientis, tum eius, quæ percutitur. Et hoc idem prius tradiderunt Tabiena V. excommunicatione §. n. 8. & verbo Magister, & Angelus V. excommunicatione §. 6. 10. quos & sequuntur Nauarrus dist. cap. 27. n. 80. Fragosus dist. p. 3. disp. 1. n. 60. vers. indisciplinè tamen, & Azotius p. 2. lib. 2. cap. 21. quæst. 6. fine; in dicto enim cap. 1. de sententia excomm. absolute, & indistinctè permittitur disciplinæ, & correctionis intuitu, absque incursu in excommunicationem, moderate percutere Scholarem Clericum, & sic comprehenditur etiam Clericus in maioribus ordinibus constitutus. Quod si percussio fuerit immoderata, & valde indecens, seu excessus notabilis, non excusabitur, magister percutiens ab excommunicatione, iuxta eundem Layman, & alios. Vt vero magister excusetur ab excommunicatione, Toletus d. c. 11. num. 6; post Sylvestrum V. excommunic. 6. §. 6. asserit eum per se, & non per alium, neque laicum, neque Clericum debere percutere, quod idem dicunt de patre, vt per se tantum, & non per alium, etiam Clericum, correctionis gratia, posset percutere filium Clericum inobedientem, vt excusetur ab excommunicatione, eo quia d. cap. 1. & d. cap. cum voluntate d. §. si qui, ipsi magistris, & patribus datur facultas absque incursu excommunicationis percutiendi, moderate scholares, & filios Clericos, per se, & non per alios, id quod permittitur expressè Abbatibus d. cap. vniuersitatis. Verum si Præceptor, vel pater nullo modo ob impotentiam, quia valde senex, & debilis esset, non dubitarem posse per alium moderate castigare, & punire Clericum Scholarem, vel filium, ne alioqui vterque remaneret sine correctione convenienti, & debita eius inobedientie, & delicto.

Pater causa correctionis percutiens filium Clericum, minoribus tantum ordinibus institutum, non incurrit excommunicationem; Et quid si percutiat filium in maioribus Ordinibus constitutum.

117 Sed cum facta sit mentio de patre, inquit correctionis percutiente, & verberante filium Clericum, communis, & certa sententia est, patrem posse absque incursu excommunicationis cap. si quis suadente 17. quæst. 4. moderate correctionis causa percutere, & verberare, vel alio modo castigare, & punire filium Clericum in minoribus constitutum inobedientem, & proteritum, & delinquentem, vt eum à vitijis, & pravis actibus retrahat, & ad amplectendas virtutes inducat; constat expressè ex sæpius allegato cap. cum voluntate, §. si qui, vers. quod & de his de sent. excomm. & tradunt Glossæ & alij Scribentes ibidem, Alcanius Clement. de Patria Potestate cap. 6. effectus 1. num. 16. Paschalis de virib. Patrie Potest. part. 3. cap. 4. num. 13. Alphonsus Alvarez, Carolus de Grassis, Belletus loci supra num. 108. citatis, Nauarrus in manu cap. 27. num. 80. Menoch. lib. 5. præsumpt. 14. num. 6. Riccius in praxi aurea resolut. 45 §. 5. num. 4. Barbofa collect. in dist. cap. cum voluntate, & in d. cap. si quis suadente num. 64. & 67. & alij Iurisperiti, & Canonistæ à Paschali, Grassio, Belletto, & Barbofa relati, & qui infra allegantur. Ex Summistis, & Theologis D. Antonin. p. 3. tit. 24. §. 2. cas. 12. Angelus verbo excommunicatio §. 10. Sylvest. U. eodem 6. casu 8. Tabiena U. eodem §. num. 8.

num. 8. Toletus lib. 1. cap. 14. Molina de iustitia tom. 1. tract. 2. disp. 2. 28. vers. hic effectus, & tr. 3. tom. 4. disp. 56. num. 6. Rebells, Azorius, & alij Theologi, qui infra allegantur. Et quod de patre causa correctionis percutiente filium Clericum, minoribus tantum ordinibus initium, idem de aliis, quos supra probatum est, posse correctionis causa moderate alios castigare, tradunt Gloss. in d. cap. cum voluntate, Doctor Superius num. 11. 2. & quatuor sequentibus relati, & alij communiter agentes de excommunicatione Canonis si quis suadente.

118 Quod contronertitur est, an filium in Sacris constitutum, absque incurso excommunicationis, correctionis causa, moderate castigare, percutere, & punire possit. Et negativam sententiam tenent ex Iurisperitis Gloss. in d. cap. cum voluntate, verb. inferiorum graduum de sententia excommunicat. ibid. Butrius, Hostiensis, Panoritanus, Felinus, & Zabarella, Archidiaconi in cap. cum beatus 45. Bohic. in cap. super eo, num. 9. de sententia excommunicat. Carolus de Grassis de effect. Cler. effect. 9. num. 119. Bellettus de iur. Cler. p. 1. tit. de favore Canon. §. n. 4. Alphonsus Alvarez loco supra num. 108. relato, Angell. Barbosa Collet ad d. cap. si quis suadente num. 68 & collect. ad d. cap. cum voluntate num. 6. Ex Summis, & Theologis Angelus V. excommunicatio dicto §. 10. Toletus ubi supra Sotus de iustitia. & iure lib. 5. quest. 1. art. 2. Molina loco num. preced. allegatis, Rebells de obligat. iustitia p. 2. lib. 1. q. 8. num. 6. vers. an vero, & vers. unde mirum. Layman c. 8. supra n. 116. allegato vers. de patre, Villalobos in sum. p. 1. tract. 17. difficultate 10. n. 5. Quæ negativam probatur, primo per textum in dict. cap. cum voluntate, d. §. si qui citato vers. quod & de his, à contrario sensu; ibi enim conceditur patri-familias posse absque excommunicationis incurso correctionis gratia percutere suos de familia, etsi Clericos inferiorum graduum, scilicet (vt interpretatur ibidem Gloss.) in minoribus ordinibus constitutos; ergo à contrario sensu, ibi non excusatur ab excommunicatione pater percutiens filium Clericum in Superioribus ordinibus, Subdiaconatu, Diaconatu, vel Presbyteratu constitutum, tamen si correctionis causa percutiat; cum enim ibi excusatur ab excommunicatione Canonis si quis suadente, solus casus patris percutientis causa correctionis filium Clericum in minoribus ordinibus constitutum, in reliquis non est recedendum à regula dicta Canonis si quis suadente, vt Gloss. Archidiaconi, & alij Canonistæ, & Iurisperiti allegati. Neque (inquit Rebells) pro contraria sententia inuat argumentum, quod magister causa correctionis possit absque excommunicationis metu percutere scholarem Clericam etiam in sacris Ordinibus constitutum, iuxta Tab. enam, Angelum, Nanarrum, Layman, & Fragos. locis supra num. 116. relatis. Nam respondet Rebells. primo quia allegato cap. 1. de sententia excommunicat. illud expresse permittitur Magistro, non vero patri in d. cap. cum voluntate, & ius positum, à quo permissio illa pendet, est attendendum. Secundo cum Felino respondet eandem permissionem percutiendi correctionis gratia scholarem Clericum, absque excommunicationis incurso, factam Magistro in d. cap. 1. intelligi servata decencia, atque adeo ibi supponi Magistrum debere esse Presbyterum, cum indecens videatur, quod sacris initiatus percutiatur à laico auctoritate propria. Addit tamen idem Rebells, quod si magister sit Religiosus, licet non in Sacris constitutus, non videbitur indecens, si discipulos Subdiaconos, vel Diaconos moderate puniat, sicut non erit indecens, quod idem à Magistro Sacerdote non religioso puniantur. Quare iuxta præallegatos Doctores, præsertim Molinam, & Rebells

D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

propter indecentiam, quæ est, vt constitutus in maioribus ordinibus à laico puniatur, tam patre-familias, quam quicumque alius minister laicus ab excommunicatione non excusabitur, si aliquem sacris initiatum etiam correctionis gratia puniret: Quod si contra hanc sententiam opponatur pater correctionis causa punientem filium Clericum, in sacris constitutum, non incurtere poenam præfixæ excommunicationis, si quis suadente, quia manus illa non est iniuriola, cum non habeat animum iniuriandi. Respondet Archidiaconus, & post eum Paschalis non esse manum iniuriolam, esse tamen temerariam, ex quo facit contra ius, & manus temerarias in Clericum facit incurere excommunicationem cap. universis, ibi, (Temerarias manus) de sent. excommunicat.

119 Prædictis tamen non obstantibus, affirmativam sententiam, patremque correctionis causa, absque excommunicationis incurso, posse moderate verberare, ac punire filium in ordinibus sacris constitutum, amplexi sunt ex Iurisperitis in l. unica, c. de emendat. propinquorum, Ioan. Andreas, Ancharanus in d. cap. cum voluntate, Tancredus in d. cap. cum beatus 45. distinct. Ioan. Liguanius, Petrus Petrusinus à Sylvestro, & Azorio locis, qui infra allegantur, relati. Nanarrus d. cap. 17. Manualis num. 82. Grassius decisur. ib. cap. 29 num. 39. Ex Summis & Theologis, Sylvestri V. excommunicatio 6. §. 6. Rocella, & Pisanella ab eodem Sylvestro allegati, D. Antonin. loco supra num. 117. allegato, Anila de censuris part. 2. cap. 5. disp. 1. dub. 15. Suarez de cens. disp. 2. sect. 1. num. 49. & Fragosus part. 3. allegat. disp. 1. num. 60. vers. indistincte tamen, & communem sententiam dicit loco citato, Nanarrus quem etiam sequi videtur Azor. part. 2. lib. 2. cap. 21. questio 6. & si culpa filij Clerici in sacris constituti esset gravis, & excessus enormis, tunc eum absque excommunicationis incurso posse patrem causa correctionis moderate verberare, affirmat etiam Carolus de Grassis d. effect. 9. num. 130. ex Burgatio tract. de irreg. part. 6. in tit. de Clerico percussore num. 17. qui ad id allegat d. cap. cum beatus 45. distinct. & cap. ante omnia 15. d. Probatu hæc sententia. Primo, quia correctio, & castigatio filij moderata spectat ad patrem, præcipue ratione Patris Potestatis, à qua tamen Clericus in sacris, etiam si Sacerdos, non liberatur, vt cap. præced. probatum est. Secundo, quia quod conceditur magistro erga scholares Clericos causa correctionis, non videtur vilo modo negari patri corrigenti filios, erga quos habet maiorem auctoritatem, maioremque obligationem imbuendi bonis moribus, & à vitiis retrahendi, & sic eos errantes corrigendi, quam habet erga scholares suos magister. At magister absque metu excommunicationis, causa correctionis potest moderate castigare scholares Clericos in sacris constitutos, iuxta d. cap. 1. de sententia excommunicat. & Doctores supra num. 116. allegatos ex eod. cap. id probantes; & gratis dicitur, quod in d. cap. 1. Magister supponatur Presbyter, neque videtur quid indecens, quod magister, & multo magis pater, licet laicus, moderata punitione, correctionis gratia, castiget scholarem, & filium Clericum sacris initiatum; neque quoque de necessitate concluditur argumentum à contrario sensu. Et quamvis in dict. cap. cum voluntate, de Clericis minoribus fiat mentio, tamen in d. cap. 1. cum nulla fiat distinctio, dummodo punitio fiat correctionis causa, esto magister percutiens sit laicus, idem extenditur ad patrem, & sic nullum discrimen, (vt expresse notat Anila) constituitur in Præiato magistro, & patre naturali. Denique, cum pater correctionis gratia moderate, & intra limites patris correctionis

percutit, seu verberat, aut cedit filium delinquentem, percussio neque iniuriosa neque temeraria est, eo quod iniuriöse, vel temeröse fieri dicitur, quod sine iusta causa quis facit; pater vero cedit filium Clericum correctionis, & emendationis causa, & animo, & consequenter non incurrit præfatam excommunicationem Canonis si quis suadente.

An, & propter quem excessum in percutiendo Clericum, causa correctionis, percussio incidat, in excommunicationem, & quid si percutiat, cum dolo, & malo animo?

110 Quamvis autem pater correctionis causa castigans filium Clericum excedat modum, non propterea incidere in præfatam excommunicationem dicitur cap. si quis suadente tradunt Gloss. in dist. cap. cum voluntate verbo inferiorum graduem, de sententia excommunicationis. (& affectu rationem, quod dictus Canon si quis suadente a l. excommunicationem contrahentem exigit manus violentas, & sic violentiam, violentiam autem non committitur absque dolo, quod non reperitur in pater, & ab iis personis, causa correctionis punientibus Clericum, quia istæ manus non sunt dolosæ, sed charitativæ, licet fortuito casu excedant modum discipline.) Sylvestri d. verbo excommunicatione 6 casu 21. v. & si tales persone, & Fragoles loco proxime allegato, eam adhibentes rationem, quod pater, vel alius, ad quem spectat correctio, causa correctionis percussus, non possit verbera semper suspendere in statum.

111 Hoc tamen intelligendum, quando excessus Castigationis, seu punitio est modicus, & levis: tam si habita ratione culpæ, seu delicti, & personæ, tam patris, vel Magistri, aut alterius, ad quem spectat corrigere, & Clerici, qui percutitur, tum etiam finis, scilicet discipline, & paternæ correctionis; percussio sit valde immoderata, excessivè notabilis, à patre, seu quocumque alio privato, qui potest corrigere, sic in percutiendo Clericum, excedente debitum modum, licet faciat correctionis causa, incurrit præfatam excommunicationem Canonis si quis suadente; est communis Iurisperitorum, Summistarum, & Theologorum sententia, ita Bohic. in cap. super eo num. 8. de sent. excommuni. Decian. in tract. crimin. part. 1. lib. 6. c. 34. n. 18. Ioan. de Lignan. in tract. de cens. Ecclesiast. §. 6. num. 8. Navarrus allegat. cap. 17. num. 81. Tabienta d. excommunicatione 5. casu 1. cum 6. Tolet. d. lib. 1. c. 21. num. 5. Carolus de Grassus de effect. Cleric. allegato effect. 9 num. 216. Azor. p. 2. cap. 21. questio 5. Suarez de censuris d. disp. 21. sect. 1. num. 49. August. Barbosa d. Collect. ad cap. si quis suadente num. 66. Layman loco supra num. 115. allegato, Villalobos allegat. d. disp. 22. num. 5. & præter plures alios Summistas à Grasso relatos, etiam Sylvestri d. casu 8. ubi excessus sit notabilis, arbitrio boni viri, & etiam Fragoles d. n. 60. v. & si percutiat sine, & aperte colligitur ex textu in d. cap. cum voluntate, & si quis de sent. excommuni. ubi ab excommunicatione excusatur, qui correctionis causa verberat Clericos levi percussione, ibi, (Levis fortè percussio excommunicationis sententiam non incurrit,) quibus verbis clare significatur in excommunicationem incurrit, si percussio sit gravis; Peccant enim mortaliter pater, vel magister punientes filium Clericum, vel Scholarem Clericum, etiam animo correctionis, & emendationis, si in punitioe, seu pœna adhibet excessum notabilem, ratione delicti, ut expresse notat Fragoles d. disp. 1. n. 59. initio, & d. n. 60. citato v. & si percutiat sine, ubi alius refert, & ex prælegatis Doctores, & d. cap. cum voluntate colligitur; nam si excessus punitiois notabilis non foret culposus mortaliter, propter talem ex-

cessum non incurretur præfata excommunicatio, Et confirmatur, quia sicut legibus non prohibetur emendare, & corr. gere filios intra Potestatis Patriæ, ut probant textus supra n. 107. v. & eodem, etiam relaxi, ita etiam non permittuntur eos atrociter punire, ut iisdem textibus habetur, & latè tradit Solorzans de parricidiis lib. 2. cap. 8. imò etiam Dominis vetitum est legibus atroci supplicio ferus castigare, & punire, de quo infra n. 124. Intelligitur tamen si pater, vel magister causa correctionis puniens Clericum, excelsit notabiliter modum ex proposito, & adveniens excessum notabilem, secus si punitio fuisset à patre, vel magistro verberante exlimitata moderata, iuxta propositum suum, & inculpaliter ignorans notabilis excessus, id quod etiam indicat Navarrus d. num. 81. dum ad excusandum ab excommunicatione Canonis si quis suadente, in puniente causa correctionis, Clericum, dicit requiri, quod percussio sit moderata saltem iuxta suum propositum. Quamvis autem percussio dicenda sit levis, quæ notabilis, & gravis, magis explicatur infra.

A fortiori autem non excusabitur ab excommunicatione pater percussus filium Clericum innocens, & nullo modo neque etiam levis nocens, seu delinquentes, nisi percussio ob leviem em. minime esset culposus mortaliter. Quia tunc forte percussio sine causa, & minime correctoria, & ex charitate, quæ loco percussio ad finem correctionis, si sit moderata, excusat ab excommunicatione in d. c. 1. & d. c. cum voluntate de sententia, excommuni.

Et similiter si percussio filii Clerici, licet nocens, fiat principaliter ex dolo, animo malo, & odio, seu vindicta, & non bono zelo, & ob correctionem, non excusabitur pater ab eadem excommunicatione, ut constat ex dictis cap. 1. & cap. cum voluntate de sent. excommuni. & tradunt Doctores prælegati in præcedentibus, & alij communiter, quorum plures recenset Grassus d. effect. 9. n. 127. Et vero, & præsumatur necne, facta percussio ex dolo, vel animo malo, &c. infra.

Quenam sit dicenda percussio levis, & moderata, quæ gravis, & notabiliter excedens debitum correctionis paternæ, & domesticæ modum, seu limites.

Porro quænam punitio, seu percussio (ad effect. 124. Quam, ut pater corrigens filium inobedientem, ob excessum notabilem in castiganda, incurrit in excommunicationem, filium Clericum verberans, veniuntque puniendos etiam corporali aliqua pœna, siue filium Clericum, siue non Clericum, excedendo notabiliter modum debitum paternæ, correctionis verberet, & cadat) dicenda sit gravis, & notabiliter excedens correctionem paternam, patribus à lege Civili, & Canonica permissa. Certum est fore gravem, & excessivam castigationem, & punitioem, imò atrox supplicium filio membrum abscindere, vel vulnus infligere, aut adhibere adustiones, & aliis similibus suppliciis afficere, per quæ filius gravi viæ periculo exponatur; ac proinde peccatum est mortale, erga filium, licet inobedientem ad illius emendationem, aliquo ex similibus suppliciis, seu punitioibus uti, propter detrimentum notabile, ut etiam notantur Azor. allegato cap. 21. questio sine, & Fragoles d. disp. 1. n. 59. initio; Et familia supplicia atrocia, & sæva interdiciuntur etiam Dominis circa servos, ut proinde Domini tam sævè, & nimis male tractantes servos cogi possint ad vendendum illos s. sed maior instituit, de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. Baldus in l. de iure, ff. de iur. Alcanius Clement. de Parr. Paterf. cap. 6. effect. 1. num. 13. & Paschalis d. disp. 3. cap. 4. num. 11.

Quod

¹²⁵ Quod si non ita clarè, & apertè appareat, de immoderatione, seu granitate, & excessu notabili percussionis, seu castigationis, & punitonis, tunc an castigatio, seu pœna, aut percussio sit dicenda moderata vel gravis, seu atrox, & excedens notabiliter limites, & modum paternæ correctionis, iudicis, seu prudentis viri arbitrio relinqui diiudicandum, tradunt, Hondedeus *conf. 64.* Menochius *allegat. cap. 364. num. 13.* Syluester in *summa loco supra num. 120. allegat.* & Iurisperiti communiter. Qui Iudex ideo poterit, & debet per coniecturas, & concurrentes circumstantias arbitrari, an moderata, & sine notabili excessu fuerit castigatio, an verò immoderata, & excessus notabilis, vt locis allegatis aiunt Hondedeus, & Menochius, scilicet, vt si ferro, & non ligno pater percussit, & si ligno, quantum acriter, & dure, & in qua parte corporis, vt ijdem Hondedeus, & Menochius notant, & colligitur etiam ex *cap. significasti l. 2. de homicidijs;* cum etiam quantitas castigationis ex causa correctionis, & emendationis à iure Canonico, & Civilis permitti patri, propinquis, Abbatibus, & alijs Prælati respectu filiorum, & aliorum de familia, coniunctionum, iniuniorum, atque subditorum non sit absoluta, sed respectiva, vt scilicet debeat esse accommodata, atque proportionata muneri eius, qui castigat, & personæ, quæ castigatur, & castigationis finis, nempe disciplinæ, & paternæ, seu domesticæ correctionis, vt expressè notantur Suarez *d. disput. 22. sect. 1. num. 49. initio*, Layman. *loco supra num. 116. citato*, & August. Barbofa *collect. ad d. cap. si quis faciente 17. quest. 4. num. 66. fine.* Et quoad finem castigationis permittit, conlat ex *cap. 1. & cap. cum voluntate, §. si qui de sententia excommunicat.* vbi ad excusandum patrem, Magistrum, & propinquos Clericum percutientes ab excommunicatione, consideratur causa, & finis percussionis, scilicet disciplina, & correctio Clerici percussu à percutiente intenta. Propterea præfatæ circumstantiæ etiam sunt attendendæ ad resolucendum, & diiudicandum, seu arbitrandum lenitatem, & moderationem, vel excessum notabilem castigationis, seu percussionis, & punitonis factæ causa correctionis à patre, præceptore, & alijs personis, quibus à iure permittitur causa correctionis imponere castigatæ, & punire.

Pater filium percutiens, an correctionis potius, quam ex dolo, & malo animo fecisse presumatur, tamen si percussio contineat notabilem excessum.

¹¹⁶ Vtrum verò pater percutiens, seu verberans filium inobedientem, & delinquentem censendus sit percutere animo corrigendi, & gratia emendationis, tamen si percussio sit immoderata, & continens notabilem excessum, ultra conuenientem, & proportionatam castigationem à lege permissam; an verò præsumi debeat percussisse ex malo animo ex odio, & ira, seu vindicta, & principaliter ex causa iniuriæ, & supplicij inferendi. Patrem filium percutientem, vel alio modo illum castigantem regulariter præsumi potius facere animo, & gratia correctionis, quam malo iniuriandi animo, & ex odio, aut vindicta, tradunt communiter Iurisperiti, ita Alciatus *tract. de presumpt. presumpt. 1. reg. 1.* Angelus *in tract. de malefic. verbo admonit. num. 1.* Ascanius Clement. *de Patr. Potest. cap. 6. effect. 1. §. 14.* Menoch. *de presumpt. lib. 5. presumpt. 14. n. 1.* idem post Honded. vbi supra, indicans de *arbitr. cap. 364. num. 3.* & Gayll. *pract. p. 2. obseruat. 106. num. 6.* & alij ab eodem relati. Ad quod probandum primo confert, *l. sed etsi, §. si Magister, ff. ad l. Aquilam*, quem textum adducunt omnes præallegati Doctores, præter quem, alios textus ad id D. Juan. Angel. Bassius, de Patria Potestate.

facientes, assert. d. num. 6. Gayll. Præterea stricta sanguinis coniunctio, & dilectio, ac charitas patris erga filium facit cessare præsumptionem iniuriandi, & castigandi ex odio, & malo animo iuxta Menoch. *d. presumpt. 14. initio*, & Gayll. *d. num. 6.* adducit item etiam Glossam in *l. vestem ff. de iniurijs verbo testimonium*, per eundem textum d. centem, quod itatio sanguinis tollit præsumptionem iniuriæ inferendæ; Adducit etiam Bartolum in *l. vi. viti, num. 4. fine, ff. de infortia, & iure*, & Angelum *allegato tract. verb. iniuria num. 1. & 3.* dicentes iniuriam, quæ fit à parente vique ad septimum gradum, non præsumi animo iniuriandi fieri. Quod autem dictum est de patre, Angelus, & post eum Ascanius Clement. addunt idem esse dicendum in propinquo, & Magistro. per præceptore, Hocque dixit etiam Salicetus in *l. si non commisit n. 4. Cod. de iniur.* vbi distinguit verum is, qui iniuriam fecisse dicitur, talis sit persona, quæ præsumptionem iniuriæ cessare faciat, vt si Magister discipulum verberat, de quo expressè in *d. l. sed etsi d. §. si Magister*, & tutor pactum parum bene facientem in forma calcei in ceruice percussit, de quo in *l. in m. queritur, §. item solutus, ff. locati. an verò talis sit persona, quæ non faciat cessare præsumptionem iniuriæ, Quod idem loco citato notant Gayllus. Eandem doctrinam alijs relatis tradit latè etiam Clarus *lib. 5. sent. q. 56. v. 7. probat etiam.**

Dixi autem regulariter, quia si percussio sit atrox, ¹²⁷ facta instrumentum non solum in puniendis domesticis, puta ferro, vel gladio, vel simili, quod non solet leuem plagam inferre, tunc patrem, vel propinquum, aut præceptorem præsumi non percussisse animo corrigendi, sed ex dolo, seu odio, & malo animo percutiendi, offendendi, & iniuriandi, tradunt Angelus, Ascanius Clement. *loci num. præced. allegati*, Clar. *§. homicidium num. 1.* & ex Theologis Fagnandez in *præcept. Decalog. part. 1. lib. 5. c. 1. num. 11.* & Fragof. *d. disp. 1. num. 66. vers. iam verò*, & colligunt ex *cap. significasti l. 2. §. si vero*, ibi, *(Ratione instrumenti) de homicidio*, vbi percussio facta ligone ab aggressore in capite aggressoris, non censetur facta animo defendendi, sed animo vindictæ, & occidendi, tum ratione instrumenti gravis, quod non solet leuem plagam inferre, tum ratione partis percussæ, in qua de modico ictu quis lethaliter solet ledi. Per quem textum Doctores communiter, quos Aug. Barbofa *collect. ad d. cap. significasti num. 17.* refert, & approbat, tradunt, animum occidendi præsumi, vel non præsumi æqualitate, seu genere armorum, & instrumentorum; vt si cum baculo, vel manubrio ensis, vel ligno haste tantum, vel cum ferro ensis, vel haste; & etiam an vulnus sit lethale, necne præsumi ex qualitate armorum, & instrumentorum, quibus illatum est, de quibus Fatrinacius in *praxi crim. par. 5. quest. 126. num. 117.* & *quest. 127. num. 57.* Et Clar. vbi supra, vbi num. 4. refert mulierem, quæ famulam suam, quam putabat ex viro suo grauidam, capite percussit baculo, ex qua percussione tandem obiit, à Senatu Neapolitano non fuisse ad mortem damnatam, sed in exilium ad insulas relegatam, cum præsumeretur percussisse absque animo occidendi, sed percutiendi, sicut etiam percussus cum ensis manubrio, vel ligno haste, non cum ferro non præsumitur habere animum occidendi, sed percutiendi tantum, & sic homicidium inde sequens est tantum culpabile, non dolosum, non puniendum pœna mortis, vt loco citato Clarus, assertens esse communem sententiam, vt eo casu homicidium sit puniendum sola pœna extraordinaria.

Pater notabiliter excedens debitum modum in castigando, & verberando filium, puniuit solum ob excessum, ut culposum, non pœna delicti ordinaria, ut delictum. & an filium contra patrem eum castigantem, possit se defendere, & eum repercutere.

- 128 Ex prædictis infertur, quod etiam si pater in castigando, seu percutiendo filium, excedat notabiliter modum, & limites castigationis domesticæ; si non appareant, adinveniri veritatem, & vigentes coniecturæ numero præcedenti explicatæ, quod fecerit ex dolo, malo animo, & odio, & causa iniuriæ inferendæ, & ad vindictam principaliter; non est puniendus de omnibus percussionibus, sed tantum de excessu tanquam culposus, pœna arbitrio Iudicis infligenda, non tanquam dolosus, & pœna delicti ordinaria, quia non præsumitur fecisse ex dolo, & malo animo, sed correctionis, & emendationis gratia, licet quoad excessum non careat culpa, ita post Baldum in allegatam, l. sed etsi, §. si M. gister, ff. ad l. Aquilam, & Marfilium in præf. crimin. §. quoniam num. 50. Alcanius Clement. d. effectum 1. num. 17. Menochius d. præsumpt. 1.4. num. 7. & de arbit. d. casu. 64. num. 13. & 14. plures alios allegans, & Palchalis de virib. Parr. Potest. part. 3. d. cap. 4. num. 9. & probat textus in d. l. sed etsi d. §. si Magister ad Aquilam, & in d. litem queritur, §. item Iulianus, ff. locati, ubi habetur Magistrum, qui vulneravit, vel occidit in disciplina servum, & suorum, qui puto parum bene facientis forma calcei, tam vehementer ceruicem percussit, ut oculus effunderetur, esse quidem puniendos, quia notabiliter excessum modum lenis castigationis Magistro concessit, non esse tamen obnoxios actioni iniuriarum, & pœnæ delicti ordinariæ, quia non faciendæ iniuriæ causa percussit, sed monendi, & docendi causa. Eandem doctrinam, quod ij, quibus est permilla correctio, & castigatio, si excesserint, & inde sequitur sit notabile detrimentum, imo etiam occisio contingit; si probaverint quod potuerint facere licite ex aliqua causa, licet non probetur factum fuisse inter licito, quod non possint condemnari ve rei ad pœnam homicidij. post alios tradit Clar. d. q. 6. d. vers. potest etiam, ubi quoque testatur, quod in facti contingentia fuit absolutus per Senatum quidam de Bonetis, qui filium suum interfecit, illum corrigendo, & Hondedens d. l. consil. 3. num. 11. respondit (et notat Menochius d. l. casu 364. d. l. num. 13.) Maritum qui calce vxo-rem percussit, non teneri de homicidio, cum illa percussio ordinari non esset ad mortem, cum ex culpa potius, quam ex dolo proveniat, ac proinde maritum excedentem modum castigationis, fore solum puniendum pœna arbitraria, & approbat d. l. casu 364. num. 14. & censuerunt plures alij relati ab eodem Menochio, qui etiam ex Neuzano, & Alexandro addit patronum immoderate suam fusti suspectam castigantem, puniri solum de excessu, pœna iudici arbitraria. Igitur in fauorem percutientis eundem est, quando est pater, vel alius, qui causa discipline, & correctionis potest punire, & castigare, ubi in castigando debitum modum notabiliter excedit, & excessum existimandum solum culposum, non ex dolo procedentem, & ad iniuriam, ac vindictam ordinariam, & ita solum pœna aliqua iudicis arbitrio tantum puniendum, non verò pœna delicti ordinaria. Adverit autem Bartolus in d. l. sed etsi, §. si Magister, & post eum Alcanius Clement. d. effectum 1. num. 14. sine, (& indicat etiam Clarus d. l. quest. 56. vers. & in hoc proposito) quod pater, & alij, qui possunt cor-

nigere, & castigare excedentes in castigando modum permillum, debent articulare, quod tunc corrigebant, instruebant, & admonerant.

Infertur etiam ex traditis in præcedentibus, quod pater, cum verberaverit, vel verba iniuriosa contra eum proferentem, filius debet sustinere, & nec se defendere, aut eundem patrem repercutere, aut iniuriis afficere, ita Bartolus in l. et cum, ff. de iustit. & iure, & Alcanius Clement. d. effectum 1. num. 17. & Palchalis d. cap. 4. num. 5. vbi quoque allegat Bossium in tit. de iniuriis num. 2. & probat Bartolus, & Alcanius, quia ubi est permilla offensio, ibi illicita est defensio, ut idem Bartolus, & alij scribentes in d. l. et cum notant, ita illam l. limitantes, & idem dicendum in aucto paterno, ut notat expressè Palchalis.

Imo, si filius resistat patri, cum verberanti, ipsumque repercutiat, posse eundem filium imponi occidi, iuxta Hypollitum in præf. criminali, §. aggregat num. 79. Ludov. Carter. in eius præf. §. circa num. 71. & segg. & Duegnan reg. 192 in 2. limitat. tradit Palchalis d. cap. 4. num. 9. & confirmat illo exemplo Senatus Mediolanensis, adducto à Claro loco superius num. 128. relato, ubi tamen Clarus non facit mentionem de percussione patris facta à filio occiso, sed de occisione sequuta ex castigatione. Sed dato quod pater castigans filium, ab eo repercutus illum occidens, imponi quoad formam iudicalem id faciat, tamen excedendo limites inculpate tutelæ, quia filium repellere, & punire iniuriæ castigatione potuerit, filium repercutiorem interfecit, in foro conscientie lethaliter peccavit, imo etiam etsi in foro exteriori non teneretur de parricidio, ut post Bartolum in d. l. et cum num. 5. sine, & num. 4. ff. de iustit. & iur. tradit Decianus trad. criminali. lib. 2. cap. 15. num. 13. (quod etiam tantum dicunt Hypollitus, & Carretius, & id forsan tantum voluit idem Palchalis) tamen aliqua pœna extraordinaria iudicis arbitrio ob illum notabilem excessum fore puniendum credendum, iuxta superius num. 128. tradit.

Et certe quando ex nimio, & notabili excessu in castigando appareret magna patris inhumanitas, aut sanxita, fore patrem pœna aliqua arbitrio iudicis puniendum, ut supra num. 128. dictum est, sentiunt Baldus, Alcanius, Menochius, & alij eod. num. relati, & etiam Palchalis d. cap. 4. num. 7. cum non careat culpa ut eod. num. 128. notatum est.

Quin etiam Alcanius Clement. d. effectum 1. num. 13. & post eum Palchalis eod. cap. 4. num. 10. aiunt, quod si pater filium intolerabili iniuria afficeret, quamvis contra eundem patrem iniuriarum actione agi non posset, l. Prætor edixit §. præterea, ff. de iniur. potest tamen filius officium Iudicis implorare, ut cogat iniquum parentem emancipare eundem filium, in quem lenire solet l. fin. ff. si quis à parente fuerit manumissus, & §. fin. instituta de noxa, & supra cap. 2. num. 68. notatum est, (sicut & Dominus ad servum, quem iniuriis male tractat, vendendum cogi potest, ut patet supra hoc cap. 3. num. 124. sine est notatum) cum etiam verba patris ignominiosa irrogent filio infamiam facti, ut tradit Angelus in l. quid ergo, §. quantum autem num. 2. ff. de his qui notant infam. exclamans propterea contra patres, quos ait multum debere ab huiusmodi verbis pœcavere, quod & notat Palchalis ubi supra.

Ad necessariam sui defensionem, an filius possit licite, & impunè in utroque foro occidere patrem volentem ipsum interficere.

Num verò filius, si pater in eum sapiens, illum fuerit aggressus ad eum occidendum, possit licite, &

Tract. De Patria Potestate, Cap III. 91

& imponere eundem patrem aggressorem occidere in sui defensionem, ubi aliter te tueri non possit, nisi patrem ipsum occiderit. Negant Acanus de privilegiis parentum privileg. 2. n. 15. Volzins, & Bodinus ab eodem Acacio allegati, & nonnulli alij à P. Diana p. 8. tract. 7. resolut. 4. 1. relati. cum nefarium fecerit videatur, interimere, vitæque privare genitorem, à quo filius vitam suam, innumque esse habuit, quod plumbus idem Acacius prosequitur.

134 At merito, & longe rectius assument Gloss. in l. minimè verbo occiderit. ff. de Religios. & sumpt. suis. Cypoll. conf. §. num. 26. in crim. Decianus d. lib. 9. citato cap. 15. num. 1. Menochus de arbit. casu 356. num. 1. & in addit. ad eund. casum num. 47. & esse communem Iurisperitorum sententiam testatur loco citato Decian. quoniam cum alij sequitur Harpprechius in instit. tom. 4. tit. de public. iudicijs. Sæm lex Cornelia de Sacerdotiis num. 240. & approbant nonnulli alij Iurisperiti, quos loco citato refert Diana, & proculdubio est etiam communis sententia Summistarum, & Theologorum, quorum aliquos vitæ Azor. num. p. 2. lib. 1. cap. 1. quæstio 14. ita expresse sentientes, illos sequens refert Diana dict. resolut. 4. 1. etenim omnes Summistæ, & Theologi scribentes de præcepto quinto Decalogi, & de homicidio, vniuersaliter, absolute, & indistinctè trahunt cuiusque licitum esse occidere iniustum aggressorem, cum moderamine inculpate tutele scilicet, ubi non potest aliter ab aggressore te tueri, vitamque propriam defendere, nisi aggressorem occidat, quando ratio boni publici à vita aggressoris pronentis aliud non iudicat. Hos Summistæ, & Theologos latissime refert Fagundez in Decalogum part. 1. lib. 5. cap. 3. qui num. 6. & 7. alios allegans, notat etiam Clericos, & Religiosos, ac Vassallos posse licite occidere suos superiores, & Dominos quocumque dignitate fulgentes, si ab illis iniuste iniuriantur, & aliter mortem propriam evadere non possint. Probatur ergo hæc sententia affirmatæ, primo, quia aggressorem iniustum occidi licite posse ab iniusto, cum aliter propriam vitam non potest tueri, siue aggressor sit committens, siue extraneus, & quicunque sit constatur tum ex Sacris Canonibus c. cum voluntate & si qui de sententia, excom. & Clement. si furiosus de homicidio, tum et iure Civili l. excom. vi. ff. de iust. & iur. scientiam & qui cum aliter. ff. ad l. Aquilam, & alijs textibus à Fagundez d. cap. 3. num. 1. adductis, quibus in locis generaliter, & indistinctè ab omni pena excusantur, qui aggressorem occidit ob necessariam sui defensionem, & aliter non potens mortem evadere. Præterea iusta defensio propriæ vitæ, & propriorum membrorum est de iure naturali distante quocumque modo corpus nostrum tueri, sicut & omnia animalia eo iure vivunt, d. l. et cum vi, & alijs similibus textibus, & est communis Doctorum sententia, de qua latè d. cap. 3. Fagundez, ergo eadem iusta defensio contra quemcumque iniustum iustorem est licita, & caret peccato, cum ius naturale, & divinum peccatum non admittat: Et licet etiam reverentia debita patri sit de iure naturali Divino (& sit alia ratio huius affirmatiue evidens) tamen cum pater, (cui à legibus, & Sacris Canonibus est permixta solium moderata. castigatio emendationis, & correctionis causa, iuxta notata in præcedentibus) iuste vult occidere filium, non se gerit, ut pater, sed ut hostis, ideoque filius aliter non valens tueri propriam vitam, illum occidens, licite occidit, & excusatur à parricidio non minus, quam si quemcumque hostem aggressorem iniustum occidisset, ut expresse notant locis allegatis Decianus, & Menochius ad id confirmandum adducentes legem, quam Plato lib. de legibus scripsit, Fratres si se defen-

dens, fratrem occidis, quasi hoste percipies parvas sit. Quare leges vetantes parricidium, sicut prohibentes homicidium nullo modo censentur prohibere homicidium, vel parricidium, quod sit ob iustam, & necessariam sui defensionem occasione iniusti inualoris, siue qua nequeat se ipsum tueri.

Filio Catholicò, patrem, vi cum compellentem ad defendendam suam, licet occidere.

Quemadmodum autem filius potest licite occidere 135 re patrem, volentem cum privare vita corporali, illique interficere, si aliter non potest vitæ suæ consilire, cum tunc reputetur, ut inimicus, & hostis, ita potest, cum moderamine inculpate tutele, occidere licite patrem, eundem filium ad defendendam fidem Catholicam vi compellentem, tanquam hostem naturæ humane iniuste violentem, ut colligitur et tradidit à me in tract. de aliment. cap. §. num. 29. ubi probatum est filium patri posse negare alimenta simpliciter necessaria, si eundem filium, alioque à fide Catholica anectere conaretur, & nollet ab ea intentione desistere, & in terminis affirmat Fagundez in Decalog lib. 4. cap. 2. num. 8. cum multo magis competit filio ius tuendi vitam spirituales, utque non cogatur amittere salutem, & vitam æternam, quam temporaneam corporalem. Adhuc tamen idem Fagundez, quod in hoc casu non potest trudere in vincula patrem, ut fame pereat, si tempus longius sit, & pateat aditus ad censes fidei, qui tunc hinc morbo gravissimo mederi poterunt. Licet enim hinc de crimine Hæresis, quando est occulta, & illi soli nocina, (iuxta Doctores, quos refert Azorius p. 1. lib. 1. cap. 2. quæstio 13. Toletum, & Fagundez locis infra citatis) non teneatur (et si potest, si velit de omni crimine hæresis, ut Doctores, qui mor allegantur & Azorius d. quæstio 13. vers. quid verò ait esse communem sententiam, licere filio accusare patrem hæreticum occultum, si paret sibi soli, non alijs nocitarum (patrem apud censes fidei accusare (et si Azorius d. vers. quid verò, asserat & hoc casu filium debere accusare patrem hæreticum, quia hæresis scripti tamen, & debet accusare (etiam si sciat patrem hæreticum ob id esse igne cremandum, & occidendum de hæresi, quæ perniciosa, & alijs nocina est, & quæ alios inficit, ut tradunt Toletus in summa l. 6. cap. 1. vers. sumus accusare, Simancas de Catholic. institut. tit. 19. à num. 35. & Fagundez d. cap. 2. num. 7. & eod. lib. 5. cap. 4. num. 3. Quod probatur, quia naturalis ratio dicit bonum commune præponendum esse proprio, & particulari, hæresis autem multos inficiens, communi bono adversatur, ob quam rationem tenetur accusare patrem de crimine proditionis Principis, læsæ Majestatis humanæ, iuxta eosdem Toletum, & Fagundez cum à Rege, Principe, vel Republica multorum salus pendeat, vult lege charitatis tenetur communem patriæ salutem prius nostræ, patriis, & consulis auertere, ut quoque superius hoc c. n. 4. notat est, idque docet natura ipsa, quæ patrem corporis veluti manum, vel brachium exponit periculis, ne caput, & totum pereat.

Patre, & filio iuste ad mortem condemnatis auctoritate publica, & data filio vita, si vellet in defensionem carnis suæ, patrem occidere, an filius possit licite optionem acceptare, & patrem suspendere.

Queret quis, an sicut filius ob necessariam sui defensionem potest iuste, & licite occidere patrem aggressorem, volentem illum, occidere vita quoque 136

si pater, & filius essent ad mortem iuste damnati auctoritate publica instituta, & filio concederetur vita, si ipse vellet patrem occidere, deheniente tortore, & carnifice; an filius possit licite acceptare optionem & patrem absque peccato interficere.

Ex videtur potest respondendum affirmative, quia non videatur filius teneri consulere vitæ patris nequam, cum dispendio suæ, vt ex traditis n. 114. patet in patre, qui est aggressor, & iniustus filij iniustus, quem filius licite potest occidere iusta communem Doctorum ibidem probatam. Et pro hac affirmatiua videtur posse allegari Doctores tacitis nominibus supra n. 43. relati (quos expresse nominat Clarus lib. 5. sentent. §. homicidium vers. sed hic quæro) absolute, & indistincte asserentes filium posse licite occidere patrem capitaliter bannitum, stante statuto, quod banniti capitaliter possint à quocumque impune occidi, etiam si non agatur de conservatione vitæ eiusdem filij; multo ergo magis in præsentis casu licite & iuste filius & ipse ad mortem damnatus, poterit interficere patrem nequam iuste damnatum, vt ipse mortem euadat, vitæque suæ consulat.

- 137 Nihilominus per tradita supra n. 44. respondendum est negatiue, ita quod filius in hoc casu nequeat absque peccato mortali optionem acceptare, & patrem, licet iuste ad mortem damnatum, interficere; Impiissimum enim, & horrendum patricidium contra quartum Decalogi præceptum de honorando parentes committeret. Et si enim pater supponitur in hoc casu iuste ad mortem damnatus per Iudicem, tamen non ideo amittit intra patris naturalia per eam sententiam, & iustam condemnationem ad mortem, sicut non amittuntur per bannum capitale, & per statutum aliquod, vt supra d. n. 44. dictum est, quia non obstante iusta condemnatione capitali non desinit esse pater, ius autem naturale dictat teneri filios honorare parentes, & vitæ vitam procurare, & non eis vitam ignominiosam auferre. Quare diuersum est, quando pater est iniustus iniustus filij, qui nisi patrem iniustorem occidat, non potest se tueri, nam tunc pater non censetur amplius pater, sed hostis, vt supra dictum est.

Pater, etiam extra casum emendationis, & correctionis, imprudenter, & inaduerter, licet culpabiliter, occidit filium, puniatur pena extraordinaria. & est magis dignus commiseratione, quam pater. Vbi quod homicidium, etsi culpabile, factum ab ipso animo occidendi, non puniatur pena ordinaria homicidij.

- 138 Ex traditis in præcedentibus num. 126. & 128. inferitur patrem, qui etiam extra casum emendationis, & correctionis filium inaduerter, ac imprudenter occidit, tamen per culpam non intendens occidere (& multo magis, si nec percussione filij intendit, vel prauisidit) non pena patricidij ordinaria puniendum, sed longe mitiori Iudici arbitrario, habito respectu ad culpam patris, per quam filium percussit, & occidit, puta pena pecuniaria, vel exilij. Quoties enim occisio, seu homicidium sequitur ex culpabili percussione absque dolo, & animo occidendi, sed tantum percutiendi, cum sit tantum culpabile, non dolum, non esse puniendum pena mortis ordinaria, sed mitiori per qualitate culpæ leuioris vel gravioris, tradit Clarus lib. 5. sententiarum, §. homicidium vers. culpa dicitur, & vers. dicitur etiam culpabilis, asserens esse communem sententiam, & ex Theologis la è tradit, Fagundes in Decalog lib. 5. cap. 1. num. 11. & 12. & latè etiam, Antonius, Faber lib. 9. Cod. tit. 11. definit. 1. loquens expresse in patre, qui cum inter prandendum gallinam sibi molestam ab eo, ubi erat ille, cuculo fugare vellet,

cuculo, quem in manibus habebat, in gallinam tenere proiecto, filium quadrimilem istu illo perfo-derat, quem licet culpa non vacaret, vt pote qui pro re tam leui cuculitem proiecit in eam cenanaculi partem, in qua filium esse, tantoque periculo obnoxium videbat, dicit fuisse excusatum à pœna ordinaria patricidij; quia nec de animo occidendi filij constaret, nec rei illicitæ operam dedisse appareret, ob illam tamen culpam fuisse à senatu iudicatum dignum non minori pœna exilij, aut relegationis, nisi ex indulgentia Principis, per supplicationem rogati, ex æquitate, quæ videbatur adesse maxima, pœna totaliter remitteretur, vel ad leuiorem exilio, vel relegationem reduceretur; cum commiseratione magis, quam pœna dignus videretur pater, amisso per illum fortuitum casum filio. Aliud tamen in Scholo num. 6. ait idem Faber fuisse iudicatum in quodam, qui iacto in nouerum lapide, vt eam, si non occideret, saltem percuteret, patrem percussit, & vulnerauerat, quem licet non haberet animum patris percutiendi, quia tamen dando operam rei illicitæ patrem percussit, nec in nouerum pater præsentem lapidem proicere debebat, dicit idem Faber fuisse ad perpetuas trementes condemnationem, remissamque ei mortis pœnam quod patricidia dici non posse videretur, eo quod, cum voluisset patrem percutere, non nisi ex patris querela probaretur, cui quidem patri credi potest contra filium (inquit Faber) ad irrogandam ei pœnam extraordinariam, sed non ad ordinariam, aliis probationibus non concurrentibus. Addit idem Faber fuisse eum filium à pœna ordinaria excusatum, quod pater ipse, querelam deferens, filium eo tempore ebrium esse dixerat, nec contra ipsum ullam exegerat pœnam, licet vt atrocitatem facinoris omnes scirent, & quam patrum diffaret filius idem à patricidia, fuerit à Senatu illa trementum pœna iniuncta punitus.

Elío an, & qua ratione permittatur patrem emendare.

Huic paragrafo pro coronide addendum etiam 139 filio permitti, vt patrem emendare possit, sicut discipulo præceptorem, vt Ascanius Clement. de Patr. Potest. cap. 6. effectus 1. num. 12. notabit ex Iason. in l. dedi. §. si liber. num. 3. ff. de condit. cau. dat. Alexandro in l. Gallus, §. idem credendum num. 7. ff. de liber. & post. & Bald. in d. l. dedi. §. si quis num. 1. quos ibidem allegat idem Ascanius ex Baldo rationem afferens, scilicet, quia aliquando filius prudenter est pater. Neque addo ego vlla committitur erga patrem irreuerentia, cum à filio prudenter emendatur solum per instructionem, admonitionem, & adhortationem; secus si cum increpationibus, aut aliis modis patri erga filium permissis ratione Patrie Potestatis, & paternæ autoritatis, & obligationis corrigendi filios inobedientes, ac delinquentes.

§. I V.

De potestate patris vindicandi filium in sua potestate existentem, apud alium detentum, eodem filio volente, vel iniusto.

S V M M A R I V M.

Qualiter pater filium familiæ, qui eodem patre ignorante sponte passus est se venditari, vel sine eiusdem patris

paris consensu alicui servit, vel ab eo detinetur, vel est fugitivus, possit revocare, seu vindicare. num. 140. & 141.

Mater est potior, quam pater in detinenda apud se filium, quando plus expedit esse apud matrem. numero 142.

Filius nuptus, quæ ratione matrimonij non eximitur à Patria Potestate, an possit pater revocare apud se causa corrigendi illum, vel ob matrimonium dissolventem n. 143.

Quibus remediis agendum, quidque facere debeat index in controversia cuius quis sit filius sub cuiusque potestate remittuntur. n. 144.

Pater naturali pietate tenetur subvenire filio gravi necessitate preffo. & contra. n. 145.

Servituti status est calamitosus, & miserissimus, ut potest contra naturam hominis ibid.

Libertas humano generi est contraturalis, quæ ab omnibus expellitur cavetis aliis bonis anteferenda, & quæ est optimum hominis bonum, maximum, pretiosissimum & inestimabile ibid.

Libertas est maxime favorabilis, eiu quæ favore, & occasione plurima res consuevit fuisse, & stricti iuris rigores relaxat. ibid.

Legatum libertatis, & libertatis consequenda causa, & pro redimendis captivis relinquuntur, dicitur prius, & ad prius causas, quod procedit etiam in captivis ex delicto. n. 145.

Pecunia relicta eroganda pro redemptione captivorum, si non sit sufficiens pro omnibus, qualiter sit prestanda. ibid.

Pater ex vi quarti præcepti Decalogi tenetur redimere filium captivum, & captivum ab infidelibus, & captivum à Christianis causa belli, quod inter eos geritur, & captivum à latronibus, & etiam incarceratum. n. 146. ad 152. idque procedit de quocunque filio non solum legitimo & naturali, sed etiam illegitimo naturali & etiam spurio captivo. n. 153.

Pater negligens redimere filium captivum potest ab eo exheredari. n. 146. & si filius in captivitate decesserit, prius successione in bonis eiusdem filij, de quibus potuisset testari. ibid.

Quarum præceptionum fundatur in iustitia, & pietate naturalis, quæ filiis parentes, & parentibus filiis obsequia vocantur parentum, & filiorum debita. n. 147.

Status captivorum miserissimus. ibid.

Res Sacre, ac Religiosæ, & alia Ecclesiæ bona, quæ alias nequeunt alienari, possunt vendi, & alienari pro redemptione captivorum. n. 147. & 150.

Pro redimendo gravato ab hostium servitute possunt alienari bona fideicommissa subiecta. ibid.

Rationes, ob quas Deus in quarto præcepto de honorando parentes non fecit expressam mentionem de honorandis filiis. n. 148.

Christianus captivus in bello, quod inter Christianos geritur, non efficitur propriæ, & vere servus. numero 150.

Opus liberandi carceratos etiam ob delictum est piissimum. n. 152.

Legatum pro excarcerandis carceratis dicitur pium, & ad prius causas. & est privilegiatum. n. 152.

Pro redemptione incarceratorum possunt alienari bona Ecclesiæ, & res sacre. ibid.

Pater an teneatur redimere filium, qui detinetur in carceribus ex suo delicto, vel maleficio, vel ex debitis contrariis ob culpabilem bonorum suorum dissipationem, & consumptionem præcedentem referretur facientia pro utraque parte & nonnullis dictis resolvitur dubium. n. 154. ad 159.

Filius qui culpabiliter consumpsit portionem bonorum filij pro alimentis, an pater teneatur præbere alimenta.

n. 154. 155. 156. & 158.

Filius, quæ sua culpa amittit dotem semel datam, an pater teneatur iterum redotare. numero 154. & 156.

Res Ecclesiæ an possint vendi pro alimentis, & excarcerandis incarceratis ex proprio delicto, vel ex propria culpa ad necessitatem, & pauperitatem reductis, & ere alieno gravatis, & pro redimendis à virrenibus ibi ob propria scelera condemnatis. n. 154. & 155.

Ob necessitatem gravati, in quam sua culpa incidit, an possint vendi bona fideicommissa pura pro redimendo eodem gravato in carceribus ob suum delictum detento. n. 154. & 155. & 157.

Non est subveniendum ei, qui sua culpa incidit in necessitatem n. 154.

Paupertas, in quam quis sua culpa devenit, an est proposita. n. 155.

Paupertatis privilegium ut in casibus, in quibus pauperes non observantur iuramentum excusantur à iuramento, procedit etiam in eo, qui culpa sua incidit in pauperitatem n. 155.

Executores Deputati à testatore, vel ab alio ad distribuendas pecunias pro redemptione captivorum possunt illas distribuere in libertatem humanam ex sua culpa incarceratorum. n. 155.

Iura de redimendis captivis apud hostes procedunt etiam in carceratis ex delicto, seu maleficio. numero 155.

Uxor potest alienare fundum dotalem, vel se obligare pro redimendo viro ex carceribus, dummodo non remaneat penitus indotata. ibid.

Culpa non ordinata ad casum non est considerabilis. n. 157.

Pater iure Civili an sua ratione teneatur redimere filium captivum n. 167.

Expense à patre factæ pro redimendo filio è captivitate presumuntur factæ intuitu pietatis, neque possunt compensari, aut imputari in legitimam filio. numero 162.

Quid, si pater redimendo protestatus fuerit se redimere animo repetendi, vel compensandi. ibid.

Si alius solvisset pecuniam pro redemptione filij, potest eam à patre invito repetere. n. 161.

Protestatio non relevat in iis quæ non pendunt à facultate protestantis n. 161.

Pater, qui declaravit voluntatem suam, quod vellet filium captivum redimere, seu quem habuit se obligandi pro filio redimendo, non potest panitere, & eam mutare n. 162.

Non ideo tamen eiusdem patris bona remanent obligata tacite pro omni pecunia, quæ post modum impensa pro filij redemptione, & potior erit causa creditorum anteriorum hypothecam expressam, vel causam habentium. ibid.

Bona captivi ob eius redemptionem sive eius mandato possunt alienari, & alienationem sive eius mandato factam etiam ab extero tenetur captivus habere ratam. n. 162.

Eadem bona sunt tacite obligata pro expensis in eius redemptionem factis. ibid.

Quando quis saluti pro aliquo ob necessitatem eius salutem, potest eum intuitum cogere ad restitutionem pecunie pro soluta. n. 162.

Expense erogata pro aliquo infirmo ab eo repeti possunt. ibid.

Pater non tenetur, cogere potest facere expensas pro probanda filij in carcerem detracti, ut rei criminis, innocentia, licet æquum sit, ut illas faciat. n. 163.

Pater innoxius ex delicto, & causa filij non debet sentire incommodum, neque obligari ibid.

Sicut nec filius obligatur, aut incommodum sentire debet ex patris delicto. ibid.

Pater

Pater non tenetur ad alienum seu debita filij de suo solvere. n. 162.

Neque filius solvere ad alienum patris. ibidem.

Statutum quod pater tenetur pro debito filij est ad osam, & rigorosum. n. 163.

Patre vivente legitima non est debita filio, sed solum post mortem patris potest filius illam petere. ibidem.

Fisco ob filij delictum vivente patre non debetur legitima. n. 164.

Statutum disponens, ut legitima filij vivente patre ob filij delictum publicetur, est crudele, & inhumanum, & strictissime intelligendum. ibidem.

Statuta, in quibus Communitas, vel privatus pro delicto alterius gravatur, & damnum pati cogitur, sunt odiosa, & irrationabilia. n. 165.

Expensa litis pro defensione rei in carcerem detrusi non datur condemnati, ad quem spectat. ibidem.

Pater tenetur expendere pro probanda innocentia filij de crimine accusati, & in carceris detenti quando alio, qui eius vita periclitaretur. ibidem.

Durante lite pro probanda innocentia filij accusati de crimine in carcerem detenti, an pater tenetur illi alimenta ministrare. n. 162, sine.

Flo criminali condemnato ad certam penam pecuniariam non tenetur pater, nec cogi potest solvere condemnationem de suo, vel de legitima filij. n. 164. Et quid, si nulla esset modica ibidem limitatur, si filius esset capite damnatus, & assignatione legitima filius se liberaret ibidem, sine.

Pater non potest cogi in se suscipere iudicij, & condemnationis filij eventum, ubi filius peculium non habet. n. 164.

Pater non tenetur filium defendere, nisi cum esset legitimus administrator. n. 162.

Quando pater possit defendere filium inuito, numero. 164.

Pater, qui se obligavit, ut filium in carceribus liberaret, qui aliter in carceribus non fuisset dimissus, non potest perire, nec restitutionem in integrum petere. num. 165.

Expensa pro liberando a carceribus filio habente peculium vel bona propria a patre eorumdem bonorum administratore facta, non censetur facta ex pietate, & animo donandi, sed compensandi, atque in filij legitimam imputantur. n. 166.

Item de expensis factis a patre coacto, & ex necessitate, quia sic statuto cautum sit, vel executionibus compulsus, vel quia rei fideiussor soluit, praedicta enim expensa in legitimam filij imputantur. numero 167.

Expensa pro soluenda filij condemnatione, & eo est vinculus liberando, ad quas soluendas pater se obligavit vivente patre non soluta, an post patris mortem sint deducenda de sola filij legitima, vel de communibus bonis. n. 168.

Ubi pater filij delicto expressit vel tacite consensit, expensa a patre facta pro filij delicto, eius condemnatione, & liberatione in carceribus non imputantur in filij legitimam. n. 168.

Expensa in lite ob filij defensionem a crimine in soluenda condemnatione, & alij, ut filius pauper nulla habens bona propria ex quibus possit se redimere liberaretur in carceribus, a patre sponte facta an in dubio presumantur facta ex pietate paterna, & animo donandi, an vero potius animo compensandi, & imputandi in legitimam, & sint conferenda. n. 169. & duobus sequentibus.

Si ab initio prostatum expensarum pater protestatus fuerit se illas facere animo compensandi illa imputantur in legitimam filij, tamen si ea protestatio sit facta eodem filio illum ignorante, aut illum non acceptante. num. 171.

Quidquid a patre inter vivos datum est respiciens utilitatem filij in eius legitimam imputatur. numero 170.

Datum a patre filio ob causam militiae emenda imputatur ei in legitimam. ibidem.

Item imputatur in eius legitimam datum filio ob aliquam causam, maxime si sit necessaria, & coacta. ibidem.

In legitimam filij imputatur dos, & donatio propter nuptias, non autem simplex donatio a patre facta filio, & que sit differentiativa ratio. n. 170.

Filius tenetur redimere patrem captivum apud hostes. n. 177.

Omnia quae habet filius, patri debentur. ibidem.

Pater filij negligentis redimere patrem captivum, etiam si sit minor habens tamen 18. annos completos de iure sunt, quod potest a patre exheredari, & prius paterna successione, quae applicatur filio. n. 173. an d. applicatio Ecclesiae servetur ibidem. Filius minor 18. annis quando a dilis panis excusetur, numero 174.

Minor 18. annis excusatur a delicto quod sit committendo, licet non a delicto quod sit committendo ibidem. An pro delicto commissio debeat minor puniri poena minoris, quam ordinaria. ibidem.

Privilegium concessum aetati non durat post eam aetatem. ibidem.

Filius tenetur patrem carceratum liberare a carceribus. n. 175. & id negligens incurrit poenam impositam filio negligentis liberare patrem captivum ibidem. & quod, si non fecerit solutionem ante prelationem se tenet contra patrem carceratum ex delicto, & eius transsum in indicationem ibidem.

Filio maiori 18. annis, qui neglexit redimere patrem in captivitate, vel in carceribus non succurritur auxilio restitutionis aduersus amissionem paternae successione. n. 176.

Filius si se obliget, seu fideiubeat pro liberando in carceribus patre, efficaciter obligatur. n. 177. an inuito cogi possit se obligare ibidem.

Potest filius obligare, & vendere bona patris pro eius redemptione in captivitate. n. 178.

Tradita de obligatione filij liberandi patrem in captivitate procedunt in quibuscunque filijs etiam suis. num. 179.

ET cum quis liber passus est se vendidit, servatis conditionibus, hoc capite supra num. 4. explicatis, iuxta ius Caesareum, valeat venditio; tamen si filiusfamilias, seu existens in Patris Potestate sponte, sine patris consensu, eum ignorante, vendidit passus est, patet cum poterit vindicare interdicto de liberis exhibendis, l. 1 ff. de liberis exhibendis, vel deducendis, & tradunt in §. servitus in fit de iure personarum, Ioannes Faber n. 2. Aret n. 7. Sylvestre. Alodbrandinus n. 23. quos refert Paschalis de virib. Patr. Potest. p. 1. cap. 1. num. 21. idem Paschalis ibidem Montembris, & Molina locis max. allegandis. Dixi sine consensu patris eum ignorante, nam secus est, si pater non ignoravit venditionem, ut expressit idem Doctores. Quamvis Padilla (quem sequitur Sanchez de marum lib. 6. disp. 29. num. 6. sine) in l. fratris nam v. C. de transact. cum aliis, contrarium sentiat, asserens posse filiumfamilias inuito patre, se vendidit ad precium participandum, eo quia l. fin. ff. de liber. exhib. conceditur libertas viendi, seu manendi apud patrem, vel apud alios, si apud aliquem sua sponte est, cum liberam (ait textus) facultatem abeundi, vel remanendi haberet, unde iuxta hanc sententiam haec prima, & aliae leges ff. C. de liber. exhibend. concedentes redemptionem filij, intelliguntur, quando filius contra suam voluntatem, iniunctaque ab aliquo detinetur.

Item

- 141 Item si filiosfamilias sine consensu patris, in cuius potestate est, addidit se alicuius servitio, seu alicui servit, vel ab eo detinetur, posse patrem eum vindicare, & ad se reducere, eodem interdicto de liberis exhibendis per textum in *dist. leg. 1. ff. de liber. exhiben.* & tradunt Sebastianus Monticulus in *visitat. §. ius autem num. 14. tit. de Parr. Potest.* Molina de *iustit. & iur. tract. 2. de spur. 228. vers. tertius*, ubi addit, quod eodem modo Iudicis officio, & autoritate potest pater revocare filium familias fugitivum, qui obedire non vult. Quod etiam notat Machadus *tom. 2. lib. 6. par. 7. 17. documento 2. n. 3.*

- 142 Limitatur prædicta, si filius familias à matre detineatur, apud quam potius, quam apud patrem esse expedit, vel ob imbecillitatem ætatis (vt si tempore, quo laçatur) vel ob patris nequitiam, aut servitium; nam tunc mater potior est in filio retinendo, & sic apud eam filius morari debet, sine tamen diminutione patrie potestatis, *dist. leg. 1. §. si vera mater, & leg. 3. §. etiam si maxime, ff. de liber. exhiben.* limitatur quoque iuxta Padillam, loco citato, Sanchez *dist. num. 6. & Machadum dist. tom. 2. lib. 6. par. 7. tract. 7. documento 2. num. 2.* si filius familias sponte velit, non apud patrem, sed apud alium, vel solos, & de se seorsim à patre vivere; quorum fundamentum est, quod filiosfamilias non cogitur cum patre habitare, nolens ab eo alimenta percipere, & paratus obsequia debita patri præstare, sed habeat libertatem vivendi separatus à patre, & ubi velit, dummodo honestam vitam ducat, idque conitat ex *dist. l. fin. ff. de liber. exhiben.* & latius à Sanchez *dist. num. 6.* probatur, & tradunt etiam Pinellus in *l. 1. par. 1. num. 35.* Rebellen de *oblig. iniuria part. 2. lib. 1. quest. 8. num. 12.* & Fragolus *part. 3. lib. 1. disputat. 2. numero 283.* vt propterea alie leges emuldem *tit. ff. Cod. de liber. cohoben.* concedentes revocationem, seu vindicationem filij-familias, qui sine consensu patris apud aliquem est, ab aliquo detinetur, intelligantur, cum inuitis detinetur, vt notarum est *num. præcedenti.*

- 143 Filium etiam in eius potestate existentem, nuptam (quæ iure communi non definit per matrimonium esse sub Patria Potestate vt *cap. præcedenti* est probatum) non potest pater petere à marito, ad illam ob excessum in se commissis propria autoritate moderate puniendam, sed potius maritus eam à patre sibi exhiberi, vt secum cohabitaret, potest postulare, *dist. l. 1. §. fin. & l. seq. ff. de liber. exhiben. & l. 3. Cod. eod.* si vero pater à coninge petat filium, vt dissolvat matrimonium, quid facere debeat Index, traditor in præallegatis textibus, in quibus admonetur caute agendum, ne matrimonium iure Patrie Potestatis turbetur.

- 144 Si sit contraria an sit filius, & an sub Patria Potestate, quid facere debeat Index, præsertim si sit impubes, quem duo contendunt esse proprium filium traditur *l. 3. & l. ultima, ff. de liber. exhiben.* ubi quibus remediis agatur, de quibus & Monticulus loco allegato.

§. V.

An sicut pater potest vindicare filium ab aliquo detentum, ita etiam teneatur redimere filium captivum apud hostes, vel detentum à latrunculis.

Post explicatam patris potestatem vindicandi filium in sua potestate existentem ab alio detentum, visum est recte hic agi posse de obligatione patris redimendi ab hostibus filium captivum, licet huiusmodi obligatio, quæcumque sit, non trahat originem à Patria Potestate, sed fundetur in naturali pietate, qua pater filio in maxima miseria, statim maxime calamitoso, constituto, & quam gravatissima necessitate pressio, tenetur subvenire, quod potest, sicut simili modo filius erga patrem eadem naturali pietate obligatur. Quod autem status iuratus sit calamitosus, & miserissimus, ex eo apparet, quia est contra naturam hominis, cum à natura libertas sit omnibus communis, & sic generi humano connaturalis, vt in *tom. 2. mor. var. tit. 1. n. 238.* notatur, vt proinde omnes homines expectant libertatem, illi studeant, & conditionem servitutis odio habeant, Marc. Tullius *1. Offic. & quod optimi inter homines est, existimatur libertas cunctis bonis anteferenda, Xenoph. de reb. gest. Græc. & omnium bonorum libertas, maximum, inestimabile, & infinitum, & res preciosissima putatur, vt supra hoc capite n. 3. per textus iuris Guiliis, ibidem allegatos, notatum est. Quapropter libertas est maxime favorabilis, vt legislatores nihil magis censuerint favore dignius, libertas *122 ff. de reg. iur. ita quod libertatis favore, & occasione, tot in iure res constituuntur sunt, & plenius iuris stricti rigores relaxati, vt latius notatur dist. 12. eod. n. 238.* ubi etiam & numero 234. dixi legatum libertatis, & quod libertatis consequendæ causa, & pro redimendis captivis relinquatur, cum ordinatur ad subleuandum seu liberandum hominem à miserrimo & tam calamitoso statu, iuxta Doctores, & textus *iusdem numeris* relatos, dici piæ, & ad pias causas, & hoc quoque procedere in captivis ex delicto, vltra Baldum, Castrensem, Tiracellum, Menochium, Perez de Lara, aliosque Doctores à Tiracello, & Menochio *locis d. n. 236.* allegatos, tradunt Seraphimus de *privileg. iuram. privileg. 32. n. 21.* Beunot à Sole *quest. 471. art. 7.* Gabriel Valascus de *privileg. pauper. & miserabilium personarum quest. 54. num. 10.* & nonnulli alij Iurisperiti, quos refert & sequitur Franciscus Maria Pratus in *annotat. ad Paschalet de virib. Parr. Potest. p. 3. cap. 5. vers. cui proximè*, & idem indicat Benincalvus de *privileg. pauperetia quest. 4. n. 49.* iunctis his quæ tradit *quest. 5. num. 12. & 13.* Idem autem Franciscus Maria Pratus in *eod. annot. vers. ex prædictis*, si pecunia elicta erogando pro redemptione captivorum, non sit sufficiens pro omnibus concurrentibus, qualiter sit præstanda, & qui debeant præferri, notat, ex Vincentio de Franchis *decis. 190.* qui ibidem tradit esse in primis præferendos Clericos, & Religiosos, tamquam digniores, & deinde pueros, adolescentes, & mulieres tamquam fragiliores, & addit, quod practicus in redemptione captivorum regni per *textum in l. 1. C. de annon. Civil.* & à deputatis pro distributione elemosinarum extraneis pauperibus, esse præferendos naturales, tradit idem*

Item Pratus ex Bartolo, & notant etiam non alios Simon, de Praxis in suis tractatibus interpretatur. volunt, & sicut ratio, quod proximioribus potius, quam remotioribus, & concubinis potius, quam extraneis conveniat subvenire, & talem esse in dubio intentionem eorum, qui elemosinas reliquerunt, recte presumi potest, & debet. Prædictis prænotatis.

245 Constantis est sententia, patrem teneri redimere filium, apud hostes infideles, & Christianorum inimicos detentum, si possit, quia facultates illi suppetant ad erogandum pecuniam pro redemptione necessariam, vel alia ratione, ad habendo operam, & diligentiam, quantum in se est, & potest, filij liberationem, seu libertatem obtinere, nullaque rationabilis causa eundem patrem excuset, quo minus teneatur filij libertatem procurare, ita expresse Pascalis de virib. Patr. Potest. p. 3. cap. 5. num. 1. & Padilla in auct. resque num. 95. C. communia de legatis, & communiter Summistarum, & Theologi, vt ex mox dicendis conitabit. Probat Padilla, & Pascalis per textum in auct. si captivi in illis verbis finalibus (eodem pena est parentum, si redemptionem neglexerint liberorum) C. de Episcopis, & Clericis, vti patri negligenti redimere filium ab hostibus captum, & in servitute detentum, imponitur in penam, vt à filio, qui tempore testamenti sit emancipatus, possit ea ex causa exheredari, cui textui addi potest textus in cap. 4. incipiente in sum autem, hinc casibus auct. vt cum de appellat. cognoscitur, vbi parentes, qui filios captivos neglexerint redimere, priuantur successione (si eos in captivitate contigerit mori) in bonis præfatorum liberorum, de quibus iidem filij testari poterunt. At Antonius Faber lib. 4. C. tit. 9. definit. 2. fine, dicit ex dictis textibus non probari patrem teneri, & præcisè cogi, vt in filij captivi redemptionem, quicquam conferat, sed solum si neglexerit filium redimere, permitti filio, quandocumque testanti, ipsum patrem, ea de causa exheredare, vel si filius in captivitate decedat, eundem patrem excludi à successione in bonis eius, de quibus potuissent testari. Verum etiam pro illos textus directè, & expresse non probent patrem teneri filium captivum, si possit, redimere, tamen ex illa gravi pena à Legislatoribus patri, redemptionem filij captivi negligenti, iniuncta, satis aptè colligitur eodum Leg. flatores sensisse, parentes naturali, & paternam pietate obligatos esse, ad redemptionem liberorum captivorum cooperari, in quantum possunt, opera, & opibus.

146 Igitur probatur eadem sententia, quia ex vi quarti præcepti Decalogi de honorando parentes, quod cum sit morale, est (sicut & cætera præcepta moralia) de his, quæ sunt de lege naturali, atque ad dictamen legis naturalis spectant, vt ex communi Theologorum probant tom. 3. mor. var. tit. 12. & in tra. de aliment. tit. 1. num. 7. quia fundatur in iustitia, & pietate naturali (vt etiam, aliis Theologis relatis, probant in prima parte de effectibus contrah. matrim. c. 10. num. 1.) quia filius parentes, & parentibus filij secundum carnem impendant ea, quæ eis ex hoc titulo parentum, & filiorum debent; Ex vi, inquam, huius quarti præcepti, & sic ex iustitia, & pietate naturali tenentur parentes, quantum possunt, subvenire filiis indigentibus non solum in eorum necessitatibus (vt laice probant d. p. 1. cod. cap. 10. ex communi Summistarum, & Theologorum, & notant mox allegant.) verum etiam in necessitatibus corporalibus, vt expresse tradunt Nannetius in man. cap. 14. num. 17. initio, Toletus in sum. lib. 5. cap. 1. num. 4. Sayrus lib. 7. Clavis cap. 7. num. 5. & alij Summistæ, &

Theologi, quos latissime in d. tra. de alimentis allegato cap. 1. num. 6. recensio; qui ob eam rationem iustitiae, & pietatis naturalis, in qua fundatur quantum Decalogi præceptum, alserunt parentes strictè obligari filiis indigentibus, qui aliunde non habent, nec habere possunt, subministrare alimenta, & si negligenter notabiliter, peccare mortaliter, nisi aliqua legitima causa excusetur, iuxta latè à me tradita eod. cap. 1. At filium captivum apud hostes in maxima, & gravissima necessitate corporali existere, constat ex traditis supra num. 145. cum reperitur in calamitolo, & miserrimo statu servitutis, vt proinde redimere captivos existimetur maximum pietatis opus, iuxta notata eod. num. 145. & à Tiracuello ad leges conculc. les Gloss. 6. num. 121 vbi scribit redemptionem captivorum esse summam pietatem, & Reipublicæ utilitati maxime utilem, quod & notavit Padilla loco supra citato; & sic licet res sacre, ant religiose, nempe res mobiles Ecclesiæ, vasa, & vestes consimiles, quæ alienari, & vendi nequeant l. sancimus 19. C. de Sacrosanct. Ecclesiæ, & ibi sentientes, & communiter alij Doctores, quos latè referunt August. Barbosa collect. ad l. sancimus §. 5. & Franciscus, Marcia Pratus in auct. ad cap. 5. p. 1. tra. de viribus Patrie Potestatis, Pascalis vers. Hinc esse: tamen pro redemptione captivorum eadem res sacre, & alia bona Ecclesiæ alienari possunt, ad l. sancimus, & cap. autum Ecclesiæ habet 12. q. 2. & tradunt communiter Doctores, quos ego tom. 3. mor. var. tit. 6. num. 43. & 45. refero, & quoque loco citato Franciscus Marcia Pratus, & August. Barbosa d. collect. ad l. sancimus recensent. Item pro redimendo gravato ab hostium servitute, permittitur bona fideicommissio, restitutione oneri subiecta, alienare, vt in auct. res quæ communia de legat. licent Bartolus num. 10. Castrensis n. 1. l. ason. num. 32. C. tit. 1. num. 94. & Pascalis d. cap. 5. n. 8. addens ex Cassaneo in consuetud. Burgund. quod si subritanti se opponunt ad impediendam venditionem, primari debent omnis substitutionis beneficio.

Præterea eadem sententia probatur, quia filij, ex 148 vi eiusdem quarti præcepti de honorando parentes, exque iustitia, & pietate naturali tenentur, quantum possunt, procurare redemptionem parentum captivorum, vt mortaliter peccent, si in hoc opere fuerint notabiliter negligentes, vt infra probant; ergo & parentes eodem modo obligantur ad procurandam redemptionem filiorum captivorum, pro regulam correlativorum; cum ex eadem radice, nempe ex naturali pietate mutua parentum erga filios, & filiorum erga parentes, ad invicem sibi subveniendum in necessitatibus spiritualibus, & corporalibus, ea obligatio originem trahat; & ita utrique ad sibi invicem exhibenda, quæ ad necessitatem spirituales, & corporalem spectant, obligantur, ex vi quarti præcepti, licet in eodè præcepto pro rō sit facta expressa mentio de filiis honorandis. Quæ expressa mentio minime facta est, quia cū filij sint aliquid substantiæ parentum, ad amorem filiorum, illisque subveniendi, & providiendi in eorum necessitatibus, natura ipsa parentes inclinat, vt etiam apparet in animalibus brutis, quæ filios suos diligunt, illisque de necessariis provideant quousque ad eum statum deveniant, quod ipsi ipsi queant providere. Noluit quoque Deus expressum dare præceptum de amandis, & honorandis filiis vt per hoc ostenderet tantum esse, & tam ingens debitum quod filiis parentes solo titulo generationis, vt etiam si nihil aliud esset, hoc solum sufficeret, quod illos generaverint, ab iisdemve parentibus esse acceptum & parentum pars censcantur, & sint; vt propterea sicut non dedit præceptum Deus de amore sui, quia hunc naturalis inclinatio satis commendat, sed de amore

amore proximi, ita in quarto Decalogi precepto nullam de paterno amore, & debito erga filios mentionem fecit, cum ad id natura sufficienter inclinet, sed expresse tantum debitum filiorum erga parentes. Has rationes non facit mentionis de debito parentum erga filios post Alexandrum de Alex. 2. par. quest. 33. membr. 3. art. 1. redditur D. Antoninus 1. par. tit. 14. cap. 4. §. 5. Sayrus allegato lib. 7. cap. 4. num. 7. & alij Theologi, quos ego refero dist. tract. de aliment. citat. cap. 1. num. 7. ubi etiam addi aliam rationem obligationis parentum prospiciendi filiis quoad bona corporalia, & spiritualia.

149 Eiusdem obligationis paternæ redimendi filium & servitutem hostium infidelium, rationes addit Padilla dist. num. 95. scilicet, quod filij pudicitia, aut honor non sine periculo est apud hostes infideles, & quod per redemptionem filij apud hostes Christiani fidei captivi, maximum beneficium eius animæ confertur, cum eximatur à periculo, ne avertatur à fide Catholica, & restituantur fidelium, ac Sacramentorum Ecclesiæ communioni.

150 Extenditur ut pater, eadem pietate naturali teneatur redimere, si possit, filium captivum, in bello gesto inter Christianos Principes captum, licet homo fidelis captus in bello, quod inter Christianos geritur, & apud eosdem Christianos detentus non efficiatur propriè servus, iuxta receptam consuetudinem, ut post Bartolum in leg. hostes num. 16. ff. de capt. & postlim. reuer. Cypoll. de servit. vrb. prad. cap. 1. num. 4. Martinum Laud. in tract. de bello quest. 19. & plures alios iurisperitos, notat Padilla in dist. auct. res que num. 97. & post eum Paschalis dist. cap. 5. num. 10. eo quod (ut aiunt idem Padilla, & Paschalis) etiam eadem ratio maxime necessitatis, & miseriam, ac calamitosi status, primationisque libertatis militet in captivis apud Christianos detentis, quæ in detentis apud hostes infideles, ac proinde & si Christianus captivus apud Christianos, causa alicuius Civis belli, vere servus non efficiatur, nihil tamen à specie servitutem differt leg. 2. ff. de lib. hom. ex lib. vnde etiam pro redimendo, seu liberando gravato captivo apud Christianos, posse alienari bona fideicommissio subiecta concludunt locis allegatis, Padilla, & Paschalis. Extensio etiam est de mente Summularum, & Theologorum, asserentium filium teneatur liberare, si possit, patrem in carcere detentum, & sic, per regulam correlatiorum, vice versa, patrem teneri, quantum potest procurare liberationem filij in carcere detenti, de quo infra.

151 Et idem ob eandem rationem maxime necessitatis, & privationis libertatis homini conaturalis, dicendum de filio à latronibus capto, ab eisque detento, scilicet, eadem pietate naturali teneri patrem, quantum potest, procurare filij redemptionem, seu liberationem & manibus latronum. Non enim minor calamitas, & miserabilis necessitas capti à latronibus ab eis vinculis detenti, quam alterius captivi, vel in carceribus detenti. Quia propter captum à latronibus, si quis eum suis expensis redemerit, ac liberaverit, teneri de suo satisfacere liberatori, post alios notat, Paschalis d. cap. 5. num. 4.

152 Atque ob eandem rationem tenetur pater, quantum potest, opera, & opibus procurare redemptionem filij pauperis incarcerati, sicut & filius ut infra ostenditur tenetur quantum potest, patrem pauperem incarceratum & carceribus liberare (ut etiam expresse tradit Toletus d. lib. 5. c. 11. n. 4. initio) D. Ioan. Angel. Bossius de Patria Potestate.

cum etiam status incarcerationis sit maxime calamitosus, & valde similis statui captivi in servitutem detenti, carceratque dicantur persone miserabiles, atque carceri morti æquiparetur, ut in preallegat. tom. 2. mor. var. tit. 12. n. 137. notavi. Vnde opus liberandi carceratos est piissimum, & propter mores, allegandos textus, & alios Doctores, & referens, notat Stephanus, Gratianus tom. 1. cap. 108. n. 1. Vnde sicuti pium censetur legatum pro redemptione captivorum, (ut supra num. 145. & latius dist. tit. 12. num. 238. ostensum est) ita etiam legatum pro excarcerandis carceratis pauperibus censetur, & dicitur pium, & ad pias causas & est privilegium, ut d. cap. 12. num. 237. & præter Doctores eod. num. 237. relatus tradunt Baldus in l. illud num. 3. & ibidem Castrensis numero 4. Cod. de sacrosanct. Eccles. Itraquellus de privileg. pie cause in prelat. vers. item restitum, & Padilla in dist. auct. res que numero 100. communia de legatis. Quod dist. numero 237. notavi, procedere etiam in carceratis ex delicto, quorum exarceratio quoque est piissima, cum & eorum sit miserandum, & illis beneficiendum, (licet iustè puniantur) iuxta universalem institutionem Christi Domini, admonentes nos absolute, & insinuat ad alere, & liberare carceratos, & quo dist. numero 237. item pro redemptione incarcerationum pauperum possunt bona Ecclesiæ alienari, ut tradunt Gloss. unica in cap. Sacrorum 12. questio 2. Baldus in l. illud numero 1. Cod. de sacrosanct. Eccles. Boer. decis. 128. numero 1. Comed. de Dote part. 1. quest. 12. Padilla in dist. auct. res que numero 99. plures alios allegans, & alij, quos ego dist. tom. 3. mor. var. tit. 6. citato num. 45. fine, & numero 46. refero, & esse communem Canonistarum, & aliorum iurisperitorum testantur locis allegatis Boerius, Campegius, & Padilla, etiam res sint sacræ.

Et prædicta omnia procedunt in omnibus filiis, non solum naturalibus, & legitimis, sed & in illegitimis, siue naturalibus tantum, siue spiritibus, ut hos omnes captivos, vel carceratos teneatur pater, si possit, redimere, & liberare, eorumque liberationem, quantum potest, procurare; sicut & tenetur non solum filiis legitimis, & naturalibus, sed etiam illegitimis quibuscumque naturalibus, & spiritibus ex incestu, adulterio, & quovis alio coitu per leges damnato, & punibili natis egentibus subvenire, ut latè probavi in dist. tract. de aliment. cap. 1. numero 16. & ratio est, quia paternæ obligatio subveniendi filiis gravi necessitate pressis, eos indigentes alendi, & in captivitate detentos, non provenit præcisè ex vinculo matrimonij, neque ex Patria Potestate, sed ex iustitia, & pietate naturali parentum erga filios; & filiorum erga parentes, super qua fundatum est quartum preceptum de honorando parentes, (ut ostensum est supra numero 4. 147. & 148. & latius allegato cap. 1. de aliment. §. 1.) quo propter ad indutitiam, quicunque parentes, & filij comprehenduntur, cum non minus teneantur honorare parentes filij illegitimi, quam illegitimi & parentes sint principium, & causa non minus filiorum illegitimos, in quibus conferantur. Quæ plenius explicantur d. cap. 1. de aliment. n. 17.

Pater an teneatur redimere filium, qui ex aliquo delicto vel maleficio, vel debito, eius culpa detinetur in carceribus.

Porro quod dictum est patrem teneri redimere

mere ē carceribus filium pauperem indubitate procedit, quando casu fortuito, vel aliter absque sua culpa in necessitatem incidit, & ob eas alienum, quo grauiatur, vel fideiussorem facit, coniectus est in carcerem, & ibi detinetur; sed non est levis controuersia, an teneatur redimere, seu liberare filium, qui ex aliquo delicto proprio, furto, homicidio, vel alio crimine in carcerem coniectus est, vel ex debito eius culpa, ob quā in paupertatem, & inopiam, aliamve necessitatem incidit, & are alieno operatus in carceribus publicis inclusus, seu detentus maximam patitur alimentorum inopiam, aut vinculis grauissimis, & perpetuis opprimitur, non habens, vnde hanc tormenta redimere valeat. Et pro sententia negativa allegari recte possunt Doctores sentientes, filio, qui portionem bonorum sibi à patre pro alimentis assignatam, dolo & sua culpa, puta cum scortis, vel ludendo, aut laute viuendo, male consumpsit, & prodegit, vel ob aliquod crimen puta homicidium commissum illam dissipauit, vt se à condemnatione, seu pœna, vel fisci vexatione se redimeret, patrem non teneri præbere alimenta, quos Doctores copiose refero in *praallegato tract. de aliment. cap. 10. §. 4. num. 666*. Item pro eadem negativa faciunt Doctores, asserentes simpliciter patrem non teneri filiam semel dotatam iterum dotare, quando ipsa dote, vel culpa sua amiserit, seu consumpsit dotem, quos refero in *tract. de Dote cap. 4. §. 16. num. 219. pag. 167*. Pro eadem etiam negativa possunt allegari Doctores, negantes res Ecclesiæ alienari, vel in pignus dari posse pro alendis, & redimendis illis incarceratis, qui vel propria culpa, & male viuendo, vel propter crimen in paupertatem, aliamve necessitatem inciderunt, & in carceribus detinentur, & pro inopia non possunt sibi subuenire, & se grauissime afflicti liberare, quos refero *allegato tom. 3. mor. var. tit. 6. num. 47*. Et in specie Abb. in *cap. nulli in fine, de rebus Ecclesiæ non alien.* dicit non esse permitendam bonorum Ecclesiæ alienationem pro redimendis à trimeribus illis, qui ad illud opus publicum ob propria scelera condemnati fuerunt, & Gloss. in *cap. que in Ecclesiis*, ait non pium, sed impium censeri posse res Ecclesiarum vendere, aut pignori dare, ad subueniendum his, qui in paupertatem, & carceres ob propria scelera, & luxuriam inciderunt. Licet autem Conarr. as lib. 2. *resol. var. cap. 6. num. 9.* & nonnulli alij, à me *diff. num. 47*. relati, censcant esse pium & licitum res Ecclesiarum vendi ad subueniendam famem eorum, qui etiam ob crimina publicis carceribus detinentur; negant tamen id licere ad soluendam pœnam ipsorum delinquentium, vt à carceribus, quibus iuste opprimuntur, liberentur, de qua re plura *d. num. 47*. notati ibi videnda. Pro eadem negativa possunt adduci Doctores asserentes, quod licet alias ob necessitatem fatalem, seu casu contingente, & sine culpa, vt cum quis in latrones incidit, vel alias absque sua culpa ad inopiam redactus est, iuste possint alienari bona fœdi, vel fideicommissi, non tamen iuste alienari possint ob necessitatem, in quam sua culpa incidit, etiam non præmeditata, & ordinata ad casum eiusdem necessitatis, vt si quis, iuuenili calore non cogitans de castino, multa luxu, & alea profudit, credens alia sibi superesse debere, & ideo incidit in magnam paupertatem, vel postea ære grauius carcere mancipatus fuit, vel casu homicidium commisit, quorum Doctores mentionem feci *allegato tom. 3. var. mor. tit. 6. num. 47.* & latè referunt Conarr. as lib. 2. *resol. var.*

cap. 16. num. 9. Menoch. illos sequens *de arbit. cas. 182. num. 43.* & *segg.* quos *d. num. 47.* allego, & quod non possint alienari pro redimendo grauato filiove eius à carceribus, quibus ex suo delicto, vel debito detinetur, asserit etiam Padilla in *diff. authent. res que num. 101.* alios referens, & testans esse communem, à qua in praxi non sit recedendum, ne passim fideicommissa labefacerentur, & euertantur. Prædictorum autem ratio (præter alias, quas notati in *tract. de aliment. cap. 10. citato num. 666*.) communiter asseritur, quod non sit subueniendum ei, qui sua culpa incidit in necessitatem *l. sine hereditaria, ff. de negot. gest. & alijs textibus d. num. 666.* ad id adductis, & alijs ad probandum iura non fauere ei, qui in necessitate se posuit à Francisco Maria Prato in *amor. ad d. cap. 5. reu. partis tract. Palchalis de virib. Patr. Potest. var. sed num. 11.* relatis, cum illi imputandum videatur, qui in talem necessitatem se sponte suo facto coniecit *l. fideiussor 17. §. necessariè, ff. qui suisdare cogant.* cum alijs allegatis per Menochium *de arbit. cas. 182. num. 51.* Ex qua ratione Menoch. *diff. cas. 182.* & Palchalis *diff. part. 3. de viribus Patrie Potestatis allegato cap. 1. ex num. 11.* concludunt in multis casibus necessitatem, & paupertatem non prodesse, paupertatisque privilegia non habere locum, scilicet quando quis sua culpa necessitate premitur, & eget.

At pro affirmatiua stant Doctores, sentientes, ¹⁵⁵ filio, qui portionem bonorum, (qua poterat viuere,) assignatam à patre pro suis alimentis, dolo, & lata culpa cum scortis, ludendo, vel laute nimis viuendo consumpsit, patrem teneri iterum præstare alimenta, si aliunde non habeat, quo se aliat, quos Doctores latissime refero *diff. tract. de aliment. cap. 10. num. 670*. Pro eadem quoque affirmatiua stant Doctores asserentes pro redimendo grauato, vel filio licere res subiectas fideicommissi alienare, qui sunt Raphael, Fulgosius in *diff. authent. res que num. 7.* & Alexander in *l. Marcellus, §. res, que num. 3. ff. ad Trebell. & in L. quamvis num. 11. ff. solut. marrin.* quos refero Padill. in *diff. authent. res, que num. 98.* communia de legatis, & idem sentiunt plerumque alij, & graues Doctores, quos Melchior Palæz de maior. in *4. part. quest. 1. limit. 4. num. 7.* & *seq.* refero, & Tiraquellus ad *ll. conu. verbo seu mary gloss. 8. num. 288.* referunt. Non parum etiam pro eadem affirmatiua suffragantur Baldus, & Imola in *diff. L. quamvis, ff. solut. marrin.* à Padilla, ubi supra *num. 101.* relati, asserentes executores deputatos à testatore, vel ab alio ad distribuendas pecunias pro redemptione captiuorum, posse illas distribuere in liberationem hominum ex suo delicto incarceratorum; Et multo magis eidem affirmatiue suffragantur Gloss. in *cap. Sacrorum 12. quest. 2.* à me *tom. 3. mor. var. diff. tit. 6. num. 47.* relati, & plures alij Iurisperiti à Conarr. as lib. 2. *resol. var. allegat. cap. 16. num. 9.* *vers. contrariam sententiam allegati,* tenentes res Ecclesiæ alienari posse ad alendos etiam pauperes, qui in paupertatem propria culpa inciderunt, quia quia antecedens non impedit obligationem charitatis, quæ est de subueniendo indigenti, vnde & relictum pro redemptione captiuorum procedere etiam in captiuis ex delicto, dixerunt Doctores *supra num. 145. vers. quapropter relati,* qui propterea videntur approbare eandem affirmationem, quemadmodum etiam iura de redimendis captiuis apud hostes, procedere quoque in carceratis, sine ex delicto, sine ex maleficio tradunt Gloss. in *diff. cap. Sacrorum, Imola*

in dist. 1. *quoniam* 2. notab. Lupus in rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 78. num. 30. fine, & Stephanus Gratian. *discrepat. forens.* tom. 1. cap. 108. num. 5. & 34. *vers. quia verior*, dicens esse veriorum opinionem, eamque tenuisse Rotam *duerf. decif. 63. part. 2. num. 5.* Quia & horum exarceratio est pessimum opus, ut *supra* num. 151. fine, notatum est. Quapropter uxorem posse alienare, & vendere fundum dotalem, aut se obligare pro redimendo viro è carceribus, concludunt, post alios, Gratianus dist. cap. 108. & Palchalis dist. e. §. num. 17. Dummodo vxor non remaneat penitus indotata, vt idem; Neque inhabitat Velleiano vxor, quæ se obligant pro exarcerando viro. Faber lib. 4. *Cod. titul. 9. de iur. 6.* Et quod paupertas, in quam quis sua culpa deuenit, ei proiit, vt fruatur paupertatis privilegiis, & auctoribus ex causa paupertatis à iure concessis, affirmant Gabriel Valæus de *privileg. paupertatis*, & *miserabilium personarum* q. 54. num. 6. *vers. quibus*, & alij quos Franciscus Maria Pratus in *annot. ad dist. cap. 5. tercia pars cap. 5.* Palchalis de *viribus Patrie Potestatis*, *vers. sed in contrarium* refert, & innuit etiam alij, quos refert, & sequitur Viuius *decif. 168. num. 8.* asserentes paupertatis privilegium, vt in casibus, in quibus pauperes non obseruant iuramentum, exculentur à periculo, (de quo privilegio Viuius *eodem decif. per totum*,) procedere etiam in eo, qui culpa sua incidit in paupertatem. Addeque *eodem num. 8.* idem Viuius se vidisse variis iudicibus huiusmodi sententiam praticari in decisibus in Sacro Consilio in Regia Camera Summaria; in Magna Curia Vicarie, & in Regia Audientia se assidente tunc in auditore Pro resolutione.

156 Dicendum mihi videtur, primo, patrem teneri redimere è carceribus filium, qui solum ex culpa leuissima, vel leui incidit in necessitatem, & paupertatem, & ob æs alienum inde contractum, coniectus in carcerem, nec habet, quo se possit è carcere, & eius miseris, & vexationibus redimere, sicuti in *dist. tract. de aliment. cap. 10. §. 4. num. 676.* dictum est, patrem teneri præstare alimenta filio qui solum culpa leui, vel leuissima portionem bonorum, sibi pro alimentis assignatam, consumpsit, quod & tradunt plerumque Doctores ibidem allegati, & quemadmodum quoque patrem teneri filiam semel dotatam iterum redotare, si eam consumpsit ex sola culpa leuissima, vel leui, (vt notatum est à me in *tract. de Dote cap. 4. num. 219.*) & probat Cynus in *aurib. quod locum, Cod. de collationibus*, & alij à me *eodem num. 212.* approbant, saltem si amiserit ex sola culpa leuissima. Et prædictorum, (vt *isdem locis* notati) ratio est; quia ob leuissimam, vel leuem culpam non videtur filius, & filia primarius privilegio iuris, quod habent consequendi alimenta, & dotem, si aliunde non habent, nec sibi prospicere possunt, & ita etiam ob eandem filij culpam leuem, non videtur pater excusari posse ab obligatione iuris naturalis, redimendi filium à carceribus, in quibus graui necessitate, & corporali afflictione pressus, detinetur, eique subueniendi in tam calamitoso statu, & procurandi illius liberationem, quando filius non habet, unde se redimat.

157 Secundo videtur dicendum, patrem teneri redimere filium in carceribus detentum ex delicto non præmeditato, puta quia casu homicidium commiserit, ob quod in carceres sit detrusus, non habens aliunde, unde nun etiam soluat, & à pœna se redimat, vel quia post homicidium casu commissum,

D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

vt se à condemnatione redimeret contraxit æs alienum, ratione cuius coniectus sit in carceres, ibique miserabiliter detineatur, non habens, unde sibi prospiciat. Et pro hoc dicto stant Doctores, asserentes filio grauato restituere, qui legitimam, & Trebellanicam consumpsit, ex culpa ad factum non præmeditata, & in necessitate constitutus est, succurri, vt possit bona fidei commissio supposita alienare, vt se alat, quorum Doctores plures, præter reatos à Menochio de *arbitr. cas. 182. num. 58.* allegant in *tract. de aliment. cap. 10. num. 674.* ad probandum patrem teneri præbere alimenta filio, qui portionem bonorum pro alimentis consumpsit, seu amiserit ex culpa non præmeditata. Rationem non ordinatam ad casum non sit considerabilis, vt *Gloss. in cap. quia diuersitatem verbo suspensus de concessione prebendarum*, ibidem August. Barboza num. 8. alios allegans, & alij, quos *dist. cap. 81. num. 59.* & sequitur Menochius, vbi latè explicat, quomodo culpa ad casum non ordinatam non sit considerabilis, neque ad præmium, nec ad commodum, neque ad damnum. Confirmatur dictum, quia ibi filius ob delictum casu, & non præmeditate commissum, vel ob æs alienum, & debita, absque culpa ad id ordinata, detinetur in carceribus, maxima alimentorum inopia laborans, & grauissimis vinculis oppressus, non habens, unde in his necessitatibus sibi succurrat, à patre, qui commodè possit, ei subueniendum fore, videtur inuadere, & charitas paternæ erga filios, & naturalis æquitas, cui charitati, & æquitati aduersari videtur, quod pater commodè viuat, & cum commodè etiam ei succurrere queat, sinit filium miserabiliter, & in calamitoso statu vitam degere, ad quem & si ob præcedentem culpam, non tamen præmeditam, & ad illum ordinatam deuenit, & si secus faceret pater, nimio tueretur rigor, cui tamen præualere debet æquitas, & charitas paternæ. Vtrum autem pater cogi possit alimenta dare filio, in carceribus publicis detento, infra.

Quod si filius ob crimen præmeditate commissum, vel debita, quæ dissipatis, & consumptis dolo, & culpa lata interueniente, omnibus propriis facultatibus, contraxit, sit coniectus in carceres publicos, ibique in vinculis detineatur, & aliunde alimenta habere non possit, (an autem à detinentibus in carceribus, & non à patre, de iure, filio carcerato in carceribus publicis, ministrari de iure debeant alimenta, infra) ne fame periret, pater teneretur illi dare alimenta, saltem simpliciter necessaria sustentationi naturæ, seu vitæ, per tradita à me *dist. tract. de aliment. allegat. cap. 10. num. 671.* & Doctores ibidem allegatos, asserentes filio, qui dolo, & sua culpa lata, male viuendo, consumpsit bona sibi à patre pro alimentis assignata, teneri patrem præbere alimenta simpliciter necessaria, ne fame pereat, quia cum huiusmodi alimenta filio à patre debeantur iure naturali, & ex charitate sanguinis, ac pietatis vinculo, vt *supra* dictum est, ex quacunque causa filius egeat, si aliunde alimenta habere non possit, pater tenetur ei saltem vitæ sustentandæ alimenta simpliciter necessaria præbere, quia obligatio illa naturalis non potest tolli ex culpa præterita, provt probant dict. *cap. 10. citato, n. 671.*

Hinc quoque mihi valde probabile videtur teneri patrem, si commodè possit, redimere è carceribus, & vinculis filium, non obstante præcedente dolo, & culpa eius lata, cuius causa in eo miserabili,

& calamitoflo ftatu fit conftitutus, & non habeat aliunde, unde poffit e carceribus, & granibus carcerum vexationibus, & tormentis fe liberare. Quia pater filio graui neceffitate preffo, & fic detento in captiuitate, vel in carceribus pauperi non habenti, unde fibi poffit profpicere, fubuenire, eiuſque redemptionem, quatenus poteft, procurare tenetur, iuſtitia, & pietate naturali & fic iure naturali (vt ſuperius n. 148. probatum eſt) quod ob precedente culpam (ſcilicet vbi filius alicuius criminis grauiffimi mortis poenam non meretur) eiuſdem filij non ceſſat, cum iura naturalia inuariabilia ſint l. iura ſanguinis, ff. de reg. iur. & §. ſed naturalia inſtituit, de iure naturali, & ita oportet ſentiant Doctores ſupra num. 155. reſati, aliterentes pro grauato, vel eius filio ex delicto, vel maleficio proprio, in carceribus publicis detento, poſſe alienari bona fidei commiſſo ſuppoſita. Facit etiam illud, quod videtur aduerſari æquitati naturali, & charitati paternæ patris erga liberos, iplum patrem commodè viuere, & filium vitam ducere miſerrimam.

Expensæ factæ a patre pro liberando filio captiuo apud hoſtes, an poſſint compenſari, & computari in legitimam, vel potius præſumantur factæ ex pietate, & affectione paternæ.

- 160 Vtrum verò expenſæ, quas pater fecerit pro liberando filio captiuo apud hoſtes, poſſint in legitimam filio debitam computari, vel potius cenſeri debeant factæ abique animo repetendi, & ſolo intuitu, & officio pietatis. Et ſi pater iure naturali (vt ſupra probatum eſt) obligatur facere (ſi poteſt) ſumptus neceſſarios pro redemptione filij captiui; iure tamen ciuili (tameſi filius abique ſuo delicto ab hoſtibus capſus ſit) non cogitur præciſe pater ſuis ſumptibus redimere e captiuitate filium, ſed tantum permittitur filio quodcumque teſtanti, ſi tempore teſtamenti ſit emancipatus, vt ea de cauſa poſſit patrem exheredare, vt habetur in *auth. ſi captiuus C. de Episcop. & Cleric. & in auth. vt cum de appellat. cognoscitur. cap. 4. incipiente iſtum autem §. huius caſibus*, & poſt Boëtium de ciſ. 126. num. penult. Ant. Faber lib. 4. Cod. tit. 9. deſinit. 2. num. 13. in textu, & *Scholio* ex decifione ſui ſenatus: Nihilominus ſi pater filium ſine ab hoſtibus infidelibus, vel hæreticis, vel Chriſtianis, vel à latronculis captum, & detentum voluerit redimere, & redemerit, non poterit facti poenitere, & de pretio ſoluto quicquam tractare, quod nec matri, quæ filium e captiuitate redemerit, permittitur l. liber. captiuus Cod. de poſſim. reuerſ. & redemp. Neque pater, vel mater expenſas factas in redemptionem filij, non habentis bona propria penes eundem patrem, aut matrem, neque aliunde, imputare, poteſt in eiuſdem filij legitimam, neque filius redemptus eaſdem expenſas tenetur conſerre, ſeu adducere ad collationem, quia cenſentur factæ intuitu, & officio pietatis, exque affectione paternæ, & non animo repetendi, vt argumento textus in d. l. liber captiuus tradunt Doctores communiter Bartolus in l. ſichus in fine, ff. de pecuniis legat. Baldus in l. eadem. l. ſed eſt ideo, & in l. ſuave Cod. de condit. indebiti, & in auth. ex teſtamento num. 21. Cod. de Collat. Angelus de Pernio in l. in quartam, ff. ad l. falcidiam num. 6. Ioannes Lopez in tract. de leg. marit. & uxor. cap. 10. num. 16. Gomez. ad l. 29. Tauri num. 9. Palchalis de virib. Par. Parte p. 1. cap. 5. num. 27. Antonius Faber d. deſinit. 2. in ſcholio num. 13. & alij inſuperpeti, & ex Theologiſ Molina de iuſtit. & iur. tract. 2. diſp. 240. Fragof. de regim. Chriſt. Reipubl. p. 3. diſput. 8. §. 10. num. 304.

& Fagundes in Decalog. lib. 4. cap. 21. num. 7. Confirmatur quia ſicut Pater, qui dedit filio indigenti, & aliunde, unde fe alere poſſet, non habenti, alimenta, quia in eo caſu pietate naturali tenetur ea adminiſtrare filio, cenſetur ex ſola pietate, & affectione paternæ ea alimenta præbuiſſe, neque eorumdem alimentorum expenſæ poſſunt amplius repeti, etiam ſi filius ad pinguiorem fortunam deuenit, & diues factus ſit, vt ſentiant Doctores communiter, quos in tract. de aliment. cap. 16. num. 903. reſero; ita etiam cum pater eadem pietate naturali tenetur redimere filium in captiuitate detentum, aliunde non habentem, ex qua fe redimere poſſit, quod expendit, & ſoluit pro redimendo eodem filio e captiuitate, cenſetur ſoluſſe ea affectione paternæ, & ex pietate, animove ſatisfaciendi officio pietatis, non vero aliquo tempore repetendi, & maxime quia eo ipſo quod filius ad tantā neceſſitatem, ad eumve miſerrimum, & calamitoſum ſtatum deuenit, expenſæ pro illius redemptione quodammodo ad eiuſdem filij alimenta ſpectant iuxta ſententiam Molinæ, & Fagundes locis allegatis, & ſic cenſentur factæ intuitu pietatis, abique animo repetendi, vel computandi in legitimam, ſicut de expenſis alimentorum late oſtendit eſt diſt. num. 903. Quin etiam ſi pater redimens filium captiuum in eo caſu, in quo ex pietate naturali tenetur redimere, ſit proteſtatus fe facere ſumptus pro redemptione animo repetendi, filio ad meliorem fortunam deuenito, vel computandi in legitimam, proteſtationem non valere, eaque non obſtante non eſſe locum repetitioni, vel imputationi, a medicis poſſe concludi ex communi Doctrina à me dicto tractat. de aliment. allegat. cap. 16. num. 904. tradita, quod etiamſi pater, dum præſtitit alimenta filio egenti in caſibus, in quibus ob filij inopiam aliunde non habenti, vt poſſit fe alere, ex coniunctione ſanguinis, & pietate naturali tenetur ei alimenta præbere, etiamſi proteſtatus eſſet fe præſtare animo repetendi, & non donandi, proteſtatio non prodeſt, etiamſi filius ad pinguiorem deuenit fortunam, & effectus ſit ciues, eo quia proteſtatio non reſoluet in iis, quæ non pendent à facultate proteſtantis vt d. n. 904. probatum eſt. Quare cum filium captiuum, qui aliunde non habet, vt ſe ab illo miſerrimo, & calamitoſo ſeminitus ſtatu valeat redimere, iure naturali, ſeu inſtituta, & pietate naturali, pater teneatur redimere, itavt redemptione non pendeat à libera patris facultate, ſed cadat ſub obligatione oriente ex iuſtitia, & pietate naturali, proteſtatio patris redimentis repetendi, vel imputandi ſumptus in redemptionem factos non inuabit quoad repetitionem, vel imputationem in filij legitimam. Quod ſi dicatur eſſe differentiam inter præſtationem alimentorum filio egenti, & inter redemptionem e captiuitate, quod alimenta ſunt filio egenti debita, & ex obligatione naturali, & etiam ex iure Ciuili, & non prodeſt proteſtatio in iis, ad quæ quis tenetur ex neceſſitate iuris Ciuilis, vt diſt. num. 904. notatum eſt: redimere vero filium e captiuitate non cogitur iure Ciuili, ſed ſolum negligens redimere poteſt à filio exheredari, iuxta textum paulo poſt initium huius numeri relatos. Reſponderi poteſt, primo patrem teneri redimere filium captiuum, etiam neceſſitate iuris Ciuilis, quam obligationem ex iis textibus deducunt Padilla, & Palchalis locis ſupra num. 146. citatis Reſponderi poteſt ſecundo expenſas redemptionis filij captiui ſpectare ad alimenta, iuxta Molinam, vt ſupra notatum eſt. Reſponderi poteſt tertio ſtante neceſſitate iuris naturalis redimendi

dimendi filium, in foro conscientie non valere protestationem. Quarto respondetur etiam in foro Civilis, & exteriori, attenta illa obligatione naturali, à Iudice posse protestationem non admitti, & habere pro non facta, ad quod facit doctrina Castrensis conf. 445. volum. 1. & Boerij decis. 126. n. 14. quam refert, & approbat Palschalis d. cap. 5. num. 2. scilicet, quod si alius soluit pecuniam pro redemptione filij, potest eam ab invito patre repetere, etiam si filius esset emancipatus, & ei fuisset sua portio assignata. Quod autem Molina, & Fagundez locis supra relatis alios allegantes, dicunt, de protestatione impurandi in legitimam expensas, à patre factas pro redemptione filij, non videtur intelligendum de expensis factis in redemptionem filij à captivitate, sed tantum à condemnatione, & pœna, & veneratione propter filij delictum, ad quam patre faciendam de suo non tenetur, de quo infra.

161 Et prædicta procedunt, si filius in captivitate detentus non habet bona propria. Quod si pater, vel mater haberet penes se bona filij propria, Castrensis, vel quasi Castrensis, vel aduentitia, vel alia, quæ pater vel mater administraret, tunc sumptus in redemptionem eiusdem filij à captivitate facti à patre, vel matre in dubio non præsumuntur facti ex mera affectione, & animo donandi, sed animo repetendi, & sic à patre possent imputari in legitimam, & nondum patri restituti ante eius mortem, à filio essent conferendi, seu adducendi ad collationem. Id innuit Molina d. disp. 240. & constat ex traditis à me in allegato tract. de aliment. citato cap. 16. num. 915. vbi ex communi Doctorem probavi, quod quando pater, vel mater administrat bona filij, & ei alimenta præstat, in dubio non præsumitur ex sola affectione paterna, & charitate, ac coniunctione sanguinis, atque animo donandi, sed potius compendandi, quia illa administratio bonorum filij, in dubio, & vbi de contrario non constat, facit cessare præsumptionem pietatis, & animi donandi, & inducit, præsumptionem compendandi, vt latè eodem num. 915. explicatur.

Pater, qui declaravit, voluntatem suam, quod vellet filium captivum redimere, non potest pœnitere, & eandem voluntatem mutare.

162 Num vero, sicuti pater, qui filium redemerit, à captivitate, non potest facti pœnitere vt supra n. 160. paulo post innotuit esse notatum; ita si pater voluntatem suam tantum declaraverit, quod vellet filium redimere, nequeat illum mutare, & pœnitere Antonius Faber dist. lib. 4. Cod. tit. 9. citat. definit. 2. num. 15. in scholio. respondet, patrem non posse mutare voluntatem tam initam, quam habuit se obligandi pro filio, idque tradi, & probari à Paulo Castrensis conf. 444. volum. 1. vt enim nullus pœnitentis locus relinquatur, sufficit causa pietatis, vt allegat. Liber captus, Cod. de postlim. reuers. & leum is, §. mulier, ff. de consuet. in debiti. Addit tamen idem Faber ex decisione sui Senatus; quod non ideò bona patris, qui pro filij redemptione obligari voluit, erunt obligata tacite pro omni pecunia, quæ postmodum impensa fuerit pro filij captivi redemptione, atque adeo potiorum esse debere causam creditorum anteriorum, siue expressam, siue tacitam hypothecam habentium; et si bona ipsius captivi sine tacite obligata iis, qui illas fecerunt, pro expensis in eius redemptionem factis, vt constat ex a. auth. si captivi vers. qui autem redimere student, C. de Episcop. & Cleric. cum ibi permittatur super qui D. Io. Angel Bossius, de Patria Potestate.

bulibet rebus ipsius captivi, in causam eius redemptionis, rectè contrahi, scilicet eiusdem captivi bona ob eius redemptionem, absque illius mandato alienari, & eiusdem captivum redemptum teneri, & cogi habere ratam alienationem, (vt per Tiraquellum de iure mariti gloss. 8. num. 284.) Ex quibus videtur satis induci hypothecam, (vt ibidem Faber) & decerni bona ipsius captivi esse tacite obligata pro sumptibus ab extraneo pro eius liberatione factis, vt ideo qui soluit pecuniam pro eius redemptione, possit illam ab eodem invito repetere; quod & ultra Tiraquellum loco citato aliis relatis, tradit Palschalis dist. part. 3. cap. 5. num. 2. cum etiam sit regulare, quod quando quis soluit pro aliquo ob necessarium eius salutem, potest eum invitum cogere ad restitutionem pecunie pro eo solute, vt Palschalis d. cap. 5. post Cagnolum in l. invito num. 7. ff. de reg. iur. Ex quo iidem inferunt, expensas erogatas pro aliquo infirmo, ab eo repeti posse, quod post plures alios, probat etiam Ioannes Vincentius de Annania singul. 184.

Expensa à patre facta pro liberando filio à carceribus in quibus ex delicto, seu maleficio, vel debito detinebatur, an possit in legitimam filio debitam imputari.

Haecens de sumptibus à patre factis pro redimendo filio à captivitate; modo explicandum est, an detruso filio in carceres, & ibi detento, vel ratione criminis, cuius præsumitur reus, vel de quo sit condemnatus reus, vel ratione alicuius debiti, seu æris alieni, impense necessaria à patre factæ in lite pro filij crimine purgando, probandaque eius innocentia, vel in soluenda condemnatione, seu pœna pro eius delicto filio iniuncta, vel in satisfaciendo parti offensa, vel creditrici, vel exhibendis eidem filio in carceribus detento alimentis, præsumi debeant factæ causa pietatis, & ex charitate, & affectione paterna, an verò animo compendandi, vel imputandi filio in eius legitimam, & consequenter à filio conferendas, seu deducendas ad collationem. Pro resolutione.

Præmittendum, quod impensas pro defendendo filio à crimine, probandave eius innocentia, vt illas paterfaciat, summè æquum est, & conveniens benevolentie paternæ, vt notat Antonius Faber lib. 4. Cod. tit. 9. definit. 1. cum absolvi filium à crimine maximè gravi, & inferente infamiam, non minus ferè patris, quam ipsius filij interit, familiarè dignitatem præservari, & vindicari à cuiuslibet criminis, præsertim grauis, macula, infamia, vel etiam suspitione argum. l. 1. ibi, (Quia semper parentis interest filium servitatem non subire.) ff. de liberali causa, l. isti qui dem su. ff. quod metus causa in verbis finalibus, & §. vitimo insinuat. de naxal. aut. Tamen non tenetur pater ad eas impensas, nec potest cogi illas facere, vt tradit expressè Faber d. definit. 1. Quia in iure quoad hoc non reperitur introducta actio contra patrem: Neque æquum est, patrem innocentem ex delicto, vel casu filij sentire incommmodum, cum iniquum indicetur, quod alieno odio, vel delicto alius prægratur l. si quis suo §. 1. Cod. de inoffic. testamento, quod late probat Cachetanus decis. 88. num. 2. & sequentibus, & sicut filius non tenetur, nec incommodum sentire debet ex crimine patris, neque eidem filio pœna aliqua ob delictum patris infligi potest l. crimen, ff. de penis, & l. diui, ff. de iure patron. ita neque pater tenetur, seu obligatur ex delicto filij, (nisi in casu, in quo consensisset expressè, vel tacite eiusdem filij delicto,

vt Valquius lib. 3. de success. creat. §. 30. limit. 34. num. 225. & Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 50. n. 4.) Quod & diuini iuris est, cum Deuteronom. 24. Paralipom. 2. cap. 15. & Ezech. 18. dicatur (*anima, quæ peccauerit, ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij*,) ubi enim non est culpa, ibi regulariter non debet esse poena cap. 2. de confisus. cum delicta suos tenere debeant Auctores I. sacrum, Cod. de penis; & ita quoque pater non tenetur, aut cogitur æs alienum, seu debita filij soluere, sicut è contra nec filius æs alienum patris, (vt expresse dicitur l. si quis à liberis, §. pater 16. ff. de agnoscendis liberis, & colligitur ex l. 1. Cod. de filio familias minore) filius exoluere cogitur. Quapropter quod pater tenetur pro debito filij, esse odiosum, & rigoris plenum, censuerunt Decius in l. ultima num. 5. ff. de iuris d. omni iudic. & in l. filius num. 1. Cod. de pater. Matilii sing. 244. & sing. 362. & alij, quos idem sentiens Menoch. conf. 27. num. 16 & conf. 99. num. 119. & conf. 192. n. 21. & 27. refert. Et quia quoque pater viuente, legitima non est realiter filio debita, nec in ea ius habet, illamve petere potest, nisi mortuo patre, vt in tract. de alimentis cap. 13. num. 829. probati, adductis iuris textibus, & Doctoribus Iurisperitis, ita communiter sentientibus; & alijs textibus, & Iurisperitis allegatis, plenius tradit Hodiern. in annot. ad decif. 167. Sordi, vt propterea legitima filio, post mortem patris debita, filio eo eius delictum viuente patre minime debeatur, publicariæ possit, vt tradit Sordus dist. decif. 167. & sententiæ communiter Iurisperiti quos Hodiern. ibidem in annot. num. 7. refert, statum disponens, vt legitima filij viuente patre publicetur, non solum odiosum, sed etiam esse crudele, & inhumanum, vt post alios Hodiern. dist. annos num. 18. inde concludens, esse stricte iudicium interpretandum, (quod & Menochius d. conf. 192. num. 22. & 23.) sicut & alia statuta, in quibus communitas, vel priuatus pro delicto alterius grauatur, & damnum pati, seu sustinere cogitur, esse odiosa, inhumana, & irrationabilia, atque adeo stricte iudicium intelligenda, tradunt Cachernas dist. decif. 88. Menochius conf. supra allegatis, præsertim d. conf. 192. num. 25. & alij Iurisperiti ab Hodiern. d. num. 18. allegati, vt propterea non extendantur ad alium casum, & personam, vt Menochius d. num. 25. cum alijs, quos latè refert. Confirmatur, patrem non teneri ad faciendum sumptus pro defensione filij, & probanda eius innocentia, eo quod prædictæ expensæ litis pro defensione prætenfi criminosis in carceres detracti, sint exhibendæ ab accusatore, si sit accusator, vel si nullus sit accusator, aut ob inopiam non possit illas exhibere, ad Principis procuratorem, qui est accusator publicus, pertineant, vt de fisco illas præstet, & vtrumque tradit Faber in d. definit. ex stylo, & praxi Gallie, & sui Senatus; notatque solum semper esse soluendo, vt expresse habetur l. 1. sine, ff. de fundo dotali, & multo minus tenetur pater expendere pro defendendo filio ab imputatione criminis, quando sciret filium verè esse reum criminis, & ad defensionem suam filius proponeret falsas allegationes, quæ nullo modo, vel vix probari possent, vt idem Faber. Fatendum autem vt verum, quod idem Faber eadem definit. 1. subdit, scilicet, quod si de filij innocentia per legitimas, & veras probationes possit apparere, & aliunde non possit filius habere litis sumptus, ob quorum defectum remanens indefensus illius vita periclitaretur, teneretur pater eo casu eisdem sumptus necessarios pro probanda eiusdem filij innocentia facere,

valde enim pietati paternæ aduersaretur, si damni pecuniarij causa salutem, vitamve filij periclitari pateretur; videretur enim cum non agnosceret, vt filium, cum suum quis dicere non possit, quem pereuntem contempsit l. 2. Cod. de infantibus expositis, & ad id etiam facit l. 5. ibi. (*Ad necessarios sumptus, quos patris pietas non recusaret*,) Cod. ad S. C. Macedonianum. Hinc licet, sicut pater non tenetur facere sumptus litis pro defendendo à crimine obiecto filio, illiusve innocentia probanda, sic nec durante adem lite, non teneri patrem eidem filio interim in carceribus retento alimenta ministrare, tradat Faber dist. definit. 1. attento stylo, & ritu practico Gallie, & sui Senatus, iuxta quem onus alimentorum captiui rei ad accusatorem pertinet, aut, eo inopia laborante, ad Principem, etiam cum reus est soluendo, quam diu condemnatio sequuta non fuit; & solum secunda condemnatione, qua ad ministrantem pro expensarum repetitione habet ius contra personam, & bona condemnati; Nihilominus si accusator sit inops, & Princeps, sine iussu, sine iniussu, & absque vlla ratione prohiberet de fisco alimentorum expensas fieri, concludit idem Faber ex sui Senatus decisione, tunc æquum fore patrem cogi, vt paternæ pietatis iura erga filium exerceat, illumque alar, si possit, iuxta notata in l. ultima, C. de alien. liber. & in d. l. 2. & d. l. 5. supra relatis.

Neque etiam pater, filio criminis reo condemnato, tenetur soluere pro filio condemnationem, seu poenam, & multam, aut expensas factas in inquirendo delicto, seu delictis filij; quod probant tradita numero præcedenti, quod intelligitur, vt neque de filij legitima tenetur pater condemnationem pro eodem filio soluere, vt est expresse casus in l. etsi condemnatus, ff. de iudic. ad. & latè probat Faber d. tit. 9. definit. 1. & tradunt Conarummas variar. lib. 2. cap. 8. num. 7. & Iurisperiti communiter apud eum, & Fagundez in Dialogum lib. 4. cap. 1. num. 23. cuius ratio est, quia legitima pater viuente, (vt numero præcedenti notatum est) non est filio debita. Quare fore propterea incivile cogi patrem innocentem soluere poenam pro filio criminoso, nisi saltem multa pecuniaria esset modica, qua non soluta, condemnatio tiremum, vel alia poena corporalis gravis eidem filio esset irroganda; quo casu, cum etiam patris videatur interesse filium non affici tali poena pro modico, æquum videri potest cogi patrem illud modicum soluere, quod tamen ad solum Principem spectare dicit idem Faber dist. definit. 1. Qui addit quod supra dictum est, patris interesse, ne filius ignominia afficiatur, operari tantum, vt pro etiam inuito agere, illumque defendere possit, si velit; subdit quoque Faber, non posse cogi patrem in se suscipere iudicij, & condemnationis euentum, nisi filius peculium habeat quo casu tenetur pater actione de peculio solum, l. 3. §. idem scribit ff. de peculio, Cum nec pater, inquit idem Faber teneatur defendere filium, nisi cum est legitimus administrator, iuxta Specul. in tir. de altore num. 18. finem. Prædictis autem, quod Pater viuens non cogitur legitimam filio post mortem debitam, præstandam, etiam pro eo è carceribus liberando eius condemnationem soluendo, ab Alvaro Valasco de partit. cap. 21. num. 3. ab Angelino Barbola ad tit. Cod. ne filius pro patre vers. & procedit, limitatur si filius sit inops, & capite damnatus, quo casu, inquit cogi posse patrem assignare legitimam filio in ad illum liberandum; quod & probant tradita supra præcedenti numero, ex Fabro.

Quod

165 Quod si pater, ut filium suum ex delicto, sine ex debito in carcerem detrulsum, & ibi miserrime vitam ducentem in carcerem liberaret, pro eo se obligasset, & ob id sequuta sit liberatio, quia v.g. lata per Iudicem sententia, ut ne prius dimitti in carceribus possit filius, quam facis dedisset, & pater pro eo se obligasset, indeque filius in carceribus sit exemptus, non possit pater penitere, & petere restitutionem, praeterquam, quod nihil debens filio, ex sola pietate paternam se obligaverit, idque etiam si filius post condemnationem decesserit, ut arg. leg. si duos §. ultimo. ff. si quis caus. & per textum in l. si vero, ff. qui satisfacere cogant, probat Anton. Faber dict. lib. 4. Cod. tit. 9. de iust. 6. cum iustissima pro filio in tali casu sit obligatio, & pietas paternam arguat leg. cum in §. mulier. ff. de condit. indebiti. Neque debet (subdit Faber) inspicere, an iniuste, & pro indebito, an pro debito filius in carcerem detrulsum fuerit, cum sufficiat fuisse detrulsum, nec aliter potius liberari, quam aut si solvisset, vel fideiussorem, aut expromissorem dedisset, ut dici non possit non sine causa factam obligationem, ut arg. leg. naturalis, §. quod si factum, & l. si Dominus, ac l. sequenti, ff. de praescriptis verbis, & nonnullorum aliorum textuum, probat ubi supra idem Faber.

166 Igitur pater habens penes se peculium, & bona propria filij in carcerem detrulsi, & retenti, Castrensis, vel quasi Castrensis, vel aduentitia, illa administrans, expensas se facias, tametsi sponte sine in lite pro purgando crimine filio imputato, sine pro solvenda condemnatione, & poena, sine in administratione alimentorum, vel pro conventionione cum patre, non praesumitur in dubio illas fecisse ex paternam pietate, & affectione principaliter, sed potius animo compensandi, & imputare potest in legitimam filij argument. leg. qui pater, ff. familia ereciscunde l. Nefennius, ff. de negot. gest. leg. omni modo, §. imputari, leg. si quando §. Generaliter, Cod. de officio testamento, & cap. referente, de delict. puer. & probant notata supra num. 161. & in tract. de aliment. cap. 16. num. 915. & ita mortuo patre, nulla facta compensatione, expensae illae sunt à filio conferendae, & adducendae ad collationem cum aliis Fratribus, ita etiam expresse Gomez ad l. 19. Tauri num. 20. & Fragosus de regim. Christi Republ. part. 3. disp. 3. n. 304. vers. ceterum.

167 Item si pater coactus, & ex necessitate soluit condemnationem non praesumitur soluisse animo donandi, seu intuitu pietatis, sed animo compensandi, ita quod soluit, à filio potest repetere, vel in eius portionem legitime imputare, ita Baldus in auth. ex testamento num. 11. Cod. de Collat. Menochius conf. 246. num. 64. Valquius de success. creat. lib. 3. §. 50. limit. 34. num. 213. Gomez dict. num. 20. Stephanus Grat. discept. forens. tom. 1. cap. 50. num. 1. Sylvestre Glossam super decret. Cod. de decur. decur allegans verbo. Penulium 2. quest. 4. & Fragosus ubi supra, & pater censetur coactus solvite, si id caveatur statuto, ut Gloss. & Sylvestre loco citato; item soluit, executionibus contra eum factis, ut loco citato. Gratianus, vel quia esset fideiussor, ut locis citatis, Valquius, Gomez, Fragosus, Gratianus, dict. cap. 50. num. 4. qui amplius procedere sine à patre pro filij condemnatione solum sit in magna, sine in modica quantitate, cum non faciat differre in substantia, quod differt secundum plus, & minus l. finali, ff. de fundo instruita, & Cruallos comm. contr. comm. quest. 601. num. 7. Ad quod faciunt trinita à me in tract. de alimentis cap. 16. num. 907. & 908. Quare in hoc, & praecedenti casu si pater vincens non re-

petit solum pro filij condemnatione, filius tenetur illud conferre. Quod si pater se obligaverit ad solvendam condemnationem filij, ut illum liberaret à carceribus, & vivens non soluit, post illius mortem, condemnationis expensas, non de bonis communibus, sed de sola legitima talis filij pro quo à carceribus liberando se obligavit, fore solvendas tradit Molina dict. disp. 240. declarans tamen id intelligendum nisi pater in vita se abstinxisset alicui eas solvere, morteque praeventus non solvisset quia tunc, (inquit idem Molina) cum pater in vita debitum illud in se suscepisset, ad eas ipsius alienum spectaret, quod proinde sicut quodvis aliud patris debitum in vita contractum, de communibus bonis est solvendum, Fragundez autem in Decalogum lib. 4. cap. 21. num. 7. circa fine absolute, & indistincte dicit, expensas litis pro purgando crimine, & pro condemnatione, vel conventionione cum patre à patre promissas, seu ad quas solvendas pro filio se obligavit, & in vita non soluit, deducendas esse communibus bonis hereditatis paternae, quemadmodum & alia debita paternae, ante eius mortem à patre contracta, & ab eo vivente non soluta, & non esse imputanda in partem legitime ipsius filij, nisi pater ab initio protestatus fuisset, dum se obligavit illas solvere se vellet eas in legitimam eiusdem filij imputare. Verum cum pater se obligavit solvere expensas litis, & condemnationis pro filio, habens penes se bona propria filij, vel coactus, & ex necessitate se obligavit, cum in dubio praesumatur pater se obligasse animo rependi à filio, vel in eius legitimam imputandi, quod pro eo solvisset, omne id, quod ex illius obligationis est solvendum post mortem eiusdem patris, qui morte praeventus vivens non potuerit exsolvere, deducendum ex sola filij ipsius legitima, neque alij Fratres debent pro sua parte concurrere ad solutionem, & sic hoc patris debitum, quoad solutionem post mortem, non est regulandum, ut alia patris debita.

Ceterum tradita in praecedentibus duobus numeris Valquius d. limitat. 34. num. 214. & post eum Stephanus Gratianus dict. cap. 50. num. 5. aiunt non procedere, quando pater filij delicto, ob quod in carcerem fuit detrulsum, & condemnatus, expresse, vel tacite consensisset; nam tunc, inquit, & recte, quod pater pro eiusdem filij condemnatione solvisset, in eius legitimam non imputabitur, cum in hoc casu pater pro proprio delicto censetur contribuere.

Difficultas ergo est, an expensae, quas pro filio ob delictum, vel ex alienum incarcerationato, non habente bona propria, liberando à molestiis carceris, pater sponte fecit, sine pro defensione filij à crimine, & probanda eius innocentia, sine in solvenda condemnatione, seu poena, sine pro satisfatione parti debita, ex transactione cum ea facta, sine creditici, vel alia de causa, sine quibus filius non fuisset à carceribus exemptus, seu dimissus, à patre, possint, si velit, imputari in eiusdem filij legitimam, & eodem patre defuncto sint in divisione paternae hereditatis conferendae; an verò potius praesumi debeant à patre factae ex naturali pietate, ac paternam affectionem erga filium, & ita nequeant in filij legitimam imputari, & omnes fratres debeant pro sua parte illas sustinere. Et praesumi factas ex causa pietatis, ideoque non imputari in filij legitimam, ultra Bartolum in l. Stichus, ff. de peculio legato, & alios Iurisperitos à Valquo dict. lib. 3. de success. creat. §. 50. allegat. l. limitat. 34. num. 220. & alios, tenent Ioannes de Platea iussit, de obligat. quas ex quasi delicto nascuntur, §. si filius, Gomez ad l. 19.

Tauri num. 10. *Syluester in summa verbo pccatum 2. quest. 14.* Nauarrus in *manuali cap. 17. num. 165.* Molina de *infortia tract. 3. allegat. disp. 240.* Fragosus, & Fagundez locis *supra allegatis*, & esse luciferitorem communem opinionem testatur d. n. 210. Valquius, *Quam* probant iidem Doctores *arg. l. liber. caput C. de captiuis & postum. reuerf.* cuius textus argumentum, etiam Doctores communiter probant, expensas à patre factas pro redimendo filio captiuo, bonis propriis carente, censeri factas ex causa pietatis & non animo compensandi, & sic constat ex traditis *supra num. 160.* & hanc opinionem approbat *lus regium. Lusitanum lib. 4. ordinat. tit. 97. §. 8.* ubi dicitur, sumptus à patre, vel matre factos pro liberando filio sine ex captiuitate, siue à vinculis, & delicto, soluendo condemnationem, non teneri filium conferre, seu adducere ad partitionem, & sic eodem iure regio censetur donati ex pietate, & affectione paterna, de quo iure regio Valalcus *cap. 13. de partit. num. 176.* Molina *d. disput. 240.* Fragosus, & Fagundez locis *supra allegatis*. Quo iure stante, Molina, Valencus, & Fagundez, concludunt neque patrem teneri eisdem sumptus suscipere in partem suorum bonorum, de qua iuxta easdem Regias ordinationes potest testari, & disponente.

70 *Quamvis* contrarium, & prefatas expensas, & si sponte factas à patre in lite, & in solutione condemnationis, & in aliis, ut filium non habentem propria bona à carceribus liberaret, sine quibus filius non fuisset e carceribus dimissus, posse eundem patrem, si velit, imputare in legitimam filij portionem dicat, Antonius Faber *lib. 4. Cod. tit. 9. preallegata definitione 1.* argumento textum, qui *supra num. 166.* sunt allegati; Et quod solum à patre pro poena, seu multa, in qua filius pro delicto, & maleficio fuit condemnatus, imputetur in filij legitimam, tenent, alios allegantes, Fabienus in *repetitione auct. nouiss. C. de inoffic. testam. in 8. quest. num. 9. quest. princip. num. 89.* Ripa in *l. in quartam num. 185. ff. ad l. falsidiam*, quos refert Valquius *d. limit. 34. num. 221.* qui & eandem sententiam approbat, dicens, esse verissimam, & plura ad illius probationem adducit. Et primo quia quidquid à patre inter viuos datum est, quanto magis respicit utilitatem filij, tanto magis in eius legitimam computari debet *arg. l. quoniam nouella & l. scimus in princ. C. de inoffic. testam.* sed citra omne dubium valde utile filio est, ut loco multe pecuniarie non cogatur luere poenam in corpore, puta ne verberibus afficiatur, vel tritumini seruituti subiciatur, vel patria priuetur perpetuo, vel temporali exilio, vel in carceribus diutius detineatur, vel aliqua alia infamia notetur, cum omnis poena corporalis aestimetur, & sit omni poena pecuniaria maior *arg. l. in seruatorum iuncta Glossa. ff. de penis*, ergo imputabitur in filij legitimam quidquid pater pro condemnatione, seu multa pecuniaria soluerit, ut filius prefatas penas corporales, & infamiam, inde resultantem, euadat. Quod confirmat Valquius, quia datum à patre filio ob causam militie emendae, quia respicit filij utilitatem, imputatur ei in legitimam *l. omnimodo §. imputari C. de inoffic. testam.* ergo multo magis imputabitur datum à patre pro condemnatione filij, cum id longe magis filij utilitatem respiciat, scilicet illum eximat à prefatis penis corporalibus, & infamia. Secundo quia imputatur in filij legitimam datum ei ob aliquam causam, & maxime si causa sit necessaria, & coacta, cum non presumatur animus donandi, ut Angelus in *l. in quartam num. 7. ff. ad l. falsidiam*, Ripa *d. num. 185.* & Valquius *d. num. 221.* testatur tenere communiter scribentes per tex-

tum ibi in *l. quoniam nouella C. de inoffic. testam.* to, vrgens autem causa est indigentia pecuniae, quam habet filius pro condemnatione soluenda, ut liberet se à penis corporalibus. Tercio solum ab aliquo pro condemnatione alterius, ab ipso condemnato debitum esse intelligitur *l. stichus ff. de peculio legato*, omne autem id, quod filius patri debet, tenetur in legitimam imputare *l. filium quem C. familia Er. c. funde, & d. l. quoniam nouella*. Denique probat Valquius, quia quo magis naturali ratione cogimur & impellimur liberis nostris subuenire, eo magis hac occasione expensum in legitimam imputare tenetur filius, ideoque licet filius non teneatur imputare simplicem donationem, tenetur tamen imputare dotem, & donationem propter nuptias *d. l. quoniam nouella*, & tenent communiter Doctores ab eodem Valquio allegati, quia dos à parentibus (inquit idem Valquius) maiore naturae impulsu, quam simplex donatio proficitur; non videtur vero posse negari, quin liberis propter condemnationem periclitantibus vehementiori naturae impulsu subuenire cogantur parentes, quam ad ipsam dotem, vel donationem propter nuptias; ergo & à patre expensum pro condemnatione filij in eius legitimam imputari debet. Et hanc opinionem approbat etiam Fagundez *d. lib. 4. in precept. Decalog. allegat. cap. 21. num. 7.* ubi filij essent incorrigibiles, & rixis, seu delictis committendis affecti, in qua circumstantia, ait, quod non obligaret parentes eisdem filijs propriis expensis liberare nec illi tenentur, nisi iidem filij accipiant sumptus in partem propriae legitimae, testaturque idem Fagundez se à viro doctissimo audiuisse sic in eodem regno Lusitano iudicatum fuisse in casu contingenti.

Ego pro vero iore priorem sententiam, asserentem expensas sponte factas à patre pro defendendo filio inope, nullaque bona propria habente à crimine, vel liberando iam condemnato à vinculis, vel ere alieno grauato ob id in carceribus detento, praesumi in dubio factas ex pietate paterna, & absque animo compensandi, tum propter textum in *d. l. liber. caput*, cum iura locum de redimendis captiuis apud hostes procedant etiam in carceratis ex delicto, seu maleficio ut *supra num. 155.* notatum est. Tum quia strictissima sanguinis coniunctio inter patrem, & filium atque naturalis inclinatio, & charitas patris erga filium, videntur in dubio satis inducere praesumptionem, eas expensas, stante necessitate, & paupertate filij, fuisse à patre factas ex paterna pietate, & animo donandi: sicut eadem sanguinis coniunctio, & affectio charitatis facit in dubio praesumi alimenta à patre filij exhibita, fuisse praestita ex paterna affectione, & animo donandi, quando filius non habet propria bona à patre administrata, ut probant in *tratt. de aliment. cap. 16. num. 905. & 915.* Quod si pater ab initio praefatarum expensarum à se factarum pro filij defensione, probandave illius innocentia, vel soluenda condemnatione pecuniaria, ut filius euaderet penas corporales, infamiam inferentes, vel à vinculis liberaretur, fuerit protestatus se facere animo compensandi, imputandive in filij legitimam, & de ea protestatione constaret per testes, vel iuxta *l. Nescimus ff. de negot. gest. in fine*, ex libro rationum patris, tunc, cum non sit dubium de voluntate patris, sed clara sit expensis illis imputabuntur in filij legitimam, ut probant tradita à me in *d. tratt. de alimentis dist. cap. 16. num. 927.* & notat loco superius allegato, Fagundez, qui & videatur ad id requirere, ut protestatio fiat filio, qui consentiat accipere expensas in partem propriae legitimae; veritas tamen prope protestationem patri, & aliis filiis prodesse quoad imputationem

putationem eandem expensarum, etiam si facta sit filio eam ignorante, vel non acceptante, cum in huiusmodi casu pater possit filium relinquentem defendere, & eo invito agere, ob rationem supra num. 164. talem, idque tradat Antonius Faber loco eodem num. 164. allegato.

Filius tenetur redimere patrem captivum.

Huiusque de obligatione patris erga filium captivum, vel in carceribus detentum; Cum ergo pater, & filius sint correlativi, explicandum est quæ sit filij obligatio erga patrem captivum apud hostes, vel ex delicto, aut ex causa æris alieni in carceres coniectum, & in eisdem detentum.

- 171 Igitur sicut pater ex iustitia, & pietate naturali tenetur, (quatenus potest) redimere filium captivum, aliunde non habentem, quo se possit redimere, ut supra num. 126. probatum; ita & multo magis filius iure naturali, & ex pietate, & charitate ei debita, tenetur redimere ex captivitate, quatenus potest, opera, & facultatibus patrem captivum egentem, & non habentem aliunde, unde se à servitutis, seu captivitatis calamitoso statu possit liberare, ita quod, si filius in hoc existat notabiliter negligens, peccet mortaliter. Ita Summisæ, & Theologi, qui infra allegantur, asserentes filium ex pietate naturali erga patrem teneri eundem patrem pauperem carceratum à carceribus liberare, si possit. Ex iurisperitis filium teneri redimere patrem captivum, asserunt expressè Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 29. num. 19. Hering. de fidei iurib. cap. 7. num. 350. loquens in filiisfamilias, Palchalis de iuribus Patr. Potest. par. 3. cap. 5. num. 5. communiter scribentes in amb. si captivi, Cod. de Episcop. & Cleric. & alij ab Augustino Barbofa collecti. ad dict. amb. si captivi num. 2. relati, id inferentes ex eadem amb. quatenus ibi filius, qui neglexerit redimere patrem captivum, eius successione priuatur, etiam si institutus fuisset ab eo heres in testamento. Præterea probatur, quia sicut pater tenetur iure naturali filio succurrere in necessitatibus corporalibus, ut supra dict. num. 126. probatum est, ita & multo magis filius iure, seu pietate naturali tenetur sub mortali in gravi necessitate eius corporali, patri subvenire, ut tradunt Toletus in summa lib. 5. cap. 1. num. 4. Namatus in manual. cap. 14. num. 14. Sayrus lib. 7. Clemen. cap. 5. num. 15. Fagundes in Decalogum lib. 4. cap. 2. num. 4. Tenlench in Decalogum lib. 4. cap. 1. dub. 2. num. 14. & post Sancti Thomam 4. 2. quæst. 100. art. 2. communiter Summisæ, & Theologi, quos latè Sayrus, & Fagundes referunt. Tenentur enim filij ex vi quarti præcepti decalogi de honorando parentes, & sic ex pietate naturali, in qua idem quantum præceptum fundatur, (ut supra citato num. 126. explicatum est) parentes, ut locis allegatis S. Thomæ, Summisæ, & Theologi præallegati, & alij communiter diligere, non possunt autem vere diligere, nisi eis tempore necessitatis subveniant, secundum quod vera charitas expostulat. Ad maiorem confirmationem, addo, quod omnia quæ habet filius, patri debentur, ut D. Ambrosius in cap. 18. Luca (ubi illi, inquit, debes, quod habes, cui debes quod ei) cui consonat Plato lib. 34. de legibus Dialogo quarto, dicens, (Putare enim unumquisque debet omnia quæ possidet eorum esse, qui genuerunt, & educaverunt, ita ut illis hac omnia pro viribus ministrare debeat, primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, postremo quo ad animum perveniat. Hæc omnia videlicet mutuo data persolvas, & pro curis, dolo-

ribusque præcipi parentibus in senecta recedentibus reddens, quando maxime indigeat) similia habet Aristoteles Ethicorum cap. ultim. de quibus latè, & eruditè lib. 8. Menochius dict. præsumpt. 29. ex num. 14. ad 21.

Pœna filij negligentis redimere patrem captivum.

Præterea in pœnam filij, qui neglexerit (cum potest) redimere patrem apud hostes captivum, in dict. amb. si captivi inrupta ex arbitrio ut cum de appellat. cogn. cap. aliud quoque capitulum, & si vnum de prædictis, constitutum est, ut ob eam causam tamquam ingratus à patre à captivitate liberato, exheredari possit, & si pater in captivitate decesserit, ut successione idem filius negligens in redimendo patre captivo, eius successione priuatur, etiam si ab eo in testamento fuisset institutus, heres, atque bona paterna applicatur Ecclesiæ, loci, seu Civitatis, committenda in redemptionem captivorum, quoad reliqua remanente firmo eodem testamento, ita expressè dict. & si vnum ex prædictis, & dict. amb. si captivi. Quare filius negligens in redimendo patre, tamen non fuisset per patrem exheredatus priuatur ex eisdem patris successione, quæ iuxta præfatam authenticam applicatur Ecclesiæ; & si hanc applicationem Ecclesiæ Rebusus ad leges Gallia in præmio gloss. 5. num. 38. ab Augustino Barbofa allegato collectanea num. 3. relatus, dicit non servari, sed captum eligere, cui dare voluerit sua bona, & si non dederit, proximum ei succedere, quia ipse ingratitudinem videtur remississe, si non est in vira conquisitus: verum id fore admittendum solum si pater fuerit liberatus, & ad bona reuersus, non vero si fuerit mortuus in captivitate, tradit loco citato Barbofa cum Perez in ordinationes Regni Lusitanæ leg. 2. in fine tit. 12. lib. 1. vbi dicit, quod si pater in captivitate decedat, poterit præfata authentica servari, & bona filio applicari.

Pœna præfatam pœnam exheredationis, & successione patris incurrat (ut expressè in dictis authenticis habetur) filius etiam minor non redimens patrem captivum, habens octodecim annos completos, & sit masculus (iuxta Gomez. tom. 2. var. cap. 3. num. 19. & Barbofam dict. collect. num. 6.) Ab eadem vero pœna in idem amb. excusatur minor decem & octo annis, nisi postea factus maior, patre semper captivo, eundem non redem erit, sed perseveraverit in eadem negligentia, & ingratitudine; nam tunc in eandem pœnam priuationis hereditatis cum certo incurrere, tradunt Tiraquellus in trall. cessante causa in princ. n. 25. Oddè de integritate restit. part. 2. quæst. 82. artic. 1. Palchalis & Barbofa locis allegatis, cum eo casu cesset ætas minor, quæ illum excusabat, siquidem privilegium concessum ætati, non durat post eam ætatem, iuxta eisdem Tiraquellum, & Oddum Hic obiter ex quo iuxta a. amb. si captivi filius minor 18. annis, qui neglexit redimere patrem captivum, non priuatur paterna hereditate, nec exheredari potest; notandum quod minor 18. annis excusatur à delicto, quod fit omitendo, licet non à delicto, quod fit committendo, ut etiam tradunt, aliis relatis, Tiraquellus de pen. temperam. dis. causa 44. num. 45. & Menochius cap. 102. num. 45. vbi tamen advenit etiam pro delicto commisionis minori solere imponi pœnam maiorem, & de arbit. cap. 329. num. 12. & ita, tradit in unum minor 15. annis pro delicto & si gravi, etiam gravissimo puniri minori pœna, quam ordinaria Iudicis arbitrio, Quamquam alij ab eodem Menochio num. 11. & 14. relati sentiant pro delicto gravi,

gravi, vel gravissimo debere puniri poena ordinaria delicti.

Filius tenetur patrem carceratum liberare & carceribus.

- 175 Quomodo modum autem filius patrem captivum & servitutis capivitatis, ita etiam patrem ex delicto, vel debito carceratum & servitutis carceris, aliunde non habentem, ut sibi valeat prospicere, liberare tenetur, quatenus potest, ita expresse Toletus, Sayras, Fagundes locis supra num. 172. relatis, & S. Thomas loco pariter eodem num. 172. citato, & communiter Summi, quatenus asserunt filium in gravi necessitate corporali patris, ex pietate naturali teneri illi subvenire, & comminunt tradita supra eod. num. 173. ad probandam obligationem filij redimendi patrem captivum. Ex Iurisperitis quoque filium teneri, quantum potest, patrem in carceribus detentum liberare, sentiunt Gloss. in cap. sacrorum 12. quest. 2. Imola in l. quantvis in 2. notabili, ff. solut. matrim. Palatinus in reper. rub. de donat. inter virum, & uxorem, & uxorem, §. 78. num. 30. Rot. decis. 63. num. 5. p. 2. divers. Antonius Faber lib. 2. Cod. tit. 14. definit. 1. & Stephanus Gratianus discip. forens. tom. 1. cap. 108. num. 7. quatenus asserunt intra de redimendis captivis apud hostes, procedere etiam in carceratis etiam ex delicto, seu maleficio. Quare poenam exheredationis, & privationis hereditatis paternae, statutam contra filium negligentem redimendi patrem captivum ex captivitate, extendi quoque ad filium, qui neglexerit liberare & carceribus patrem ibi detentum, tradunt Balus in d. auct. si captivi in princ. Rebuffus loco supra num. 173. allegat. Angustinus Barbosa dicit. Collect. ad auct. si captivi, & locis allegatis Faber, Stephanus Gratianus, & Rota d. decis. 63. citat. num. 5. Quae num. 10. (ut idem nota Gratianus d. cap. 108. num. 21.) subdit filium esse excusandum, si pro liberatione patris carcerati pro investigatione delicti non fecerit solutionem ante prolationem sententiae, & eius transitum in iudicatum, non tamen excusari, si non praestiterit assistentiam, defensionem, & auxilium.

Corollaria ex traditis.

- 176 Ex traditis in tribus numeris praecedentibus, filio maiori 18. annis, qui patrem & captivitate, aut & carceribus redimere neglexit, non succuri auxilio restitutionis adversus amissionem paternae successione, tradunt Gloss. in d. auct. si captivi, verbo Capitulis, Boetius decis. 63. num. 7. Palatinus in reper. cap. per vestras in princ. §. 26. num. 5. de donat. inter vir. & uxorem, & alij relati ab Angustino Barbosa d. collect. ad auct. si captivi num. 12. cum ad hunc casum favore libertatis aetas legitima fuerit constituta in decimo octavo anno completo.
- 177 Insuper etiam Doctores, quod si filius, tamen si filius-familias, se obliget, seu fideiubeat pro liberando & carceribus patre incarceratione, tenetur, & efficaciter obligatur, ita Antonius Gomez d. tom. 2. var. cap. 12. num. 19. Hering. de fideiussor. d. cap. 7. num. 348. & Faber d. l. 2. Cod. tit. 14. allegat. definit. 1. in textu, & scholia num. 4. id latè comprobans, est enim iusta causa, ut filius in tali casu pro patre se obligans, & fideiubens efficaciter obligetur, cum teneatur ex pietate naturali illum redimere, & si negligat, paternam hereditatem peritur. Quare licet non cogatur filius pro patre obligari, nec & contra, tamen in casu redemptionis patris & captivitate, vel & carceribus filius etiam iniustus cogi

potest pro patre se obligare, & fideiubere, ita Henricus d. cap. 7. num. 348. & secutus se obligare, & fideiubere, cum privatus hereditate paternam, & posse exheredari, tradit Boetius, decis. 221. ex num. 2.

Denique, iuxta tradita in d. auct. si captivi, & notata à Doctores, filius potest obligare, alienare, vendere bona patris captivi pro redemptione sua, quod & expresse Palatinus in allegat. reper. rub. de donat. inter vir. & uxorem, §. 2. num. 6. cum & etiam quibus extraneis pro redemptione captivi possit eius bona alienare, iuxta d. auct. si captivi vers. Qui autem, & notatum est supra n. 162.

Quae autem dicta sunt in praecedentibus de obligatione filij liberandi patrem, & captivitate, vel & carceribus, procedunt non solum in filiis naturalibus legitimis, sed etiam in illegitimis quibuscumque, siue naturalibus tantum, siue etiam spiritibus, ob rationem, de qua supra num. 153. scilicet quod obligatio in necessitatibus spiritualibus, & corporalibus subveniendi patri, & filio, non oritur praecise ex vinculo Matrimonij, neque ex Patria Potestate, sed ex iustitia, & pietate naturali parentum erga filios, & filiorum erga parentes.

§ VI.

Patri an, quando competat actio iniuriarum pro iniuria illata filio-familias, & an, & quando pater iniuriam eidem filio-familias irrogatam remittere possit.

S V M M A R I V M.

Iniuria facta filio-familias censetur facta patri, & etiam si filius volens passus sit iniuriam. n. 180.

Alio iniuriarum duplex, Prætoria, & ex lege Cornelia, & à quibus eadem actiones sunt introductæ. num. 181.

Alio iniuriarum Prætoria appellatur honoraria, & cur. ibid.

Ius Prætorium honorarium est appellatum, & cur. ibid.

Magistratus à Latinis bonus appellabatur. ibid.

Prætor Magistratus nomine intelligitur, & ex omnibus Magistratibus solus ius consuebat. n. 181.

Actio iniuriarum ex lege Cornelia cur dicta Civilis. ibid. fine.

Actio iniuriarum Prætoria, & alio iniuriarum ex lege Cornelia quatenus differant. n. 182. & sequentibus.

Actio iniuriarum Prætoria competit pro quacunque iniuria, siue verbali siue reali & consistente in facto 182.

Actio iniuriarum ex lege Cornelia competit solum pro iniuria reali, & qua sit manu, & tantum in tribus casibus nempe quando quis pulsatus, verberatus, vel per vim in domum eius introductum est. ibid.

Verberare est cum dolore cadere, pulsare sine dolore. ibidem.

Nomine domus aliena vi introita qua intelligatur. n. 182. circa finem.

Actio iniuriarum Prætoria, agitur Civiliter ad estimationem iniuria ipsi agenti applicanda, actione vero ex lege Cornelia agitur criminaliter ad poenitionem iniuriantis. n. 183.

Præfata

Præfata dua actiones in eo continentur, quod utroque introducta est, & tendit ad vindictam contumeliam, seu iniuria irrogatæ. ibid.

Vna ex predictis actionibus intentata non potest fieri reclusus ad aliam, sed una tollitur per aliam. n. 183. circa medium.

Pro ex eodem delicto, seu facto nascuntur altera Civilis altera Criminalis, quandoque per electionem unius tollitur alia, & quando post intentatam unam potest altera intentari. ibid.

De actionibus legis Aquilæ Civilis, & Criminalis, per quarum unam non tollitur alia, & quando non habeat locum eadem lex Aquilæ. ibid.

Actio iniuriarum actio est annalis, actio civilis ex lege Cornelia est perpetua. n. 184.

Civilis actiones, & defensoris ex lege, vel senatus consulto, aut sacris constitutionibus sunt perpetue, actiones vero prætoris ex propria prætoris iurisdictione defensoris sunt annue. ibidem.

Annus, quo durat actio prætoris, debet esse continuus, & non utilis. n. 185.

Quoties in iure, vel decreto aliquo conceditur aliquod tempus anni, vel mensis intelligitur de tempore continuo, non de utili. ibid.

Pro iniuria filiofamilias & iam impuberi illata patri & filio competunt iniuriarum actio civiliter, seu prætoris, & potest pater filij, & sui nomine agere. n. 186. & etiam si iniuria facta sit filio volenti, & consentienti. ibid.

Pro iniuria facta filio emancipato patri non competit actio iniuriarum actio civiliter, seu prætoris. ibidem.

Neque si iniuriarum putabat filium esse sui iuris, secus si sciebat esse filiofamilias, & si ignorabat, cuius foret filius. n. 186.

Pater naturalis pro iniuria illata filio naturali, vel spurio iniuriarum non agit, neque etiam mater. ibid.

Neque filius pro iniuria patri facta. ibid.

Iniuria facta vni de familia, seu cognatione censetur facta omnibus de eadem cognatione. n. 187. & vsque ad quem gradum. ibid.

Censetur tamen omnes offensus quas animi affectum, non quoad commodum. ibid.

Vnde omnes repelluntur a testimonio, nec possunt esse Indices in causa iniuria coniuncto, seu consanguineo facta. ibid.

Possunt omnes pro iniuria consanguineo, seu coniuncto illata accusare, & agere, & quis ordo in agendo inter eos servandus. n. 187.

Non possunt pro eadem iniuria agere civiliter ad contumeliam æstimationem, nisi in sua potestate habeant coniunctum, qui iniuriam passus est. ibid.

Pro iniuria illata seruo, uxori, norivæ, ac sponsa iniuriarum actio civiliter competit Domino, marito, sponso, & socio. numero 188. Marito tamen non competet, si iniuriarum putabat esse viduum, vel non esse uxorem talis mariti, sed alterius. ibidem.

Pro iniuria tamen facta seruo non competit Domino actio iniuriarum civiliter, nisi in duobus casibus, que explicantur. ibid.

In aliis casibus Iudex ex officio potest, & debet punire eum, qui seruo iniuriam gravem fecit. n. 188.

Servus tamen ipse, qui in iure pro nullo reputatur, iniuriarum actionem etiam post iniuriam acceptam manumissus non habet. ibid.

Pro iniuria facta Monacho, Clerico, Cui, Possello, Abbati, Episcopo, Civitati, Domino feudi, iniuriarum actio criminaliter, civiliter tamen iniuria-

rum agere non possunt, nisi iniuria sit facta in eorum contumeliam. n. 188.

Pro iniuria marito facta vixor iniuriarum agere civiliter non potest, & cur, nisi iniuria equaliter tangat etiam uxorem, & explicatur. ibid. fine.

Ex iniuria facta filiofamilias nupte iniuriarum actio civiliter nascitur filie, eius patri, in cuius potestate est, marito, & mariti patri, seu socio, qui eandem maritum in potestate habet. n. 189. & per vias actionem non tollitur, alterius actio. ibid. & quis eorum in agendo sit preferendus, maxime quando pater, & socer concurrunt. ibid.

Et si pro iniuria sibi illata filiofamilias competit iniuriarum actio civiliter, illius tamen exercitium habet pater præsens, & eo absente illius procurator generalis, & specialis. n. 190.

Patre, & eius procuratore absentibus, vel non idoneis eidem filiofamilias competit eiusdem actionis iniuriarum exercitium, item si procurator præsens negligat, vel colludat. ibid.

Si pater sit præsens, & noli agere, vel differat, vel condonet iniuriam filiofamilias offensa non datur iniuriarum actio civiliter. ibid.

Pater ratione Patrie potestatis potest repellere filium iniuriarum, qui suam propriam iniuriam persequetur. n. 190. circa medium.

Filius in patris potestate existens absque eius consensu in iudicio regulariter esse non potest. ibid.

Pater pro iniuria filiofamilias facta potest, si velit suo tantum nomine, & ad sui utilitatem, seu ad conservandam paternam iniuriam æstimationem agere. n. 191. Quod si fecerit filius non potest ad eandem æstimationem pernam agere. ibid. & contra, ubi filius ipse pater, & eius procurator absente generi postea patris actio non competit. ibid.

Iniuriarum actio ex lege Cornelia pro iniuria filiofamilias facta illi tribus modis, seu causis in l. lex Cornelia in principio, ff. de iniuria explicatis soli filio competit. n. 192.

Pro isdem tamen iniuria, pro quibus in d. l. lex Cornelia dedit iniuriarum actionem ex lege Cornelia potest pater proprio nomine ad vindictam iniurie intentare actionem iniuriarum prætoriam, & ratione Patrie potestatis habet exercitium actionis iniuriarum ex lege Cornelia filio quoad proprietatem competentis. n. 192. & 193.

Non potest tamen pater, etiam si eius filius occisus sit, agendo criminaliter ad punitionem corporalem impetire, ne occisori gratia criminis per Principem fiat. n. 192. ubi quod Principi, & Republica iniuriarum actio competit, ideoque potest iniuriam subdito factam remittere.

Pro iniuria nepoti ex filio in sua potestate existente facta avus paternus præsens, & non pater nepotis habet iniuriarum actionem prætoriam, pater vero absente avo. n. 194.

Patri nomine venit avus paternus in favorabilibus, secus in odiosis. ibid.

Distinctio præambula pro explicatioe difficultatis, an pater possit remittere iniuriam filiofamilias factam. n. 197.

An iniuriam filiofamilias factam, pro qua patri, & filio iniuriarum actio prætoris competit, possit remitti filio remittere absolute, ut filius postea amplius iniuriarum agere non possit sententia negativa. n. 196. 197. Affirmativa 199. & 200. & sic post factam remissionem neque pater, neque filius potest amplius agere actione iniuriarum, unde & idem pater non tenetur cavere de rato. ibid. Filius vero non potest eam iniuriam remittere valide in præiudicium patris.

aris, qui ea remissione non obstante etiam nomine filij iniuriarum actionem potest intentare eodem numero 100. verſ. è contra declaratur, ut ibidem.

Pater non potest bona filii familias alienare, hereditatem filio delatam repudiare, neque legatum, neque fideicommissum. n. 196.

Sententia praefata communis asserens patrem posse remittere iniuriam filio/familias suam, pro qua datur iniuriarum actio praeiudiciali pluribus modis limitatur n. 201. & seqq.

Primo limitatur in patre absente non relicto procuratore.

Secundo in patre furioso etiam mediante eius curatore.

Tertio in patre vili, & abiecta persona, si filij est honesta, num. 103. ubi quod non est bona consequentia pater est vilissimus, ergo filius vilissimus, semper tamen sancta, & honesta persona patris filio videri debet. ibid.

Quarta limitatur eadem communis in iniuria filiofamiliæ facta à persona illi coniuncta, quæ tamen limitatio reprobat. numero 104. & quatuor sequunt.

Dos ab uxore data marito, vel eius patri amittitur ob repudium, seu diuortium iniustum ab ea factum. num. 104. & maritus filiusfamilias eam retinet, etiam si eius pater post repudium cum eadem muliere sponsalia absque filij consensu contraxerit. n. 104. & 107

Filiosfamilias per matrem iniuste exheredato pater non potest agere querela inofficiosi testamenti etiam nomine filij eodem filio inito, & chr. numero 204. & 208.

Item ad eundem hereditatem matris filiumfamilias iniuste exheredantis ex persona filij non queritur patri, sed residet in persona filij. n. 108.

Explicatur textus in l. Lucius Titius, ff. solut. matrim. & in l. Papinianus, ff. de inoffic. testam. n. 107. & 108.

Quinto limitatur eadem affirmativa in iniuria iniolati
thori ratione adulteri] vxoris fili] - familias. no-
mero 109.

Sexto in iniuria filio emancipato illata. numero
310.

Mater non potest remittere iniuriam filio factam. ibi.
dem.

*Septimo limitatur, ut non possit pater iniuriam filio-
familias factam in praeiudicium fieri, ut Index
nequeat inquirere contra delinquentem. numero*

Princeps, & Respublica ex delicto commissio habent in-
quisitum contra delinquentem. ibid.

Reipublica prauidicium fit, si delicta remaneant impuni.
ta. ibid.

*Remissio iniuria filiofamilias illata, etsi non nocet fisco,
nocet filio offenso. & qua ratione? ibid.*

Octavo limitatur eadem communis, ut remissio iniuria filiofamilias illata à solo patre facta non proficiat delinquenti siante statuto, quod pax habeatur ab offensa. n. 212.

Et si patris, & filij persona à iure fingatur una, & eadem, proprie tamen, & reuera alia est persona patris, alia filij. ibid.

Utrum iniuriarum filiofamilias facillam, pro qua datur iniuriarum actio ex l. Cornelia, pater iniuto filio possit remittere. Afirmativa num. 214. Negativa ibid. Proponitur praxiſ Senatui Mediolanensis & Curia Romana. ibid.

In actione iniuriarum pro iniuria filiofamilias illata

an, & quando teneatur cavere de rato, seu filium, cuius nomine agit, rem ratam habiturum. num. 2. 4. ubi id latè explicatur.

Cum huius paragraphi materia sit valde apud Doctores intricata, controuersis plena, & diuersimodè explicata, vt Ferdinandus, Valquius *quæst. Illust. cap. 1. §. num. 2.* notauit, & ex infra dicendis apparebit, vt qua maiori potest diligentia explicetur, dilucidetur, & enucleetur, proximè sequentia notabilia prætito.

*Iniuria filiofamiliae facta censetur patri
irrogata.*

Primo igitur notandum, quod iniuria filiofamilias facta censetur patri irrogata. l. 1. §. item aut. l. sed si unus 17. §. aut Prætor. l. cum qui 18. l. si quis 16 l. prætor 41. ff. de iniuriis. l. in persona. ff. de pati. l. 2. Cod. de iniuriis. & §. patitur insinuat. de iniuriis, ubi Scribentes Alcanius Clement. de Patria Potestate cap. 6. effectus 8. num. 8. lib. 5. sentent. questione 38. vers. quæro inquit. h. dect. decif. 120. num. 7. Palchalis de viribus Patrie Potestatis. part. 1. cap. 10. num. 11. ibidem in annot. Franciscus Maria Prætus Farinacius, in praxi crimin. tem. 1. quest. 14. num. 35. P. Barbosa in l. Lucius Titius 39. m. 4. vers. sed videndum ff. soluto matrim. l. aber. lib. 8. Cod. tit. 35. definit. 2. & communiter Doctores, vt videtur et apud Palchalem, Pratum Farinacium locis citatis, & apud Pichardum in dist. §. patitur n. 1. & 2. insinuat de iniuriis, imo adeo iniuria filiofamilias facta patri personam percutit, & afficit, v. etiam si dem filius volens & consentiens iniuriam patris fecerit, nihilominus pater censetur illam iniuriam accepisse, illicque iniuriarum ratio competat, vt constat tum ex dicta l. 1. §. vbiq. adeo ff. de iniuriis, verba textus sunt, (vbiq. adeo autem iniuria, quæ sit libris nostris, nostrum pudorem pertingit, vt etiam si volentem filium quis venderit, patri suo quicquid nomine competat iniuriarum alio, filij vero nomine non competat, quia nulla iniuria est, quæ in volentem fiat, tum ex dicta l. 1. §. qui 26. ff. eod. n. sic habente, si quis filium meum ludibria habuerit, licet consentientem, tamen ego iniuriam video accipere, veluti si in popinam duxerit illius; si aliena locut. sed hoc virumque tunc locum habere potest, quævis ille, qui suadet, animam iniurie faciendam habet,) idque vt Pichardus in d. §. patitur num. 1. siue insinuat, de iniuriis notat) in causis cognitione veritatis l. item apud laborem 15. & leg. si quis 35. ff. de iniuriis.

*Iniuriarum actio duplex una Prætoria, altera ex lege
Cornelia, à quibus inducta seu propofita, &
differtentia inter easdem actiones.*

Norandum secundum actionem iniuriarum duplicem esse, scilicet Prætoriam vnam, alteram ex lege Cornelia, & Prætoriam ita dicta, & est, quia editio Prætoris proposita, & introducta est *q. pæna autem infuit de iniuriis, & l. Prætor editit, ff. de iniuriis*, (sicut & in vniuersum ius Prætorium dictum est, quod Prætores introduxerunt adiunandi, vel supplendi, vel corrigendi iuris Civilis gratia propter utilitatem publicam *l. ius autem, ff. de iustitia & iure*.) Quæ actio Prætoris (vt notatur d. *pæna*) appellatur honoraria, nempe ab honore (vt idem Mynsinger verbo *honoraria*) prætoris: Prætoris enim auctoritas verò aucta fuit, vt quod Prætor ipse, (provt observat idem Mynsingerius verbo *cum pæne*,) dixisset: aut ipsius honorem *ius honorarium* diceretur.

Magistra

Magistratus siquidem, (cuius appellatione comprehenduntur, & intelligentur Praetores, ut notat Mynsingerius in *dist. 9. Prator institut. de iure nativ.* & tradit etiam Picchardus in §. *pœna autem institut. de iniuriis*, numero 8.) à Latinis bonas appellabatur, solus autem ex omnibus Magistratibus Prator, (ut loco citato adnotat Picchardus) ius constituebat, indeque ius honorarium appellatum est ad honorem Pratorum, ut expressè dicitur *dist. l. ius autem*. Actio verò iniuriarum ex lege Cornelia ita dicitur, & est, quia ex lege Cornelia de iniuriis descendit, quam Cornelius Sylla tulit l. *hos accusare* 12. §. *fin. ff. de accusationibus*, Oinotomus in §. *sed & lex Cornelia, initio, institut. de iniuriis*, & Anton. Picchardus in §. *patitur numero 18. institut. eod. titul.* Quæ actio iniuriarum legis Corneliæ ex eo, quod ex dicta lege Cornelia, à Cornelio Sylla lata, descendit, dicitur, & est Ciuilis, (ut Mynsingerius §. *sed & lex Cornelia*, verbo *sed & lex institut. de iniuriis*, Oinotomus ibidem in *prin.* Picchardus ibidem *num. 8.* & prius Accursius ibidem verbo *introducitur*,) non quia ea actione in casibus ibi expressis agatur ciuilitèr, & non criminaliter, (ut mox explicabitur,) sed quia descendit ex lege Cornelia, vel locis allegatis Accursius, Oinotomus, Picchardus, & Mynsingerius: Actiones enim, quæ ex lege, iurèque Ciuili descendunt, Ciuiles dici, secus descendentes ex iure Prætorio, seu ex edictis. Prætorum notat Mynsingerius in *prin.* verbo *hoc loco institut. de perpetuis, & temporalibus adimissis*.

1082 Differunt autem in pluribus, actio iniuriarum Prætoria, ex edicto prætorio proueniens, & actio iniuriarum ex lege Cornelia; Et primo quia actio iniuriarum ex lege Cornelia, (ut expressè habetur leg. *lex Cornelia*, ff. *de iniuriis*, & d. §. *sed & lex Cornelia institut. de iniuriis*,) competit tantum in tribus casibus, scilicet quando quis pullatus verberatus, vel per vim in domum eius introitus est; & ita actio ex lege Cornelia competit solum pro iniuria reali, & in facto consistente, quæ manu inferitur; Actio autem prætoria est generalior, & pro quacunque iniuria, siue verbali, siue reali competit, intentari potest, ut & in d. §. *sed & lex Cornelia*, Accursius, Mynsingerius, Oinotomus, Picchardus, & alij scribentes, ibi: Circa verò prædictos tres casus, sciendum, verberare, & pulsare inter se differre; Picchardus est cum dolore cedere, pulsare sine dolore, *dist. l. lex Cornelia* §. 1. Accursius in *dist. §. sed & lex Cornelia*, verbo *pulsatum*, & verbo *verberatum institut. de iniuriis*, ibidem Picchardus *num. 4.* Clarus lib. 5. *sentent. §. fin. quest. 38. vers. suas autem*, & Doctores communiter, ut idem Clarus notat. Nominè vero domus alienæ vi introitæ, intelligitur quæcumque domus, siue propria, siue conductæ, siue gratis, siue in ea quis habeat domicilium, siue non; & etiam si tantum hospitio sit receptus, dummodo ad longius aliquod tempus, ut habetur d. §. *sed & lex Cornelia*; & d. l. *lex Cornelia*, §. *domum*. Atque adeo, ut ex causa domus vi introitæ, competit actio iniuriarum ex lege Cornelia, requiritur inhabitatio per aliquod tempus certa, & fixa, & minimè sufficit momentanea, & ut vno, aut altero die paupersque hospitetur, prout constat ex *dist. §. domum*, ubi Volpius dicit legem non pertinere ad loca meritoria, & stabula, ita etiam Mynsingerius in *dist. §. sed & lex Cornelia*, & ibidem latius Picchardus *num. 4.*

1083 Differunt secundo, quia actio prætoria agitur ciuilitèr ad æstimationem iniuriæ, ut constat ex D. Iov. A. gel. Bassius, de Patria Potestate.

§. *pœna autem institut. de iniuriis*, & ex *dist. l. prator edixit* ff. *eod.* & notant Mynsingerius in §. *sed & lex Cornelia initio*, ibidem Oinotomus *num. 1.* & Picchardus *num. 6.* Actione vero ex lege Cornelia in tribus illis casibus, agitur criminaliter ad punitionem, ut latè d. *num. 6.* probat Picchardus. Pro quacunque enim iniuria ciuilitèr, & criminaliter agi potest, sine illa sit realis, sine verbalis, siue atrox, ut constat ex §. *in summa*, ibi: *De omni iniuria*, (cum dictio illa vniuersalis omnis quæcumque iniuriam comprehendat, & qui dicit omne, nihil excludit l. *In iure* §. *3.* cum similibus ff. *de legat. 3.*) instituitur, de iniuriis, & ibidem Mynsingerius, Oinotomus, Picchardus, & alij Scribentes, & Clarus lib. 5. *sentent. §. iniuria*, vers. *scilicet debet*. Et ciuilitèr iniuriarum nomine agitur, quando ab actore iniuriato petitur pœna pecuniaria, scilicet æstimationem iniuriæ, iudicis arbitrio taxandam sibi applicari; Criminaliter autem, quando affectus iniuriæ vel petit reum puniri in corpore, seu pœna corporali, vel agit ad pœnam pecuniariam sileo applicandam, vel simpliciter petit reum iniuriatum puniri; quo casu pœna est arbitraria, adeo ut tunc Index possit reo imponere vel pœnam corporalem maiorem, vel minorem, consideratis circumstantiis facti, & personæ, quæ iniuriam passa est, vel pecuniariam sileo applicandam pariter maiorem, vel minorem, habita ratione qualitatis facti, & dignitatis personæ iniuriatæ. Ita colligitur ex textu in *dist. §. in summa*, & tradunt ibidem Glossam, & alij scribentes Mynsingerius, Oinotomus, Picchardus, & alij, & loco citato, Clarus. Etiam autem actio iniuriarum prætoria, & actio ex lege Cornelia differunt, quia prætoria agitur ciuilitèr ad pœnam pecuniariam, scilicet iniuriæ æstimationem agenti iniuria affecto applicandam, altera ex lege Cornelia agitur criminaliter ad punitionem tecè iniuriantis: Conueniunt tamen in eo quod utraque introducitur, & tendit ad vindictam contumeliæ, & iniuriæ irrogatæ, & sic etiam actio iniuriarum prætoria principaliter inducitur, & competit ad vindictam iniuriæ, non ad augendam rem familiarem per applicationem pœnæ pecuniariæ, seu æstimationis iniuriæ, vel ad consequentiam refectionis damni eius, qui iniuriam passus est, ob debilitatem membri, verbi gratia, vel expensarum factarum, licet & hoc damnum in consequentiam in eadem actione peti possit; inducitur enim est actio iniuriarum prætoria, & datur ad æstimationem iniuriæ, pro quanto quis nollet esse passus talem iniuriam, & ita principaliter ad vindictam iniuriæ, ut probat textus in l. 2. §. *emancipatus*, ff. *de collat. bonor.* ubi, *emancipatus*, (inquit Paulus) *si filius si iniuriarum habeat actionem, nihil conferre debet; magis enim vindicta, quam pecunia habet persecutionem*. Et tradunt quoque expressè Mynsingerius in *dist. §. in summa*, verbo *de omni initio*; Oinotomus ibidem *num. 2.* & 3. & Picchardus in §. *pœna autem numero 8. fin. institut. de iniuriis*, & in *dist. §. in summa numero 9.* & tribus sequentibus numeris latius probat. Et ex hoc, quod ambæ prædictæ actiones iniuriarum prætoria, & ex lege Cornelia institutæ sunt, & tendunt ad vindictam iniuriæ, non ad rem familiarem, & ad refectionem damni, inferunt Doctores, quod vna harum actionum intentata non potest reuersus ad aliam fieri, sed per electionem vna tollitur per aliam, ut latè in *dist. §. in summa*, Mynsingerius *numero sexto*, post alios ibidem Oinotomus *numero secundo*, & tertio, & Picchardus *num. 11. ad 17.* idque ob eam rationem, quod æquum

non sit ob idem crimen, & factum, pluribus legibus quempiam rem fieri, & puniri l. *Senatus*, ff. de accusat. & l. *Sauitio legum in fine*, ff. de pun. Quod si ex eodem delicto dux actiones nascuntur, & competunt, quarum vna est Civilis, & altera Criminalis, non tamen ambæ ad vindictam, sed vna est persecutoria rei familiaris, altera penalis, & pro vindicta; et si regulariter non possunt simul proponi, tamen per electionem vna non tollitur per aliam, sed post intentatam vnam, potest intentari altera l. *unica*, Cod. quando civilis actio, (quam sic intelligunt Gomez var. tom. 3. cap. 1. & cap. 3. numero 4. & alij, quos Picchard. in d. §. in summa num. 13. refert) & §. *liberum* 1. in fin. de lege Aquila, ubi propter secum occisum permittitur actio legis Aquilæ in iudicio privato persecutoria damni, & deinde etiam instituitur iudicium publicum ex lege Cornelia pro pecunia capitali. *Libertum* (inquit textus) est ei, cuius servus occisus fuerit, & ex iudicio privato legis Aquilæ damnum persequi, & capitalis criminis eum rem facere; & ita etiam tradunt Mynsingerius, Oinotomus, Picchardus, & alij Scribentes in dict. §. in summa in fin. de iniuriis. Ex quibus Oinotomus in d. §. in summa, ait sequi, quod si iniuria affectus erit actio iniuriarum civiliter pro iniuria atroci reali, ad eiusdem iniuriæ æstimationem sibi applicandam, potest etiam contra iniuriantem agere ex d. lege Aquilæ, ad emendationem damni, & interesse; cum alia sit æstimatio damni, & interesse, alia æstimatio contumeliæ, seu iniuriæ; Si vero idem iniuriarum passus in eadem actione iniuriarum civiliter petierit non solum æstimationem iniuriæ, sed etiam æstimationem damni, & interesse, & expensas factas in curatione eiusdem iniuriæ affecti, mutilatione membri, tunc (inquit idem Oinotomus) non poterit lex Aquilæ locum habere, cum si damnum non sit æstimatum in eadem iniuriarum actione, possit agere Aquilæ ad id, quod plus est in Aquilæ; de quo textus Clarus in leg. qui servum 34. ff. de obligat. & action. Bartolus in l. item apud Labeneum, §. si quis servus, ff. de iniuriis, & alij allegati ab eodem Oinotomo in dict. §. in summa num. 1. Qui proinde num. 4. subdit ex prædictis inferri, si forte per lapsum anni, iniuriarum actio extincta sit, (de quo sequenti numero:) Nihilominus ex eodem facto posse agi actione l. Aquilæ ad damnum, & interesse, scilicet ad mercedem Medicorum, & alias expensas in curatione factas, item ad æstimationem operatum, quas actor offensus amisit, & quibus tempore vitæ suæ cariturnus est, quia forte sit pictor, qui propter debilitatem manuum amplius artem suam exercere non potest. Denique non omittam addere quod idem Oinotomus, in dict. §. in summa numero 2. notat, scilicet quod etiam quando plures actiones competant ex vno, & eodem facto, pro re familiari prosequenda, vna tollit aliam regulariter iuxta Glossam, & §. *sine*, ff. si quadrupes pauper. fec.

184. Tertia actio iniuriarum prætoria, & actio Civilis ex lege Cornelia in illis tribus casibus differt, quia prætoria est annalis; Civilis autem perpetua, ut ex communi Doctorum tradunt Mynsingerius in dict. §. sed & lex Cornelia. verbo *sed* & lex institutio de iniuriis, ibidem Oinotomus numero primo, & tertio; & Picchardus numero septimo, & octavo, & Tondus de præventionē iudiciali parte secunda, cap. 17. numero 10. contra Glossam, (quam sequi videtur Clarus lib. 5. sentent. §. iniuria, vers. tollitur autem) in principio in fin. de

perpetuis, & temporibus actionibus, existimantem etiam actionem iniuriarum ex lege Cornelia, esse annualem propter textum in l. si non conuincij, Cod. de iniuriis, ubi Imperatores Diocletianus, & Maximilianus indistincte aiunt, iniuriarum actionem annuo tempore præscribi, verba textus sunt, Cum iniuriarum actio annuo tempore præscripta sit ob iniuria admixtum, conuenire non potest; Vbi autem lex generaliter, & sine distinctione loquitur, nec nos distinguere debemus l. 1. ff. de officio Praefidis, cum similibus, & sic iuxta dict. l. si non conuincij, utraque actio prætoria, & ex lege Cornelia erit annalis. Sed quoad prætoriam, quod sit annalis, probat textus in principio institutione de perpetuis, & temporibus actionibus, ibi: *Eae vero*, (scilicet actiones,) quæ ex propria prætoris iurisdictione pendunt, plerumque intra annum viuere, & additur ratio; Nam (subdit textus,) & ipsius Prætoris amicum erat imperium, Cum ergo Prætoris Magistratus fuerit annus, (quod & explicat ibidem Mynsingerius,) ita etiam actiones prætoris sunt annuæ; Qualis enim causa, talis effectus, l. 4. ff. de institutis, & iure, & ex proinde cum prætoris iurisdictione esset annua, etiam eius edicta erant annua, & ita annuæ actiones prætoris prætoris edicto proposuit, ut bene Oinotomus in d. tit. de perpetuis, & temporibus actionibus. Quod autem actio iniuriarum ex lege Cornelia sit perpetua, probatur quia; (ut supra numero 181. sine, notatum est) est civilis utpote ex lege, & iure Civilis descendens; Cuius vero actiones sunt perpetuæ, ut expressè habetur in fin. tit. de perpetuis, & temporibus actionibus in principio, Qualis enim causa, talis est effectus, ut dictum est; sed actiones civiles descendunt ex lege, & lex est perpetua, ergo & ipsæ actiones civiles sunt perpetuæ; sicut & actiones prætoris sunt annuæ, quia annalis erat prætorum Magistratus, & iurisdictione, unde descendunt, igitur omnes actiones (ut ex dict. principio de perpetuis, & temporibus actionibus apparet, & ibidem notauit Mynsingerius verbo, *huc loco*, & Picchardus ibidem, & in dict. §. sed & lex Cornelia num. 8.) quæ ex lege, senatus consulto, siue ex sacris constitutionibus descendunt sunt perpetuæ; actiones vero, quæ ex propria prætoris iurisdictione pendunt, annales sunt neque obstat, dict. l. si non conuincij, quia loquitur de actione pro iniuria verbali, quæ per conuincium fit (ut constat ex textu ibi (si non conuincij consilio te aliquid iniuriarum dixisse probare potes,) ac proinde intelligitur tantum de actione prætoris, & minimè procedit in actione Civilis ex lege Cornelia, quæ pro iniuria reali competit, ut supra num. 182. notatum est, ita etiam obiectionem soluit, Oinotomus, & Picchardus.

Vtrum vero annus, qui durat actio prætoris debeat esse continuus, qui diebus feriatis, & non feriatis continuo currit; an vero villis, qui non currit diebus feriatis. Communis opinio Doctorum est, quod sit continuus, ut notant, ita sentientes, Oinotomus in dict. §. sed & lex Cornelia numero 2. & Picchardus numero 10. qui & referunt alios eiusdem sententiae, & esse communem sententiam, Doctores allegans, testatur etiam Clarus lib. 5. sententiarum, §. iniuria, vers. tollitur autem sine. Probatur per regulam, quam tradit Panormitanus in cap. querenti de officio Delegati; quod ubicunque à iure conceditur annus, intelligitur de 365. diebus continis, per textum in leg. cum heres quarta, §. Stichus, ff. de statu liberorum, & quoties in aliquo decreto

tempus

Tract. De Patria Potestate, Cap. III. 111

tempus aliquod præfcribitur, intelligi de continuo, tradunt Glossi in *fine rubr. ff. de divers. & temp. præscript. & in capite 2. verbo per annum de tempor. ordin. in 6. ibidem Francus, numero 51. & alios allegantes, ac ex variis textibus probantes, Gomezus tom. 3. var. cap. 1. num. 3. & Gutierrez 99. Canon. lib. 1. cap. 12. ergo cum in d. principio infinitum de perpet. & tempor. act. dicitur, actionem prætoriam durare per annum, in dubio debet intelligi de anno continuo, & maxime quia actio iniuriarum est odiosa, & penalis, ac proinde mitiorem sententiam amplecti debemus l. interpretatio 42. ff. de penis ommissis aliis rationibus, adductis ab Oinotomo, & Picardo, qui etiam respondent iis, que apparent videntur communis opinionis ablatæ, Prædictis præmissis; Difficultas in titulo huius paragraphi proposita, sequentibus enodatur.*

Pro iniuria filiofamilias illata, patri, & filio competit iniuriarum actio civiliter, & potest pater, nomine suo & filij, iniuriarum agere.

186 Igitur pro iniuria filiofamilias illata, tam patri, quam filio competit actio iniuriarum civiliter, scilicet prætoria, & pater nomine proprio, & filij iniuriarum agere potest. Id probat textus in l. pater 41. ff. de iniuriis hæc habens (Pater, cuius filio facta est iniuria non est impediendus, quominus duobus iudiciis & suam iniuriam persequatur, & filij) & tradunt Scribentes in §. pater instituit. de iniuriis, Mynsingerius ibi initio, Oinotomus num. 1. Picardus num. 10. & alij interpretes ibidem, P. Barbosa in l. Lucius Titius 39. num. 4. sine, ff. solut. matrim. Tondutus de præuentione iudiciali part. 2. cap. 17. num. 1. & 6. & Doctores communiter, quorum plures referunt Farinacius in *prax. crimin. tit. de var. & divers. crimin. quest. 105. num. 255.* & Paschalis de viribus Patria Potestatis part. 1. cap. 10. initio, & procedit etiam si filiusfamilias sit impubes, & doli mali non capax, qui licet iniuriam facere non possit, patrem tamen potest l. 3. §. primo ff. de iniuriis, & notant quoque Mynsingerius verbo *per liberos* Oinotomus numero 3. & Picardus num. 12. f. 4. Quin imo tametsi filio volenti, & consentienti fiat iniuria, adhuc patri, (cui & in hoc casu fit iniuria, vt supra num. 180. ex textu in l. 1 §. vsque adeo, & in l. si quis, ff. de iniuriis, notatum est) iniuriarum actio præfata competit nomine suo, licet non nomine filij, vtpote cui volenti non fiat iniuria, vt expresse habetur in d. §. vsque adeo, cuius verba in *præcod. num. 188.* sunt relata. Quamuis autem Glossi in d. §. pater verbo *patri*, & nonnulli alij à Farinacio d. quest. 105. numero 260. relati, teneant procedere etiam filius, cui facta est iniuria, sit emancipatus, vt patet prædicta iniuriarum actione civiliter possit pater nomine eiusdem filij emancipati, & agere autem tamen communis sententia est patrem eadem iniuriarum actione posse nomine suo, & filij agere solum quando filius adhuc est in Patria Potestate, secus si sit emancipatus, vt pro iniuria filio emancipato illata agere non possit. Ita omnes Doctores, qui infra allegantur, asserentes patrem non posse remittere iniuriam factam filio emancipato, absque eius consensu Cynus in l. si non conuincij numero 7. Cod. de iniuriis Mynsingerius in d. §. pater numero 1. & Oinotomus num. 4. & alij à Farinacio numero 159. allegati. Probat, quod pater non possit pro iniuria filio emancipato irrogata agere, quia tunc vult agere ex persona filij, & non

D. Iuan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

potest, quia non habet eum in potestate, vt leg. sed si vnus §. fin. ff. de iniur. aut vult agere nomine proprio ex sua persona, & patet non potest, quia hoc casu non intelligitur pater iniuriarum ad illum effectum, vt ei competat iniuriarum actio prætoria, vt Cynus in *diff. leg. si conuincij*, & Oinotomus loco citato. Accedit textus in *diff. §. fin.* qui videtur satis clarus, & textus in *ead. leg. sed si vnus*, §. interdictum, sine, vbi expresse dicitur actionem iniuriarum civiliter filio emancipato competere excludi patre. Confirmatur, quia actio iniuriarum patri, proprio nomine non competit pro iniuria filio, qui vere est sub Patria Potestate, sed qui iniuriarum intulit, crederet esse filij iuris, & patremfamilias, vt proinde non habuere animum offendendi patrem leg. cum qui 185. ad cum aliquis, Aretinus in §. pater, ibidem Oinotomus numero 5. instituit. de iniuriis, Azor. in *summa Cod. de iniuriis* numero 9. alios allegans, Farinacius d. quest. 105. numero 263. Tondutus 13. Paschalis d. cap. 10. numero 15. (& si secus, quando iniuriarum licet cum cui infert iniuriam esse filiumfamilias, licet ignoret cuius filius, cuiusque in potestate sit; nam tunc præsumitur habere animum iniuriandi etiam patrem, qui propterea actio iniuriarum competit d. leg. cum qui §. finali) si ergo patri non competit iniuriarum actio, quando qui filium sub Patria Potestate existentem iniuria afficit, putat enim esse patremfamilias multo minus competit, quando filius iniuria affectus est vere paterfamilias. Ex quo inferitur, (quamvis contrarium teneant nonnulli à Farinacio numero 261. relati) patrem naturalem tantum, pro iniuria filio naturali, vel spurio illata, iniuriarum non agere, quia eum non habet in potestate, iuxta tradita supra, cap. 1. ita etiam Oinotomus in d. §. pater num. 6. ibidem Nicas, numero 4. Mynsingerius numero 3. & Angelus in leg. 1. §. item ant. ff. de iniuriis Et similiter matri pro iniuria filio legitimo naturali illata, ob eam rationem non competit iniuriarum actio. Neque filio pro iniuria patri facta iniuriarum actio, sed patri tantum, vt post Surdum Paschalis d. c. 10. n. 4.

Quamvis alij, à patre, pro iniuria alteri facta possint, vel non possint actione iniuriarum civiliter agere, & an omnes consanguinei pro iniuria consanguineis facta.

Ex quibus concluditur, quod licet iniuria facta vni de familia, seu cognatione censetur facta omnibus de eadem familia, & cognatione, Bartolus in *leg. lex Cornelia, ff. de iniuriis*, Baldus in *leg. 1. Cod. si quacunque prædictis Potestate*, Paschalis de viribus Patria Potestatis parte 1. cap. 10. numero 16. Picardus in *diff. §. pater* numero 33. instituit. de iniuriis, Baiard. in *addit. ad Clarum* *diff. §. iniuria* numero 17. & sequentibus, & alios late referens Menochius de *arbitrio casu* 262. (Qui duo posteriores etiam explicant, de quibus consanguineis, & vsque ad quem gradum iniuria facta vni censetur aliis facta, & Menochius non approbata opinione Baldi, sententis non censeri affectum iniuria, affecto iniuria aliquo coniunctio vltra quartum gradum, & aliorum volentium iniuriam factam vni coniunctio non extendi ad coniunctum vltra septimum gradum Menochius, inquam concludit hoc totum relinqui Iudicis arbitrio, qui ex facti qualitate, & regionis consuetudine iudicat, an etiam

etiam consanguineus ultra quantum, vel vltiorem gradum, ea iniuria coniuncto illata, affectus sit) non tamen id intelligitur quoad aliquod commodum, ut quilibet de cognatione possit agere ad consequendam aliquam pecuniam conuentionalem, aut iniuriæ estimationem sibi applicandam; cum nemo, & si de cognatione, liceat pro iniuria alteri coniuncto illata, ciuilitur agere, ut pœna, scilicet estimatio iniuriæ sibi applicetur, nisi habeat eum, qui iniuria afficitur, in sua potestate, ut numero precedenti probatur etiam, ita expressè Bartolus, & alij *supra hoc numero allegati locis citat*: Mynsingerius in *dist. 5. patitur numero 4.* & Farinacius *d. quest. 105. numero 305.* & nisi in casibus in iure expressis, de quibus numero *sequenti*. Vnde ex iniuria facta fratri, vel affini, frater, vel affinis iniuriam agere ciuilitur non potest. Illa igitur doctrina, quod iniuria vni consanguineo illata omnes de cognatione afficiat, iuxta præallegatos Doctores, & alios communiter, quos Menochius, & Palchalis referunt, intelligitur quoad animi affectum, ut proinde consanguinei, vel affines offensus repellantur à testimonio contra offendentem, & etiam non possint esse iudices in causa iniuriæ (ut expressè alijs relatis Caballus *resolutionum criminalium casu 128. numero 5. & tribus sequentibus*) coniuncto illata, vti suspensè, item possunt pro eadem iniuria criminaliter accusare, & agere (ut etiam, post alios, Alcanijos Clement. de *Patria Potestate cap. 6. effectus 8. num. 16. & sequentibus*) de qua re latissime Farinacius in *praxi criminali tom. 1. tit. de accusat. quest. 11.* vbi latè explicat, quis ordo in huiusmodi accusatione sit inter consanguineos defuncti occisi ferendus, quique alijs quoad hanc accusationem præferantur, vel simul concurrere possint. De quo etiam ordine nonnulla notat Boetius *decis. 110. numero 7. 8. & 9.* & latissime Palchalis *part. 2. cap. 1.* vbi præferunt, quod filiis alijs præferuntur in vindicanda iniuria patri occiso facta.

188. Cæterum, non solum pro iniuria filio-familias facta pater iniuriam agere potest ciuilitur, ut sibi pœna, scilicet estimatio contumeliæ, seu iniuriæ applicetur; sed nonnulli alij certæ, & determinatæ personæ à iure sunt, propter quas pro iniuria ipsius illatæ queritur etiam alteri hæc actio iniuriarum ciuilitur, nempe pro iniuria facta seruo, vxori nuxiue *l. 1. §. item aut, & §. sponsum 24 ff. de iniurijs, & §. patitur, ac §. seruus autem instituitur de iniurijs, de quibus, & de iniuria Cui, Clerico, Monacho, Vassallo, an iniuriam actio competat Ciuitati, Domino feudi, Prelato, seu Episcopo, & Abbati, latè Farinacius *dist. quest. 105. ex numero 265. ad 305.* Palchalis *dist. cap. 10. ex numero 13.* & si non omnino clarè, & breuiter ex traditis in præcedentibus explicat Piccardus in *dist. 5. patitur, numero 33.* nempe quod pro iniuria facta Monacho, Clerico, Cui, Vassallo non aliter iniuriam actio ciuilitur ad estimationem iniuriæ Abbati, Episcopo, Ciuitati, vel Domino feudi competat, quam sit facta in contumeliam Dominorum, siquæ ciuilitur agere possunt, si velint; Quod si criminaliter intentant accusare, non sunt prohibendi, ut tradunt Angelus in *dist. 5. patitur loco citato*, Piccardus, & Farinacius *dist. quest. 105. numero 305.* Pro iniuria etiam facta seruo, non competit Domino præfata iniuriam actio ciuilitur, nisi duobus casibus. Primus quando iniuria atrox fuerit, veluti si quis alienum seruum atrociter verberauerit, aut vulnerauerit, secus si seruo conuiuium*

fecerit, vel pugno cum percussit. Alter quando non est atrox, in contumeliam tamen Domini est facta. Vnde, si iniuria ferui tantum contumeliam respiciat, Dominus iniuriam non agit *dist. 5. seruus autem instituitur de iniurijs* (vbi scribentes, & præsertim Mynsingerius, Oinotomus, & latius Piccardus.) Domino etiam iniuriam actio non datur, si is, qui percussit seruum, quibat eum esse liberum, vel esse seruum alterius, non eius qui verè est Dominus, alias non percussurus, si sciuisset esse eius seruum, cum ob eam ignorantiam non possit præsumi percuSSIONem factam in Domini contumeliam, ita *l. item apud labeum §. interdum 45 ff. de iniurijs.* In præfatis tamen casibus, in quibus ob iniuriam seruo factam, Domino iniuriam actio non datur, ne maleficia impunita maneant, Iudex ex Officio iniuriantem punire potest, & debet *dist. l. item apud labeum, §. si quis sic fecit*, implet tamen seruum cum de iure Cuius pro nullo reputetur *leg. nulla modo, ff. ad l. Corneliam de falsis leg. 1. ff. de iure delibetandi, & l. quod attinet 31.* ac proinde sit expers iniuriæ, & non iurgis seruo, quam cadaver iniuria fiat, ut Piccardus in *dist. 5. seruus autem numero 7.* actionem iniuriam non habet, itat nec etiam manumissus pro iniuria, quam in seruutè passus est, ut notant Oinotomus in *dist. 5. seruus*, & Piccardus *ibidem numero 17. siue* & expressè dicitur *l. seruo autem 30. ff. de iniurijs*, vbi Vulpianus ita habet, (seruo autem manumisso non competere actionem ob iniuriam, quam in seruutè passus est, quis dubitet? Porro quemadmodum maritus potest iniuriam agere ciuilitur pro iniuria vxori facta, ita etiam eadem iniuriam actione ciuilitur posse sponsum agere pro iniuria sponse facta notat Oinotomus in *d. §. patitur numero 10.* & post Salycetum in *lege 2. siue C. de iniurijs* etiam Palchalis *d. cap. 10. numero 23.* & videtur satis constare ex *d. §. sponsum in d. lege 1. ff. de iniurijs*, cuius paragraphi verba, sunt (sponsum quoque ad iniuriam actionem admittendum putato, & additur ratio, etenim (subdit testis) species ad contumeliam eius iniuria quæcumque eius sponse fiat. Quæ tamen dicta, ob iniuriam factam vxori, vel sponse, marito, vel sponso actionem iniuriarum competere, procedunt, si iniurius sciebat esse vxorem, aut sponsum: secus si putabat esse viduam vel solutam, quia cum tunc deficiat iniuriam animus, nullam iniuriam committere videtur, ideoque marito non esse dandam iniuriam actionem constat *ex lege cum qui 18. §. si iniuria, ff. de iniurijs*, & probant etiam notata numero *precedenti accedit textus E* contra vero si iniuria facta est marito pro ea iniuria vxor iniuriam agere ciuilitur non potest *l. 1. ff. de iniurijs, & §. patitur instituitur de iniurijs*, vbi Mynsinger verbo *contra autem*, eam assert rationem, scilicet, quia vxores illorum, & non viti vxorum dignitatem participant, ideoque vxoris dignitatem violans simul mariti dignitatem, quæ in ea est, violare censetur sed non è contra, Nisi iniuria facta marito esset talis, quæ æquè principaliter tangeret etiam honorem vxoris, ut si quis vocasset virum cornutum, vel maritum meretricis, tunc enim etiam vxori actio iniuriarum competere, ut tradunt Angelus, Aretinus in *d. §. patitur*, Baiardus ad *Clarum allegato §. iniuria*, & Palchalis *d. e. numero 26.*

Ex iniuria illata filio-familias nupte, iniuriarum actio civiliter nascitur filio, eius patri, marito, & eius patri, seu socio.

189 Extraditis colligitur, ex vna iniuria interdum tribus otri iniuriarum actionem, itavt nec vnus actionis persecutio per aliam consummetur, vt, viori filio-familias, & adhuc sub Patria Potestate existentem, iniuria facta sit, marito, ipsi vxori & eius patri iniuriarum actio competit *leg. 1. §. ultimo, leg. cum qui 18. §. 2. ff. de iniuriis, & patitur infirm. cod. tit. ibidem Mynfingerius verbo itaque si filia, Oinotomus num. 11. Picchardus num. 10. Tondutus de praeuentione iudiciali part. 2. cap. 17. num. 1. & alios allegans Farinacius allegata quæst. 105. num. 255. & si maritus sit quoque filiofamilias, & in Patria Potestate, etiam socero pro iniuria illata vxori filij seu nuxui, iniuriarum actio civiliter competit d. §. patitur, & ita ex eadem iniuria nascitur quadruplex iniuriarum actio, quarum vna non tollitur per aliam iuxta d. leg. 1. d. §. ultimo, & d. §. patitur, vt notant Mynfingerius, & Oinotomus, ac Tondutus d. cap. 17. numero 3. Quis autem ex prædictis, ex vna, & eadem iniuria filiofamilias nupte illata, iniuriarum agat caterisque præfatiis i Picchardus d. num. 20. ait, quod primum eadem filiofamilias iniuriarum agit, si pater sit absens, vel nolit agere (si enim sit præsens, & velit agere exercitium actionis iniuriarum, quoad proprietatem filiofamilias iniuria affectæ ad patrem spectat, vt infra explicatur (Deinde pater, Tertio maritus. In concursu autem patris, & soceri filiofamilias nupte iniuria affectæ, & patris mariti, patrem ad agendum præfati, dixit Ioannes Faber in d. §. patitur, (cuius dictum approbat Boerius decis. 120. num. 6.) nam licet focer, (inquit) sit loco parentis, non est tamen verus pater vxoris filij l. quia parentis, 16. ff. solut. matrimonio. Hoc tamen Angelus Aretinus in d. §. patitur, intelligit, quando & pater, & focer agerent pro nomine filiofamilias, & nuxus, secus si nomine proprio tamquam particulariter offensi ex illa iniuria filiz, & nuxui illata, nam tunc, (ait) vnus non excludit alium, sed vterque æqualiter admittitur ad agendum, vindicandamque propriam iniuriam, iuxta d. leg. 1. §. ultimo, ff. de iniuriis, & hanc Angeli distinctionem approbant Oinotomus in d. §. patitur numero 12. & Palchalis d. cap. 10. num. 25.*

Et pro iniuria filii illata, iniuriarum actio civiliter filiofamilias competit, illius tamen exercitium habet pater.

190 Ex eo etiam quod supra num. 186. probatum est, Quod pro iniuria filiofamilias illata iniuriarum actio civiliter ad æstimationem iniuriæ tam patri, quam filiofamilias competit, & quod pater filij, & suo nomine iniuriarum agere civiliter potest colligitur, quod licet eadem iniuriarum actio ex persona sua filiofamilias iniuria affecto competat, pater tamen habet exercitium actionis iniuriarum, seu ratione Patrie Potestatis, hoc enim pacto communiter intelligitur leg. filiofamilias, ff. de obligat. & action. dum ibi dicitur filiofamilias suo nomine iniuriarum actionem habere, scilicet, quoad proprietatem vt tamen actionis exercitium patris sit ratione Patrie Potestatis, vt tradunt in d. §. patitur infirm. de iniuriis, Mynfingerius num. 2. Oinotomus num. 6. Picchardus num. 10. & alij ibi Scribentes P. Barbosa in l. 2. §. fin. num. 21. ff. solut. D. Joan. Angel. Bossius de Patria Potestate.

matrim. Tondutus de praeuentione iudiciali part. 2. cap. de praeuentione iudiciali part. 2. cap. 17. num. 17. Boetius decis. 120. num. 9. & Faber lib. 8. Cod. tit. 33. definit. 2. & probat textus in l. cum non solum 8. præfatum. in principio vers. necessitate, Cod. de bonis qua liberis, & in cap. fin. 6. in huiusmodi de iudicio in 6. vbi dicitur filiofamilias, seu in potestate patris existentem absque eius consensu in iudicio regulariter esse non posse; ideoque pater ratione Patrie Potestatis, potest filium iniuriarum, qui suam propriam iniuriam prosequeretur, repellere, iuxta præfatos Doctores, & si filius præuenerit patrem, huius præuentioni nihil operatur, nec valet in præiudicium patris, ita quod, si filius hoc casu aliquas expensas fecerit, pater filio illas refarcire non teneatur, vt Tondutus d. num. 17. ex notatis per Farinacium de accusat. quæst. 3. n. 6. Quod si contingat, quod pater actione iniuriarum, sibi competente secundum proprietatem ex causa iniuriæ filio illatæ, egerit solum pro iniuria, quatenus ipsum patrem tangit, & tantum ad æstimationem iniuriæ respectu suæ personæ, si postea filius iniurias, cuiusque quoad proprietatem competit actio iniuriarum respectu sui ipsius, (vt dictum est) (velit agere ea actione pro iniuria, quatenus suam personam tantum tangit, hoc casu coram eodem Iudice, coram quo egit pater, tractandam causam, tradit Tondutus d. cap. 17. num. 19. quia, ait, & si sunt duæ actiones, vna patri, alia filio offenso competens cum tamen ex eodem fonte, eademque causa proveniat, & originem trahant, coram vno, & eodem Iudice res tractanda est, ne causæ continentia diuidantur, iuxta tradita ab eodem Tonduto cap. 16. numero 1. Et præfatur etiam filiofamilias procurator patris, siue generalis, siue specialis leg. sed si vnus §. ait prator, 10. & §. procuratorem patris 1. §. & §. procuratorem autem, ff. de iniuriis. Quæ tamen procedunt, si pater sit præsens, aut eius procurator; nam si & pater, & procurator sit absentes, tunc filiofamilias competit etiam exercitium actionis iniuriarum civiliter ad iniuriam sibi illatæ æstimationem consequendam d. leg. sed si vnus c. ato §. ait prator, & §. quod deinde, leg. si longius 18. §. si filiofamilias, §. de iudicio, & leg. si liberis 12. ff. de in ius vocando, & idem exercitium competit filiofamilias, si ipse pater, & procurator non sint idonei puta pater ob furorem, vel quem alium causam dementiæ (quo casu reputatur vt absens d. leg. sed si vnus, §. filiofamilias 11.) vel quia pater sit vilis persona, filius honesta d. l. sed si vnus §. interdum 13. (de quo infra) & procurator non sufficiat aduersus eum, qui iniuriam fecit d. l. sed si vnus §. procuratorem patris 15. & idem si procurator negligat vel colludat ead. §. procuratorem patris, vel pater vilis negligat executionem d. §. interdum. Quod si pater sit præsens, & nolit agere, vel differat, vel remittat, atque condonet iniuriam non ideo filio actioni iniuriarum exercitium conceditur d. l. sed si vnus §. plane 12. vbi & subdit ratio, nempe quia cū pater absit, ideoque filio datur actio, quia verisimile est patrem, si præsens fuisset, acturum fuisse. Aduertendū autem, quod cum pro iniuria filiofamilias facta, iniuriarum actio civiliter, seu patriæ ad iniuriam, seu contumeliam æstimationem consequendam, patri, & filio competat, & sic pater nomine suo, & ad vtilitatem suam eadem iniuriarum actione agere possit, licet etiam nomine filij ratione Patrie Potestatis, & simul filij, & suo nomine, vt ex traditis constat, si velit agere tantum nomine suo, & ad suum commodum, & iniuriæ æstimationem sibi applicandam, tamquam

ignior praefertur debet, vt arg. textus in l. procuratores, §. ff. de procuratoribus, notat. Picchardus in d. §. patitur citato num. 17. fine. Et licet, ex Craneta conf. 181. num. 6. in hac materia iniuriæ filiofamilias illatæ, notet (vt etiam ex traditis num. 186.) & in tractat. de dote cap. 3. num. 1. duas esse causas diuersas, vnam pro iniuria patrem tangente, alteram pro iniuria filij, cum alio modo puniri illæ iniuriæ possint respectu patris, & alio respectu filij, quauis ab eodem fonte, & delicto procedant, quia fieri potest, vt persona filij sit dignior persona patris, ideoque cum pro vtraque causa pater agere possit proprio nomine, & etiam filij, vt hoc numero, & num. 186. dictum est, concludat idem Craneta ibidem, quod patri agenti licitum est causam huiusmodi eodem, vel separatò iudicio persequi, prout sibi maluerit, tamen vnico, & eodem iudicio potest nomine suo agere ad totam æstimationem iniuriæ sibi, & filio illatæ ad sui tantum commodum, vt tradunt præallegati Doctores. Quod si fecerit filius, postea non poterit eadem iniuriarum actione agere ad sui vtilitatem, vt loco citato Picchardus, rationem addens nempe quod æquum non sit eum, qui soli filio iniuriam fecerit, & patri, & filio ex ea causa condemnari. Et confirmatur, quia si pater, filiofamilias offensus innito, iniuriam suo, & filij nomine remittit, filio postea dicta iniuriarum actio civiliter non datur, d. l. sed si quis, §. plane, ff. de iniuriis, (de quo infra) ita etiam non dabitur, postquam pater iam egit ad iniuriæ æstimationem pœnalem, & illam ex consequenti: E contra quoque si filiofamilias offensus, absente patre, & eius procuratore, iniuriarum egerit, patri postea actio non competit d. l. sed si vnus, §. si filiofamilias 21. Et prædicta quoad actionem iniuriarum Prætoriam, quatenus competat patri, & filiofamilias pro iniuria eidem filiofamilias illata. Explicandum modo cui, pro iniuria filiofamilias irrogata, competat iniuriarum actio ex lege Cornelia in illis tribus casibus supra num. 182. explicatis.

Pro iniuria filiofamilias facta, ob id, quia pulsatus, verberatus, eiusve domus vi introita, iniuriarum actio ex lege Cornelia soli filio, & non patri competit.

192 Ergo pro iniuria filiofamilias illata, iniuriarum actio ex lege Cornelia (in qua vt supra n. 183. notatum est criminaliter ad punitionem agitur) in tribus illis casibus supra n. 182. explicatis soli filio, & non patri competit. Ita Oinotimus in §. sed & lex Cornelia num. 1. Picchardus ibid. num. 4. & in §. patitur num. 2. 8. & 29 Paschalis de virib. Patr. Potest. p. 1. cap. 10. num. 3. Fachin. contron. iuris lib. 9. cap. 42. Tondus de praesent. iudic. p. 2. cap. 17. num. 9. & 11. & Doctores communiter, & constat expressè ex l. lex Cornelia §. illud queritur, ff. de iniuriis; Verba Vulpiani ibi, sunt, Illud queritur, an paterfamilias filio iniuriam passus, ex lege Cornelia iniuriarum agere possit, & placuit non posse, de qua re inter omnes constat, sed patri quidem Prætoriam iniuriarum actio competit, filio verò legis Cornelia. Et ratio est, quia eadem lex Cornelia ex tribus tantum causis supra n. 182. explicatis, dedit iniuriarum actionem, scilicet quod se pulsatum, vel verberatum, domusque suam vi introitam esse dicit, vt expressè habetur d. l. lex Cornelia in principio, & in §. sed & lex Cornelia instit. de iniuriis; Ex quibus clarè apparet, ipsam legem Corneliā solū iniuriarum actionem tribuere ei, qui pulsatus, verberatus, eiusve domus vi introita est, ideoque si quis alium queratur esse pulsatum, vel verbera-

tum, non poterit ex lege Cornelia agere. Quapropter, si velit pater iniuriarum ex lege Cornelia ob id, quod filius vel verberatus sit, eiusve domus vi introita, agere nomine proprio non poterit; sed solum ratione Patriæ Potestatis, eiusdem iniuriarum actionis ex lege Cornelia exercitum nomine filij ad eundem patrem spectat, iuxta tradita supra n. 190. ac Doctores præallegatos, & expressè etiam notantur Farinacius de varijs & diuersis criminib. quest. 105. n. 256. & Boëtius d. decis. 120. sine, cum filiofamilias abique patris consensu in iudicio regulariter esse non possit, vt eod. num. 190. est notatum. Est igitur actio propria filij, sed quia pater habens illum in potestate, est illius legitimus administrator, ideo ad eundem spectat actiois exercitum, vt etiam Angelus in l. non solum, ff. si pater ff. de procuratoribus, & Tondus d. num. 11. & ita ad patrem quod spectat vsusfructus pœnæ, quam iniuriam inferens incurrit, vt tradit eod. num. 11. Tondus. Et si autem patri nomine filij in tribus illis casibus offensus, possit contra delinquentem agere actione iniuriarum ex lege Cornelia, non potest tamen impedire, ne ei, qui iniuriam intulit filio percussione, aut verberatione, & vulneribus, gratia criminis per Principem fiat; non enim potest patris contradictio impedire, ne rescripti à Principe impetrati beneficio iniuriarum fruatur, vt Antonius Faber lib. 9. C. 19. §. definit, 3. ubi tradit, quod maius est) etiam si eius filius occisus sit, non posse patrem iniuriarum actione ex lege Cornelia tunc contradictione impedire, ne occisor gratia Principis fruatur, eo quod corporalis pœnæ exactio, vbi ad vindictam delicti criminaliter agitur, non ad priuatam personam, sed ad Principem pertineat, vt latè Clarus lib. 5. sentent. quest. 1. Addit tamen idem Faber, prius satisfaciendum eidem patri iniuncta occisioni pœnæ pecuniaria (eidem patri, non sisco applicanda) iudicis arbitrio, inspectis facultatibus occisoris. Confirmatur prædicta, quia cum Principi, & Reipublice competat iniuriarum actio, vt post Martinum, Landensem in tractat. de Princ. q. 265. 282. & 388. & Paris. de Puteo in tractat. de Synd. §. an ex eo num. 11. tradit Alcanius Clement. de Patr. Potest. cap. 6. effectus 8. numero 3. & sic potest iniuriam subito suo factam remittere, vt ibidem Clement.

Et si autem in tribus illis casibus pulsationis, verberationis filiofamilias, & eius domus vi introitæ, pater non potest iniuriarum criminaliter, & ad punitionem corporalem, vel pœnam sisco applicandam ex l. Cornelia agere; in iisdem tamen tribus casibus Prætoriam iniuriarum actionem civiliter, & ad iniuriæ æstimationem sibi applicandam locum habere, eamque suo nomine patrem intentare posse ad vindictam iniuriæ filio factæ, tradunt Gloss. 1. in d. lex Cornelia, Oinotimus in §. sed & lex Cornelia num. 1. & 4. instit. de iniuriis, & Picchardus ibidem num. 4. & in §. patitur num. 39. institut. eod. tit. & esse commune Doctorum in d. §. sed & lex Cornelia dicit idem Oinotomus d. l. num. 1. idque probati d. l. lex Cornelia d. §. illud queritur, notat Picchardus, cum ibi dicatur in tribus illis casibus iniuriæ filiofamilias factæ, eo quod pulsatus, verberatus, eiusve domus vi introita est, patri competere Prætoriam iniuriarum actionem, filio verò legis Cornelia. Quare quod numero præcedenti ex Tondus dictum est, scilicet vsusfructum pœnæ, quam iniuriam inferens filio incurrit, ad patrem spectare, debet intelligi de pœnæ, quæ solum ex lege Cornelia peti posset, non de æstimatione iniuriæ, ad quam data est actio Prætoriam, quam etiam quoad proprietatem

conce

consequitur pater, uti offensus per iniuriam filio factam, ut prælegati Doctores.

Pro iniuria facta nepoti ex filio, in sua potestate existente ano patris competit iniuriarum actio prætoria.

194 Ultra in præcedentibus tradita, de iniuriarum actione prætoria, patri competenti pro iniuria filiofamilias facta, ut possit suo nomine, & filij iniuriarum agere civiliter ad iniuriæ æstimationem, & ipse solus habeat exercitium actionis filio competenti; si querat quis, an procedant etiam in ano paterno, qui in potestate habet patrem filij iniuriæ affecti; ita quod eidem ano paterno, si præfens sit, pro iniuria nepoti ex filio in sua potestate existentis, facta prætoria iniuriarum actio prætoria competat, & etiam exercitium actionis, nepoti competenti, ad eandem animum spectet, pater vero ipsius nepotis possit agere solum ano abente; Respondetur affirmativè, & probat textus in l. sed si viuis, §. quod deinde 17. & si eadem ait 10. ff. de iniuriis, textus in §. quod deinde, verba sunt; Quod deinde ait, qui iniuriam accepit, interdum ita accipiendum est, ut patri eius competat actio, ut puta nepoti facta iniuria ex parte præfens est, anus abest, scribit Iulianus, patri potius dandam iniuriarum actionem, quam ipsi nepoti, ad cuius (inquit) officium pertinet etiam viuentis ano filium suum in omnibus tueri. Verba autem textus in d. §. idem ait, sunt, etsi nepoti. Idem ait facta sit iniuria, & nemo sit, qui ani nomine agat promittendum esse patri experiri, & ii. (subditur) procuratorem dabit, omnibus enim, qui suo nomine actionem habent procuratorem dandi esse potestatem, intelligi autem filium, (inquit) familias suo nomine agere, cum prator ei agere permittat, ita etiam Alcanius Clement. de Patria Potestate cap. 6. effectus 8. num. 2. Confirmatur etiam, quod ano paterno competat iniuriarum actio pro iniuria nepoti in sua potestate existentis facta, qui patris nomine venit, & continetur l. iusta interpretatione, ff. de significatione. verb. Alcanius Clement. de viribus Parr. Potest. cap. 6. effectus 1. num. 11. cum aliis, & Menoch. cons. 192. n. 24. qui tamen n. 25. dicit procedere in fauorabilibus, secus in odiosis.

Præmittitur distinctio pro explicatione difficultatis, an pater possit remittere iniuriam filiofamilias factam.

195 Hactenus quoad primam partem difficultatis in titulo huius paragraphi proposuit, de iniuriarum actione pro iniuria filiofamilias facta, quædamam patri competat; remanet modo explicanda altera pars eiusdem difficultatis, scilicet, an iniuriam filiofamilias illatam pater possit remittere, etiam nomine filij, & eo ignorante, vel iniuito. Pro cuius difficultatis clariori explicatione, prius agendum de remissione iniuriæ filiofamilias factæ, pro qua competit actio iniuriarum prætoria, quæ civiliter agitur, ut auctori pœna pecuniaria, scilicet iniuriæ æstimatione applicetur, iuxta tradita supra, & competit pro omni iniuria, siue verbali, siue reali, iuxta tradita supra num. 182. 183. & 191. Postea de remissione iniuriæ, pro qua datur actio iniuriarum ex lege Cornelia, & qua agitur criminaliter ad punitionem corporalem iniuriantis, vel ad pœnam pecuniariam filio applicandam, iuxta tradita supra n. 182. & competit tantum in tribus casibus num. 183. explicatis, scilicet pro iniuria reali, & personali facta

in personam filij, quia pulsatus, verberatus, vulneratus, & quando domus eius vi introita.

An iniuria filiofamilias irrogata, pro qua patri, & filio iniuriarum actio prætoria competit, pater possit iniuito filio remittere, ut postea filius non possit iniuriam agere.

Itaque quoad remissionem iniuriæ filiofamilias irrogatæ, pro qua & patri, & filio competit iniuriarum actio prætoria, vna opinio est, quod pater hodie iure Codicis nomine proprio, & filij, eodem filio iniuito, & cum eiusdem filij præiudicio, præsertim quoad consequentem æstimationis iniuriæ, non possit eam remissionem iniuriæ facere, ita Abb. in summa Cod. de iniuriis num. 13. vers. hodie, Hostiensis in summa cod. tit. de iniuriis col. 3. ante medietatem, & veritatem opinionem dicit Arius Pinellus in l. 1. part. 3. num. 105. Cod. de bonis matern. Probat hæc sententia ex eo, quod iure nouo Codicis, pater non potest bona aduentitia filij alienare d. l. 1. Cod. de bon. matern. l. cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis, non potest hereditatem filio delatam repudiare l. vltima, Cod. de bonis quæ liberis, neque legatum, vel fideicommissum, l. remittente, alias remittente, Cod. de iure delibelandi, l. ex repudiatione, Cod. de fideicommissis, l. 2. Cod. de repudianda bonorum possess. ergo pater nec filio iniuito in eius præiudicium potest iniuriam, ex qua filio iniuriarum actio prætoria, (per quam pecuniaria æstimatione iniuriæ eidem filio est acquenda, seu acquiri potest, tamquam quid aduentitium) competit, remittere; patria enim potestas ad vtilitatem restringitur, ut in commodum filiorum inferat, ut colligitur ex allegatis textibus. Confirmat Pinellus, quia (inquit) iuris regulis contrarium esset, ut solus pater remittat actionem iniuriarum filio competentem, cum ea actio sit de pœnis, quæ filiofamilias proprio nomine dabatur, l. filiofamilias supra num. 190. allegat. ff. de obligat. & action. & l. sed si vnus, §. vltimo, ff. de iniuriis. Pro hac eadem opinione à nonnullis afferuntur textus in l. Lucius, ff. solute matrim. & in l. Papinianus, ff. de inoffic. testam. qui tamen ad id non faciunt, vt ostenditur infra num. 206. & duob. sequentib.

Alia opinio præcedenti coherens, parumve dissimilis est, posse quidem patrem eandem iniuriam filio factam, pro qua eidem filio competit dicta iniuriarum actio prætoria, remittere etiam iuxta l. sed si vnus §. plenè 12. ff. de iniuriis, sed per eam remissionem iniuito filio, eoue non contentiente, factam, non tolli actionem filio competentem, sed tantum suspendi eius exercitium, dum est in potestate, vbi autem mortuo patre factus sit sui iuris, vel per emancipationem à Patria Potestate liberatus, posse filium eandem actionem intentare; Hoc pacto putantes decisionem dist. §. plenè duram, & iniquam, si accipitur de remissione absoluta, ut intellexerunt eandem decisionem Albericus in dist. §. plenè, referens Iacobum de Arenis, & Fulgosit in leg. contra iuris §. fin. num. 16. ff. de patris, quos Pinellus dist. num. 105. & P. Barboia in l. Lucius Titius 35. num. 4. initio, ff. solute matrim. referunt.

Verum communis interpretatorum sententia asserit; patrem omnem iniuriam filiofamilias factam, pro qua patri, & filio competit iniuriarum actio prætoria, posse suo, & filij nomine, eodemque filio iniuito, in eius præiudicium, absolute remittere

& sic eidem filio eandem iniuriarum actio em, Prætoriam adimere, ut omnino ab ea remaneat exclusus, & amplius agere non possit, eamque postea factus fuit sui iuris, ita Gloss. in d. l. sed si vnus, §. plane 11. ff. de iniuriis, ibidem Bart. idem Bartolus, & alij in l. Lucius Titius, ff. solut. matrim. Iason in l. contra iuris, §. finali num. 15. ff. de pactis, Capella Tholosana quest. 24. Franciscus Marcus decis. 677. Becius decis. 120. Acanius Clement de Patria Potestate cap. 6. effectus 8. num. 1. & 12. Paschalis de virib. Patria Potestatis p. 1. cap. 10. num. 5. P. Barbosa in l. 2. §. finali num. 36. initio, & vers. unde melius ff. solut. matrim. & in d. l. Lucius Titius num. 2. vers. Provi & num. 5. vers. sed in eo quoque, & num. 8. initio. Faber lib. 8. Cod. tit. 33. definit. 1. Fachineus controu. iur. lib. 9. cap. 42. Oti. notum in §. patitur rui. ibidem Picchardus num. 11. Tondurus de præuentione iudiciali p. 1. cap. 17. num. 13. testans esse communem, & num. 26. & plurimi alij relati ab Alcanio Clement Boerio, & Paschali locis allegatis & à Claro lib. 5. sentent. §. fin. quest. 58. vers. quero numquid & à Farinacio in præci crimin. tom. 2. quest. 14. num. 36. & ita sentiunt etiam idem Clarus d. vers. quero numquid ibi Bene verum, & idem Farinacius d. quest. 14. num. 37. vers. si vero queritur, & ab iis Doctoribus hæc communis probatur per textum celebrem, & clarum in d. l. sed si vnus 17. d. §. plane 12. ff. de iniuriis. Post enim præmissa à Vulpiano in antecedenti §. 11. his verbis comprehenso: Filiofamilias iniuriarum passio, si præsens sit pater, agere autem non potest, propter suorem, vel quem alium casum demencie, puto competere iniuriarum actionem, nam & hic pater eius absens loco est. In d. §. plane subdit idem Vulpianus; Plane si præsens agere nolis, vel quia differi, vel quia remittit, atque donat iniuriam, magis est, ut filio actio non detur. Non poterat clarius exprimi. Quare cum eadem communis ex eotextu euidenter constet, alia non est querenda ratio, aut confirmatio; Quamvis non desint, qui afferant eam rationem, quod verisimile non sit, patrem sine causa velle remittere iniuriam, nec in ea causa calumniari, sed præsumendum potius, quod pater prudens, & consultus multo sit ad remissionem iniuriæ, & ad pacem faciendam accessurus, quam filius, ut Castrensis in l. in persona ff. de pactis.

199 Quare ad fundamentum primæ sumptum ex inre Codicis in textibus ibidem adductis, in quibus prohibetur patri bonorum aduentitiorum filij alienatio, & repudiatio. Respondetur, cum Fachineo, diuersam esse rationem bonorum aduentitiorum, & actionis iniuriarum Prætoris; nam in aduentitiis ita in iure cautum est, non in præfata actione iniuriarum Prætoris, ac proinde res relicta est in terminis iuris digestorum in dist. §. plane; neque in nostra potestate est leges veteres, nouis Imperatorum constitutionibus minime sublatas, proprio capite, & subtili interpretatione eas tollere, sed relinqui debent intactæ, atque in suo robore, sicut multæ aliæ manserunt, vnde illud axioma; non esse inducendam legum correctionem, nisi expressè cautum sit.

200 Contra autem aliam opinionem Iacobi de Arenis, & aliorum, qui numero 197. relati sunt; quod per remissionem iniuriæ à patre factam, iuxta eandem, §. plane, non tollatur actio filio competens, sed solum suspendatur, &c. sunt communiter Doctores pro communi sententia allegati, & alij qui intelligunt præfatum textum in dist. §. plane, ut patris remissio omnino excludat filium ab illa iniuriarum actione Prætoris, ita-

ut nec ipse nec alius eius nomine prædictam actionem amplius possit intentare. Præterea iniuriarum actio, (ut aduertit Clemen. d. effectus 8. numero 9.) non censetur esse in bonis maternis l. i iniuriarum 13. ff. de iniuriis, & Gloss. in l. 2. in princ. ff. de collat. bonor. vbi dicit, quod in actione iniuriarum non habetur consideratio ad rem, sed ad contumeliam, & ideo cessant tradita in l. 1. C. de bon. matern. & in alijs textibus eod. numero 197. adductis. Quare facta per patrem remissione iniuriæ, filio irrogata, neque pater, neque filius amplius agere. poterunt actione iniuriarum l. si tibi, §. quadam, ff. de pactis, & §. fin. institut. de iniuriis, & expressè notat Pater Barbosa dist. numero 36. vbi propterea addit Patrem iniuriarum remittentem non teneri præstare cautionem de ratio, seu quod filius ratum habeat, quod suo nomine gestum est cum non sit hoc iuxta necessaria talis cautio.

E conuerso verò filius familias passus iniuriam, non potest remittere iniuriam sibi factam actionemve iniuriarum Prætoriam sibi, & patri competentem, abque patris consensu, ita quod si remittat, remissio quidem ei nocebit, & præiudicabit, ut nequeat agere; non autem præiudicabit patri, quin ipse, eadem iniuria filio facta affectus, eadem iniuriarum actione Prætoris sibi competente, non minus, quam filio, iuxta tradita supra numero 186. agere possit, ut expressè habetur l. in persona initio, ff. de pactis, & tradunt Becius d. decis. 120. numero 7. Clemen. d. effectus 8. numero 4. Valquius qq. illustrum cap. 15. numero 7. Farinacius d. quest. 14. numero 38. & Pater Barbosa in d. l. Lucius Titius numero 4. fine, & numero 6. paulo post initium, qui etiam existimant filio remissionem ita non nocere patri, ut pater etiam nomine filij actionem iniuriarum, per eum remissam, possit intentare, quod tamen alij præallegati non dicunt, nec constat ex dicta l. in persona. Prædicta tamen sunt restringenda, & intelligenda, quando filiofamilias, abque patris consensu, non permittitur exercitum actionis iniuriarum sibi competens; Nam in casibus, in quibus filiofamilias, pro iniuria sibi illata, datur exercitum actionis iniuriarum Prætoris sibi competentis, ut cum pater, & eius procurator sunt absentes, vel pater est furiosus, aut aliter demencia laborat, iuxta notata supra numero 190. tunc idem filius potest remittere eandem iniuriarum actionem, ut postea pater præsens, vel sanam consequutus mentem, nequeat amplius agere. Nam sicut, si in iisdem casibus filius egerit, patri postea actio non competit, ut supra num. 191. notatum est, & constat ex d. l. sed si vnus, §. si filiusfamilias 11. vbi sic dicitur si filiusfamilias iniuriarum egerit patri actio non competit: ita quoque si idem filiusfamilias in iisdem casibus iniuriarum actionem remiserit, & condonauerit iniuriam, patri postea actio non competit. Quod & magis apparebit ex sequentibus limitationibus communis sententis.

LIMITA

LIMITATIONES PRÆDICTÆ
communis sententiæ, quod pater
possit, invito filio, remittere
iniuriam illi irrogatam.

LIMITATIO I.

101 Porro communis sententia supra num. 198. stabilita, limitatur primo, ut pater non possit iniuriam filiofamilias factam, seu iniuriarum actionem, pro iniuria, filiofamilias facta, introductam, si ipse sit absens, non relicto procuratore; ita per textum tum in d. l. sed si unus, §. ait Prator, & §. planè, ff. de iniuriis; tum in l. si longius, §. si filiusfamilias, ff. de iudiciis; tum in l. si liberis, ff. de in ius vocando, Boët. decis. 120. num. 6. vers. soluit etiam, Paschalis de virib. Parv. Potestat. cap. 10. num. 11. Farinacius d. q. 14. de accusat. num. 45. Tondutus num. 13. & plurimi alij Iurisperiti ab iisdem relati, nam iuxta eisdem textus, ubi pater non relicto procuratore abest, ipsi filiofamilias iniuriarum actio etiam quoad exercitium competit, non patri absenti, & ita, sicut idem pater absens iniuriam agere non potest, ita nec remittere iniuriam actionem, à iure, in eiusdem patris absentia, ipsi filio iniuriato datam.

LIMITATIO II.

102 Secundo eadem communis sententia limitatur in patre furioso, vel aliter dementia laborante, & sic carente usu rationis, quem non posse iniuriam filiofamilias factam remittere, & eidem filio iniuriam actionem adimere, tra sunt Iurisperiti communiter Bartolus in l. Lucius Titius, ff. solut. matrim. Tiracellus de li. comm. gloss. 8. num. 34. Alcanius Clement. dist. effectus 8. num. 10. Paschalis d. cap. 10. num. 11. Farinacius d. quest. 14. num. 43. Tondutus d. num. 13. & alij ab eodem relati. Pater enim ob furorem, vel dementia excluditur ab iniuriarum actione, quæ eo casu datur filiofamilias sane mentis d. l. sed si unus, §. filiofamilias, ff. de iniuriis, cum enim furiosus, & dementia laborans, ratione defectus usus rationis, non habeat consensum, nec sciat, quid agat l. oratimus, Cod. de curat. furiosi, evidens est, non posse iniuriam remittere, paterne facere valide ob defectum consensu, sed id spectat ad filium sane mentis, iniuria affectum, cui eo casu competit, & datur iniuriarum actio d. §. filiofamilias, qui & prout, & consultus efficere potest; & ita cessat illa ratio, supra n. 198. adducta, quam Doctores ibi relati existimant à lege consideratam in patre, quod pater sit prudentis iniuriam remissurus, & pacem faciens. Quin imo in hoc casu patrem non posse iniuriam remittere, & pacem pro filio offenso facere, neque etiam mediante persona sui curatoris, notant idem Paschalis, & Farinacius cod. num. 43. fine, alios allegans.

LIMITATIO III.

103 Tercio eadem communis limitatur, ut pater non possit valide remittere iniuriam filiofamilias factam, sublata filio iniuriam actione pratoria, eidem filio competente, si pater sit turpis, & vilis, atque abiecta, seu infamæ conditionis, filius verò è contra sit persona honesta, aliquove titulo deco-

rata, ita Doctores communiter Bartolus in d. l. sed si unus, §. interdum, ff. de iniuriis Boëtius d. decis. 120. num. 6. Alcanius Clement. d. effectus 8. n. 5. Paschalis d. cap. 10. num. 10. Oinotomus in §. patris num. 4. institum de iniuriis, ibidem Picchardus num. 22. Farinacius d. quest. 14. num. 42. Tondutus d. num. 13. & alij à Boëtio, & Farinacio relati, per textum in d. §. interdum. Verba textus sunt, interdum tamen putamus, etsi pater remittat iniuriam actionem filio dandam, ut puta si patris persona vilis, abiecta sit, filij honesta; neque enim debet pater vilissimus filij sui contumeliam ad suam virilitatem mereri. Inconculsi enim prudentissimi legum conditores, ex quibus præsertim Vulpianus, indicantur sordidum patrem non debere generoso filio quamdam de generis, humilioris animi notam incurrere facili remissione iniuriarum. Neque est ut in d. §. interdum, inquit Angelus Aretinus, & post eum loco citato Boëtius, bona consequentia, pater est vilissimus, ergo filius vilissimus; nam secundum eisdem tanta potest esse honestas filij, quod propter eius honestatem resfulgeat & moribus & scientia, ob quod Imperator Alemannus Vulpianum appellavit parentem suum, lex Divi, Cod. de locato, & conducto. Semper tamen sancta, & honesta persona patris filio videri debet, ut expresse Liberto, ff. de obsequiis parentibus, & patris præstatis. De quo Bartolus in §. planè institum. de viris, & in l. in persona, ff. de patris. Confirmant limitationem Farinacius, & Paschalis, quod in hoc casu quoque, sicut & in precedenti, cesset illa ratio, quod pater sit remissionem, & pacem faciens consultus, & prudentis, quam filius.

LIMITATIO IV. Quæ reiecitur.

Quarto eadem communis limitatur, ut pater non possit remittere iniuriam factam filiofamilias, quando iniuria eidem filio facta, est ab aliqua persona coniuncta ipsius filij; eo quod censetur grauior, quam facta ab extraneo, argumento doctrinæ Gloss. in l. cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis, & iuxta Doctores, ab Alcanio loco mox citando relatos, ita Bartolus in l. Lucius Titius 39. ff. solut. matrim. & ibi Baldus, Imola, Ludovicus Romanus, Alexander, & alij Scribentes, Alcanius Clement. d. effectus 8. num. 6. & 7. Paschalis d. cap. 10. num. 7. Farinacius d. quest. 14. num. 39. Tondutus d. num. 13. & plures alij ab eodem, & à Boëtio d. decis. 120. n. 6. relati, & esse communem opinionem testatur Pinellus in d. l. 1. part. 3. num. 105. Cod. de bon. matern. Probant Bartolus, & alij per textum in d. l. Lucius Titius, ubi habetur, mulierem filiofamilias nuptam, sine ista causa ei repudium misisse, & ab eo diuertisse, (quo casu mulier, per diuortium sua culpa sequuntur, dotem marito, vel eius patri datam, amittit l. lege consensu, Cod. de repud. quamvis si postea reintegrat matrimonium, culpa prioris diuortij censetur remissa l. si uxor 13. §. fin. ff. de adulteriis, & consequenter etiam pena amissionis dotis, quæ propter illam incurta fuit.) & postea patrem nomine filij absentis contraxisse sponsalia de novo cum eadem muliere, quæ filio repudium miserat absque ista causa, propter quæ sponsalia videbatur à patre remissa culpa precedentis diuortij, & consequenter etiam pena amissionis dotis; & tamen Iureconsultus Marcellus respondit, per præfata sponsalia prædictam culpam, & penam non videri remissam, & filium dotem amissam retinere posse, si idem sponsalibus non consensit; Et hanc limitationem præfate communi-

manis sententia in iniuria coniuncta personae, ut non valeat remissio eiusdem iniuriae à patre facta, Pinellus ait, quod Doctores eam approbantes intelligunt procedere etiam in remissione à patre facta expresse, & non tantum in facta tacite, excepto Alexandro in *dist. l. Lucius*, intelligente tantum in remissione facta tacite, quod tantum ex *d. l. Lucius* colligi potest, est Boetius *dist. num. 6.* & Barbosa in *dist. l. Lucius num. 3. vers. unde si pater*, Alexandri sententiam probent. Præterea iidem Doctores addunt textum in *l. Papinianus in principio, ff. de inofficioso testamento*; ubi habetur filiofamilias à matre iniuste exheredato, (ac proinde per exheredationem à matre iniuria affecto,) patri denegatur instituire querelam inofficiosi testamenti, etiam nomine filij, eodem filio iniusto, cum ipius filij sit iniuria, ex quo à fortiori sequitur iuxta eundem textum, quod pater non potest remittere prædictam querelam filio competentem, eo iniusto, atque adeo nec iniuriam per exheredationem matris filio factam, verba textus sunt. *Papinianus lib. 3. quaestiones recte scribit, inofficiosi querelam patrem, sui filij nomine, instituire non posse, iniusto, & substituit ratio quia ipsius filij iniuria est, & sic quod per eum textum pater non possit remittere iniuriam factam filio per matrem, quæ eum iniuste exheredavit, tradunt communiter Doctores, quos latè refert P. Barbosa in d. l. Lucius n. 3. initio.*

Vtrum limitationem hanc reiciunt Bologninus in *d. l. Lucius*, Pinellus in *dist. l. 1. part. 3. num. 105. Cod. de bon. matris*. Boetius *decis. 120. num. 6.* Menochius *conf. 470. num. 21.* Fachinus *contra, in lib. 9. cap. 42.* & P. Barbosa in *d. l. Lucius num. 4. vers. inferunt etiam*, afferentes patrem, iuxta decisionem in prælegato *& planè*, Quod pater potest remittere iniuriam filiofamilias interrogatam, & actioni iniuriarum prætorie ex iniuria utrumque tangente, sibi, & filio competente, renunciare, posse patrem remittere iniuriam filiofamilias illatam, etiam ab ipso coniuncta persona, sicut illatam ab extraneo. Non enim à generali regula est recedendum, nisi reperiatur in iure aliquis casus à generalitate exceptus, iuxta *l. 1. & generaliter, ff. de legatis præstantibus*; in iure autem non reperitur alibi cautum decisionem generalem *d. s. planè* non procedere, si iniuria filiofamilias illata sit à persona coniuncta, & correctio legum non est inducenda, nisi expresse cautum sit, ut supra num. 199. notatum est. Neque assignatur sufficiens ratio differentie inter iniuriam filiofamilias illatam à coniunctis, vel ab extraneis; cum in utroque casu censetur etiam facta patri, eidemque sicut & ipsi filio, pro eadem iniuria competat iniuriarum actio prætoria, iuxta textum, & Doctores supra numero 180. & 186. relatos loquentes generaliter.

Neque obstant textus in *dist. l. Lucius*, & in *d. l. Papinianus*, nam filij intelligendi, & restringendi, (ut bene respondet Fachinus) in suis casibus, scilicet ubi agitur de retentione, vel restitutione dotis, ab vxore filiofamilias propter repudium amissæ, & de querela inofficiosi testamenti, etsi sint alie leges illis loquentes in casibus particularibus in illis restringentes, vel ampliantes patris potestatem, ut *l. inter liberis, ff. ad l. Iuliam de adulteriis*, & *l. filius non impeditur 22. ff. de inofficioso testamento*, (de cuius intellectu latissime Pinellus in *l. 1. part. 1. Cod. de bonis matris*, & etiam Piccardus in *s. patitur num. 16. institut. de iniuriis*) ad casus in eis comprehensos, in dubio de-

bent restringi, ne indicatur legum correctio, ubi de correctione expresse non constat, & admittitur intellectus, per quem correctio extatur.

Et in particulari; non obstat *d. l. Lucius*, & nam in illa non agebatur de casu, in quo competeret actio iniuriarum, sed de lucro dotis, quod in pecuniam vxoris, quæ sine causa marito filiofamilias repudium, sine iusta causa miserat, diuortiumve fecerat delato eidem marito ex iure specialis, diuerso ab actione prætoria, quod lucrum in huiusmodi casu culpabilis diuortij, lex voluit non patri, sed filiofamilias marito acquiri, & illius ita proprium esse, ut nec per sponsalia, post diuortium à patre mariti, sine eius consensu, facta, & per quamcumque remissionem patris expressam, aut tacitam filio marito non posset auferri. Quare, & si aliqui iure civilis lucrum dotis, filiofamilias delatum iure potestatis in patrem transferebatur *l. dotem 16. ff. de Castrensi peculio*, Bartolus in *l. si cum dotem §. transferebatur. ff. solut. matrim.* & cum aliis Roland. de lucro dotis, *quest. 110. num. 4.* Nihilominus quando illud lucrum dotis deferrebat filiofamilias marito, propter diuortium culpa vxoris interueniens, speciale erat, ut huiusmodi lucrum iure potestatis non transferretur in patrem, sed remaneret penes filium, residens in eius persona, ac proinde illud, ut inherens personæ, & obitus filij, pater repudiare non poterat, etiam per expressam repudiationem *l. id quod nostrum, l. ex repudiatione C. de fideicommissis*; Et ita in casu *dist. l. Lucius*, non obstantibus sponsalibus, à patre factis, abique consensu filij mariti post culpabile diuortium, Marcellus iureconsultus respondit, filio competere retentionem, seu lucrum dotis, ei ob culpam vxoris in eiusdem vxoris pecuniam, à lege delatam, ita Baldus Nonellus *de dote p. 6. primæ, 38. fine*, & post eum Menochius *dist. num. 11.* Aliiter longo circuitu explicat *dist. l. Lucius* P. Barbosa *num. 3. & seqq.* sed tradita, & magis textus tenori æquata, & conformis.

Sed neque obstat, *l. Papinianus, in principio, ff. de inofficioso testamento*, dum ibi dicitur patrem, iniusto filiofamilias, exheredato per matrem, non posse agere querela inofficiosi testamenti, etiam nomine ipsius filij, & sic etiam neque eam querelam, & iniuriam per matrem illum exheredatam, filio illatam, iniusto filio, remittere; nam id ibi determinatur ob rationem, quæ ibidem additur, scilicet, quia ex iniuria est propria filij, & non afficit personam patris, patris minimè interrogata censetur; Cur vero Vulpianus ibi dicat iniuriam illam per exheredationem illius à matre factam, esse propriam eiusdem filij, (ex quibus apparet Vulpianum ibi non loqui de exheredatione, quæ non notæ causa sit, neque ex ea filio iniuria inferri, de qua idem Vulpianus in *l. multi non nota, ff. de liber. & posth.* sic inquit *Multi non nota causa, filios exheredant, nec ut eis obijci, sed ut eis constituant, ut puta impuberibus, etique fideicommissam hereditatem dant, sed loqui de exheredatione, quæ notæ causa sit, iniuriæ filio inferri, de qua sunt multe leges in titulo de liberis & posth.* & in titulo de inofficioso testamento.) Piccardus in *s. patitur num. 15. institut. de iniuriis*, dicit rationem esse, quia cum ipse filius sit, qui exheredationi causam præbeat, iniuria in exheredatione contenta, videtur personæ, atque obitus filij coherere, ideoque ex ea patri nulla iniuria illata videtur. Gloss. verò in *dist. l. Papinianus*, verbo *ipsum*, eam videtur adducere rationem, quod doctrina generalis in præcedentibus

dentibus tradita (iniuriam filiofamilias factam cense-
feri etiam patri illatam, & utrinque pro ea compe-
tere iniuriarum actionem Prætoriam) intelligi de
iniuria directè illata personæ filij; iniuria autem
per exheredationem non infertur directè personæ
filij, sed indirectè quatenus excluditur ab hereditate,
alias sibi de iure debita, ad quam pater ne-
que ex filij persona, ius illam querela inofficiosa
consequendi non habet, idem iniuria illa est propria
filij, & ad patrem non pertingit. Itaque iuxta men-
tem eisdem Glossa *ad verbo ipsius* Bartolum, & Ful-
golum *ibidem*, & Aretinum in *l. quod dicitur* num. 6.
cum ius ad undi hereditatem matris, filium in-
iuste exheredantis, ex persona filij non queratur pa-
tri *l. cum per sonam Cod. de heredi. inst. in end.* & conse-
quenter etiam eidem patri non acquiritur querela
inofficiosa, quæ est preparatoria iuris ad undi; sed
ius ad undi hereditatem matris, sit proprium filij,
& resideat in illius persona, neque ad patrem tran-
seat: ita & iniuria facta filiofamilias per exhereda-
tionem, à matre factam, per quam idem filius ex-
cluditur ab hereditate, & iure illam ad undi, dicitur
esse propria filij, & in eius persona residere.
Denique ex iniuria dici potest propria filij, quia re-
ctè præsumi potest, matrem non exheredasse filium
propter patrem, animo illum offendendi, sed so-
lum propter aliquam filij ingratitude, offensam-
que ab eo acceptam.

LIMITATIO V.

109 Quinto eadem communis limitatur in iniuria
violati thori, scilicet per adulterium uxoris filijfamili-
as illata eidem filio, propter quam vxor perdit do-
tem, & donationem propter nuptias, si maritus
eam accusauerit, & sententiam reportauerit quoad
separationem thori *l. consensu Cod. de repud.* & alij
viribus à Boetio *decis. 3. § 8. num. 2.* relatis, hanc enim
iniuriam, cum adhaereat personæ filij, non posse
patrem, abique eius consensu, & reconciliatione re-
mittere, tradunt communiter Doctores, quos refe-
runt, & sequuntur Boetius *d. decis. 120. numero 6.*
& *latus decis. 128. numero 1. vers. ut non abineat.* &
Farinacius *tem. i. prax. crim. d. quæst. 14. numero 44.* ac
Tondutus *d. numero 13.* & constat ex textu claro in
l. inter liberos & filiosfamilias ff. ad l. Iuliam de adul-
teris, cuius verba sunt: *Filiusfamilias maritus ab eo,*
qui sui iuris est, in ea lege non separatur, Diuino quo-
que Adriani Rosciano Geminio rescriptis inuito pa-
tre filium hac lege reum facere posse. Et idem *l. qui ca-*
teris & qui vacantem ff. ad l. Iuliam de vi publica, ubi
Qui vacantem mulierem, vel nuptiam rapuit (inquit
Marcianus) ultimus supplicio puniatur, & si pater ini-
uriam suam precibus exoratus remiserit, &c.

LIMITATIO VI.

110 Sexto eadem communis limitatur ad remissio-
nem iniuriæ factæ filio, qui sit in patris potestate,
iniuriam autem factam filio emancipato, & sui
iuris, pater inuito filio non potest remittere, & fi-
lius ipse abique patris consensu potest remissionem,
& pacem facere; ita Clarus *lib. 5. sentent. quæst. 38.*
allegato vers. quæro nunquam sine. Alcanius Clement.
d. effectus 8. numero 1. Paschalis *d. cap. 10. numero 14.* Fa-
rinacius *d. quæst. 14. numero 40.* Tondutus *d. numero*
12. & alij à Paschali relati, & ita conclusum fuisse
in senatu Mediolanensi testant loco citato Clarus,
& pro hac limitatione statim Doctores *supra n. 186.*
allegari, assentes patrem non posse iniuriarum
agere ciuilem nomine suo, vel filij pro iniuria fi-

lio sui iuris, quod & probant textus ibidem addu-
cti. Ratio igitur limitationis est, quia actio iniuriarum
Prætoriam, seu iniuriarum agere ciuilem, pro
iniuria facta filio, pater competit ratione Patrie Po-
testatis, ut *d. l. numero 186.* probatum est per textus,
& Doctores ibidem allegatos, ita etiam quod pa-
ter possit renunciare præfate iniuriarum actioni
Prætorie, iniuriamque filio irrogatam remittere, est
effectus Patrie Potestatis, iuxta Doctores præalle-
gatos. Quia propter nec mater potest iniuriam filio
factam remittere, cum illam non habeat in pote-
state, ut etiam expresse notarunt Guido Pap. *decis.*
464. Alcanius, & Farinacius locis allegatis. Et quod
dictum est de remissione iniuriæ factæ filio eman-
cipato, procedit etiam, si is, qui filiofamilias iniuriam
intulit illum patremfamilias, seu emancipatum esse
credidisset; quia tunc paternam patris (ut *supra nu-*
mero 186. alijs relatis, notatum est) quam non con-
siderabat, offendere minimè potuisset, idque ex-
presse notat Tondutus *d. l. numero 13.* & ex alijs
Doctoribus *d. n. 186.* relatis colligitur.

LIMITATIO VII.

Septimo limitatur, ut pater non possit iniuriam
filio factam remittere in præiudicium filii, adeo
quod non possit Index pro hac iniuria à patre re-
missa, agere, & inquirere; cum illud privilegium
patri concessum remittendi iniuriam filio factam,
non extendatur ad remissionem in præiudicium ter-
tij *cap. quomodo de rescriptis & alijs verbis ab Alcanio*
Clement. d. effectus 8. numero 17. relatis, si autem
patris remissione Index impeditur inquirere, &
agere contra iniuriantem, id esset in præiudicium
Reipublicæ, cui expedit, ne delicta remaneant im-
punita. Quapropter Respublica dicitur ex delicto
commisso habere ius quæsitum contra delinquen-
tem, cum Reipublicæ præiudicium fiat, si delicta
non puniantur, *l. ita vulneratus ff. ad l. Aquilian,*
ita cum alijs Alcanius Clement. *d. effectus 8. numero*
15. & 18. licet autem præfata remissio à patre facta
non præiudicaret filio, ideoque post eam factam
Index possit inquirere, necerit tamen filio offen-
so, ut idem Alcanius Clement. *numero 19.* ex *Grati-*
ano cons. 456. n. 9. notat quia per eam remissionem
impeditur filius, non possit accusare, unde non pos-
terit formare processum super accusatione filij, qui
non potest accusare; cum iuxta tradita in præce-
dentibus, non ipse filiusfamilias, sed pater habeat
actionis iniuriarum, eidem filio competentis, exer-
citiu, ita Alcanius *d. l. numero 19.* ideo concludens,
quod alio, à filio non accusante Index inquit, ut
potest inquirere, non obstante patris remissione, ut
dictum est; & si nil inuenierit, reus absoluetur.

LIMITATIO VIII.

Denique eadem communis *supra num. 198.* sta-
bilita, quod pater possit iniuriam filiofamilias ir-
rogatam, pro qua vindicanda utrique competit ini-
uriarum actio Prætoriam, limitatur minimeque pro-
cedit quando statutu, vel aliqua Principis indul-
gentia delictum minuerit, vel delinquenti parcere
habita pace ab offenso; tunc enim remissio iniu-
rie, filio factæ, habita à patre, non prodesset of-
fensori, ut alijs allegatis, tradunt Paschalis *d. cap. 10.*
numero 13. & Farinacius *d. quæst. 14. numero 6.* ob
eam rationem, quod verba statuti, loquuntur non
in rem, sed in personam, debent intelligi in pro-
prio significato, & secundum veritatem; & si vero
patris, & filij persona à iure fingatur vna, & eadem
tamen

tamen propriè, & re vera alia est persona patris alia persona filij.

Iniuriam factam filiofamilias, pro qua ei competit actio iniuriarum ex lege Cornelia, an possit pater remittere, innito filio.

- 213 Quoad remissionem iniuriæ filiofamilias factæ, pro qua soli filio (vt supra numero 192. probatum est) competit iniuriarum actio criminaliter ad punitionem corporalem, vel pecuniam sisco applicandam ex lege Cornelia: non lenis est inter Iurisperitos controuersia, An pater illam, innito filio, possit remittere, & pacem facere. Et hanc etiam remissionem iniuriæ, pro cuius vindicta soli filiofamilias offenso iniuriarum actio ex lege Cornelia descendens, competit, posse patrem remittere, eandemque remissionem impedire, ne filius offensus, vel alij fratres possint postea eandem actionem intentare, affirmat expressè Boërius *diff. decif. 110. numero 1.* Iacobum de Aretio, Angelum, & Albericum in *l. sed si vnus, §. plane ff. de iniuriis*, & per alios Iurisperitos pro hac affirmata u allegant Clar. lib. 5. *sentent. quest. 18. vers. quæro numquid*, & Farinacius *d. quest. 14. numero 36.* Ex quibus tamen aliqui loquuntur de remissione iniuriæ, pro qua iniuriarum actio Prætoria est, introducta. Probatur hæc affirmatiua, primo per illam textum in *d. §. plane* generaliter dicentem iniuriam filiofamilias irrogatam, posse patrem remittere, & excludere filium, ita ut non possit amplius iniuriarum actionem intentare. Secundo quia cum iniuria facta filio, magis offendat, & dolore afficiat patrem, quam filium, *l. isti quidem sint, ibi cum pro affectu parentes magis in liberis terreantur* §. ff. quod metus causa, non est vtilissime patrem velle in causa filij calumniari, & absque causa iniuriam remittere *l. finali ff. de publ. indic. & l. mater Cod. de calumn. & ex Bartolo Angelo*, & aliis idem Boërius numero 5. obseruat, hanc affirmatiuam esse multum vtilem propter statuta Italiae, quæ volunt penam pro delicto imponi non posse, pace habita, & concordia facta.

At verò iniuriam, ex lege Cornelia descendentem, filiofamilias irrogatam patrem, innito filio, posse remittere, vltra Doctores supra numero 196. relat. expressè negant Paschalis *d. cap. 10. numero 6.* Fachinens *contra iuris lib. 9. allegato cap. 10.* Franciscus Marcus *decif. 677. numero 1. vers. sed respectu criminalis*, Octau. Vulpellus *de pace quest. 8.* Vincentius de Franchis *decif. 705. part. 2. cap. 17. numero 13.* & alij à Boërio vbi supra, & à Farinacio *d. numero 36. vers. contrarium relati*, cum enim iniuriam actio ex lege Cornelia pro iniuria facta filiofamilias, sit tributa à iure soli filio, & non patri, qui solum actionis filio competentis ratione Patriæ Potestatis, exercitium nomine filij habet, vt supra numero 192. probatum est; ideo etiam videtur omnino asserendum, non posse eundem patrem, innito filio iniuriam eidem filiofamilias irrogatam ex lege Cornelia descendentem, remittere. Et quidem Clarus *allegata quest. 58. d. vers. quæro numquid*, testatur senatum Mediolanensem non admittere remissionem iniuriæ factæ filiofamilias, nisi in eadem remissione interuenierit consensus & filij, qui iniuriam accepit, & eius patris. Addit tamen, quod quando non interueniunt exdes, aut vulnera, solet in praxi approbati remissio facta à patre sine filio, qui est offensus. Et etiam Farinacius *d. numero 36. vers. & cerè*, quidquid sit de iure quoad praxim, quando iniuria illata filio est personalis, non verbalis, testatur se numquam vidisse in Curia Roma,

na recipi, inuitis filiis essentis, paternam pacem, eamque minime sustinere, nisi etiam & filij contentius interuenirent; & addit idem Farinacius *ibidem*, quod si ipse esset Iudex, filios iniuriæ personalis, pacem, per solum patrem factam, rumpentes, non condemnaret, vti pacis fractores: Quamvis subdat, quod si pacem à patre factam sciuissent, aliquantulum principali delicto pcenam auerget, propter paternam inobedientiam. Admissa tamen priori sententia affirmatiua, illa pariter pateret omnes limitationes communis sententiae, supra n. 198. stabilitæ, approbatas, supra ex n. 101.

An & quando pater, pro iniuria filiofamilias illata, actione iniuriarum agere nomine filij, teneatur cauere de rato seu filium rem ratum bobiturum.

Vtrum autem in omnibus eventibus, quibus ex numero 186. hucusque traditum est, patrem pro iniuria facta filiofamilias, posse aduersus iniuriantem pro inuria agere actione Prætoris, & actione ex lege Cornelia, & etiam posse iniuriam remittere; teneatur cauere de rato pro filio, quod habebit ratum id, quod ipse pater fecerit, & quando. De hac re scribunt Castrensis in *l. solum §. si pater numero 2. ff. de procuratoribus*, Petrus Barbosa in *l. 2. §. finali numero 34. & trib. sequentibus*, & Tondutus de *preuentione iudiciali p. 2. cap. 17. num. 11. & 15. P. Barbosa d. §. finali*. Primo numero 36. Paulo post iniuriam, dicit, patrem remittentem actionem iniuriarum Prætoriam sibi, & filio competentem, pro iniuria filiofamilias irrogata, nullam teneri præstare cautionem, ob rationem supra numero 200. adductam, scilicet, quia sequuta remissione, neque pater, neque filius amplius agere possunt actione iniuriarum, vt constat ex traditis numero 193. & d. numero 200. & hoc idem quod Barbosa, notat Tondutus *d. l. 17. num. 12.* Secundo idem Barbosa in *d. §. finali numero 35. & 36.* cum pro iniuria facta filiofamilias, pro qua competit actio iniuriarum Prætoris, oriatur duplex actio vna competens patri pro iniuria, quatenus ipsam patrem tangit, & altera competens quoad proprietatem filio, pro iniuria ipsius, licet eius exercitium sit patris ratione Patriæ Potestatis, vt constat ex notatis supra numero 186. & 191. in quo actio iniuriarum Prætoris patri, & filiofamilias competens pro iniuria filio illata differt ab actione pro dote profectitia patri, & filiofamilias communi, quæ est vnica in solidum patri, & filio competentis, iuxta notata à me in *tractatu de dote cap. 2. numero 131. & 132.* & notant etiam præfatus Barbosa in *d. §. finali numero 134. & 135.* & latius in *precedentibus numeris*, & Tondutus *d. cap. 17. numero 14.* idem inquam Barbosa *diff. numero 36.* si pater nolit iniuriam remittere, sed iniuriarum actionem prosequi, dicit, quod tunc si pater (ad quem spectat exercitium actionis filio competentis, iuxta tradita supra) agat nomine filij præfatus, requirunt eius consensus, seu non contradicere, si vero filius sit absens, tenetur pater cauere de rato, vnumque probat ex eo, quod actio iniuriarum competit filio, quoad proprietatem, vt dictum est, ac proinde non potest in iudicium deduci absque consensu, vel ratihabitione filij, & idem approbat Tondutus *d. cap. 17. num. 15.* & alij antiquiores à P. Barbosa *d. §. finali numero vers. si igitur pater*. Addit Barbosa *d. numero 36. vers. adde*, idem dicendum quando pater agit actione iniuriarum per procuratorem, qui etiam quando deducit in iudicium patris actionem, non tenetur cauere, cum & ipse pater possit propria actione agere nulla præstita cautione, tamen si deducat actionem filio competentem,

petentem, tenebitur cauere filium rem ratam habiturum; nil enim refert, quod quis agat per se, vel per procuratorem *Lalia in principio ff. solut. matrim. & l. si cum procuratore ff. de re iudicata*. At quod pater agens actione iniuriarum prætoria, etiam nomine filij, etiam absentis, pro iniuria illi irogata, non teneatur cauere de rato sentiunt Vincentius in *l. 2. §. finali numero 2. ff. solut. matrim. ibidem Iason. numero fin.* Alciatus numero 2. §. ad finem, & Zatus numero 20. relati ab eodem Barbofa *dist. §. fin. numero 34. fine*, vbi & ait videri hoc idem sentire Gloss. *finale in dist. §. finali*. Probat per textum in *l. non solum §. si pater filij ff. de procuratoribus*, verba textus sunt; *si pater filij nomine iniuriarum agas (cum duo sint affines una patria, altera filij) cessat de rato actio*, quem textum etiam Barbofa velit procedere, quando pater agit non pro iniuria filij tantum respectu filij, & quatenus filij personam solum tangit, sed propria actione agit pro iniuria filij facta, quatenus ipsum tangit; nihilominus, cum textus indistinctè de patre agente nomine loquatur, indistinctè intelligendus videtur. Vltia textum confirmant iidem Doctores, ratione, scilicet, quod pater, etiam inuito filio, potest remittere actionem iniuriarum prætoria filio competentem, iuxta tradita supra numero 198 & 200. & Doctores magis communiter ibidem relatos; Ergo à fortiori pater poterit ea actione vti eodem filio absente, nulla præstita cautione de rato, iuxta regulam *Lqui potest inuito ff. de regulis iuris*. Vnde etiam Ripa in *dist. l. 2. dist. §. fin. numero 28. ff. solut. matrim.* dicit, quod sicut pater potest remittere iniuriam factam filio ex iure Patriæ Potestatis, ita etiam pro iniuria filio irogata iure Patriæ potestatis agat actione iniuriarum ipsi filio competenti, non tenetur præstare cautionem, filium rem ratam habiturum, Et idem sentit etiam Castrensis in *d. l. non solum citato §. si pater numero 2. ff. solut. matrim.* Quin etiam ipsemet P. Barbofa in *l. Lucius Titius numero 5. vers. & ex hac ratione, & vers. Propter*, quando, expressè alierit, quod pater actione iniuriarum prætoria agens, nomine filij pro iniuria illi illata, non teneatur cauere de rato, vt dicitur *dist. l. non solum §. si pater ff. de procuratoribus*, quia cum ex eadem iniuria etiam patri fiat iniuria propter hanc connexitatem pater agens nomine filij, pro propria etiam iniuria agere censetur. Prædicta, cum pater agit pro iniuria filio illata actione prætoria, vel illam actionem prætoria remittit.

Quoad actionem iniuriarum pro iniuria filiofamilias irogata ex lege Cornelia descendente, in tribus illis casibus supra numero 192. explicatis, & soli filio & minime patri quoad proprietatem competentem, vt eodem numero 192. probatum est, supposita opinione supra numero 214. approbata, quod pater filio inuito, & non consentiente, non possit illam remittere, si illam remittat, filio præsentem, & contradicente non valet remissio respectu filij, si eo absente tenetur cauere de rato, filiumve eam ratam habiturum; & similiter si eadem actione pro iniuria filio facta agat nomine filij absentis, tenetur eandem cautionem de rato præstare, ita P. Barbofa in *dist. l. Lucius numero 6.* Qui & addit, idem dicendum, si patris procurator agat. Supposita verò altera opinione supra numero 213. relata, quod pater iure Patriæ Potestatis possit, inuito filiofamilias, remittere iniuriam illi illatam, pro qua eodem filiofamilias soli quoad proprietatem competit actio iniuriarum ex lege Cornelia, si idem pater, cui ratione Patriæ Potestatis competit actionis illius exercitium, vt citatur numero 192. dictum est, agat

D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

nomine filij absentis, non tenebitur cauere de rato; quia cum iuxta Doctores præfate sententiæ, pater iure Patriæ Potestatis possit eandem actionem iniuriarum ex lege Cornelia remittere, & impedire, ne filius offensus, vel alij fratres queant postea eandem actionem intentare, (vt d. nom. 192. dictum est) poterit etiam ea actione vti nulla præstita cautione de rato; quia filius, absolutio iudicio à patre intentato, non potest amplius agere.

§. VII.

De nonnullis aliis respicientibus personam patris, & filij, quatenus censentur una, & eadem persona, ratione maxima coniunctionis, vel Patriæ Potestatis.

SVMMARIVM.

Pater, & filius censentur una, & eadem persona. n. 215.

Filius dicitur esse pars, & portio corporis paterni. ibid.

Patre defuncto eius caro conseruatur, & vivit in filio, & in neposibus, ac aliis descendens. ibidem.

Nepos censetur verè, & immediatè natus de, & ex corpore aui sui. ibid.

Iuxta quorundam opinionem, quod pater, & filius censentur una, & eadem persona habet locum in filio existente sub Patria Potestate, non in emancipato, aut aliter sui iuris, vt proxime nec mater, & filius habeantur pro una persona defectu Patriæ Potestatis. n. 216.

Contrarium & quod habeat locum etiam in filio emancipato, & sui iuris sentiunt communiter Iurisperiti. n. 217.

Cur mater, & filius nun censentur eadem persona. ibid.

Regulariter nemo alteri vtiliter stipulatur, filius tamen familias patri, & seruis Domino relictò stipulatur, & cur? n. 217.

Ex stipulatione, & aliis contrahibus illis personis acquiritur, quarum iuri subiecti sumus. ibid.

Patrem, & filium censeri vnam, & eandem personam secundum Doctores communiter intelligitur scilicet, seu iuris filiatione, non verè, & propriè. numero 218.

In contrahibus, & aliis, in quibus stricta sumitur interpretatio, filius non habetur loco patris. ibidem.

In iis, que consistunt in facto, si factum coheret persona, filius non censetur eadem persona cum patre. ibid.

Pater, & filius vnicum videntur habere patrimonium, & promiscua est vtriusque possessio. numero 218.

Altissimum patris censetur altissimum filij, & prodest omnibus filijs in solidum. ibid.

Pater cum filijs pro vno capite reputantur. ibid.

Ortus, si imponatur ratione rerum, seu bonorum, pater, & filius haberi debent pro vna persona, vnicus capite, & est vnicus ortus. n. 218. si ortus sit personale.

sen inopositum quoad ea, qua respiciunt personam, aequè affectit patrem, & filium. *ibid.*

Pater, & filius non habentur pro una persona, quando statum non loquitur in rem, sed in personam *ib. d.*

Pater habens ius nominandi, seu eligendi potest nominare filium, sed non se ipsum. *ibid. fine.*

Imago aliud est, aliud veritas. n. 218. initio, & 219.

Filius qui ratione sit imago patris, non fita, sed naturalis, ubi quod imago patris in filio aliud est, quam patris impressa in annulo, vel in cera. n. 119.

Filius ingreditur locum, & gradum patris defuncti, & illum representat sine in successione agatur de concurrendo cum patre, sine de eo excludendo. n. 219.

Representatio patris defuncti de iure communis fit ad exclusionem eorum, qui sunt remotiores, (scilicet patris & avunculi) ob eam representationem *ibid.*

Frater communis ex utroque latere excludunt conuinculos ex uno latere tantum *ibid.*

Filius mortuus ante patrem transmittit ad nepotes portionem lucris, quod erat sibi peremptorium exclusi patris. n. 219.

Filius patris primogeniti defuncti representat primogenitum, & a primogenitura excludit fratres eiusdem primogeniti. *ibid. fine.*

Filio à lege indultus habet vim, quam habet veritas, & possunt ambo simul concurrere. n. 220. est concurrent circa idem, & eodem respectu praevalet filio. *ibid.*

Filiis recepta, & approbata à Principe veritati praevalet. n. 220.

Quamvis filius patris personam filii induat, quoad originem, tamen quoad effectum successionis censetur verè, & propriè pater. *ibid.*

Lex fingendo quando aliquid statuit, verè facere dicitur. *ibid.*

Lex quando vult idem per omnia esse in casu filio, ac in vero, idem indicatur de casu filio, ut de vero. n. 220.

Si statuto cautum sit, quod aliquis habeatur pro Cive, iste verè, & propriè censendus est Civis quoad commodam, qua statuentes tribuere potuerunt. *ibid.*

Spiritus legitimatus cum clausula quod fruatur omnibus commodis filiorum naturalium legitimorum, quoad hoc censetur verè legitimus. *ibid.*

Pater, & filius censentur una persona, ut factum patris censetur factum filij, cum agitur de aliquid acquirendo ipsi filio, eiusque commodo, sicut cum agitur de damno ipsius filij. n. 221.

Pater suo facto non potest praeiudicare filio, neque filius suo facto potest praeiudicare patri. *ibid.*

Filius, si non sit, seu nolit esse patris heres, potest praeiudicare à patre alienata recuperare ob ius sibi tanquam filio concessum. n. 221. vers. primum, & vers. secundum, item potest renovare absolutè feudum à patre alienatum. n. 221. vers. tertium.

Item potest filius renovare quavis bona advenientia alienata in sui fraudem, & etiam si sit effectus heres patris. n. 221. vers. quartum.

Heres non potest impugnare factum defuncti. n. 222.

Filius non eo ipso quod filius est heres, & qua ratione intelligendum illud dictum si filius, ergo heres. *ibid.*

Qui offerit filium esse patris heredem probare debet non se inmiscuisse hereditati paternae. *ibid.*

Regula quod pater, & filius censentur una, & eadem persona est fundata in maxima coniunctione, & unitate patris & filij. n. 223.

Filius etiam patre vivo est quasi Dominus bonorum paternorum. n. 224.

Dominium bonorum patris post eiusdem patris obitum continuatur in filio, in quo propter paternam hereditatem

tatis obvenit non est tantum lucrativus, & non acquisitio, sed quaedam continuatio eiusdem domini. n. 224.

Filius in hereditate paternam succedens non tenetur solvere gabellam (solum solum de bonis titulo lucrativo acquisitis, *ibid.* circa fin.)

Nec tenetur solvere laudemium de re emphiteutica, in qua succedit patri. n. 224. fin.

Cum bona parentum ob aliquod crimen publicantur, dimidia pars bonorum filijs iuxta legem praestantur. n. 225.

Filius per donationem inefficaciam patris, ut etiam superstiti legitima portio, potest conquiri quasi de bonis sibi debitis à patre privatus. n. 226.

Filius Regis dici potest Rex etiam in vita patris. n. 227. & etiam si natus antequam pater crearetur Rex. *ibid.*

Dicitur filius Regis, ubi possit tanquam primogenitus Regis succedere in Regno, etiam filius, qui natus est, antequam pater crearetur Rex. *ibid.*

Ecclesia heredis à testatore concessa dispendi de bonis sibi relictis inter fratres dumtaxat extenditur ad dispositionem inter fratrum filios. n. 228.

Taxativa dumtaxat vel tantum non semper excludit omnes alios casus, & personas prater expressas. *ibid.*

Non excludit connexa. *ibid.*

Capitulum Episcopo concessum, & connexum censetur. *ibid.*

Iura, & privilegia patri concessa censentur competere filijs. n. 229.

Privilegium concessum patrono ne à libero in ius vocetur sine venia, & privilegium desponsandi patri concessum, privilegium operarum Domino à libero praestandarum, privilegia Clericis, & Advocatis sibi transmittunt ad filios. n. 229.

Nobilitas proveniens ex stirpe, & sanguine patris descendit ad omnes descendentes. n. 230. & non amittitur propter ignobilitatem cognatorum patris. *ibid.*

Nobilitas ex accidenti acquisita ratione alicuius dignitatis triplex n. 231. & usque ad quem gradum transeat in descendentes. n. 232. & an extendatur ad filios susceptos à patre, antequam ipse obtinisset dignitatem. n. 233.

Filij an, & quando gaudeant privilegiis, & prerogativis concessis patri post illorum natiuitatem. *ibid. fin.*

Privilegium patri potest competere ratione officij non habentis annexam dignitatem, & nobilitatem, & ratione alicuius artificij, seu exercitij. n. 234.

Privilegia tametsi personalia patri competentia ratione nobilitatis provenientis ex stirpe vel ex virtute, scientia, & meritis, vel ex liberalitate Principis & viro, & mortuo patre competunt filijs. n. 235.

Nobilitas acquiritur per acquisitionem fundi factam à Principe habente potestatem conferendi Nobilitatem, & an pseudo dimisso amittatur. n. 235.

Privilegia merito competentia ratione Nobilitatis ex genere communicantur uxori, & eo mortuo in vidua permanent perseverante viduitate. n. 236.

Vidua censetur perseverare in eodem Matrimonio, quamdiu retinet viduitatem. *ibid.*

Privilegia patri competentia ratione Nobilitatis provenientis ex dignitate de se reddente hominem Nobilem absque ordine ad aliquod officium filijs, & etiam uxori competunt eo vivo, & mortuo. n. 237. idem de privilegiis competentibus ratione Nobilitatis provenientis ex maioribus Magistratibus propter sui eminentiam redditibus Nobilem simpliciter habentem. n. 238.

Privilegia Senatoribus concessa uti Senatoribus transeunt ad filios, ac etiam uxorem etiam post patris Senatoris obitum. *ibid.*

Enuntio

Enumerantur quadam officia, que habent annexam dignitatem, & nobilitatem, ratione quorum illa officia habentibus competunt specialia privilegia, & sunt Doctoratus, Decurionatus, officium Advocatus, seu patrocinandi in fauorem filii, Clericatus, Senatorius. n. 239.

De Advocatorum officio, nobilitate, dignitate, leude, & prerogatiuis qui scripserunt. ibid.

Privilegia competentia patri ratione officij habentis annexam dignitatem iuxta unam sententiam communis filius, dum pater ipse vivit, ut eo mortuo non transiunt ad filios, sed extinguuntur. n. 240.

Dolloribus privilegia concessa iuxta eisdem Dolloribus mortuo patre non perseverant in filiis, neque in uxore. ibid.

Idem de privilegiis concessis Clerico, filiis, & uxori eius. ibid.

Privilegia concessa Dolloribus in l. medicos, Cod. de professoribus, & Medicis, & in aliis iuribus, & universaliter privilegia patri competentia ratione officij publici habentis annexam dignitatem, & nobilitatem transiunt ad filios etiam mortuo patre. n. 241.

Uxor post obitum mariti gaudet privilegiis, que marito ratione Dolloratus, vel alterius officij, cui dignitas erat annexa, competeant, donec perseveret in viduitate. ibid.

Quod in l. fordidorum, C. de excusationib. munerum, quod privilegium ratione dignitatis, & militum cum persona extinguatur quomodo debeat intelligi. n. 241. circa finem.

Privilegium immunitatis a munere publico in d. l. Medicos concessum Dolloribus habet locum non solum in Dolloribus actu legentibus, & docentibus, sed & in Dolloribus Advocatis, seu in officio advocacionis se exercentibus. n. 242.

Privilegium immunitatis ab omnibus muneribus personalibus Dolloribus concessum competit etiam Dolloribus actu non legentibus, qui exercent officium advocacionis. ibid.

Privilegium competentis patri ratione officij, seu artificij, vel ministerij non habentis dignitatem annexam, neque etiam viro patre extenditur ad liberos, vel ad uxorem. n. 243.

Feminis denegatur corporalia munera. ibid.

Miles censetur habere ministerium non habens annexam dignitatem. n. 244.

Militis privilegium quando non transcat, & quando transcat ad filios, & uxorem. numero 244. & 245.

Privilegium concessum patri, & filiis non extinguuntur morte patris, & descendit ad omnes descendentes. n. 246.

Diffio & copulat aque principaliter.

Privilegium immunitatis a muneribus publicis, & honoris causa concessum alicui pro se, & posteris non intelligitur de descendentiis per feminas. num. 247. idem si sit concessum alicui pro se, liberis, aut genere, vel pro se, & legitimis heredibus. ibidem. si constet privilegium non esse concessum ob eam causam, sed ab diversis comprehenduntur etiam posterii descendentes ex feminis. ibid.

Nati ex filiabus non sunt de familia avi materni, sed patris ipsorum. ibid.

Privilegium concessum alicui pro se, & pro filiis, aut posteris an competat etiam filia nupta. Negativa, n. 248. Affirmativa. n. 249.

Filia nupta non dicitur amplius de descendentiis, & de familia patris. n. 248. Contrariam. n. 249. ubi quod filia nupta remanet sua, de agnatione, & de familia patris.

D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

Mulier est sua familia, & caput, & finis, & qua ratione. n. 249.

Filia nupta patris familiam non est apta conservare. ibid.

Bona a testatore prohibita simpliciter alienari extra familiam possunt vendi, donari, vel legari filie, vel nepti testatoris nupta. n. 249. seu si prohibita alienari extra familiam, ut perpetuo maneat in familia. ibid.

Omnes descendentes per virilem sexum sunt agnati, & de eadem familia. ibid.

Privilegium Principis, & beneficium in propria, & stricta significatione sumpta quomodo inter se differant, & cur privilegium strictum, beneficium latissime interpretari debeat. n. 250.

Beneficium Principis alicui concessum transiit in natos ex familia. ibid.

Privilegium propter benemerita iuxta unam sententiam est personale, nec transiit ad filios, & ad descendentes, neque ad heredes. n. 251.

Iuxta aliorum sententiam idem privilegium transiit ad successores, & maxime ad filios, & descendentes non est personale, sed reale, & habet vim contrarius. n. 251. & duob. leqq.

Privilegia alicui concessa propter benemerita non possunt absque iusta causa neque a Principe concedente, neque ab eius successoribus. n. 252. limitatur in concessione iurisdictionis a Principe concessa alicui propter benemerita. ibid. fine.

Principes in contrariis viritur iure communi, & efficaciter obligatur. n. 252.

De natura contrarius est, ut transcat ad successores, & heredes eod. n. 252.

Principes non possunt concedere regaliam in preiudicium suorum successorum. ibid. fine.

Privilegium propter benemerita concessum est potius beneficium Principis, quam privilegium. n. 253.

Diffio perpetuo in concessione liberaliter facta relata ad personam potest intelligi, donec vixerit ille, cui facta est concessio. n. 253.

Eadem diffio addita concessioni facta ob benemerita importat perpetuitatem, & transiit ad successores. ibid.

Concessio propter benemerita facta admittit latiorum, & favorabilem interpretationem. ibid.

Privilegium quandoque censendum personale, vel reale, remissum. n. 254.

Benemerita patris multum profunt filiis. n. 255.

Filii remunerari debent, & sepe remunerantur ex paternis meritis, & ponuntur exemplis. ibid.

Iustum est, & Republica expedit, filiis eorum qui laboraverunt pro communi bono, remunerationem facere. n. 255.

Si quid conceditur ob benemerita patri, nullum ius queritur patri creditoribus. ibid.

Ignobilitas patris in filiis transfunditur, patris vero vilitas non reddit filium vilem. n. 258.

Dollor vel militum Dux filius patris ignobilis, licet non possit dici proprie nobilis, nequit tamen dici vilis persona. ibid.

Rustici, Agricola, & coloni an vere enumerentur inter personas viles, & qua dicantur, seu censentur persona viles, & abiectione, & qua persona deplorata, seu deplorata conditionis remissum. n. 256.

Filii parentum vitia, & pravi mores, & virtutes imitari solent. n. 257.

Parentum mores, & vitia generatione ipsa quasi transfunduntur in filios. n. 257.

Presumptio filius eiusdem voluntatis, & affectus cum patre. ibid.

Et sic si pater bonus, filii presumuntur boni, si malus, etiam filij. ibid.

Ratio, ob quam est iure tantum patrem non posse accusare filium, & e contra, & ob quam filij presbyterorum non promouentur, & spurijs non iniungitur sacerdotis. ibid.

In paenis insignendis regulariter nemo tenetur pro delicto alterius, sed pena suos tenere auctores debet. n. 259.

Triplex est poena spiritualis, corporalis, bonorum. ibidem.

Poena spiritualis vni pro altero non punitur. numero 260.

Locus Ezechielis c. 18. & Deuteronomio. c. 24 explicantur. ibid.

Excommunicari vnus non potest pro delicto ab altero commissio. ibid.

Corporali poena aliquando Deus vnus pro alterius delicto, & praecipue filios pro peccato patris punit. n. 261. & cor. 2. ibid.

Auctoritate, vel lege humana poena mortis, aut alia corporali vnus pro delicto alterius puniri iuste non potest. n. 262. & cor. 2. ibid.

Reprobatur Archadij, & Honorij dictum in l. quisquis C. ad l. Iuliam Maiestatis. ibid.

Poena praeuentionis bonorum temporalium, & pecuniaria vnus pro alterius delicto, & filius pro delicto patris ab hominibus, legem humanam punitur. numero 263.

Poena contra filios reorum laesa Maiestatis, & haereticorum in iure late l. quisquis, Cod. ad l. Iuliam Maiestatis, & anth. Gazaros, Cod. de haereticis. ibid.

Leges statuentes distas poenas contra filios sunt iniustae, & cor filius propter patris delictum puniatur: numero 264. & adducitur Ciceronis locus. ibidem.

Bona à filiis acquirenda non auferuntur in praefatis legibus. ibid.

Extraneus an & quando plectatur, & bonis priuetur propter delictum alterius, ubi distinguitur, quando bona innocenti à delinquente non deueniunt, sed aliunde ex proprio labore, vel à suis maioribus fuerunt acquisita, & quando à Principe auferente, qui delinquenti bona feudalia verbi gratia concesserit. ibid.

Poena l. quisquis, C. ad l. Iuliam Maiestatis respectu filiorum patris rei laesa Maiestatis, quando non habeant locum. n. 265.

Poena anth. Gazaros respectu filiorum patris haeretici non habent locum in filiis matris, vel conceptis ante crimen haerese à patre commissum, neque etiam in nepotibus. n. 266.

Filius an propter haesim paternam priuetur nobilitate sanguinis, & per accidens patri acquisita, & ea, quam ipse sibi acquisiuit. n. 267. & 268.

Delictum patris non nocet filiis in his, quae per patrem filius non acquiritur. n. 267.

Filius haeretici succedit in bonis, quae pater grauatus fuit restituere. ibid.

Nec priuatur emphiteusi antiqua concessa pro se filiis, & descendens. ibid.

Filij haeticorum reputantur infames infamia facti. n. 268.

Infamia facti diluitur ob bonos mores, & probatam vitam. n. 269.

Parentum vitia non maculant filios ex Chrysostomo, lat. & eleganter. ibid.

Melior est bonus natus ex parentibus à virtutibus alienis, quam bonus natus ex parentibus bonis. n. 269.

Filius, qui odio patris aliqua poena afficitur, patre mortuo censetur liberatus. n. 270.

Filius proditoris patria mortuo patre censetur liberatus à banno. ibid.

Nobilitas per filium acquisita, & privilegia filio concessa an ascendat, seu transcat ad parentes. Affirmativa vni. 271. Negativa vni. 272. Affirmativa approbatur absolute quoad nobilitatem. numero 273.

Patri debetur legitima bonorum filij post filij mortem. n. 272.

Pater à filio grauatus fideicommissio an possit detrabere legitimam, & Trebellanicam. ibid.

Ratione dignitatis, & nobilitatis à filio aliqui infama sortis acquisita celesantur, & nobilitantur parentes, & ceteri eius consanguinei. numero 273.

Clericus ex infima sorte promotus ad Canonatum, vel Episcopatum, an aliam dignitatem Ecclesiasticam ad sustentationem, vel decem suorum con. angustiarum pauperum, quantum dare possit ex redditibus, fructibusque bonorum Ecclesiasticorum. numero 273.

Plebeius pater Episcopi gaudet dignitate filij, ut pro debito civili non incarcerationi in carcere publico. n. 273.

Pater excusatur à munere tutela propter filios in acie belli pro Republica amissos, & quid, si in acie vulnerati in Castris, seu domi ex vulnere mortui fuerint. n. 274.

In bello dicitur amissum, quod propter causam belli amittitur. ibid.

Occidisse dicitur, qui mortis causam praebuit. ibidem.

De privilegio immunitatis à Collectis, & aliis muneribus publicis patri propter numerum duodecim filiorum concessio, & nonnullis alijs remissio. numero 275.

Licet patri impune occidere iniustum aggressorem filij, & e contra. n. 276.

Filius non defendens vitam patris puniatur, ut parricida. ibid.

Qui cum commodè potest, non obuiat delicto committendo, vel non detegit, an sit puniendus aliqua poena arbitraria extraordinaria. n. 276.

Conscijs conspirationis aliquorum conspirasse contra Principem, aut Republicam, si crimen potest probare, tenetur illud reuelare. n. 276.

Occidens iniustum aggressorem pro iusta defensione vitae propriae patris, matris, filij, uxoris, amici, proximi, & cuiuscunque quem defendere tenetur, & pro conseruatione suorum bonorum temporalium, an excusetur ab irregularitate, sicut excusatur ab excommunicatione, si iniuste aggressor sit clericus. n. 277. & trib. seqq.

Ex precepto charitatis an proximum iniuste aggressorem teneatur defendere, si absque graui incommodo possumus. n. 278.

Homicidium priuatum sine culpa, & minime spontaneè factum non inducit irregularitatem. n. 278.

Argumentum à contrarijs sensu in materia penali non probat. n. 279.

Intellectus ad Clement. si fatiosus de homicidio. Cur homicidium in Iudice condemnante reum ad mortem inducat irregularitatem ex defectu lenitatis, & eam non inducat homicidium pro iusta defensione propria, vel suorum, & proximi, & propriorum bonorum temporalium. n. 280.

In quo consistat defectus lenitatis. ibid.

Homicida priuatur hereditate interfecti, eaque applicatur fisco. n. 281.

Occidens testatoris filium priuatur eiusdem testatoris hereditate. ibid.

Filij ipsius homicida excluduntur ab hereditate occisi. ibid.

Occisor an possit succedere heredi occisi in bonis ad eum sue ab occiso, sine a iurisd. prauentis. numero 181. & trib. sequent. b. sententia absoluti negans etiam si heres non sit filius occisi, sed extraneus. num. 182. sententia negans si heres sit occisi filius, affirmans si extraneus. num. 183. & 184. sententia affirmans de quocumque herede occisi. n. 185.

Si heres occisi sit eius filius, ei occisor non potest succedere non solum quoad bona ad eum ex persona patris occisi perueniant, sed etiam quoad bona omnia, & aliunde obuenta. num. 184. contrarium quoad bona propria, & aliunde acquisita. ibid.

Heres heredis dicitur heres testatoris. num. 181. non procedat in odio filii. n. 184.

Hereditas adita non censetur amplius patrimonium testatoris defuncti, sed ipsius heredis. n. 181. 184. & 185.

Impugnans testamentum non potest esse testatoris heres, testator tamen esse heres heredis testatoris. numero 184.

Filius spurius an possit succedere patri heredi in bonis, que ad eundem heredem ex persona eiusdem patris defuncti perueniant. n. 185.

Filius à parte ex iusta causa exheredatus est capax succedendi heredi patri etiam in bonis, que à parte proueniunt. ibid.

Filius occisoris testatoris, à quo erat institutus heres, eidem testatori à parte absque culpa eiusdem filij occiso potest succedere. num. 186. si tamen sit sub potestate patris occisoris hereditas acquiritur eidem filio quoad proprietatem, & quoad usufructum. ibid.

Si pater occisor testatoris sit mortuus, vel filius eiusdem occisoris sit emancipatus, potest idem filius succedere testatori occiso, qui eum heredem suum instituerat. n. 186.

Filius non tenetur vindicare matrem defuncti, à quo finis heres institutus contra patrem eiusdem defuncti interfecitorem, & e converso. n. 186.

Quando pater interfecit filium habentem bona materna, an alij filij succedant in omnibus illis bonis materis quoad proprietatem, & quoad usufructum, an vero sicut capiat portionem, que alias patri interfectori acquireretur. n. 186.

Cum pater, & filij in eius potestate succedunt in bonis propriis alterius fratris defuncti in portionibus filiorum, pater non habet usufructum. ibid.

Filius heres institutus à testatore, quem eius pater illo inculpato occidit, in foro conscientie potest tunc adire, & retinere hereditatem, seu bona sibi à testatore relicta, donec sibi per sententiam à fisco auferantur. n. 187.

Homicida non priuatur ipso iure hereditate occisi, etiamsi sit parricida, sed potest eius hereditatem adire, & eius hereditas bona retinere, donec ei per fiscum auferantur. num. 188. Et ipsi bonis priuatur, requiritur sententia Iudicis declaratoria criminis per quam indignus pronuncietur. ibid. Qua sententia lata fisco auctori bona eidem interfectori, qui ea una cum fructibus à die hereditatis adite perceptis tenetur restituere. ibid.

Pæna legalis temporalis ipso iure delinquenti imposita in foro conscientia non habet locum, nisi post sententiam criminis declaratoriam, & Iudicis executionem remissam. n. 188.

Plura de exclusione homicida, & filiorum eius à successione in bonis interfectoris, & sine filij homicida veniant ad hereditatem occisi ex persona patris, D. Ioan. Angel. Boffius, de Patria Potestate.

sine ex persona propria remissam. n. 189.

Pax, & promissio, ac cautio de non offendendo, an & quando censetur violata per offensionem factam filio eius, cum quo facta fuit pax. numero 189. & 190.

Dicitur pax, & promissio de non offendendo, quando offensus est talis, quod pro ea actio iniuriarum nominis proprio competit. n. 189.

Si filius offendat eum, cum quo pater pacem, & promissionem de non offendendo fecerat, an censetur & pax & promissio de non offendendo rupta. numero 191.

Si pater promissit pacem etiam pro filio, cum contrauenientem potest ad pacem obligare, licet non fuerit facta filij ratificatio. ibid.

Pater habet quamdam ciuilem iurisdictionem in filium, & tenetur facere eum viuere secundum leges naturæ. n. 191.

De materia pacis, promissionis, & cautionis de non offendendo plura remissam. n. 191. fine.

Locator domus potest conduttorem inuitum expellere durante tempore locationis pro usu proprio, quando sibi superuenit necessitas habitandi domum ipsam. n. 191.

Idem potest facere ob superuenientem necessitatem filij, vel filie, cui necessaria esset domus ad habitandum. ibid. an vero solum ob necessitatem filij in potestate existentis, vel etiam sui iuris, ac fratris, & sororis. n. 191. & quando censetur sufficiens necessitas filij. ibid. fine.

Necessitas propria locatoris qua dicitur eodem numero 191.

Præiudicium iuris quod domus locator possit pro usu proprio ob superuenientem necessitatem expellere domo conduttore inuitum est odiosum, & non extendendum. ibid. Habet locum tantum in domibus causa habitandi necessariis, non autem in prædiis rusticis, seu agris. n. 191.

Ob superuenientem necessitatem, propter quam domus locata sit necessaria locatori parentibus pro habitatione potest locatur expellere conduttore inuitum durante tempore locationis. n. 194.

Alia de expulsiõe inquilini à domo conductæ, an, & quando sit, vel non sit permissa remissam. ibidem.

Quod pater, & filius censentur vna, & eadem persona, tanquam regulam tradunt communiter Doctores, Glossæ, & ceteri scribentes in l. vltim. C. de impub. & aliis substitutionibus & in l. cum scimus C. de Agriculis & Censu lib. 1. Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 18. num. 27. & pluribus sequent. conf. 116. num. 36. & 52. conf. 124. num. 100. & sequ. conf. 211. num. 64. & sequ. conf. 215. num. 49. & sequ. conf. 30. num. 18. conf. 179. num. 47. & conf. 705. n. 21. & num. 37. Paschalis de tirib. Patria Potestatis in præmis, & p. 4. cap. 1. num. 1. ibid. in annot. Franciscus Maria Pratus, & alij passim, quos late referant iidem Menochius Paschalis, & Pratus, & expressè habetur dist. leg. vltima, Cod. de impub. & aliis substitutionibus, ibi Cum & natura pater & filius eadem persona penè intelligatur. Probat etiam textus in §. ei verò qui instituit. de inutilibus stipulationibus, ubi dicitur, quod vox patris est vox filij, & vox filij est vox patris. Ratio assignatur, quia filius dicitur pars corporis ipsius patris dist. l. cum scimus ad finem, Cod. de Agriculis, & Censu. patrem, & filium esse vnâ carnem, dicitur cap. contra dicimus, §. i. 35. quæstio 3. & filium esse vnum cum patre, expressè dicitur in cap.

iam itaque i. questione 4. cum vna pars corporis ipsius patris transfusa fuerit ad filij procreationem, licet enim in generatione vere efficiatur nouus homo, propter nouam animam quæ non est eadem cum anima patris, tamen remanet vera caro, & vera portio paterni corporis. Quamvis enim residuum corporis, quod apud patrem, tamquam apud radicem, remansit, extinctum sit, nihilominus illa portio corporis patris, quæ in procreatione transfusa fuit in filium, non est extincta, sed aucta & propagata, & nouo spiritu, & anima viuunt, vt post alios Menochius *conf. 211. num. 65. & sequentibus*, & *dist. conf. 124. numero 100. & sequentibus*, & Paschalis in d. *proemio* notantur; ex quo corpus filij potest dici vere, & propriè corpus patris, licet propter nouam animam, & nouum spiritum dicatur vere nouus homo, sed hâc idem; sicut nec arbor ob id mortua dicitur, quod antiquis radicibus exsiccatæ, seu mortuæ, (quæ loco animæ sunt, cum vitam suppediant) nonas radices egerit, licet alio respectu dicatur noua, seu alia arbor propter nouas radices, quo exemplo Menochius d. *conf. 124. numero 102. & d. conf. 211. numero 66. & d. conf. 216. numero 150.* rem explicat, & alijs exemplis declarat *Ruin. conf. 115. lib. 3. Castrensis conf. 164. lib. 2. & Oldradus à Castrensi allegatus*. Quapropter *Ecclesiastes cap. 30. mortuus est* (inquit) *pater eius & quasi non est mortuus; similiter enim reliquit sibi post se*. Quamvis igitur pater defunctus sit, caro tamen ipsius conseruatur, & viuunt in filio, eiusque insuper propagati tendunt ad omnes eiusdem patris nepotes, & descendentes, adeo quod nepotem censerè verè natum immediatè de, & ex corpore aui sui, tradunt Ruinus, Castrensis locis allegatis, Tiraquellus alios allegans in *tract. de primogen. quasi. 40. numero 36.* & alios pariter allegans Menochius *dist. conf. 124. numero 102.* Quia, inquit idem Menochius, si Sempronius genuit Caium filium suum, & Caius genuit Mænum, cum Mænius sit pars corporis Caij iuxta superius tradita, apparet Sempronium ita genuisse Mænum, sicut genuit Caium. Quare quædam sanguinis continuatio est inter aui, & nepotem, pronepotem, & alios eius descendentes, quæ facit vnum corpus, vt Castrensis d. *conf. 164. & alij à Paschali dist. proemio* allegati.

Regula, quod pater, & filius censeantur vna, & eadem persona, an procedat etiam in filio emancipato, & sui iuris.

216 Vtrum autem præfata regula, quod pater, & filius censeantur vna, & eadem persona, habeat locum etiam si filius sit emancipatus, & sui iuris. Menochius d. *presumpt. 18. numero 37.* refert *Glof. pluribus in locis*, Iasonem, & nonnullos alios inutiliter, asserentes filium emancipatum non censerè eandem personam cum patre, quorum sententiam magis approbat, licet testetur contrariam esse communem, à qua in praxi difficile esset recedere, & ita etiam alios nonnullos allegans Castillus de *usufructu cap. 63. numero 10.* Probat, quia dum in d. *ultima Cod. de impuberum, & alijs substitutionibus* dicitur, *natura patrem, & filium pene intelligi eandem personam*, illa dictione pene voluit Iustinianus significare quamdam impropietatem l. si sibi homo §. cum seruus, ff. de leg. 1. & l. 1. §. largius, ff. de successorio editu, & Albericus in *diccionario* verbo *pene*, confirmat, quia secundum veritatem est diuersa persona filij à persona patris; & si lex Civilis cer-

tis in casibus hinc eandem esse personam, tum quia filius iuxta prædicta censetur pars corporis patris, tum etiam quia filius est sub potestate patris, quæ potestas, (inquit) coniunctionem quamdam facit, sicut dicitur in seruo, qui cum ob potestatem subiciatur Domino, ita ei coniungitur, vt tantum possit ipse seruus, quantum Dominus l. si mihi, & tibi §. regula, ff. de leg. 1. Hanc igitur Patriam Potestatem, (quæ iuris Cuius est,) concludit idem Menochius esse illam, quæ efficit, vt in certis casibus filius, & pater habeantur, pro eadem persona. Atque adeo, cessante hac Potestate Patria, cessat illa regula Iustiniani in d. l. *ultima*, quod pater, & filius vna, & eadem persona intelligantur; & ait idem Menochius ex casibus, in quibus ratione Patriæ Potestatis pater, & filius censeantur vna persona, vnum esse illum contextum in d. leg. *ultima Cod. de impuberum, & alijs substitutis*. Qui casus est, quando testator instituit, filij vocauit patrem vna cum filio, seu filiis, & cum eis alterum, & decernitur dimidium hereditatis patrem spectare ad patrem, & filium, seu filios, alteram vero esse alterius coheredis, & pro ratione talis diuisionis in duas & non in tres partes, (vt scilicet vna esset patris, alia filij, & tertia alterius coheredis) asseritur, quod natura pater, & filius eadem esse persona pene intelliguntur scilicet ratione Patriæ Potestatis, iuxta eundem Menochium allegata *presumpt. 18. d. numero 37.* & si idem Menochius *conf. 116. numero 50.* dicat, iuxta Doctores communiter in d. l. *ultima* in diuisione præfate hereditatis, filium cum patre constituisse vnam solam personam, quia mens testatoris fuit, eam hereditatem suam duas in partes scindi, quantum altera esset patris, & filij, altera vero alterius coheredis, cum tamen ceteri in casibus, (subdit) persona filij sit distincta ab illa patris. Rursus quod illa regula non procedat in filio emancipato, confirmatur ex eodem Menochio d. *presumpt. 18. numero 38. & 39.* quia non habet locum in matre, & filio, cum iure cautum non reperitur, quod mater, & filius pro eadem persona habeantur, & filium non intelligi, censerè esse eandem personam cum matre, ob id, quod deficit Patria Potestas sensit Gomezins in §. *actiones numero 9. institut. de action.* idem quoque quod mater, & filius non reputentur vna persona, scripserunt Ruinus *conf. 115. numero 17. lib. 3. & alij numero 39.* relati ab eodem Menochio qui numero 40. addit idem vniuersaliter dicendum de his, qui non habent filios in potestate, sicut Galli de quibus supra cap. 1. *Nullum est.*

At quod illa regula habeat locum etiam in filio emancipato, vt sicut & filius in patri potestate existens, ita & emancipatus censeatur vna, & eadem persona cum patre, senserunt Salicetus in d. l. *ultima Cod. de impub. & alijs substitutis* ibidem Corneus numero 9. Curtius Iunior in 2. *notabilis*, (qui idem tradit *conf. 320.*) & Corrafinus num. 15. quos & refert Menochius allegat. *presumpt. 18. numero 36.* & alij à Rendina illos sequente, & testante esse communem opinionem in *promptuario receptorum tit. 81. numero 6.* id probantes, ex eo quod Iustinianus in d. leg. *ultima* dixit natura patrem, & filium eandem personam pene intelligi, quæ natura habet locum etiam in filiis emancipatis, & certè ratio supra numero 213. ad probandum regulam, scilicet quod filius est pater, & portio corporis ipsius patris, quæ militat in filio emancipato, atque in existente in Patris Potestate; Iustinianus vero illam dictionem *pene* po-

ruit

ruit addidisse, ad significandum filium non ratione totius corporis, sed tantum ratione illius portionis paternæ, transfuse ad filij procreationem, & postea aucter dici naturæ esse eandem personam, seu vnum quid cum patre, non vero ad significandum non esse semper filium & patrem vnâ personam, vel impropiè dici vnâ personam. Quod vero non reprobatur iure cautum, quod filius, & mater habeantur pro vna persona, ratio esse potuit, non defectus Patriæ Potestatis, sed quia semen femineum non fit necessarium, nec concurrit ad hominis generationem, iuxta Aristotelem, Galeum & alios Medicos, quos Sanchez de *matrim. lib. 2. disp. 21. numero 10. refert*, & etiam iuxta S. Thomam 3. *part. quest. 3. art. 5. ad 3.* quem fere omnes Theologos sequi testatur *eod. numero 10.* Sanchez, & ita filij corpus non potest dici pars, & portio corporis ipsius matris, ac proinde in matre deficit ratio superius adducta, propter quam pater, & filius censentur vna persona. Verum tamen est, quod in aliquibus casibus iuris Civilis, in quibus dicitur patrem, & filium haberi pro vna persona, sermonem esse de filio sub Patria Potestate, vt allegato 5. *ei autem insunt. de inutilib. stipulat. vbi dicitur*, quod vox patris tanquam patris intelligitur. Quamvis enim regula generalis sit, neminem alteri stipulari posse, & alteri *eod. tit. de inutilib. stipulat. l. stipulatio ista 18. §. alteri ff. eod. tit. l. 3. Cod. eod. tit.* eandem regulam limitatur, seu non procedit, quoties quis ei cuius iuri subiectus est stipulatur, vt cum filius familias patri, & seruus Domino stipulatur 6. *si quis alij insit de inutilib. stipulationibus. l. 1. quod dicitur 10. vers. contra. ff. de verb. obligat. l. Dominus 39. ff. de inutilib. stipulat. l. 1. Cod. de contrah. stipulat. sicut & non procedit, cum quis ei, qui iuri suo est subiectus, nempe pater filio familias & Dominus seruo, stipulatur & ei vero insit de inutilib. stipulationibus. Et quod filius familias patri, & pater filio familias rectè & vtiliter stipuletur, additur ibidem tamquam ratio, quod in utroque casu acquiritur patri, quia vox patris (subditur) tamquam filij sit, sicut & filij vox tamquam patris intelligitur in iis rebus, quæ patri acquiri possunt quod fuit dicere filium censeri cum patre vnâ, & eandem personam, vbi agitur de acquitendo. Et ad maiorem dictorum duorum paragraphorum si quis alij, & ei verò, Piccardus ibidem aduertit, quod ex stipulatione, sicuti ex aliis contrahibus illis personis acquiritur, quarum iuri subiecti sumus, & ita & seruus, & filius familias, qui Domini, & patris intus sunt insit de his qui sunt sui in principio non ex persona sua, sed ex Domini, patrique persona stipulantur, ac proinde rectè filius patri, & seruus Domino stipulatur, quia tunc pater, & Dominus stipulati videntur, & sic etiam pater filio, & Dominus seruo rectè stipulatur, quia sibi ipsi (cum vtrique per filium, & seruum acquiritur) stipulatur.*

Pater & filius an censentur vna, & eadem persona ex sola iuri fisione.

118 Cæterum ad magis claram, & distinctam dictæ regulæ cognitionem, sciendum est, illam à Doctores variis modis, seu limitationibus explicari, & declarari.

Et primo declaratur, quod pater, & filius censentur vna, & eadem persona fide, seu iuris fisione, & improprie, non tamen verè & proprie, ita Baldus in *l. de tutela §. si duo ff. de legitim. tut. & in l. v. in res. Cod. de iur. & legitim.* (vbi dicit, quod licet filius sit imago patris, non tamen est verè idem, quod pater, & sic, si pater est primogenitus, eius

filius non est primogenitus, cū aliud sit imago, aliud veritas *l. 2. de iure auctorem anulo. vno*) Decius *conf. 443. Grammaticus decis. 1. m. 13.* (vbi approbat illud dictum Baldi) Alexander *conf. 104. numero 7. & 8. vbi* Corrafinus in allegat. *l. fin. numero 19. Cod. de impuber. & aliis substitut.* (asserentes ex eo, quod filius representat patrem fide, non verè, in contrahibus, & aliis, in quibus stricta sumitur interpretatio, filium non haberi loco patris.) Paschalis de *viribus Patria Potestatis part. 4. cap. 1. num. 4.* & Menochius de *presumpt. lib. 4. allegat. presumpt. 18. numero 36.* & latius *conf. 215. numero 162. & conf. 277. numero 48.* Qui propterea dicto numero 154. cum Socino iuniori *conf. 4. numero 28. lib. 2. dicit*, quod vox patris dicitur vox filij non verè, sed fide, & quod in casibus, in quibus verba debent sumi proprie, & verè, pater, & filius non habentur, seu reputantur pro vna persona, etiam Decius in *d. l. fin. Cod. de impuber. & aliis substitut.* dicit patrem cum filio non reputari eandem personam, nisi in casibus à iure expressis idemque ait Gamma *decis. 175. numero 21.* vnde iidem Decius, & Gamma, ad Paschalis *d. numero 4. ex eo*, quod pater, & filius representent vnicam personam ex iuris fisione, inferunt, quod in iis, quæ consistunt in facto, si factum coheret persone, nūquam filius censetur eadem persona cum patre, quia re vera alia est persona patris, alia filij. Quare & si videtur vnicum patrimonium patris, & filij, ita quod promissa est possessio patris, & filij, & quod ab vno possideretur, censetur ab alio possideri, & æstimatum patris censetur æstimatum filij, si in eadem domo simul habitent (vt post alios idem Paschalis *d. cap. 1. numero 2. & 4.* & Cancerus *var. resolut. p. 1. cap. 3. numero 139.*) Ac proinde, si addit statutum, quod nemo, possit esse de Antianis, nisi allibratus sit in appretio Vniuersitatis in mille, & pater multorum filiorum habet bona allibrata ducatonum mille, donec pater vivit, illud appretium prodest omnibus filiis in solidum (vt patet Paschalis post alios, præsertim Tiraquellum in *l. si vnquam in præfatione numero 23. Cod. de renouand. donat.* quia pater cum filiis pro vno capite reputantur, secundum Baldum in *l. etiam numero 15. Cod. de executione rei indicatæ*, & domus habitationis patris censetur domus habitationis filij, donec in eadem domo simul habitant iuxta Gloss. in *l. 1. Cod. qui atate, vel possessione se excusant lib. 10.* & alios ab eodem Paschali allegatos) & consequenter quoque si vniuersitatet onus, seu collecta, aut talea imponatur ratione rerum, pater, & filius haberi debent pro vna persona, seu capite, & sic non duplex onus, seu collecta, seu talea, vna patri, altera filio censentur imposita, sed vnicum onus, vt post alios Paschalis *d. cap. 1. numero 4.* & Cancerus *dist. numero 119.* (Qui etiam contra Flores de Penna *lib. 2. var. q. quest. 212. numero 88.* addit in hoc casu non esse habendam rationem, an filius sit in potestate, vel non, sed tantum attendi, quod amborum vnum æstimatum reputatur) si tamen onus esset personale, seu impositum quoad ea, quæ respiciunt personam, illud æque afficeret patrem, & filium, quia re vera alia sit persona patris, & alia persona filij, locis citatis, post Ioannem de Platæa & Lucam de Penna in *l. licet C. de Decurionib. lib. 10.* tradunt Paschalis, & Cancerus. Quapropter etiam patrem, & filium non haberi pro vna, & eadem persona, quando lex, vel statutum non loquitur in rem, sed in personam tradunt Farinacius, & Paschalis *locis supra numero 212. allegatis*, quia tunc verba statuti loquentis in personam, debent intelligi secundum veritatem, re autem vera alia est persona patris, alia filij, & quod

L 4 pater,

pater, & filius reputantur vna persona, preueniunt autem ex iuris fictione ideoque si statutum ad minuendam pecuniam requirit pacem prius haberi ab offenso, & filius licet in Patris Potestate existens sit offensus, non sufficit habere pacem à patre, vt *dist. numero 111. notatum est*. Item ex præfata declaratione inferri patrem habentem ius nominandi, seu eligendi, non prohiberi nominare filium, quamuis non possit eligere se ipsum post alios tradit Gaspar Thefaurus *99. forens. lib. 1. quest. 3.* & post eum Paschalis *dist. cap. 1. citato numero 4.*

119 Verum & si prædicta explicatio illius regulæ, quod pater, & filius censentur vna persona improprie, & fidè ex quadam iuris fictione, communiter sit approbata, eo quod reuera pater sit vna persona, & filius altera persona, & sic quod filius sit imago patris, fidè, non verè, sit idem, quod pater, cum aliud sit imago, aliud veritas: Nihilominus quod filius sit imago patris, vt naturaliter, & intrinsecè sit id, quod pater, idem Menochius *conf. 211. numero 68. & 69.* probat autoritate D. Augustini in *lib. Genes. cap. 5.* vbi dicit quod altera est imago cuiuslibet hominis in filio eius, quem à semet ipso genuit sibi similem, altera vero in annulo, siue in cera imago eius impressa, quæ non est hoc, quod ipse, sicut filius, qui naturaliter est hoc, quod & pater, idque probat S. Augustinus præcipuè ex illo Genes. cap. 5. vbi scriptum est, quod Adam vixit centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem, & similitudinem suam, vocauitque non in eius Seth & post multa concludit idem D. Augustinus (quod nulla imago est, in qua similitudo non fit: si enim omnino similis non est, nec imago est. Adidit Menochius idem confirmari autoritate Apostoli Pauli ad Hebræos 10. qui ibi ita loquitur: *Umbra habens lex futurarum bonarum, non ipsam imaginem rerum*, id est, iuxta D. Chrysostomum ibi, *non ipsam veritatem*, & ibidem dicit S. Thomas (sub dicto Menochius,) quod lex veteris testamenti ita se habet ad bona cælestia, sicut vmbra ad corpus; sed noua lex, sicut imago, quia noua lex dicitur lex amoris, & ideo dicitur imago, quia habet similitudinem expressam. Ex quibus concludit Menochius, quod imago habetur pro veritate. Hinc idem Menochius *cod. conf. 211. ex num. 60.* postquam ad probandum, quod filius patris defuncti, ex eo quod eiusdem patris personam representat, & vi huius representationis eiusdem patris, in successibus, ad quas pater viuens foret admittendus, locum, & gradum patris tenet, siue agatur de concurrente cum patre sui patris defuncti fratre ad successionem, siue agatur de excludendo eodem patre; postquam, inquam, ad id probandum adduxit *num. 60. textum in 5. cum filius 7. institut. de hereditatibus, quæ ab intestato deferuntur, & textum in auth. vi fratrum filij aperte ita habentes, quando agitur de concurrente cum patre ad eam successionem, & numero 61.* ex eo pariter, quod filius patrem defunctum representet, & eius locum, & gradum teneat, ex vi eiusdem representationis excludat à successionem patris sui patris defuncti, fratris alios, qui sunt remotiores, scilicet avunculum, aut patrum eiusdem defuncti patris, fratris sui patris, pariter defuncti, adducit textum expressum, in *auth. post fratres autem Cod. de legitim. hereditibus* vbi ita habetur: *Hi autem fratrum filij cum patres sint defuncti fratris, præferuntur proculdubio eiusdem defuncti patris. & aliis similibus*, vbi Gloss. (& post eam alij à Menochio allegati) annotauit, quod sine illa representatione, & ingressu in locum, & gradum patris, iisdem filij fratrum non excluderent

patruos, ex quo sunt cum illis in eodem gradu, per representationem autem efficiuntur proximiores, atque adeò illos excludunt. Quod idem (vt notat idem Menochius *numero 61.*) habetur etiam in *5. reliquam vers. huiusmodi in auth. de hered. venien. ab intestat.* vbi sicut frater ex utroque latere excludit fratres ex altero tantum, ita & filij ipsius fratris coniuncti ex utroque latere excludunt alios fratres ex altero tantum, nempe ex parte patris, idque ob eam rationem, quia patris qualitas representatur, & transit in filium, cum ibidem dicatur nepotem poni in locum patris. Et pròinde dicit pater excludit patruum, vel avunculum, ita filius ipse locum patris ingressus, adidit Menochius, similem textum in *l. in quibus, & in l. si quis prioris Cod. de secundis nuptiis*, vbi filius mortuus ante patrem transmittit ad nepotes positionem luctu, quod etiam filij pronenturum excludit patruus; P. si (inquam) præfatas probationes idem probat Menochius *cod. conf. 211. numero 68. & 69.* ex eo quod filius est imago patris non ficta omnino, vt est imago in cera impressa, sed per quam filius naturaliter est hoc, quod pater, vt pote secundum naturam suam hominis acceptum mediante patre, illum representat, & ita mortuo eodem patre, habet locum, & gradum patris in successibus, etiam in successione in primogenitura (si pater defunctus erat primogenitus) tenet locum & gradum eiusdem patris primogeniti, vt eius imago naturalis, quæ habetur pro veritate, iuxta supra notata, & quod filius primogeniti defuncti, relictis fratribus excludat fratres patris defuncti à primogenitura, non solum ex vi representationis patris cum qualitate primogeniti, vt per tradita à Menochio *dist. conf. 211. ex dist. numero 60.* sed etiam ex aliis capitibus latissime probat idem Menochius videndus *dist. conf. 211. ex numero 1. ad dist. numero 60. & ex numero 96. ad finem consilij*, sicut & de prædictis, & qualiter in successibus tam ad concurrentem, filius patrem suum defunctum representat idem Menochius *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 95.* & Paschalis *de viribus Patr. Potest. part. 4. cap. 9.*

Solum prædictis addo, ex Menochio *conf. 124. 210 numero 104. & nonnullis sequentiis*, quod, & si pater, & filius censentur vna persona fidè, ac solum ex quadam iuris fictione filius representet patris personam, non ideo tamen, concurrentibus fictione, & veritate, semper veritas præualeat, sed aliquando fictio à iure inducitur eadem vim à iure habet, quam habet ipsa veritas, & ambæ simul esse possunt, vt quando lex statuit filium ingredi locum patris, vt concurrat cum patre in successione aut, prout statuitur *præallegat. 5. cum filius instit. de hereditat. quæ ab intestat.* & si fictio à iure inducitur, & approbata, & veritas concurrentur circa eundem respectu fictionem præualeat iuxta Bartolum in *l. 1. § hoc autem senatusconsultum, ff. ad Syllan. tradit Menochius dist. numero 104. & numero 105. ex Igneo in l. 1. § Domini in l. 3. ff. de test. tradit fictionem receperim, & approbatam à Principe veritate præualeat. Qui *num. 106.* subdit dato, quod fidè filius personam patris induat, quoad ipsam originem. Nihilominus quoad effectum successionis censetur verè, & propriè pater, & nil omnino ab eo differt, id prebans, quia, quando lex fingendo, vel verbis fictionem significatibus loquendo, aliquid statuit, & disposuit de his, quæ in sua potestate sunt, non fidè, sed verè, & propriè facere dicitur, vnde Bartolus in *l. si maritus § legis ff. de l. Iuliam de adulter.* & nonnulli alij ab eodem Menochio allegati dixerunt, quod, vbi lex vult idem esse*

esse per omnia in casu ficto, quod in casu vero, idem de casu ficto, quod de vero indicatur, & sic, si statim caveatur, quod aliquis habeatur pro cive, iste vere, & proprie civis est censendus quoad commodum, quae statuentes tribuere potuerunt, & super eis disponere, licet non quoad originem ipsam, quae a natura sola pendet. Similiter spirituum legitimatum cum clausula, quod potantur, & fruuntur omnibus, & quibuscumque beneficiis, & commodis iuris naturalis, & quibus ceteri legitime nati fruuntur, censeri quoad hac vere legitimum, eo quia Princeps potuit super his disponere, & hac concedere post Ruitum conf. 86. numero 14. lib. 3. tradit idem Menochius dist. conf. 124. numero 107.

Quid pater, & filius censentur una, & eadem persona, & factum patris sit factum filii, & e contra, intelligitur quando agitur de acquirendo aliquid filio, & eius commodo.

Præterea, eadem regula, quod patris, & filij censentur una, & eadem persona, & sic factum patris sit factum filij, & e contra declaratur, ut procedat cum agitur de aliquo acquirendo ipsi filio, deque eius commodo ita Menochius conf. 116. numero 52. ex Decio in d. l. fin. numero 1. Cod. de impuber. & alius substituit, & Socino Iunior conf. 4. numero 28. lib. 2. & conf. 279. numero 47. id probans ex §. ei vero instituit. de institutis fidei. dum ibi dicitur, quod vox patris tanquam filij sit, sicuti & vox filij tanquam patris, intelligitur in his quæ patri acquiri possunt. Ad proximam eandem regulam non habere locum, cum agitur de damno per factum patris inferendo, seu loquendo ipsi filio, cui pater ex suo facto præiudicare non potest, sicut nec filius suo facto potest præiudicare patri. l. filius paciscendo Cod. de pactis, & probat totus titulus Cod. de filiis pro patre, & sic hoc respectu filij, & pater non censentur eadem persona eod. conf. 116. plurib. exemplis probat patrem suo facto non posse præiudicare filio, qui non sit, seu nolit esse patris hæres.

Primum exemplum numero 42. adducit ex cap. consuet. vbi S. Pontifex statuit filium illum, qui prædita vendiderat, posse illa recuperare ob ius sibi tanquam filio concessum, tamen pater emptori promississet venditionem ratam, & firmam habiturum, quod & tradiderunt alij ab eodem Menochio allegati.

Secundum n. 44. sumpt ex l. filiusfamilias. §. cum pater de legat. 1. vbi dicitur, quod, si pater gravatus restituere fundum filijs, alterum ex eis ex hæredem fecit, & alios hæres instituit, deinde fundum extraneo legavit, filius ex hæredatus potest fundum a patre legatum extraneo, atque ita extra familiam alienatum, recuperare, cum patris factum non teneatur observare, illi vero hæres instituti recuperare non possunt.

Tertium numero 45. sumpt ex communi traditione Doctorum (quos ibidem refert) asserentium, filium posse revocare absolute feudum a patre alienatum.

Quantum numero 46. ex l. Imperator ad Trebell. & l. si quis §. ultimo Cod. de secund. nupt. vbi traditur, si filium posse revocare quævis bona adventitia alienata a patre in sui fraudem, quod & alios, quos refert, scripsisse notat idem Menochius, & addit insuper numero 47. iuxta multorum sententiam, etiam filium effectum hæredem patris posse a patre alienata per fraudem revocare.

Neque prædictis obstat illud, quod hæres non potest impugnare factum defuncti, sed debet om-

nino observare. Cum matre Cod. de rei vindic. filius autem eo ipso, quod est filius, censetur patris hæres, iuxta dictum Apostoli ad Galatas 4. si filius, ex hæres. Respondet enim Menochius eod. conf. 116. numero 54. & 55. minime verum esse, quod filius sit omnino hæres, illud enim dictum filius erga hæres intelligitur quoad facultatem, ut possit esse hæres, & adire hæreditatem si vult, ut hæres non est absque iurmixtione, ut declarat l. si mater Cod. de suis, & legitim. ibi scribentes Bartolus, Calfrensis, Salicetus, & Cornens, quos refert Menochius. Quapropter eum, qui a legit filium esse hæredem, probare debere eundem filium se hæreditati paternæ immiscuisse, notat idem Menochius ex Gloss. in l. 1. Cod. si minor se ab hæred. abstin. & in l. si cum de rem §. transgrediamur verbo existerit §. si solus. marian. & ex Bartolo ibidem numero 3. Imola Alexandro ibidem, & Imola testatur esse communem Doctorum, quorum plures refert Tiraquellus in tractat. le mort saisis le vis. part. 7. declarat. 2. m. 8.

Regula, quod pater, & filius censentur à iure una, & eadem persona, fundata est in maxima coniunctione, & unitate patris, & filij, & qui effectus ex eadem coniunctione, & unitate consequuntur.

Supradictis ad intellectum dictæ regulæ, quod pater, & filius habentur pro una, & eadem persona, traditis, & admissa communi opinione, quod fictione iuris censentur una eadem persona, idque procedat solum quando agitur de commodo, & non quando de damno, & detrimento patris, vel filij. Certum videtur (ut innotuit etiam Paschalis de virib. Patrie Potestatis part. 4. cap. 1. numero 1.) regulam, patrem, & filium censeri vnam, & eandem personam, indutam ex origine, quam filius habet à patre, atque fundatam in maxima coniunctione, & unitate patris, & filij, ex eo quod filius vere est pars, seu portio substantiæ corporis ipsius patris, ob quam coniunctionem, & unitatem pro unica reputatur persona. (ut supra numero 25. explicatum est) licet reuera, siue à parte rei, alia sit persona patris, alia filij, & sola iuris quadam fictione habeantur pro una, & eadem persona.

Itaque ex maxima hac coniunctione, & unitate patris, & filij, & præfata reputatione patris, & filij pro eadem persona, ratione eiusdem coniunctionis, & unitatis induta, cum, ultra in præcedentibus factos, plurimi alij oriuntur, seu consequuntur effectus, oportet illos indistinctè quoad fieri poterit explicare.

Filius, etiam viuo patre, & quasi Dominus honorum paternorum, & qua ratione in patris hæreditate succedat.

Primo ex reputatione vnius personæ patris, & filij, ob illam maximam coniunctionem, & unitatem inter eos intercedentem, consequitur, quod filius etiam viuo patre dicitur quasi Dominus honorum patris l. in suis 1. ff. de liber. & possib. & §. sui 3. instituit de hæredum qualitate, Paschalis d. cap. 1. numero 4. siue ibidem, Præter in annot. vers. cuius rei, Picardus id latè explicans in d. §. sui numero 16. & alij ab eodem Piccardo, & Prato allegati, & ad eandem patris bona veluti quodam iure naturalis eis debita vocantur, & admittuntur filijs l. in suis, & l. cum ratio 7. in principio, ff. de bonis damnatorum (cuius verba sunt) cum ratio naturalis quæ lex quædam tacita liberis parentum hæreditatem addiceret, velati

veluti ad debitam successionem eorum vocando) & l. scripto in fine, ff. unde liberi, ubi (parentes ad bona libera. rum, ratio miserationis admittit, liberos natura simul, & parentum communis votum. Vnde post mortem patris, filij non hereditatem eiusdem patris percipiunt, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur, ut in dist. leg. in suis, dicitur. Ac proinde mortuo patre non fit noua acquisitio filio, sed est potius quædam continuatio eiusdem domini, ita quod nec momento quidem temporis dici potest paternam hereditatem iacuisse, ut ex Gloss. in l. cum hereditas Cod. de positi, & Gulielmo de Benedictis in cap. Raynatus de testam. vers. mortuo itaque testatore in 2. part. numero 44. Paschalis dist. cap. 1. numero 6. Quod tamen intelligendum iuxta notata supra numero 21. scilicet si filius velit esse hæres & ita licet hereditatis obuentio in quolibet extraneo dicatur acquiri titulo lucratiuo, iuxta Gloss. in l. si duo ff. de acquir. hered. per textum in leg. Cod. de imponenda lucratina de scriptura, à Paschali dist. numero 6. allegatum, in filio tamen non dicitur titulus lucratiuus, sed domini continuatio in bonis paternis iure naturæ sibi debitis, ut dist. leg. cum ratio, & dist. l. scripto, & notat Paschalis numero 7. Quare ex hoc, quod hereditas paterna in filio non est titulus lucratiuus, & nona acquisitio, sed domini continuatio in bonis paternis, filium non teneri, nec debere solvere decimam, seu gabellam vigore statuti (si adit) soluendam de bonis titulo lucratiuo quasitis, tradunt Gulielmus Benedictus in d. cap. Raynatus de testam. dist. vers. mortuo itaque testatore in allegata 2. parte, numero 52. Tiraquellus in prefat. l. si vnuquam numero 19. Cod. de renouand. donat. Decianus conf. 330. numero 1. vers. ex ista ratione, Struvs decif. 96. per totam, & ibidem Hodierna in annot. & Paschalis dist. cap. 1. numero 8. & similiter mortuo emphyteota, quia habebat emphyteusim pro se, & filius, non teneri filium de re emphyteotica, in qua succedit soluere laudemium Domino dicto scripserunt Baldus in cap. qua in Ecclesiarum numero 72. de constitut. Gulielmus tibi supra numero 61. Tiraquellus in dist. prefat. num. 20. Hodierna in dist. annot. ad decif. 96. Sardi, & nonnulli alios allegans Paschalis dist. cap. 1. numero 9. omnes fundati in eo, quod non sit noua acquisitio, seu filius patri in hereditate vel emphyteusi non dicitur acquirere, sed acquisitum capere, etsi in successionebus fendorum aliud seruetur, de quo late Paschalis dist. cap. 1. ex numero 11. & ibidem Franciscus Maria Pratus in annot. ad dist. numero 11.

- 215 Ex eo quoque quod filius, etiam viuo patre, est quasi Dominus bonorum paternorum, & ad eorum quodam iure naturali sibi debitorum successionem vocatur, in casu, in quo ob aliquod crimen publicantur bona parentum, & in fiscum transeunt; æquissimum æstimatum est, ut liberorum ratio haberetur, & certa eorumdem bonorum portio liberis relinqueretur dist. leg. cum ratio ff. de bonis damnatorum. Quæ portio erat dimidia pars, iuxta d. leg. cum ratio, & leg. fin. Cod. de bonis proscriptorum, de quo Antonius Faber de erroribus pragmaticorum Decade 75. errore 1. Amaya in leg. unica numero 35. Cod. de pœnis fiscalibus creditores preferri, & obiter Franciscus Maria Pratus in annot. ad d. c. 1. Paschalis vers. Plures fin.

- 216 Item ob eandem rationem, quod filius est quasi Dominus bonorum paternorum, adhuc viuo patre, & si habet probabilem spem consequendæ hereditatis paternæ post eiusdem patris mortem, propter hanc spem, si pater titulo mere lucratiuo, per

inofficiolam donationem, in alium bona sua transferat contra officium patris, itavt nec legitima portio superste filio, potest filius conqueri quasi de bonis sibi debitis à patre priuatis, ut eruditè scripserunt Rolandus à Valle conf. 97. ex numero 2. vol. 2. Amaya tibi supra numero 36. & plures alij Iurisperi, quos refert, illos laudans Pratus in annot. ad dist. cap. 1. Paschalis, cuius rei, de quo & ego in tractat. de dote in capite de dote inofficiosa.

Rursus ex eo, quod filius, etiam viuo patre, est quasi Dominus bonorum eiusdem patris, filium Regis dici Regem, etiam in vita patris, tamen regnum in sua dispositione non habeat, neque illius administrationem, dixerunt Gloss. in cap. Adriani verbo Augustus dist. 15. Tiraquellus in d. prefat. ad l. si vnuquam numero 21. Gulielmus Benedictus tibi supra numero 48. & alij à Paschali dist. cap. 1. numero 5. relati, & Menochius conf. 250. numero 32. Vitium vero id procedat etiam in filio Regis, qui natus est, antequam pater Rex crearetur: Et quidem non procederet, iuxta sententiam Iurisperitorum, qui opinati sunt filium, qui natus est antequam pater crearetur Rex, dici non posse filium Regis, quos Iurisperitos late referunt Tiraquellus in tract. de primogen. questione 31. numero 8. & Menochius conf. 677. numero 12. At contrarium asserendum, cum hodie magis recepta sit sententia Iurisperitorum affirmantium dici, & appellari Regis filium, qui natus est antequam pater Rex crearetur, nempe ut possit tanquam primogenitus Regis succedere in Regno, ita Regi constitutione disponente, ita Tiraquellus dist. questione 31. Conarradus var. lib. 2. cap. 8. numero 1. vers. tercio. Molina de primogen. lib. 3. cap. 1. numero 1. Gomez ad leg. 40. Tursi numero 67. Menochius dist. conf. 677. n. 5. & plurimi alij ab eodem Menoch. allegati.

Facultas à testatore heredi instituto concessa, dispensandi de bonis sibi relictis inter fratres duntaxat, extenditur ad dispositionem inter fratrum filios.

Secundo si testator dederit facultatem hæredi à se instituto, disponendi de bonis sibi relictis inter fratres duntaxat, licet videatur hunc hæredem non posse disponere inter fratrum filios, cum taxativa duntaxat excludat alios casus, & personas præter expressas, iuxta Bartolum in l. 1. in princip. ff. si quis insiducens non obtemperauerit, nihilominus eam facultatem disponendi extendi etiam ad dispositionem inter fratrum filios post Aymonem de antiq. tempor. in 4. part. principali in principio numero 127. sine affirmant Menochius conf. 705. numero 19. & sequentibus; idque ob præfatam rationem, quia vna, & eadem persona censetur pater, & filius, inter eosque intercedit illa maxima coniunctio, & vnitatis; & taxativa non excludit id, quod est connexum, inquit idem Menochius. Vnde si statutum disponit, quod folus Episcopus faciat, non excludi capitulum tanquam coniunctum, & connexum Episcopo tradunt Baldus in leg. 1. Cod. de bonor. poss. contra tabul. Gloss. in cap. Episcopus, 4. dist. & alij ab eodem Menochio dist. conf. 705. num. 23. allegati.

Iura, & prerogativa etiam personales, quæ ipsi patri competunt, censentur competere filiis, & nonnullæ prerogative enumerantur.

Tertio propter maximam coniunctionem, & vnitatem patris, & filiorum Menochius conf. 250. n. 30. affirmat.

affirmat, quod omnia iura, siue ciuilia, siue naturalia sunt, ac omnes prerogatiue etiam personales competentes ipsi patri, censentur concessa, ac competere filiis, dicens quod ita probat textus in l. aduipium, §. vltimo ff. de in ius vocanda, ubi prerogatiua concessa patrono, ne a libertino in ius vocetur (sine venia, competit & filio patroni ipso etiam patrono viuentis, tum textus in l. vel qua §. liberia ff. de relig. & sumpt. fun. ubi ius, & priuilegium sepeliendi, & inferendi mortuum competens patri, competit etiam filio, etiam si patris heres non existerit. Addit idem Menochius ad id facere etiam, tum l. si operatum, ff. de operis libert. ubi prerogatiua operatum, quas libertus teneatur prestare Domino, transit ad alios tamen heredes patris non existant, tum in l. 2. fine Cod. de Episcop. & Cleric. ubi priuilegia concessa Clerico, uti Clerico, censentur concessa eius filijs, ex eius vxore procreatis, tum in l. 3. §. 1. Cod. de Aduocat. diuers. Indic. ubi priuilegium concessum Aduocato fisci, competit etiam eius filiis quod etiam habetur l. cum aduocatio Cod. de aduocatis Indic. Quamvis idem Menochius cons. 215. numero 159. dicat priuilegia personaliter ipsi patri non transire in filium, allegans Baldum in l. maximum vitium numero 6. Cod. de liber. praterit. & Alexandrum in l. etiam ff. solut. matrim. Quare paulo diligentius inspiciendum est, an & quando priuilegium patri competens, seu concessum, communicetur filiis eo viuentis, & ad eosdem eodem mortuo transeat, & pro resolutione.

Explicatur magis superius tradita, Et quot modis patri possit competere priuilegium ratione Nobilitatis, vel Officij.

230 Notandum primo priuilegium posse competere, seu esse concessum patri ratione nobilitatis illius, prouenientis ex genere, seu stirpe, & sanguine, quæ descendit ad filios, & ad omnes descendentes in finitum, vt notant Martinius Landensis de dignitatib. verb. 44. Calcanæus conf. 8. numero 11. Tiraquellus de nobilitate cap. 15. numero 3. P. Barbosa in leg. quia tale numero 25. & 29. circa finem, numero 28. vers. & ultra alios ff. solut. matrim. per textum in leg. liberos ff. de senatoribus; Et est communis sententia, & debet intelligi transire ad omnes descendentes, donec pertineant ad egestatem, vel exerceant artes viles. Hæc vero nobilitas ex genere, ex parte patris, non amittitur propter ignobilitatem cognatorum eius, vt Theodos. Rubens in singularibus tom. 2. part. 3. pag. 164. §. 3. ex Rota apud Caualerium decis. 9. numero 1. in fine, ubi à Rota reprobat dictum Caltenensis in cons. 111. numero 4. quod statum requirens nobilitatem ex parte patris, sit latius, quam si diceret ex linea patris, & sic comprehendat consanguineos patris tam agnatos, quam cognatos patris. Quod Caltenensis dictum Rot. dist. decis. 9. eo quia sic ignobilitas cognatorum patris non curret quod nquit esset contra caput vnic. de natura successione fundi, ibi (seuamum quidam succedit nepos ex filio solus, & sic vsque in infinitum ex latere (subdit omnes per masculos descendentes vsque in infinitum, si feudum sit paternum, inuicis verbis in fine textus ibi: Respondeo ad solos, & omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste fuit. Ex quibus concludit Rota non esse differentiam inter illos terminos, ex parte patris, & ex linea patris.

231 Secundò priuilegium potest competere, vel esse concessum patri, non ratione nobilitatis ex sanguine prouenientis, & innata, sed ratione nobilita-

tis ex accidenti acquisitæ, prouenientis ex aliqua dignitate; quæ (vt post Bartolum in leg. 1. Cod. de dignitatib. lib. 12. P. Barbosa in d. leg. quia tale numero 24. vers. sed huc, Paschalis de virib. Patrie Potestatis part. 4. cap. 2. numero 7. vers. verum hoc secundum, & Fragolus de regim. Christi. Reipubl. part. 1. lib. 3. disp. 6. numero 179.) est duplicis generis, scilicet vna generaliter, & simpliciter concessa, & quæ considerata secundum se, & absque ordine ad officium vllum, vel vllam administrationem Reipublicæ, facit differre illam habentem à iuris popularibus, & plebeis; & hanc dignitatem esse idem quod nobilitas, ita quod dignitas hoc modo considerata, & nobilitas idem significant, tradit Bartolus in dist. leg. 1. numero 46. & post eum loco citato P. Barbosa. Altera dignitas est proueniens ex officio aliquo, seu ex administratione alicuius officij publici, habentis annexam dignitatem, seu honorem leg. honor. initio. ff. de honorib. & honoribus. Et ex huiusmodi generis dignitatibus P. Barbosa in dist. leg. quia tale numero 28. vers. pro contentis, dicit quoddam esse quæ propter suam eminentiam (quod ac colligi ex traditis per Alciatum lib. 3. dem Cap. 4.) reddunt nobiles simpliciter, & generaliter eos, qui illas obtinerunt, Nam senatores (inquit) dicebantur super illustres, & sic conseqnebantur dignitatem regalem secundum Isacionem in leg. 1. numero 5. ff. de offic. eius. Pro cuius rei maiore explanatione, notat idem Barbosa ibidem quoddam esse Magistratus maiores, quosdam minores. Et quod maiores sunt senator, Consul, Prætor, & Censor, & reliqui dicuntur minores, vt Aulus Gellius lib. 3. Noctium Atticarum cap. 14. Subdit ergo idem Barbosa, quod maiores Magistratus simpliciter, & generaliter nobiles reddebant, non vero maiores Magistratus.

Huiusmodi autem nobilitas à patre ex accidenti acquisita ratione dignitatis, & admistrationsis officij, cui est annexa dignitas, siue honor, extenditur, & transit ad eius filios dist. leg. 1. Cod. de dignitatibus l. Dino Marco Cod. Quæstionibus, & l. filij §. senatoribus; ff. ad municipalem, & tradunt Bartolus in dist. leg. 1. numero 49. ibidem Ioannes de Platea numero 2. Tiraquellus dist. cap. 15. numero 12. P. Barbosa dist. leg. quia tale numero 26. vers. ex quibus, & alios allegantes, Paschalis dist. cap. 2. numero 1. & Fragolus de regim. Christi. Reipubl. p. 1. lib. 3. cap. 6. numero 199. & iuxta textum in dist. l. filij, & in dist. leg. Dino Marco extenditur, seu transit tantum ad pronepotes, & non vltra. Quamvis de consuetudine transire ad omnes descendentes, donec pertineant ad egestatem vel exerceant artes viles Paschalis dist. cap. 2. numero 2. notet ex Bartolo in dist. l. 1. numero 101. & Aslito in Constitut. Regni. Prosequens in 7. questione numero 16. Putat tamen P. Barbosa in dist. leg. quia tale numero 28. sine extensionem prædictæ nobilitatis ex accidenti acquisitæ ratione dignitatis vsque ad pronepotes, procedere solum, quando nobilitas illa patris prouenit ex maioribus Magistratibus, non vero si proueniat ex minoribus Magistratibus, tunc enim vult ea nobilitate, cuius beneficio frui filios solum viuente patre, secus post eius obitum. Cui tamen ceteri Doctores indistincte assunt, iuxta eosdem textus, eam nobilitatem à patre ex accidenti acquisitam ratione dignitatis annexæ officij obtinent, non solum communicari filiis, patre viuentis, sed & eo mortuo transire vsque ad pronepotes, & in dist. l. Dino Marco expressè habetur præfaram extensionem vsque ad pronepotes Decutionem, & tamen iuxta

Decurionatus non est ex maioribus Magistralibus, iuxta notata ab eodem Patre Barbosa in *dist. l. quia tale n. 18. vers. finem.*

- 233 Ceterum eandem nobilitatem à patre per accedens acquisitam ratione dignitatis, non extendi ad filios natos ante nobilitatem à patre acquisitam, sed tantum ad natos postea, tradunt Bartolus in *leg. 2. §. in filiis*, ff. de Decurionibus, & post eum Tiraquellus de nobilitate *dist. cap. 15. numero 9.* Caldas Pereyra in *leg. si curatorem habens Cod. de integ. restitut. minor verbo siue curatorem numero 99.* & eodem referens Paschalis *dist. cap. 2. numero 1.* & faciunt *leg. si quis Decurio, aut subiectus leg. Doliis leg. neminem.* & *leg. ultima Cod. de Decurionibus* (quibus cauetur filios natos ante Decurionatum patris, non gaudere privilegiis dignitatis paternae, sed tantum natos postea,) & etiam *dist. leg. 2. §. sed si pater ff. de Decurionibus*, ubi habetur dici, & appellari filium Decurionis, conceptum post Decurionatum, etiam post conceptionem ipse pater amiserit dignitatem; filium verò conceptum post amissum Decurionatum quasi plebei filium in honoribus spectari, & in eadem *leg. 2. §. in filiis* post excitatum dubium. An is solus Decurionis filius esse videtur, qui conceptus & natus est ex Decurione, an vero etiam natus antequam pater Decurio fieret. Respondetur quod, Quotum pertinet non fuisse exstinguitur, & ne in metallum deat, non nocet plebeio patre esse natum, si postea honor Decurionis patri eorum accesserit, quae responsio etiam habetur in *leg. moris 9. §. sed verum ff. de pænis* (ubi quoque, §. plane sequenti fine, dicitur filium, qui natus est ex Decurione, postquam dignitatem amisit, & plebeius factus est, quasi plebeio editum non gaudere privilegio, ut præfatis penis non plebsantur) ex qua responsione constat nobilitatem ex dignitate Decurionatus, à patre acquisita, non participare filios ante adeptum Decurionatum à patre procreatos, & ita non gaudere privilegiis Decurionatus paterni. Ratio autem cur nobilitas, & privilegium patri ratione dignitatis obtineat competent, non trahitur ad filios ante acquisitam dignitatem natos, iuxta Menochium *conf. 677. numero 11.* est, quia iam certam conditionem, scilicet Plebei, habere ceperunt, quæ ratio quoque videtur colligi ex *dist. leg. moris*. Ad idem videtur facere *leg. si senator Cod. de dignitatibus lib. 12.* ubi Imperatores appellant primatos, non senatoris filios, qui nati sunt, antequam pater crearetur senator, verba sunt: *si senator, vel alius clarissimus primatus habeat filios, editos nempe antequam suscipere dignitatem.* Quamvis et si filij ante senatoriam dignitatem suscepti, non videantur clarissimi esse, tamen quia durum est paternos honores filijs invidere, statuant ibidem eundem Imperatores, filium à senatore, vel solo clarissimo susceptum, clarissimatus dignitate manere decoratum, sed quandonam filij gaudeant privilegiis concessis patri post illorum natiuitatem, latè Menochius *dist. conf. 677. ubi numero 7.* ex communis Doctorum notat in favorabilibus nullam esse differentiam inter filium natum ante, & natum post, in odiosis vero differre. Vnde Cujacius (ab eodem Menochio ibidem allegatus) in *dist. leg. si senator dixit natum esse ante dignitatem patris, prodesse quidem, sed non nocere.*

- 234 Tertiò privilegium potest patri, competere, seu esse concessum ratione alicuius officij, seu ministerij, aut administrationis, dignitatem annexam non habentis, vel ratione alicuius artificij, seu certi exercitij,

Privilegia patri competentia, ratione nobilitatis, provenientis ex genere, seu stirpe, transeunt ad filios, tam eo vivente, quam eo mortuo.

Prædictis præmissis, conveniunt Doctores quod privilegia tametsi personalia patri competentia, seu concessa ratione nobilitatis provenientis ex genere, siue stirpe ad filios transeunt vivo, & mortuo patre, ita Cynus in *leg. 2. in fine*, *Cod. Episcop. & Cleric. Panormitanus in cap. licet ad finem de censibus*, Tiraquellus de nobilitate *cap. 15. numero 1.* Patre Barbosa in *dist. leg. quia tale numero 24. vers. omnia igitur numero 27. vers. cum nobilitas & numero 33. fine*, Paschalis de virib. Patria Potestatis *part. 4. cap. 2. numero 7.* Fragosus de regim. Christi. Reipub. *part. 1. lib. 3. disp. 6. numero 179.* & alij, quos latè referunt P. Barbosa in *dist. leg. quia tale ex numero 24.* & Paschalis *dist. cap. 2. dist. numero 7.* & in præcedentibus, & constat ex *leg. 1. Cod. de dignitatibus lib. 12.* & aliis iuribus. Ex quibus constat privilegia competentia marito ratione nobilitatis sanguinis, transire in uxorem. Hoc idem probatur ratione, quia cum nobilitas, ex sanguine, & innata patris, ab eodem patre descendat, per eumve seminetur in filios, & ceteros descendentes vt supra n. 131. notatum est, & ultra Doctores ibidem allegatos, tradit etiam Baldus in *l. cum antiquariis Cod. de iure deliberandi*, hac eadem ratione privilegia ratione nobilitatis concessa, ad filios transeunt, vt expressè loco citato Cynus, & P. Barbosa *dist. numero 27.* Ex idem esset, si pater alias ex sanguine minus nobilis, ex virtute, scientia, & meritis, vel ex liberalitate, & speciali Principis privilegio acquisita sit nobilitas; cum enim hæc etiam nobilitas, sicut nobilitas ex genere, & stirpe, per patrem seminetur, & transeat ad filios, & descendentes etiam privilegia eidem patri concessa ratione illius nobilitatis acquisita ex propria virtute, vel ex speciali Principis privilegio ad filios transiit, quod & magis confirmant post numerum sequentem tradita. Vnde quia etiam nobilitas acquiritur per acquisitionem feudi, dummodo concessio fiat à Principe habente potestatem conferendi nobilitatem, & feudatarius nobilitatem vinat, vt post Casaneum *conf. 64. numero 6. & sequentibus*, & Guido Papam *decis. 385.* tradit Paschalis *dist. cap. 2. numero 40.* privilegia quoque ratione talis nobilitatis feudatario competentia, aut concessa, pertinerent etiam ad filios eiusdem feudatarii, ad quos eadem nobilitas descendit. Vtrum vero, si is feudatarius deinde vendiderit, vel aliter dimiserit, nobilitatem, ex concessione feudi acquisitam, amittat? Affirmant Iheronimus in *cap. 1. ad finem de Capit. qui Curiam vendit*, Tiraquellus de nobilitate *cap. 7. numero 18.* & Mantica de *rebus & ambig. com. lib. 23. tit. 3. numero 28.* à Prato in *annot. ad Paschalem dist. 2. vers. ad n. 60.* allegati. Negant verò Regens Ruit. *tit. de mercat. official. prohib. & Girus de success. feudor. prælud. 3. num. 9.* quos ibidem refert Pratius, & videtur illos sequi, & videtur mihi quoque probabilis.

Quemadmodum autem privilegia, quæ patri competit ratione nobilitatis innatæ, provenientis ex stirpe, transeunt in filios, & descendentes, qui illis gaudent in vita, & post mortem patris: ita quoque privilegia, quæ conveniunt marito ratione eiusdem nobilitatis innatæ, communicantur uxori *leg. fæmine ff. de Senatoribus, leg. finali C. de incolis lib. 10. leg. mulieres Cod. de dignitatibus lib.*

Tract. De Patria Potestate, Cap. III. 133

lib. 12. & auct. de nuptiis § non autem permittimus, & communiter Iurisperiti, ut videre est, apud P. Barbosa in dist. 1. quia tale numero 22. 23. & 24. (ubi latissime illos refert, & copiose examinat, quæ privilegia marito competentia transeant in vxorem, tam vivo, quam mortuo marito, donec ipsa in viduitate manserit.) Quare privilegium personale forti competens marito nobili, seu ratione nobilitatis, & dignitatis, etiam vxori competit, ut in dist. II. *femina, finali, & mulieres*. Quod privilegium, & alia privilegia personalia, marito ratione innate nobilitatis competentia, vxori communicata, durant in persona vxoris etiam mortuo marito, dum ipsa remanet vidua I. *vidua, ff. ad municipalem, dist. I. femina, ff. de Senatoribus, dist. I. finali, Cod. de incolis, dist. I. mulieres, Cod. de dignitatibus, & dist. §. non autem permittimus, auct. de nuptiis, & etiam leg. cum te, Cod. de nuptiis, & alios copiose referentes P. Barbosa in dist. I. quia tale numero 23. Palchalis dist. cap. secundo, numero quinto, & sexto; & Fragoius allegat. dispensatione sexta, numero 179. Atque in specie, quod vxor vidua, permanens in viduitate, gaudet privilegio forti, quo vit eius fruebatur, tradunt etiam Vincentius de Franchis decisio 363. numero secundo, & sequent. Milanensis decisio nona, num. septimo. & sequent. & plures alij ab eodem Milanensi ibidem, & a Palchali dist. numero sexto, relati; Et ratio est, quia viduæ censentur stare, seu perseverare in Matrimonio, quamdiu retinent viduitatem, ut ex præallegatis textibus colligitur, & tradunt communiter Iurisperiti a Barbosa, & Fragoio, ubi supra allegati, & ita viduas vivere secundum leges mariti, quamdiu in viduitate existunt, dixerunt Baldus in l. voluntas post princip. Cod. de fidei commissis. Salicetus in l. ultima, Cod. de verborum significatione; & Romanus in l. 1. Cod. unde vir & vxor.*

Privilegia patri competentia ratione nobilitatis, ex accidenti acquisita, provenientis ex dignitate, & que reddunt aliquem nobilem absque ordine ad aliquod Officium, competunt filiis etiam, post patris obitum.

357 Præterea quæcumque privilegia patri competentia, seu concessa ratione nobilitatis, ex accidenti acquisita, provenientis ex dignitate aliqua, simpliciter, & generaliter concessa, & que considerata secundum se, & absque ordine ad aliquod officium, seu aliquam administrationem Reipublicæ, facit differre illam habentem a plebeis, iuxta primum membrum distinctionis traditæ supra numero 231. Huiusmodi, inquam, patris privilegia etiam filiis competere, non solum vivo patre, sed etiam eo mortuo iidem privilegiis filij, & cæteri & descendentes in infinitum gaudere, communis est Iurisperitorum sententia; ita omnes Iurisperiti, qui infra allegantur generaliter asserentes privilegia quæcumque personalia, patri competentia ratione nobilitatis, & dignitatis cuiuscumque etiam ratione officij, cui sit annexa, ex eodemque officio provenientis. P. Barbosa in dist. leg. quia tale numero 24. vers. omnia igitur, & vers. si igitur numero 30. vers. quinto igitur, & numero 33. vers. si vero dignitas, Palchalis dist. cap. secundo, numero 7. vers. verum, & Fragoius de regim. Christian. Reipubl. dist. parte 1. lib. 3. allegat. dispensatione 6. numero 179. circa finem. Ad id allegat P. Barbosa dist. numero 33.

D. Ioan. Angel. Boslius, de Patria Potestate.

I. Dico Marco, Cod. de questionibus, & l. mori 9. §. fin. ff. de pænis, l. 1. ff. de privilegiis. veteran. & l. quæties, Cod. de privilegiis, & numero 24. dist. vers. si igitur, eam asserit rationem quod cum hoc casu dignitas accipiat pro nobilitate, ut idem sit dignitas, & nobilitas, iuxta Bartolomæum et supra dist. numero 23. 1. de vtraque pari modo indicandum est l. qui neque, §. 1. ff. de rebus eorum, & ita sicut privilegium competens patri ratione nobilitatis ad filios descendit, ut probatum est; ita etiam privilegium eidem patri concessum ratione huiusmodi dignitatis, faciens illum habentem nobilem absque ordine ad aliquod officium, aliquamve administrationem Reipublicæ, cui sit annexa, transit ad eius filios in infinitum. Addo, quod, cum etiam nobilitas ex accidenti acquisita patri, ratione huiusmodi dignitatis, de qua hic agitur, transeat ad filios, & alios descendentes, ut supra numero 232. notatum est, ita etiam privilegia ratione nobilitatis patri concessa, transeant ad eisdem filios, & cæteros descendentes, iuxta notata supra numero 235. & etiam transeat ad vxorem non solum dum vivit, sed etiam eo mortuo, illa in viduitate permanente, tradunt per textum in l. finali, Cod. de incolis, & dist. leg. mulieres, Cod. de dignitatibus libro duodecimo, Palchalis in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 31. numero octavo. Otalora de nobilitate Hispania libro quarto, cap. octavo, per tot. P. Barbosa in dist. leg. quia tale numero 24. vers. unde verior concordia numero 25. fine, & numero 26. initio, ac numero 30. fine, Fragoius ubi supra, & plerimi alij Iurisperiti a Barbosa numero 23. initio, relati.

Iidem asserendum de privilegiis personalibus, 238 competentibus patri, ratione alienius ex dignitatibus, quæ ob suam eminentiam reddunt simpliciter, & generaliter nobiles eos, qui illas obtinuerunt, quales (iuxta notata supra numero 231.) sunt dignitas Senatoria, & alij maiores Magistratus, & alij eodem numero 231. enumerati. Nam cum nobilitas ex huiusmodi dignitatibus, maioribusve magistratibus proveniens, ad filios, & cæteros descendentes transmittitur, iuxta notata supra numero 232. & constat ex l. 1. Cod. de dignitatibus libro duodecimo, & ex l. filij, §. Senatores 1. ff. ad municipalem, (& ex iuris dispositione extenditur usque ad pronepotes dist. §. Senatores, ex consuetudine vero ad omnes descendentes, ut eodem numero 232. notatum est,) ita etiam privilegia patri competentia, ratione eisdem nobilitatis, & dignitatis eorumdem Magistratum Maiorum, ad liberos transeunt, dist. leg. 1. Cod. de dignitatibus, & dist. leg. filij, dist. §. Senatores. Per quos textus, ad Senatorium, (sicut non sunt etiam nobiles ex stirpe) filios, privilegia concessa propter Senatoriam dignitatem, transeat, & alios descendentes, & etiam ad vxorem, non solum dum maritus Senator vivit, sed etiam eo mortuo, donec permanserit vidua, tradunt Bartolus in leg. libertus, paragrapho patri; ff. ad municipalem, & in leg. liberos, ff. de Senatoribus, ibidem Cortasius numero secundo; Rinus consil. 227. numero quarto, libro primo, Aretius consil. 227. numero secundo, Tiraquellus in ll. connab. gloss. 2. numero quinquagesimo tertio, & Lucas de Peña in leg. mulieres, Cod. de dignitatibus libro duodecimo; quos, & nonnullos alios, eorum sententiam approbans refert P. Barbosa in dist. leg. quia tale numero vigesimo octavo, per tot. ff. solut. matrim.

M 133

& constat ex *diff. leg. liberis*, ubi traditur privilegia Senatoribus concessa, transire ad eorum liberos, (quorum appellatione veniunt etiam nepotes, & pronepotes) ceterisque descendentes in infinitum *l. liberorum 210. ff. de verborum significacione*, & etiam exprimitur in *diff. l. liberis*. Quamvis idem P. Barbosa in *diff. l. quia tale numero 27. vers. sed respondendum* dicat iuxta *diff. l. liberis*, privilegia competentia Senatoribus concessa transire ad eorum liberos in infinitum, & non solum patre Senatore vivente, ob aliam rationem, scilicet quia ibi Senatores habentes privilegia, ij censentur, qui ex patriciis, vel ex Consulibus descendentes efficiebantur Senatores, & sic qui nascebantur ex nobilibus, vt exprimitur in *leg. finali in fine, ff. de Senatoribus*, & quando dignitas prefata accedit, & annexitur cum nobilitate generis, etiam ad descendentes efficitur transmissibilis, cum nobilitas innata transeat ad descendentes, vt numero 330. dictum est, & sic etiam privilegia ratione talis nobilitatis concessa, iuxta tradita in *precedentibus*.

Emmerantur nonnulla officia publica, que habent annexam dignitatem, & an privilegia patri, vel marito ratione talis dignitatis concessa, tam vivo, quam mortuo patre, transeant ad filios, & ad uxorem, & praesertim privilegia Doctoribus ratione Doctoratus concessa.

- 339 Quod igitur valde controuertitur est, an ad filios transeat permansit etiam post eius mortem, privilegia competentia patri ratione nobilitatis, proueniens ex dignitate, annexa alicui officio, seu (quod idem est) competentia patri ratione alicuius officij, habentis dignitatem annexam. Qualia sunt privilegia personalia, & realia; Tum concessa Doctoribus ob officium docendi, de quibus in *leg. Medicis, Codic. de Professoribus, & Medicis*, cum Doctoratus habeat annexam dignitatem, & nobilitatem *cap. quarto, de Magistris*, Bartolus in *diff. leg. liberis, & in leg. vices, Codic. de Decurionibus lib. decimo*; Guido Papae *decisione 88. numero tertio*. Addit, ibi *littera C*, P. Barbosa in *diff. leg. quia tale numero 32. vers. unde consequitur*, & Menochius *consil. 126. numero septimo*. Tum concessa Decurionibus ob officium administrandi Rempublicam, seu Civitatem, de quibus in *leg. Divo Marco sine, Codic. de questionibus*. (Decurionatus enim etiam est officium habens annexam dignitatem, & nobilitatem *leg. honores, ff. de honoribus, & diff. l. Divo Marco*.) Tum concessa Advocatis sicuti ob officium patrocinandi Reipublicae, de quibus in *l. 5. §. 1. Cod. de Advocatis divers. indic. & in l. cum advocatio, Cod. de Advocatis divers. indic.* (Horum siquidem Advocatorum ad Reipublicam patrocinium electorum officium habere annexam dignitatem, & nobilitatem, constat ex *diff. textibus, & etiam ex l. 2. Codic. de Advocatis divers. indic.* ubi dicitur laudabile, vitare necessarium advocacionis officium principalem praemiorum remuneratione dignum, & de Advocatorum officio, nobilitate, dignitate, laude, & praerogationis videantur Guido Papae *diff. decisione 88. Tiraquellus de nobilitate cap. 29. numero 10. & 14. Cassianus in Catalogo gloria mundi parte septima, considerat. 28. & sequenti, Gazias de nobilitate gloss. 15. numero decimo sine, cum sequent. Martia de iurisdictione parte quarta, censur. 2.*

casu 115. & alij ab Augustino Barbosa collecti, ad diff. l. 4. allegati;) Tum privilegia concessa Clericis ratione Sacri Ministerij, de quibus in *l. 2. §. 2. 3. & 4.* (quandoquidem & Clericatus fit actus, seu Ministerium habens annexam dignitatem, & nobilitatem, vt tradunt Ioan. Andreas in *cap. ex libentis de servis non ordinandis post principium*, Tiraquellus de nobilit. *cap. 9. & alius referens P. Barbosa in diff. l. quia tale numero 23. vers. Nam ratio est*.) Tum denique privilegia competentia officij Senatoribus, (de quibus in textibus supra numero *precedenti*, allegatis & in *l. liberis, & toto titulo, ff. de Senatoribus, & in titul. Cod. de dignitatibus libro duodecimo*,) quae videntur omnino illis competere, & esse concessa ratione officij Senatoratus administrationem habentis, cui est annexa dignitas, iuxta Bartolum, & Corrasium in *diff. l. liberis*, & Iurisperitos communiter ibidem, in *l. familia, ff. de Senatoribus, & in l. 1. & l. mulieres, Cod. de dignitatibus libro duodecimo*; Nam esto quod Senatores habentes privilegia, assumerentur ex natis ex nobilibus, (vt dicit P. Barbosa numero 27. *vers. sed respondendum*,) tamen privilegia, quae habebant ad filios, & descendentes transeunt, iuxta notata numero *precedenti*, non competebant illis ea praefata ratione; quia nobiles, sed respectu officij, quod etiam secundum se habebat annexam dignitatem, & maximam, quam propterea ob suam eminentiam idem Barbosa numero 28. asserit reddere nobiles simpliciter illam habentes, alioquin ex genere non nobiles vt *supra n. 231. notatum est*.

Ergo in praefata controuersia, sententia est plurimorum Iurisperitorum privilegia competentia patri ratione officij, habentis annexam dignitatem, communicari filiis, dum pater ipse vivit, eo autem mortuo ad eosdem filios non transire ita Gloss. pen. in *l. 2. Cod. de Episcop. & Cleric. lason in l. filius ad patre §. 1. numero 1. ff. de liber. & posth. Hypollitus in l. unica numero 41. Cod. de rapto Virginum, Natta *conf. 142. numero 1. lib. 2. Hypollitus Riminaldus conf. 248. numero 9. & sequent. lib. 4. Aegydius Thomaus in tract. de Collectis, qui habentur in volumine 12. tractatum fol. 144. numero 11. Ioannes de Platea in l. in filiis Cod. de Decurionibus ab isdem Hypollito, & Thomato relatus; Tiraquellus de primogen. *quest. 32. numero 2. P. Barbosa in diff. leg. quia tale numero 32. & 33. ff. solut. marim. & Augustinus Barbosa collectan. ad l. 2. numero 16. Cod. de Episcop. & Cleric.* Quibus addo ex Theologis idem sentientem Fragosum de *regim. Christian. Reipublic. parte prima, lib. 3. allegat. disputacione sexta, numero 179.* Secundum quos propterea privilegia Doctoribus in *diff. l. Medicis, Cod. de Professoribus, & Medicis*, & alibi concessa, filijs & uxori competunt, durante vita ipsius Doctoris privilegij, eo autem sine patre, sine marito Doctore mortuo ad eosdem filios, vel uxorem non transeunt, idque expressè de privilegijs Doctorum tradunt locis allegatis Tiraquellus, Natta, Hypollitus, Riminaldus, Thomas, Ioannes de Platea, P. Barbosa, & prius Gloss. in *d. l. Medicis verbo & filijs*. Et à Thomato, & P. Barbosa praecipue probatur per textum, (quem Aegydius appellat clatum, & expressum, cui non possit responderi) in *l. fordidorum, Cod. de excusacionibus numerum*, ubi habetur, quod privilegium personis ratione dignitatis, & militiae cum persona exstinguitur. Rationem P. Barbosa in *diff. l. quia tale numero 25. & num. 11. initio, & numero 33. asserit*, quia quando privilegium alicui conceditur ratione officij publici, cui dignitas est**

est annexa, (ut sunt privilegia Doctoribus, & aliis personis numero precedenti enumeratis,) principaliter consideratur officium, & dignitas, siue nobilitas venit in consequentiam, & per modum connexionis argumento capitis super eo de prebendis, item leg. honor. ff. de nunciis, & honoribus, & Bartolus in l. i. numero 44. Cod. de dignitatibus lib. duodecimo, ideoque extincto officio per mortem, in consequentiam extinctio dignitatis, seu nobilitas illi annexa, & ita mortuo patre, aut marito Doctore, privilegia ratione officii Doctoratus competentia, extinguuntur, nec transeunt ad filios, aut ad uxorem; Et si tamen, vt annexio dignitatis aliquid operetur, durante vita patris, vel mariti, ad eosdem liberos, & ad uxorem pertineant, iuxta eundem P. Barbosa & alios Doctores praeallegatos, & hoc idem de communicatione ad filios, & uxorem scripserunt Cynus ad dist. l. 2. ad finem, Cod. de Episcop. & Clericis, & Panormitanus in cap. licet in fine de censibus l. P. Barbosa dist. non vicesimo quinto, relati. Quare quod dist. leg. Medicos tantum est Doctorum privilegia communicari eorum filiis, & vxoribus, intelligi tantum dum ipse Doctor vivit, declarat Thomatus, P. Barbosa, & alij praeallegati Iurisperiti; item quod habetur in dist. l. 2. Cod. de Episcop. privilegiis Clericis, vt Clerico concessis gaudere filios, & uxorem, intelligi tantum in vita Clerici declarat ibidem Gloss. penultim. & Bald. in fine, P. Barbosa in dist. l. quia tale numero 16. & numero 31. Cynus, & Panormitanus locis allegatis.

241 Non desunt autem non pauci alij Iurisperiti, qui in specie loquentes de privilegiis Doctorum, sentiunt eorum filiis competere non solum vitam ipsius Doctoris patris durante, sed etiam eo mortuo, ita Guido Pap. late decisio 389. Petrus Lesnauderius tractatu de Doctoribus secunda parte, §. decimo tertio, Perez titul. primo, lib. quinto, ordinem, pag. 77. vers. est tamen dubium, (quos duos refert P. Barbosa vbi supra numero 32. vers. contrarium,) Menochius de arbitrar. cas. 379. non quinto, Palchalis de viribus Patrie Potestatis dist. parte quarta, cap. secundo, non, tertio, cum sequentibus allegans numero quinto, Socinnum consil. 84. numero 8. volum. 3. & Bald. am. consil. 355. numero quinto, fin. volum. 2. vbi dicunt, quod cum filij sint vna caro, ideo etiam privilegia patris personalia ad eos transire; Pluribus argumentis probant Guido, & Perez, sed praesertim per textum in dist. leg. Medicos, Cod. de professoribus, & Medicis libro decimo, vbi privilegium immunitatis ibidem Doctoribus concessum, expressè extenditur ad filios, & uxores. Quod non posse restringi, seu intelligi solum durante vita ipsius Doctoris, cui privilegium illud concessum, probat Palchalis ex eo quia in eadem l. Medicos filij, & vxor equiparantur, & certum sit, quod vna determinatio respiciens plura determinabilia, debet ea aequaliter determinare l. ancilla, Cod. de furtis, & leg. iam hoc iure, ff. de vulgari, & pupillari, sed vxor etiam post obitum mariti retinet omnia privilegia, quae habebat eo vivente, donec in viduitate existit, idque Palchalis probat ex textibus supra numero 236. adductis, scilicet in l. filij, §. vidua, ff. ad municipalem, l. finali, Cod. de incolis libro decimo, l. fœmina, ff. de Senatoribus, & l. cum te, Cod. de nuptiis, & in specie, quod vidua gaudet privilegio fœci, quo vit eius fruebatur, tradit locis supra numero 236. citatis, Vincentius de Francis, Palchalis, Milanensis, & alij, quos al. D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

legat idem Milanensis, addens ex Socino conf. dist. decimo, num. decimo octavo, lib. primo, non solum procedere in foro, quod maritus sortitur de iure communi, sed etiam iij fortiori forum ratione artis, vel privilegij personalis, quo in casu quod illo privilegio, (inquit) gaudet vxor vidua, dum vivit vidua. Hinc ergo, (concludit Palchalis) etiam filij eodem privilegio in dist. leg. Medicos, concessio patri Doctori, gaudere debent, sicut eo gaudet vxor mariti Doctoris vidua, item quod privilegia Doctoribus concessa, transeant ad filios, etiam mortuo patre, & probant praeallegati Doctores, quia privilegium dist. leg. Medicos, Doctoribus concessum communicatur ibidem filiis ratione dignitatis, & nobilitatis annexae doctoratui, privilegia autem competentia ratione nobilitatis transeant ad posteros leg. 1. Cod. de dignitatibus libro duodecimo, Tiraquellus de nobilitate cap. decimo quinto, numero primo, & Doctores supra num. 235. & 237. allegati & si dicatur id procedere, quando privilegia competunt ratione nobilitatis ex genere, vel procedentis ex dignitate, secundum se considerata, absque ordine ad vllum officium; non vero ex dignitate alicui officio publico annexa, quae solum in consequentiam, & ratione ipsius officij communicantur. Contra vrgetur, quod procedat etiam in privilegiis competentibus ratione nobilitatis ex accidenti acquisitæ ex dignitate, officio publico, officijve publici administratione; nam privilegia Decurionibus competentia, sunt concessa ratione nobilitatis pronuntians ex dignitate, & nobilitate, quæ officio Decurionatus est annexa, & tamen competunt filiis, nepotibus, & pronepotibus iuxta leg. Diu Marco, Cod. de questionibus, & sic etiam post mortem patris transeant ad eius posteros. Item privilegia competentia Senatoribus vti Senatoribus, sunt illis concessa ratione non innata nobilitatis, sed nobilitatis, & dignitatis pronuntians ex officio, & administratione Reipublicæ iuxta notata numero 239. circa finem, & nihilominus extenduntur ad descendentes, vique ad pronepotes leg. filij, §. Seniores 1. ff. ad municipalem, & ad descendentes in infinitum iuxta l. liberos, ff. de Senatoribus vbi supra numero 238. explicatum est. Quod si dicatur, iuxta notata supra numero 231. ex Alciato, & P. Barbosa, dignitatem Senatoriam ob sui eminentiam conferre nobilitatem simpliciter, & generaliter transeunt etiam ad posteros, & hac ratione privilegia respectu talis nobilitatis concessa, transire ad filios, & ceteros descendentes, vt supra numero 238. notatum est; tamen evidenter non constat, seu probatur officium Senatoris habere annexam dignitatem, & nobilitatem, illamque diverso modo conferre ei, qui Senator fit. Demum quod privilegia Doctoribus in dist. l. Medicos concessa, etiam mortuo patre competant filiis, probatur, quia fere frustratoria esset dispositio eiusdem leg. Medicos, si intelligeretur solum vivente patre, filiis privilegium immunitatis à maneribus ibi Doctoribus concessum, competere, cum vivente patre filius, aut nihil possideat, vel si possideat, censetur vnicum patrimonium patris, & filij, idemque æstimum, & domicilium, iuxta notata supra numero 218. Est quoque alia privilegia Doctoribus in aliis iuris Civilis textibus concessa, possint prodesse, & adaptari filiis existentibus in potestate, vt Aegydius Thomatus notato loco precedenti allegato. Porro illud dictum, quod privilegium personale personam non

egreditur dict. l. quia tale, ff. solus. matr. m. l. 3. in fine, & l. forma, §. quamquam, ff. de censibus, & l. 1. §. permittitur, ff. de aqua quotidiana, & effluvia, (de qua regula late P. Barbosa in dict. leg. quia tale numero decimo quarto, cum sequentibus.) Limitatur in casibus, in quibus personale privilegium beneficio legis extenditur ad alios præsertim ad filios, ut in dict. leg. medicos, & in aliis casibus, de quibus in præcedentibus ex numero 250. Neque traditis obstat textus in dict. leg. sacerdotum, quia iuxta interpretationem, & declarationem Gloss. ibi, & aliorum Doctorum, (ut notat Paschalis dict. cap. secundo, numero quinto.) intelligitur, quod privilegium ratione dignitatis, & militie concessum non transit ad successores extraneos, sed bene transit ad heredes suos, & sic ad filios; Et si P. Barbosa in dict. l. quia tale numero 33. sine, hanc Glossæ declarationem non approbet. Ex quibus apparet, hanc sententiam, quam Guido Papæ, & ceteri Iurisperiti præallegati tenent, esse valde probabilem; Quamvis Paschalis dict. cap. secundo, post multa ad eandem sententiam confirmandam adducta, videatur inclinare in alteram oppositam P. Barbozæ & aliorum sententiam, quod privilegia patri concessa ratione alicuius officij publici habentis dignitatem annexam, post obitum patris, & mariti non transiunt ad filios, & ad uxorem, sed extinguuntur cum persona patris, & mariti, cum qua extinguuntur ipsum officium.

- 242 Vtrum autem dispositio dict. leg. medicos, quod Medici, & legum Doctores sint immunes ab omnibus muneribus publicis, habeat locum non solum in medicis, & legum Doctoribus, qui actu legunt, seu docent, & proficiunt, an vero etiam in his, qui non actu legunt, sed exercent officium aduocationis; Bartolus in dict. leg. Medicos, dixit habere locum solum in Doctoribus actu legentibus, quem Aegydius Thomatus vbi supra num. 10. sequitur, & defendit, & ita videtur sentire etiam Additionator ad decisionem 88. Guido Pap. littera C. initio. At verò habere locum etiam in aduocatis, & causarum patronis sentiunt Guido Pap. dict. decisione 88. & decisione 388. Rolandus à Valle consil. 66. numero 36. volum. 1. Natta consil. 1. & consil. 65. lib. primo, Menochius de arbit. dict. cas. 379. num. tertio, qui plures alios Iurisperitos allegat, & dicit esse magis communem Iurisperitorum sententiam, & probat Guido, quia dicta lex indistinctè loquitur de Doctoribus, & ita generaliter, & indistinctè est intelligenda etiam de Doctoribus actu non legentibus se exercentibus in aduocatione, leg. de pretio, ff. de publiciana in rem actione, & plura ad idem probandum afferit; extolens valde Doctores aduocationis officium exercentes, & affirmat sic aliquando fuisse in fauorem aduocatorum determinatum in Consilio Delphinatus. Et quantum ad immunitatem ab omnibus muneribus personalibus, aduocatos officium aduocationis in Republica exercentes, illa de iure gaudere putat esse certissimum Additionator ad decisioem in Papa littera C. & idem tradit Thomatus d. numero 10. & latius numero 4. Alia circa perfectum intellectum dict. leg. Medicos videantur apud Menochium dict. casu 379. & apud Thomatum num. 6. & seqq.

Privilegium competens patri ratione officij, vel officij, aut Ministerij non habentis dignitatem annexam, non pertinet ad liberos, & uxorem, neque etiam eo vivente.

Quod privilegia patri concessa ratione alicuius officij, vel artificij, seu exercitij dignitatem, & nobilitatem annexam non habentis, prout supra numero 234. notatum est. Huiusmodi privilegia certum est, non competere filiis, & vxori mortuo patri, sed cum eius persona extinguitur, ut expectat Albertus Brunus in tractatu de statu. lib. 1. quest. 114. P. Barbosa in dict. leg. quia tale numero 23. vers. non si, ff. de matr. & Paschalis de virib. Patr. Potes. part. 4. cap. 2. numero 7. initio. Milanensis decisio 9. numero 16. Fragulosus de regim. Christ. Reipub. lib. 3. disputat. 6. numero 179. vers. ex quo, & à fortiori Doctores mox allegandi, cum enim huiusmodi privilegia sint concessa patri, vel marito præcisè ratione ministerij, vel officij, cui deseruiunt, & eo defuncto cesset officium, seu ministerium, extinguuntur etiam privilegia cum persona patris, vel mariti, sed nec etiam viuo patre eadem privilegia ipsam filiis, & vxori competere tradunt Gloss. in l. semper §. immunitati Bartolus in l. maximam in fine Cod. de excusation. muner. lib. 10. Aretinus in cap. Clerici mon. 20. de iudiciis ibidem Felinus, & P. Barbosa in dict. leg. quia, tale numero 25. vers. quamvis privilegium, & probatur per textum clarum in dict. leg. semper, §. immunitati, ff. ad municipalem, cuius verba sunt; Immunitati, qua nomenclarij præstatur, certa forma data est, quam immunitatem ipsi domtaxat habent, non etiam liberi, aut liberti eorum præstatur. Neque obstat l. pendum. Cod. de Fabricensibus lib. vndecimo, vbi privilegium fori Fabricensibus concessum, ad eorum uxores, & filios extenditur; Nam ibi subditur ratio specialis, scilicet quia & ipsi inter Fabricenses militare dicuntur. Quod in filiis verificatur per ipsos, in vxore autem, (cum feminis corporalia munera ipse sexus denegat l. 3. §. corporalia munera, si de muneribus, & honoribus) per maritos, ut notat Gloss. in dict. l. penultim. verbo eo, sicut vxor dicitur per virum habere dignitatem, & eius radiis cornuscare l. mulieres, Cod. de dignitatibus lib. 12. & §. si autem aub. de consalibus, & Gloss. in l. 2. verbo famina vers. item habent.

Privilegium militi, an, & quando competat eius filiis, & vxori.

Vtrum vero privilegia militibus competentia, etiam filiis, & vxoribus competant? cum miles censetur habere ministerium non habens dignitatem annexam, ut tradunt Gloss. in l. unicam. Cod. de Cæfres. dignis. lib. decimo, Tiraquellus de nobilitate cap. octavo, num. quinto, & octavo. P. Barbosa in dict. l. quia tale num. vigesimo sexto, vers. diuersum, & alij ab eo, & Tiraquello allegati; ascendendum privilegia militis non pertinere ad eius liberos, vel vxorem iuxta dict. l. semper allegato, §. immunitati, ita Capietus decisio 76. & decis. 172. Milanensis dict. decisio 9. mon. 20. P. Barbosa dict. num. vigesimo sexto, vers. & ideo, & alij à Milanensi allegati.

Quod si talis esset militia, quæ haberet dignitatem annexam, (prout explicat Iason in l. penultim. num. quarto, Cod. de pallis, & Afflictus lib. consilium rub. 37. cap. 1. §. constitutione num. 1. tunc (inquit Barbosa numero 27. initio) viro milite transiret militis

militis privilegium ad vxorem, & liberos, & eo mortuo extingueretur, iuxta illius opinionem, quod privilegium patri, aut marito concessum ratione officij habentis annexam dignitatem extinguitur omnino cum persona patris, & mariti, vt supra numero 140. dictum est; Et in his terminis subdit idem Barbofa intelligi leg. *fordidum*, Cod. de excusat. numerum; dum præsupponit privilegium concessum alicui ratione dignitatis, & militiæ pertinere ad filium, dum ille vivit, scilicet intelligi de militia habente annexam dignitatem, item in iisdem terminis intelligi textum in leg. in sacris vestris 9. Cod. de proximis sacrorum scripturorum, libro duodecimo, (vbi de privilegio militantium in sacris scribitis,) & textum in leg. 2. Cod. de Præpositis agentium in rebus, libro duodecimo, vbi privilegia agentium communicantur liberis, & vxori: At iuxta sententiam supra num. 141. explicatam, etiam mortuo milite privilegium, privilegium transiret ad liberos, & vxorem.

Privilegium concessum alicui pro se, & filiis, non extinguitur morte patris, sed in filiis perseverat, & porrigitur ad omnes descendentes; Et de privilegio concessi pro se, & posteris intellectus.

246 Quod si aliquod privilegium concessum sit immediate non soli patri, sed patri, & filiis, tunc (cum æquè principaliter, iuxta dictionem & quæ copulat æquè principaliter leg. *reus*, §. cum in tabulis, ff. de duobus reis, & Gloss. in leg. 3. ff. de peculio legat.) patri, & filio sit concessum, certum est mortuo patre non extingui, sed durare in filiis, vt post Tiraquellum de primogen. questione 12. num. 3. & alios P. Barbofa in dict. leg. quia tale numero 36. vers. circa quod, & etiam Fragulos de regim. Christian. Reipublice, libro tertio, dispositione sexta, numero 185. & prius scriptis Natta consil. 241. numero 2. libro 2. & non solum mortuo patre, sed etiam eo vivente possunt uti prædicto privilegio, cum nil impediat privilegium eodem tempore competere & patri, & filiis, vt in leg. Gallus, §. quidam recte tradunt Bartolus numero vnde cimo, Fortunius numero 81. Antonius Rubens numero 108. & post eos, Barbofa numero trigesimo septimo. Neque item privilegium prorogabitur solum ad pronepotes, (vt voluerunt Gloss. in leg. liberos, ff. de Senatoribus, & Bartolus in leg. Dino Marco, Cod. de questionibus,) sed ad omnes descendentes, filiorum enim appellatione continentur omnes descendentes leg. filij appellatione, & leg. liberorum, ff. de verborum significatione, Molina de primogen. lib. primo, cap. decimo sexto, numero vigesimo octavo, & Menochius consil. 926. numero sexagesimo primo, cum concessio sit facta principaliter etiam filiis, quorum appellatione, attenda verborum proprietate, (à qua non est recedendum) veniunt omnes descendentes, ita Crotius in l. omnes populi num. 135. ff. de iustitia, & iure, & Barbofa dict. num. 37.

247 At vero privilegium concessum alicui, & posteris, non intelligitur de descendentes per feminas, iuxta leg. 1. §. finali, ff. de iure immunitatis, (vbi dicitur, quod immunitas à muneribus civilibus data posteris non pertinet ad eos, qui ex feminis nati sunt,) tradunt Paulus de Castro in leg. 1. numero quarto, Cod. de condit. infert Pinellus in l. 3. Cod. de bon. matris, numero 31. vers. sed non recedendo, Mantica de consuetud. ultim. volunt. lib. octavo, titol. decimo octavo, numero 37. ad finem, P. Barbofa in dict. leg. quia tale numero 38. & Fragulos loco allegato. Ioan. Angel. Bosius, de Patria Potestate.

gato. Nam et si appellatione posterorum, iuxta verbi proprietatem, (quæ aliquo etiam in materia restringibili est attendenda l. cum lege, & ibi Aretinus ff. de testamentis,) l. cum acutissimi, Cod. de fidei commissis, & Tiraquellus lib. primo retractatum §. 1. gloss. 9. numero 219. & communis intellectus dict. leg. 1. in dict. §. finali, iuxta Doctores, (vt notat Barbofa numero 37. fine,) quod specialiter procedat in privilegio immunitatis à muneribus publicis, & sic vt repugnans utilitati, videatur restringendum, provt dixerunt plures ab eodem Barbofa eodem numero 37. relati, ac proinde non videatur habere locum in privilegio Reipublicæ non natio, iuxta alios Doctores ab eodem Barbofa numero 38. initio allegatos. Nihilominus definitio dict. leg. 1. in eodem §. finali, cum non innitatur solum illi rationi, quod illud privilegium immunitatis à publicis muneribus utilitati publice repugnat, sed etiam sit fundata in eo, quia idem privilegium immunitatis consuevit concedi ob honorem, gloriam, & memoriam illius, qui Reipublicæ in pluribus profuit, vt Baldus cons. 555. numero quinto, lib. primo, & alij initio huius numeri 347. allegati, idem verisimile est privilegium posteris concessum fuisse intellectum de illis posteris, qui essent de familia eius, cui & posteris concessum est, non enim conservatur memoria, & honor, nisi per posteros descendentes per lineam virilem, quæ repræsentat nomen, & familiam illius, cui honor, seu immunitas est concessa, quæ repræsentatio cessat in descendentes ex feminis, cum nati ex filiabus non sint de familia aut materni, sed patris ipsorum §. sunt autem instituti, de legitim. agnos. tutela, l. pronuntiatio 195. §. fin. ff. de verborum significatione. Vnde l. vacatio 13. ff. de muneribus, & honoribus, expressè habetur immunitatem liberis, & posteris alicuius concessam, ad eos dumtaxat pertinere, qui eius familie sunt, & sic excluduntur filij diversæ familie, quales censentur descendentes ex feminis, ita Pinellus, Barbofa, & alij initio huius numeri relati. Idem etiam dicendum, si privilegium immunitatis, & ob gloriam, memoriam, & honorem causa servitutum in utilitatem Reipublicæ præstitutum, sit concessum alicui pro se, liberis, aut genere, vel pro se, & legitimis heredibus, scilicet propter assignatam rationem restringi ad liberos, & ad hæredes de familia, & non comprehendi descendentes ex feminis, tradunt Pinellus in dict. l. 3. numero 31. & alios allegans P. Barbofa in dict. l. quia tale numero 38. fine, & numero 39. initio. Notat quoque idem Barbofa dict. numero 38. vers. inferius etiam, quod si constet, prædictum privilegium immunitatis à muneribus publicis, vel aliud, non concedi ob prædictam causam honoris, sed ob aliam diversam; tunc appellatione posterorum venient etiam descendentes per feminas, cum cesset adducta ratio conservationis memoriæ, & honoris in familia, quod & tradunt Castrensis, & Tiraquellus locis supra allegatis, & alij, quos idem P. Barbofa n. 37. fin. refert.

An verò à privilegio immunitatis, & quolibet alio patri, & filiis, vel posteris concessio excludantur filij mptæ. Iuxta Doctores asserentes filiam nuptam non dici amplius de descendentes patris, et si antequam nubere de eis extiterit; Neque etiam dici, seu esse de familia testatoris, dicendum est excludi; filiam autem nuptam non dici amplius de descendentes, & de familia patris, sed esse de fami-

M 3 ha

lia mariti, in quam per Matrimonium transferratur, rationeque Matrimonij sequatur conditionem mariti, affirmant Bartolus in l. quies, Cod. de priuilegijs schol. libro decimo, Baldus in leg. fœmina, ff. de Senatorijs, Angelus, Ioann. de Platea Romanus, Corneus, Barbata, Panormitanus, Natta, Curtius Iun. & Curtius Sen. Ripa, Ruin. Gozadinus, Martin. Landenf. Crocius, & plures alij, quos referunt Tiraquellus de il. conub. l. 1. numero 32. & Menochius illos sequens conf. 197. numero 47. & 48. & idem Tiraquellus ibidem allegat etiam Braccien. & Romanum attestantes, ita de facto fuisse aliquando obtentum. Quapropter idem Menochius diff. numero 47. dicit hanc esse receptam opinionem, licet aliqui ab ea dissentiant.

249 Nilominus dicendum, prædictum priuilegium patri, & filiis, aut posteris concessum, extendi etiam ad filias nuptas, prout expresse affirmant Barbosa in diff. leg. quia tale numero 39. vers. & aduerte, & Fragofus diff. disputatione 6. num. 187. vers. sibi tamen. Et probatur primo ex diff. l. 1. allegato, §. finali, ff. de iure inuicem, etenim dum ibi excluduntur soli descendentes per fœminas, implicite admittitur, seu asseritur filiabus etiam nuptis prædictum priuilegium communicari. Præterea probatur ex opposito fundamento, scilicet quia etiam filia nupta adhuc dicitur, & est de descendentibus, & de familia patris, vt loco citato, ait Barbosa contra Bartolum. Quod & asserunt Baldus, & Castrensis, Alexander, Iason, Corneus in l. voluntas la. 1. Cod. de fideicommiss. Cagnolus in l. cum quædam puella numero 12. ff. de iur. diff. om. Indic. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 1. numero 4. Cotta in memorab. verbo Episcopalis dignitas, Pinellus in diff. l. 3. numero 34. Guillelmus Benedictus in cap. Reynne. verbo qui cum alia Matrimonium contrahens numero 167. de testament. Tiraquellus in diff. l. 1. numero 35. & 37. Felinus, Decius, & alij, quos idem Tiraquellus recenset. Et probatur etiam per textum in diff. l. voluntas, cuius verba sunt. Voluntas patris prohibens liberis fœdos extra familiam vendere, vel pignori dare, fratre fori donare prohibuisse non videtur, cum enim ibi lex non distinguat, an foror illa esset nupta, vel non, sed indistincte, & generaliter dicat fratrem posse donare forori, satis significat etiam filiam nuptam esse de familia patris, vt ibidem ijdem Baldus, Castrensis, Alexander, Iason, Corneus. Ex eisdem confirmatur, dictam legem intelligi etiam de filia nupta, quia alioquin illa lex esset de indubitabili; cum tamen decisio legalis regulariter in iure non fiat de iis, quæ earent dubitatione, & certa, ac manifesta sunt. Secundò quia filia nupta remanet in patris potestate, vt supra cap. 1. numero 35. & cap. 1. numero 21. probatum est, & sic remanet sua l. 1. §. fin. ff. de suis, & legitimis. & adhuc dicitur, & est de descendentibus, agnatione, & familia patris. Quod & probat l. pronuntiatio 195. ff. de verb. significat. §. familia appellatio, (vbi dicuntur de familia persone, quæ sunt sub vnus potestate, & omnes ex patre descendentes, & omnes de agnatione,) & §. finali, vbi dicitur, quod mulier est suæ familie & caput, & finis, & caput (inquit ibi Gloss.) quia ad filios eius incipit Patria Potestas, finis vero, quia in ea finitur Patria Potestas, & agnatio, & incipit cognatio, quia qui ex ea nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur, vt expresse dicitur in proxima l. familia 196. ff. eodem titulo. Si ergo in

muliere nupta finitur agnatio, ergo est agnata, & sic adhuc de familia patris; & esse agnatam constat etiam ex §. item vetustus instituit. de heredit. que ab intestat. deservit. vbi Iustinianus ait filias esse agnatas, & tanquam agnatas succedere, sed earum filios esse cognatos, ergo vult Iustinianus filias nuptas esse agnatas, & sic de familia iuxta diff. leg. pronuntiatio, & diff. leg. fœmina. Accedit quod l. 2. §. 1. ff. de suis, & legitimis, omnes descendentes per virilem sexum sunt agnati, & consequenter de familia genitoris. Alia argumenta videantur apud Menochium diff. conf. 197. numero 40. & sequent. qui quidem numero 58. & tribus sequentibus, si testator prohibuit bona suæ hereditatis alienari extra familiam, si illa sit simplex prohibitio, perseverantiam in familia non requirit, quia non consistit testatorem voluisse bona manere perpetuo, vel saltem ad tempus in familia, admittit posse vendi, donari, legari filiz, vel forori etiam nuptæ, ex quo de familia, & agnatione censetur; secus verò si constat testatorem voluisse remanere perpetuo in familia bona prohibita alienari extra familiam, quia, licet filia nupta remaneat de agnatione, & familia patris, (vt probatum est in precedentibus,) non tamen est apta eam conservare, & propterea non est, (concludit) admittenda ad illa bona, quæ testator conservari voluit in ipsa familia, prout est casus, quem in d. conf. 197. examinat & resoluit.

Prædictis addendum, quod si a Principe non priuilegium propriè, (est autem priuilegium propriè, & strictè, in quo Princeps concedit aliquid, quod est contra ius commune, & non tantum præter ius cap. priuilegium d. 3. cap. fin. 25. questione 1. & leg. ius singulare, ff. de legitimis, Syluester verbo priuilegium questione 3. Sanchez de Matrimonio lib. 8. disputatione 1. numero 1. vers. at hoc caute, Fragofus de regim. Christian. Reipublice. parte prima, lib. tertius, disputatione sexta, numero 177. & alij ab eo relati licet aliquando sumant largè pro concessione præter ius, vt ibidem notant ijdem Syluester, & Sanchez;) sed beneficium, (est beneficium Principis propriè, & strictè concessio alicui rei præter ius commune, non contra ius, vt quando Princeps concedit aliquid de iis, quæ sibi competunt, vt quando aliquid donat, facultatem dispensandi, legitimandi tribuit, vt post alios Sanchez diff. dispat. 1. numero 1. & 4. & Fragofus d. disp. 6. num. 188.) si inquam a Principe concessum beneficium alicui, extenditur, & transiit etiam ad filios, & posteros natos ex fœminis, ita Alexander in Legia tale ff. solut. matrim. & conf. 160. postmedium, & cum allegans Fragofus diff. numero 188. & ratio est quia et si Priuilegium strictè sumptum, typotè contra ius commune, seu exorbitans a iure communi, & sic odiosum est strictè interpretandum, vt constat, ex cap. 1. §. ille verò de filiis presbyterorum, & ex regula quæ a iure de regul. iur. in 6. Beneficium tamen Principis cum sit solum præter ius, est latissimè interpretandum contra concedentem, in fauorem illius, cui conceditur l. beneficium ff. de constit. Princip. & cap. olim de verb. significat. loco citat. Alexander. P. Barbosa in lege quia tale numero 10. vers. Tertio ff. solut. matrim. Menoch. de presump. lib. 3. præsumpt. 103. numero 21. & plurimi alij, quos late refert Sanchez diff. numero 4. sine, illos sequens ex iisdem addens latissimè interpretandum in solis Principis concedentis præiudicium, in aliorum verò præiudicium, (si grane esset,) strictè.

Præiudicium

Tract. De Patria Potestate, Cap. III. 139

Privilegium alicui concessum propter benemerita an transeat ad filios, & heredes; Vbi an sit personale, vel reale; & an cum contractus habeat.

251 Ultra tradita, non levis controuersia est, an privilegium immunitatis, aliunde privilegium alicui concessum propter benemerita (puta quia egregiam nauauerit operam, multumque laborauerit pro Republica, illique notabiliter profuerit,) in remunerationem, transeat ad filios, & successores. Et multorum sententia est, privilegium a Principe concessum propter merita esse personale, & non transire, neque ad heredes, neque etiam ad filios, & descendentes, sed morte illius, cui concessum est extingui, ita Ioannes Andreas in cap. privilegium de regul. iur. in 6. Iason. consil. 89. col. 2. vers. facit, Alciatus resp. 203. numero 21. alias resp. 7. numero 25. lib. 4. Syluanus consil. 4. numero 16. Paulus de Castro consil. 329. numero secundo in fine, & num. 9. ante finem lib. 1. Aretinus in l. maritum, ff. solut. matrim. (quos refert P. Barbosa in leg. quia tale numero 6. vers. unde colligebat & numero septimo, paulo post principium,) Natta consil. 164. numero 10. vers. ad ista omnia libro primo, Cranetta consil. 929. in fin. à Menochio de presumpt. libro tertio, presump. 103. numero duodecimo, relati, & latius P. Barbosa dist. numero septimo, & octavo, vers. sed hac saluatio, & numero decimo, vers. sed neque hac saluatio, & numero undecimo, vers. sed hac conclusio, & hi Doctores ad id asserendum moti sunt precipue per textum in l. 1. §. 2. ff. de constitut. Principum, & in §. sed & quod vers. plane instituitur, de iure naturali, in quibus textibus dicitur concessionem factam propter merita censeri, & esse personalem, atque adeo non egredi personam illius, cui ob prædictam causam facta est concessio, verba vtriusque textus sunt. Plane ex his quedam sunt personales, nec ad exemplum trahuntur, nam que Principes alicui ob merita indulgent, vel si quam penam irrogant, vel si cui sine exemplo subuenit personam non egreditur. Præterea quod privilegium concessum propter merita sit personale, ab iisdem, præsertim à Barbosa probatur, quia privilegij causa immediata censetur persona, nempe merita personalia, (que sunt qualitas personæ coherens,) que præbuerunt causam concessionis, & consequenter privilegium propter bene merita tanquam propter qualitatem personæ coherentem debet censeri personale, & ita neque ad alium pertinere potest, in quo prædicta ratio benemeritorum cessat, argumento à cessante causa, ac proinde non transire ad heredes, neque etiam ad filios inquit Barbosa numero octavo, dist. vers. sed hac saluatio. Confirmans ex eo, quod regulariter privilegium personale concessum, non transit ad eius filios, iuxta Gloss. fin. in leg. ex pluribus 43. ff. de administrat. tut. & quia (addit) contra Doctores communiter tenentes concessionem factam propter benemerita patris transire saltem ad filios & descendentes; virget generalitas dist. l. 1. ff. de constitut. Principum, idem Barbosa contra alios hanc sententiam ob eandem rationem, quod concessio propter benemerita censetur personalis dist. l. 1. §. 2. ampliat etiam benemerita fuerint magna; ut remunerationem perpetuam exigerent, ut nihilominus privilegium ob talia merita magna non debeat transire ad filios, & descendentes, sed in hoc casu solum esse institum facere remunerationem filijs eorum, qui multum laborarunt pro

Republica, ut alij ad similes labores, & ad vitam contemendam pro Republica incitentur.

Contrariam tamen sententiam, & quod privilegium propter benemerita alicui concessum transeat ad eius heredes, & successores, & maxime ad eius filios, & descendentes, eo quod non sit personale, sed reale tenent Socinus Senior consil. 99. numero 9. libro primo, & consil. 84. à numero undecimo, lib. tertio, Andreas Siculus consil. 44. Fulgositus consil. 225. Cagnolus in l. in omnibus causis numero quinto, ff. de regul. iur. Probis ad Monachum cap. Abbates numero septimo, de privileg. in 6. à P. Barbosa numero sexto, vers. contrarium relati, Ancharius consil. 327. numero primo, Baldus consil. 355. lib. 2. & consil. 98. numero tertio, Tiracellus in l. si unquam verbo donatione largitus numer. 48. Cod. de reuocand. donat. à Menochio dist. presump. 103. numero decimo tertio, allegati, idem Menochius ibidem. Quod autem privilegium ob benemerita concessum, non sit personale, sed reale, & consequenter transeat ad descendentes, & heredes, ac successores, probatur; quia cum Princeps, ab eo, cui concessit privilegium in præmium, & remunerationem ob benemerita, & seruitia, & præclare, & vtiliter gesta pro ipso Principe, vel Republica; vel quia inas facultates pro bono, & conseruatione Reipublice consumpsit, acceperit rem dignissimam remuneratione, que habet perpetuam commensurationem cum re per privilegium concessa, Privilegium transit in contractum, vimque contractus habet; de natura autem contractus est, ut transeat ad heredes, & successores lege si pactum ff. de probation. l. 1. ff. de iure immunitatis, l. iurisdictionum §. pactum, & l. tale pactum in princ. ff. de pactis, Menochius dist. cas. 103. citato numero 13. & num. 22. & ab eodem ibidem relati. Quod verò privilegia concessa propter benemerita, & seruitia, aut gesta, vel donata pro bono Principis, aut Reipublice transeat in naturam contractus, vimque contractus obtineant, ultra præallegatos Doctores, tradunt Baldus in leg. si cum mihi in fine, ff. de dolo, in leg. qui se patri numero 14. Cod. unde liberi, Socinus Iunior consil. 76. numero 38. lib. 1. Patif. consil. 1. numero 98. lib. primo, Bellonus consil. 37. ad finem; Afflicus decisione 128. numero 10. Grammaticus decisione 65. numero 25. Menochius non solum loco supra citato, sed & consil. 2. numero 116. & consil. 75. numero 43. & 44. & Rolandus Canagnolus in obseruat. ad dist. consil. 2. Menochij numero 136. Idque Menochius dist. presump. 103. numero 13. fine, probat argumenta dist. leg. si cum mihi, & Grammaticus argumento l. Titius puerum, ff. de obsequijs parentibus, & patronis, & ratio esse videtur. Quod huiusmodi privilegia concessa propter benemerita, & seruitia, & præclare gesta in utilitatem Principis, vel Reipublice non sunt gratuita, & ex sola liberalitate concedentis, sed descendunt ex titulo oneroso, nimirum ex beneficio à persona privilegia accepto, quod loco pretij præstitum & acceptum æstimatur iuxta Baldum in dist. leg. qui se patri, & alios præallegatos. Hinc privilegia à Principe concessa in remunerationem propter benemerita, labores, seruitia præstita, & gesta in bonum commune, non posse ab eodem Principe concedente, aut ab eius successore absque iusta causa reuocari, cum vim contractus obtineant, affirmant, Grammaticus dist. decis. 65. numero 26. Menochius dist. consil. 2. numero 139. Canagnolus ubi supra, Tiracellus

M 4 quælibet

quellus in *dist. leg. si unquam dist. verbo donatit* largitus numero 14. Socin. Iunior. *conf. 102. num. 18. lib. 2.* Gozadinus *conf. 5. numero 10. & 11.* Romanus *conf. 4. Rolandus conf. 76. numero 14. vol. 2.* Cratet. de antiquit. *tempor. prima part. principi in princip. numero 54. & conf. 135. numero 5.* (quos fere omnes allegat Menochius *dist. numero 119.*) alij præallegati, & alij quos *dist. decis. 65. numero 19.* Grammaticus refert, cum Princeps in contrahendis utatur iure communi ex Baldo in *leg. ex imperfetto in fine Cod. de testamentis*, & efficaciter obligatur *cap. 1. de probatimibus*, & ibi Abbas, & Butrins, Cynus in *leg. digna vox Cod. de legibus*, & Baldus in *leg. 1. ff. de pactis à Grammatico relati*, ut neque etiam de plenitudine potestatis absque iusta causa possit contrahere, vt post Paulum de Castro in *d. leg. digna vox*, & alios notat idem Grammaticus numero 27. Quæ idemmet Grammaticus numero 29. addit procedere non solum, quando Princeps vere contraxit, sed etiam quando suo subdito concessit privilegium in remunerationem ob merita. vt notanter etiam Felinus in *cap. vultu in fine vers. limita 3. de iudiciis*. De quibus latè præfatus Grammaticus *dist. decis. 65. ex dist. numero 29.* A præfata tamen traditione, quod privilegia concessa ob beneficia non sunt reuocabilia sine iusta causa Cauagnolus vbi supra post Grammaticum *voto 28. numero 14.* excipit concessionem iurisdictionis ob beneficia, quæ ait non esse tantæ virtutis, vt eam concessionem firmet, quam Princeps fecerit in præiudicium suæ dignitatis, & authoritatis supremæ, ac proinde potest illam reuocare, & non cogitur obtemperare. Ad quod faciunt alia tradita ab eodem Grammatico *decis. 46. & Gaillio præf. obseru. lib. 2. obseru. 60. & Olasc. decis. 101.* & multo minus facere talem concessionem in præiudicium successorum, cum nullo modo possit Princeps concedere regalia in præiudicium suorum successorum, vt ibidem, Cauagnolus post Olasc. *dist. decis. 101.*

- 253 Præterea in specie, quod privilegium concessum propter beneficentiam patris transeat ad eius filios, & descendentes, quia beneficentia, & gloria patris debeat transire ad filios, qui eadem persona cum patre reputantur iuxta *leg. finalem Cod. de impuber. & aliis substitutionibus*, & alia in præcedentibus notata, tradunt Baldus præallegato *conf. 359. à numero 5. lib. 1.* Socinus allegat. *conf. 84. numero 7. lib. 3.* Tiraquellus de penis *temperand. caus. 49. numero 10.* & nonnulli alij à Patre Barbosa in *dist. leg. quia tale numero 8. vers. primus est relati*. Et quoque transire ad filios, & descendentes, quando beneficentia, & seruitia sunt magna, perpetuam remunerationem exigentia, vt congrue videantur remunerata etiam ex Doctoribus pro prima sententia allegatis, dixerunt Alciatus *dist. respons. 203. numero 22.* & Sylvanus *dist. conf. 4. allegato numero 16. ad finem*. Item si in privilegio propter beneficentiam concessio dicitur, eam concessionem factam, seu fieri in perpetuum, seu perpetuo, concessionem debere censeri realem, & perpetuam, ideoque transitoriam ad descendentes, & hæredes (est quod in concessione ex sola liberalitate facta sit relata ad personam, & addita sit dictio *Perpetuo*, censeri possit personalis, & temporalis, vt dictio *Perpetuo* intelligatur, donec vixerit ille, cui facta est concessio, iuxta traditionem Alexandri *conf. 85. numero 2. lib. 1.* Alciati, & Sylvani locis numero 251. allegatis ad summum in concessione liberaliter facta tantum admiittendum, pro vt in

eadem concessione liberali admittit Pater Barbosa in *dist. leg. quia tale numero 11. vers. sed neque hinc saluatio*) scripserunt Ancharranus *dist. conf. 327. numero 4.* Andreas Siculus allegat. *conf. 44. à numero 9. lib. 1.* citato *conf. 84. à n. 4. lib. 3.* Ruinus *conf. 217. numero 6. lib. 1.* & Bellonus *conf. 20. ad finem*, quos *dist. numero 11.* testatur Barbosa illos sequens, eam asserens rationem, quod in concessione, & donatione remuneratoria, vt merita videantur sufficienter remunerata, dictio *Perpetuo* in propria significatione sit accipienda, cum concessio, & donatio remuneratoria latiorum, & fauorabiliorem admittat interpretationem, iuxta Decium *conf. 197. numero 2. ad finem*. Quapropter insuper confirmatur præfata secunda sententia, cum enim concessio ob beneficia non dicatur proprie privilegium, sed potius beneficium Principis, vt notat Menochius *dist. præsumpt. 103. numero 14.* dicens esse communem traditionem Doctorum in *1. finali ff. de constitut. Principum*, & tradit etiam Socinus Iunior *conf. 37. numero 18. lib. 1.* ac proinde latissimam, & fauorabilem admittat interpretationem iuxta *dist. leg. finalem ff. de constitut. Principum*, & tradita supra numero 250. & Doctores ibidem relatos, concessio eiusdem privilegij censenda est non personalis, sed realis, & transitoria ad hæredes, vt Bartolus in *leg. fin. numero 4. ff. de seruitut. legat. Doctores communiter*, quos Menochius *d. præsumpt. 103. numero 22.* copiosè recenset, & sequitur.

Supradictis autem non obstat textus in *leg. 1. §. 2. 254 ff. de constitut. Principum & in §. sed & quod instituit. de iure natural.* repetitus supra numero 251, adductus in fauorem primæ sententiæ; nam respondit Socinus Senior *d. dist. conf. 84. numero 13. lib. 3.* Menochius *dist. præsumpt. 104. numero 14. fine*, & alij, legem illam loqui in remissione pænæ in remunerationem meritorum ob prælate gesta, & seruitia præstita pro Principe, vel Republica, quæ remissio non debet trahi ad exemplum, & sic nec transire ad descendentes, & hæredes; scilicet quando privilegium immunitatis, vel aliud simile propter egregie gesta, & seruitia in obsequio Principis, & Reipublicæ, & pro bono publico præstita; nam tunc concessio est realis, & transit ad descendentes, & ad hæredes, iuxta præallegatos Doctores, & tradita in confirmationem secundæ sententiæ. Porro in vniuersum quandam privilegium censendum sit reale, vel personale agunt latissimè Menochius allegata *præsumptione 103.* & P. Barbosa in *d. l. quia tale à n. 1.*

Beneficentia patris in multis præsumit filijs, & sunt causa, vt illis in remunerationem aliqua concedantur.

Verum quando etiam privilegia, patri concessa 255 propter beneficentiam, non transirent ad filios neque etiam ex beneficentiis, & seruitiis, ac gestis patris pr. communi bono, eodem patre non remunerato oriatur obligatio iustitiæ ad remunerandum filios, sed tantum moralis, & gratitudinis, & ex honestate, quæ neque in foro externo, neque in foro conscientie ligat: Nihilominus patris beneficentia multum proficit filiis, suntque sæpius causa, vt etiam post mortem patris aliqua (quæ forte alias non obtinerent) illis concedantur, prout conueniens & honestum est illis concedere, cum ad bonum Reipublicæ regimen iustum sit, illorum descendentiis, qui egregiam

mauerunt

nascuntur operam pro Republica, & communi bono remunerationem facere, ut sic alij incitentur ad facultates proprias infundendas, & ad ipsam vitam contemnendam pro Reipublice defensione, & ampliatione, & de huiusmodi remuneratione, quae filiis fit propter patrie merita constat ex leg. fin. Cod. de praepositis agensium in rebus lib. 1. & ex leg. 1. Cod. de privilegiis eorum, qui in sacro palatio militans cod. lib. 12. ex leg. 1. & 2. Cod. de filiis officialium cod. lib. 12. ex leg. nemini vers. filius autem, ex leg. petitionum vers. filius Cod. de advocat. divers. Iudic. & ex leg. iudicibus 3. vers. & filius advocatorum Cod. de advocatis divers. Iudic. ubi habetur, quod si advocati, perpetuo electi in Reipublice patrocini, decedant, eorum filij superstites, & Doctores potius eligi debeant ab ipsa Republica, quam alij extranei (& notant Valacius conf. 129. numero 12. & Patre Gregorius de concessione feudis parte 1. questione 4. numero 18. facit, & textus cap. 1. quemadmodum feudum ad filiam perveniat, ubi quamvis beneficium paternum ad filiam non transeat, tamen potest Dominus illud filiae ob amorem, & servitium paternum concedere, & notant Fulgositus conf. 4. & Pater Barbosa in dist. leg. quia tale numero 10. Hinc Simanca in tractat. de Republica lib. 1. cap. 5. tradit quod apud Romanos adipiscendi Patrie honoribus, qui parentes, avos, maioreque suis publicis honoribus honestatos habuerunt, ij quasi hereditario iure Reipublice curam accipiebant. Plura de hac materia, quod filij propter patrum merita sint remunerandi, & constat saepe remuneratos fuisse ex legibus, & historiis tradunt Tiraquellus in leg. si unquam verbo donatione largitus numero 40 & seq. Cod. de reuocac. donat. in tractat. de pen. temper. causa 49. numero 10. & in tractat. de nobilitate cap. 20. numero 8. Paschalis de virib. Patria Potestatis parte 4. cap. 3. numero 43. & 44. & plurimi alij Iurisperiti, i quos cumulat idem Paschalis. Qui eod. numero 44. sine per textum in §. optimum vers. propterea auel. de exhibendis, & introducendis reis, notat, quod si quid filiis conceditur ob paternam benemerita, illud habere non censentur tamquam patris haeredes, & consequenter nullum ius queritur paternis creditoribus.

Parentum macula, ex natura, vel malitia, seu vitiiis proveniens, nocentem filiis, & quomodo?

An vero quemadmodum parentum bona, nobilitas, & privilegia, filiis communicantur, parentumque actiones virtutum, bene gesta, atque benemerita eisdem filiis profunt, ita parentum ignobilitas, & vitiorum, atque turpiter gestorum macula in eisdem filiis influant, illisque noceant, ac propter parentum peccata saepe filij puniantur. Ignobilitas patris transit ad filios, vilitas patris non reddit filium vilem.

256 Certum est ignobilitatem innatam patris transfundi in filios, & sic filium ignobilem censi, si pater ignobilis est, ita Tiraquellus de nobilitate cap. 18. numero 20. & Menochius conf. 225. num. 46. qui tamen numero 44. & sequentibus notat, quod patris vilitas non reddit filium, aut filiam vilem, asserens diversum esse, quod quis non sit nobilis, & quod sit civilis, quia ignobilitas provenit ex ipso genere, vt. cum aliis praefatus Tiraquellus de nobilitate cap. 21. sine, at vero vilitas descendit a propria sui persona, quod scilicet nullus sit pretij, & valoris, ex quo idem Menochius ait sequi, vt

Doctores, vel militem Dux filius patris ignobilis non possit dici proprie nobilis, nequeat tamen dici vilis persona. Quapropter dist. numero 44. ex hoc quod patris vilitas non reddit filium vilem, concludit filium rusticum & agricolae in cuius fauorem ibi consulti) quia filius rusticus, & agricolae, vilisque personae, non potuisse dici personam vilem, idque confirmat auctoritate Alexandri conf. 209. numero 1. lib. 6. ubi dicit vilitatem patris rustici, & coloni non reddere vilem filium filium, quin à muliere nobili haberi possit in maritum, & ad praedictorum confirmationem numero 48. addit, quod olim lege cautum fuit apud Romanos (vt scribit Dionysius Halicarnassensis lib. 11. antiquit. Roman.) ne Senatorij ordinis viri possent ducere in uxores mulieres viles, & abiectas, ac plebeas, & tamen Cato Senior inter primarios Senatores Romanos duxit filium coloni sui, referente Seneca lib. 9. declamatio. 6. declamatio. Vtrum vero rusticus, agricola, & coloni vere enumerentur inter personas viles, late hinc inde examinat idem Menochius disto conf. 225. ex numero 229. ad finem. Qui numero 50. & sequens ad numerum 58. late explicat quae personae censentur viles, & abiectae, & dist. numero 58. explicat, persona deplorata, seu deplorati status, & conditionis quae dicatur, & fit, ad quem recurrendum pro perfectiori cognitione, cum ille non sit locus huius materiae pertractandae.

Filij parentum vitia, & praeos mores, & virtutes imitari solent.

Quod parentum maculam, provenientem ex vitiiis, & praeis moribus, quod parentum exemplum, & generatione ipsa transfundantur in filios, late explicanti in prima parte tractatus de effectibus contrahitur Matrimonij cap. 10. numero 40. & duobus sequentibus. Quod eorum malo exemplo, si parentes sint turpitudinibus, & vitiiis dediti, & affecti, filij iisdem vitiiis assuescant, iisdemque parentum praeis moribus conformari solent non reuocatur in dubium & tradit expressè S. Thomas 2.2. quass. 108. articulo 4. ad primum & 1. 2. quassio 87. articulo ultimo ad primum, si enim verum est illud, formatur ad coniuncto, etiam si sit extraneus, à fortiori procedit in filiis respectu parentum, cum quibus assidua est conversatio, qui proinde, ad instar famularum, quaecumque vident à parentibus fieri, imitari, & facere nituntur: Citius enim nos corrupta vitiorum exempla domestica, sicut mater (ait Ezechiel 16. Ita, & filia eius, & Sapientiae sampiorum, & eorum, qui abieciunt sapientiam, filij nequissimi pronunciantur. Ac proinde Numerorum 26. tanquam grande miraculum narratur, filios Corae nequissimi hominis ita Dei consumpti imitatores minimè extitisse, eoque propterea perente non petuisse. Ad hoc idem alia videntur dist. cap. 10. numero 4.

Parentum mores & vitia generatione ipsa quasi transfunduntur in filios.

Mores quoque praeos, & vitia parentum generatione etiam ipsa quasi transfundi in filios, vt propterea non minus parentum morum, quam facultatum filij sint haeredes, ultra plura alia ad id dist. cap. 10. numero 41. & sequens. tradita, & alia, quibus idem confirmant Tiraquellus ad leg. 7. cornub. à numero 3. ad 14. Didacus Solon de pae in 1. parte quass.

questione cui in 3. questione, constat tum ex iure Canonico can. si gens Angelorum distine. 30 ex iure Civili leg. fin. de liberis, & eorum liberis, in leg. quod si noli, §. qui mancipia, ff. de edicto edicto, & clarissime in leg. quisquis, §. filij vero, ibi in quibus paternum hoc est hereditarij criminis exempla metuentur, Cod. ad leg. Iuliam maiestatis, & vulgo dicitur, quod Philosophus Philosophum generat, & ex bonis, vel malis, nati virtutibus, vel pravis moribus prædicti esse censentur, ita quod præsumitur filius eiusdem voluntatis, & affectus cum patre, ut per textum in leg. si operamur iudicio, ff. de operis libertorum, tradunt Baldus in leg. liberi Cod. eod. & cum alijs Tiraquellus vbi supra numero 8. & incontinentem præsumi illum, qui habuit patrem incontinentem, tradit Menochius de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 58. numero 6. ex eo, quod filij esse solent paternæ incontinentiæ imitantes. Hancque esse causam quare filij præbitorum prohibeantur promoueri & spurious facis initiari, notari dist. cap. 10. numero 41. vbi etiam ex Alberto Gandino, & Tiraquello addidi, vt parentum eius, qui accipiant, cognoscantur mores, vt probe etiam agnoscat, quibus fit ipse accusatus moribus, quia qui habuit bonos parentes, bonus, qui malos, malus præsumitur. Quare quoque hoc & præcedenti numero tradita potuerunt forsan esse ratio, ob quam iure cautum sit, quod patri non licet filium de quolibet crimine accusare, nec è contra, nam viderentur propriam maculam detegere l. iniquum Cod. qui accusare non possunt, & leg. accusare, ff. de accusat. Triplex poena, spiritalis, corporalis, bonorum externorum.

- 359 Vltimus, etsi regulariter in poenis infligendis nemo teneatur pro delicto alterius, sed poena suos aut hores tenere debet leg. Sancimus Cod. de poenis, nec imponenda est poena, vbi non est culpa, nec dolus leg. cum autem, §. excipitur vers. capitalem, ff. de edicto edicto. Nihilominus filij propter parentum scelera, & delicta puniuntur. Ad cuius dicti claræ probationem, & excludendas difficultates, quæ circa dictum sic generaliter sumptum, solent excitari, distinguenda sunt poenarum genera. Vna igitur est poena spiritalis, quæ animam tangit, vt est poena æterna, qua homo excluditur ab æterna gloria. Et quælibet alia poena consistens in privatione bonorum spiritalium, quæ ad gloriam æternam consequendam sunt ordinata, & maxime necessaria, aut maxime consentanea, qualis est poena privationis sacramentorum, & participationis, seu communicationis bonorum, & suffragiorum spiritalium Ecclesie. Altera poena est corporalis. Tertia est bonorum temporalium.

Pœna spiritalis vnus pro delicto alterius non punitur neque à Deo.

- 160 Poena ergo spiritali certum est vnum pro altero, & sic nec filium pro paterno delicto posse puniri, neque ipsum Deum vnum pro paterno delicto alterius puniri huiusmodi poena, privando æterna salute, & c. sine quibus obtineri non potest, ita communiter Sancti Patres, & Theologi quorum plures refert Conarruias var. resolut. lib. 2. cap. 8. numero 1. vers. quinta poena; & de hac poena procedunt, & intelliguntur illud Ezechielis cap. 18. in can. Isaiæ 1. questione 4. relatum: Anima quæ peccaverit ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij, iustitia iusti supra eum, & impietas impij super eum, & il-

lud Deuteronom. cap. 24. Non reidentur patres pro filiis, nec filij pro parentibus, sed unusquisque pro peccato suo morietur. Atque hæc interpretatio dictorum locorum est communis, eamque tradunt D. Augustinus super librum Iosue questione 8. & Epist. 75. ad Auxiliu Episcop. Gloss. & Cardinalis Turretreman in cap. vnde cumque dist. 36. D. Thomas 1. 2. questione 87. articulo 1. Alphonsus de Castro lib. 2. de iusta heret. punit. cap. 11. Conarruias dist. cap. 8. cod. numero 1. vers. Primum. Ex quibus inferunt Alphonsus de Castro Conarruias dist. numero 1. vers. quinta, & Menochius conf. 99. numero 109. (atque prius tradidit Gloss. in summa 1. questione 4.) innocentem pro alterius peccato non excommunicari, aliave poena spiritali puniri, quæ sit privatio eorum, quæ sunt maxime necessaria, vel conducentia ad æternam gloriam consequendam, interdictio autem, & irregularitas, seu inhabilitas ad ordines vnum puniri pro altero notat Gloss. in dist. summa. Quamvis Conarruias dist. vers. quinta, contra eandem Gloss. dicat irregularitatem non esse poenam spiritalem.

Pœna corporalis aliquando Deum vnum pro alterius delicto, præsertim filius pro peccato patris punit.

Quo vero ad poenam corporalem, certum etiam est Deum sæpe punire corporali poena innocentem seu innocens pro peccato alterius, maxime filios innocens pro peccatis parentum, & expresse tradunt D. Augustinus dist. questione 8. in Iosue, Sanctus Thomas in duobus locis supra allegatis, Turretreman. vbi supra, Alphonsus de Castro dist. c. 11. Conarruias dist. cap. 8. numero 1. vers. secunda, alij ab eodem allegati, & Menochius dist. conf. 99. numero 210. Qui & ad id confirmandum plura Diuina scripturæ loca, & exempla adducunt. Exodi enim 20. dicitur Ego, iun Deum Zelotes visitans iniquitatem patrum in filijs vsque ad tertiam & quartam generationem, visitare enim Deum cuiuspiam iniquitatem, id est, quod est, quod eum punire, iuxta illud Domini in psalmo 88. si iustitias meas prophetauerint, & mandata mea non custodierint visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, Genesis 19. scriptum est, Deum consumpsisse paruulos innocens infantes Gomoræ, & Sodomæ vna cum parentibus peccatoribus, Iosue 6. legitur, quod filij, & filie Achan patris, qui suffragane de anathemate Hierico contra præceptum Domini, simul cum ipso Achan patre, ex mandato Iosue, fuerunt interfecti, Numer. 17. habetur, quod terra filios absque vilo eorum peccato deglutivit cum Dathan, & Abiron, ob scelera parentum. Regum lib. 4. cap. 5. narratur filios pueros Giezi ab Elizeo Propheia lepra percussos fuisse, ob peccatum patris, qui contra Elizei voluntatem à Naaman leproso ob collatam illi sanitatem munera accepit. Regum lib. 2. cap. 12. scribitur, quod filius Davidis na us ex illicito coitu ob parentis peccatum à Deo extinctus est. Ad hoc idem faciunt illud scripturæ Diuinæ, Patres nostri comederunt vas acerbis, & densa filiorum obstupuerunt. (Quod ad id refert Neuzanus conf. 12. inter consilia feudalia Bruni in principio) & alia loca Diuinæ scripturæ adducta à D. Thoma dist. quest. 87. art. vltimo, & à Conarruias dist. cap. 1. numero 1. vers. secunda, & etiam alia exempla punitionis filiorum innocentium propter parentum peccata ex ethnicis sumpta, refert Menochius dist. conf. 99. numero 211. & 212. Cur autem

161

antem filij aliquando peccantur ob iniquitatem, & scelera patris? Rationes deferunt S. Thomas 1. 2. dist. quest. 87. art. ultimo, & 1. 3. dist. questione 108. articulo quarto ad primam, Alphonsus de Castro dist. cap. 11. & Iacobus Simanca tractat. de Cathol. institut. instir. 9. num. 7. & sequentibus, & respectu filiorum ratio precipua est ad praeuocandum, ne imitentur parentum culpas, quas aliqui filij sepe solent imitari, vt supra numero 157. & 158. dictum est, & notat S. Thomas dist. art. ultimo ad primum & dist. art. 4. pariter ad primum, respectu vero patrum, vt & ipsi videntes penas filiorum, & in filios torquentur, & ad dolendum de peccatis moueantur, ita idem S. Thomas dist. articulo ultimo in dist. responsione ad primum, vbi illa verba Exod. 20. in tertium, & quartam generationem, fuisse addita, quia tantum consueuerunt homines viuere, & sic munus (inquit idem S. Thomas) videre posset & filij peccata parentum ad imitandum, & patres penas filiorum ad dolendum.

162 Verum huiusmodi pena, quae versatur circa corpus, seu corporalem vitam, punire vnum pro altero, vt filium pro peccato patris, proprium est Dei, qui solus talem habet potestatem, quae hominibus etiam summis Principibus nullo modo permittitur, ita quod neque vili Regi neque Imperatori, neque etiam summo Pontifici, & multo minus cuiusque alij humano Iudici licet vnum hominem pro alterius peccato pena mortis punire, vel alia pena corporali, seu corporis afflictione, atque adeo etiam omnino non valeret lex aliqua humana puniens filium pro delicto patris, vt est communis, & indubitata sententia, ita enim Alexander de Ales 3. part. summae quaestione 81. membro 4. articulo 1. D. Thomas 2. 2. dist. questione 108. art. 4. Turcremat in dist. cap. vndequeque dist. 59. Alphonsus de Castro allegat. cap. 11. Covarruias dist. cap. 8. numero 1. vers. Tertia, Menochius dist. consil. 99. numero 115. & 116. Ego quoque in tractat. de alimentis cap. 7. numero 447. (vbi alios refero) & prius tradidit D. Augustinus super librum Iosue allegata quest. 8. vbi sic habet. *Visibiles igitur afflictiones hominum, siue mortes, quoniam ipsi quibus ingerunt, & obesse, & prodesse possunt, mouit Dominus in occulto prouidentia sua quomodocumque iustis quibusque dispense etiam cum aliorum peccata in alios detur vltis. Penas vero invisibiles quae nocent, & prodesse non possunt, ita nullas Deo Iudice pro alienis peccatis luit, sicut homine Iudice luere nullus, nisi pro sua culpa istas visibiles debet, & huius rationem dicit esse eam numero praecedenti, ex S. Thoma adductam, scilicet quod Deus hac corporali pena vnum pro altero puniat, quia filij pena ob patris peccatum patri nocet, & filiis ad salutem prodest, humana autem potestas id efficere non potest. Atque de hoc humano iudicio recte etiam intelligitur illud Deuterop. 24. Non occidentur Patres pro filiis, supra numero 160. adductum, & illud Exod. 23. insontens, & insuum non occides. Quam legem commendasse populo Moysen morientem scribit Iosephus lib. 4. antiquit. ind. cap. 8. Propterea supradictis quoad illud de Achan numero praecedenti tactum idem D. Augustinus addit. At vero si Achan ab aliquo inuentus, atque comprehensus, & illius criminis reus ad iudicium Iosue fuisse adductus, nequaquam putandum est hominem Iudicem, ut pro illo, vel cum illo quemquam alium, qui societate patri eius minime teneretur fuisse puniuntur. Neque enim mandatum legis licebat excedere, quod datum est hominibus, ne iudicio suo, quod homini in hominem iussu, seu permis-*

sum est alterum pro alterius peccato arbiqetur esse plectendum longe autem secretiore iustitia iudicis Dei, qui potens est etiam post mortem, quod homo non potest liberare, vel perdere. Praedicta D. Augustinus. Ex quibus Covarruias dist. vers. Tertia, & alij tantquam iniquum reprehendunt illud ab Imperatoribus Arcadio, & Honorio in leg. quisquis Cod. ad leg. Iuliam Maiestatis dictum, scilicet ex Imperatoris indulgentia, & lenitate se vitam concedere filius eorum, qui crimen laesae Maiestatis commiserint. Nam, & ecclesia Caesarum mansuetudine, inuicem possent iuste, ob parentum etiam gravissima scelera, filij occidi, vel verberari, & licet Innocentius in cap. vergentis de haereticis huius Caesaris lenitas meminerit, non probabile videtur, quod ipsi Imperatores semota indulgentia significarent. Inde quoque Covarruias dist. numero 1. vers. secundo inferitur, notat iustissime D. Ambrosium reprehendisse Theodosium Imperatorem, eo quod milite quodam furentis populi impetu apud Thessalonicam occiso, ipse insitit populum quique obitus esset interficere. Nam potuit quidem iubere Imperator obnunciari milites occisores, inique tamen etiam causae seditionis insitit innocentes occidi, Can. cum apud Thessalonicam 11. q. 3.

Pena pecuniaria, & privationis bonorum temporalium, vnum pro alterius delicto, & maxime filius pro delicto patris etiam ab hominibus, & lege humana punitur.

Denique quoad tertiam penam consistentem 163 tantum in privatione bonorum citra controuersiam est. Vnum pro peccato alterius, & precipue filios pro peccato patris posse puniri, & de facto aliquando puniri non solum a Deo, (qui si potest, & solet vnum pro altero, solumque pro patris delicto afflicere corporali pena, multo magis & a fortiori pena bonorum) sed etiam ab omnibus, prout in multis casibus humane leges statuerunt huiusmodi penam bonorum temporalium aduersus vnum pro alterius peccato, ac precipue contra filios ob delicta parentum (quos laetere Afflictus in conspectu Regni Neapol. tit. 2. numero 33. & sequentibus, & specifice contra filios innocentes ob patris delicta late sunt penae temporales in leg. quisquis, §. filij vero, Cod. ad leg. Iuliam Maiestatis, vbi filij committentium atrox crimen laesae Maiestatis Divinae, vel humane priuantur successione bonorum, non solum ascendendum ex vtriusque linea, scilicet successione paterna, materna, & auita, sed etiam omnium proximorum, & etiam ex testamento cuiuscumque efficiuntur incapaces, ac perpetuo infames, & quibuscumque honoribus, & dignitatibus, & publicorum officiorum munere privati ipso iure declarantur, & inhabiles redduntur ad in futurum aliquam dignitatem consequendam, & similes penae aduersus filios haereticorum ob crimen haerese patris, ipso iure contrahendos statuta sunt in authent. Gazaro Codic. de haereticis, quae a iure Pontificio recepta est. De quibus penis contra filios innocentes ob crimen laesae Divinae, vel humane Maiestatis in dist. leg. quisquis statuitur, & ob crimen haerese patrum in dist. authent. Gazaro, decretis, pro plena intelligentia dictarum legum, & penarum latissime egi in tractatu de aliment. cap. septimo, ex numero 435. ad 480. & omnia ibi tractata, non conuenit repetere, sed solum quaedam pauca restringere, seu notare.

Et imprimis, quod cum plures (quod d. s. 7. n. 447. 164 refertur)

reſero) dixerint, præſatam leg. *quisquis*, puni-
tem in bonis temporalibus filios pro peccato patris,
non valere, neque ſervandam fore in foro conſcien-
tiæ; tamen certum videtur (vt tradunt Covar-
tutias diſt. cap. 8. numero 1. Menochius diſt. conſ. 99.
numero 210. & ſequentiis, & Doctores communi-
ter, quos diſt. cap. 7. numero 436. & pluribus ſequen-
tibus vſque ad numerum 445. reſero) eandem legem
valere etiam in foro conſcientiæ, & Imperatores ob
atrocitatem criminis læſæ Maiestatis Divinæ, & hu-
manæ, poſuiſſe, & recte ſtatuiſſe præſatas penas
tantum circa bona temporalia viuentes, ad dete-
rendos à tali crimine homines, & quidem reſpectu
filiorum, ne paternum crimen imitentur, reſpectu
vero patris, qui tanti criminis eſt reus, vt videns
filios eas penas privationis ſuſceptionem, & digni-
tatem, & infamiz pati propter eius ſcelus, & in
euſdem patris penam, magis & magis aſſigatur,
iuxta illud Marci Tullij lib. 1. *Epistolet ad Brutum. Nec
vero ne fugis, quam ſit acerbum parentum ſcelera filiorum
penis tui, ſed hoc præclare legibus comparatum eſt, vt
charitatis liberorum amicitiores parentes Reipublica red-
deret.* Præterea iuſtam eſſe præſatam legem confir-
matur, quia, dum ibi filius ob crimen patris punitur
pena privationis dignitatis iam adeptæ à Prin-
cipe læſo, & ne in futurum aliquam conſequatur.
Princeps auferat tantum quod ſuum eſt, & iuxta de
cauſa, ſcilicet timore illo ne filij ſint imitatores cri-
minis paterni, vt in diſt. leg. *quisquis*, dicitur, inſit
etiam ibi ob crimen patris filius privatur ſuſcep-
tione bonorum patris, quia proprie auferuntur, quæ
ipſius patris ſunt, idque iuxta illa cauſa, vt pater
reus magis aſſigatur, vt recte notauit, Menochius
diſt. conſil. 99. numero 200. ubi etiam bene aduer-
tit, quod bona ab iſdem filiis acquirenda non au-
feruntur. Qui etiam numero 221. aduertit quod ex-
traneus, qui à delinquente non deſcendit, priva-
tione ſuorum propriorum bonorum, quæ ſuo labo-
re, & industria, vel à ſuis maioribus acquiſiuit, non
poſſet puniri ab homine, aut lege ob alterius cri-
men, cum nulla hoc in caſu adit iuſtitiz ratio puni-
endi ob alterius delictum, & eſſet ille timor imi-
tationis criminis delinquentis, qui conſideratur
tantummodo in filiis patris delinquentis, cum ſint
portiones quædam viſcerum patrum ſuorum, vt in
precedentibus, dictum eſt & in hoc caſu idem ſenti-
unt alij, quos ibidem idem Menochius reſert, vl-
tra alios ab eodem diſt. conſil. 99. numero 118. &
nonnullis ſequentiis, reſatos. Quod ſi ad extraneum
deuenirent à delinquente bona, quæ ab ipſo Prin-
cipe læſo habuit, in hoc caſu extraneum ob crimen
delinquentis poſſe illis bonis à Principe privari, cū
tunc Princeps ſolum recipiat, quod ſuum eſt, affir-
mat idem Menochius ibidem numero 224. vt eſt ca-
ſus, de quo in eodem conſil. 99. ſcripſit, ſcilicet
feudi ab Imperatore alicui conceſſi adiecta condi-
tione, quod ſuccedere in illo eius deſcendentes
ſuccederent, de primogenito in primogenitum, ſal-
uis ſemper iuribus imperij (& ſic ſemper ſervata
fidelitate à ſenſuario, cum enim vnus ex primoge-
nitis feudi poſſeſſor crimen rebellionis commiſiſſet,
& in ipſo rebellionis actu iſteſſatus remanſiſſet
oculis, nullis reſidis filiis, fed tantum ſtatre, ad
quem aliquo ſecundum erat peruenturum, Impera-
tor, declarato prius reo criminis læſæ Maiestatis
poſſeſſore feudi, in actu rebellionis interſecundo ſen-
dum vt ad ſe cauſa præſati criminis deuolutum, ex-
cluſo, ſeu privato ſtatre rebellis oculis, donauit
alteri, quod iſte facere poſſuiſſet Imperatorem, reſol-
uit d. conſ. 99. Menochius, cum nil in hoc caſu ab

aliquo abſoluſſe videatur, ſed ſuum tantum
recepiſſe quod fuerat datum cum illa conditione
fidelitatis.

Quandam reſpectu filiorum locum non habens pæne
diſt. leg. *quisquis*, & de authent.
Gazaros.

Præterea ex traditis diſt. cap. 7. noto ſequentia,
nempe, quod pæne diſt. leg. *quisquis* reſpectu fi-
liorum innocentium, ſecundum plures Doctores id
atteſtantes numero 448. reſatos, de conſuetudine
generalis orbis Chriſtiani non ſervati. Item non
habere locum, niſi in filiis offendentis Principem
non cognoscentem ſuperiorem iuxta Doctores eod.
cap. 7. numero 449. allegatos, item iuxta multos
numero 451. reſentiſſos, eas penas procedere in fi-
liis, ſolum cum pater eſt reus criminis læſæ Maie-
ſtatis, non vero, quando mater tale crimen commi-
ſit. Neque etiam quando pater tamquam reus læ-
ſæ Maiestatis condemnatur per ſolam ſententiam
contumacialem, non per legitimas, & veras proba-
tiones, ſecundum Doctores numero 451. allegatos.
Neque in nepotibus, ſed totum in filiis primi gra-
dus iuxta Doctores numero 454. reſatos. Neque in
filiis natis, aut conceptis ante commiſſum delictum
læſæ Maiestatis, iuxta plurimos Doctores num. 455.
reſatos. Neque in eiſdem filiis quoad legitimam,
quæ à patre viuenſe ante crimen fuit illis in certa
quantitate bonorum aſſignata, & quoad bona, quæ
mater inter viuos donauerit per tradita numero 456.
Neque eadem penas filiorum habere locum in
beneficiis Eccleſiaſticis, iuxta Doctores numero 457.
reſatos, & alios communiter. Neque patre delin-
quente ex gratia reſtituto, vt numero 458. notatur.
Neque in filiis adoptiuis rei criminis læſæ Maie-
ſtatis, vt n. 459. aduertitur.

Quoad penas quoque contra filios Orthodoxos²⁶⁶
hæreticorum, penam privationis hereditatis, &
legitimæ non habere locum in nepotibus, ſentunt
Doctores diſt. cap. 7. numero 476. reſati. Neque
etiam in filiis natis, aut conceptis ante commiſſum
crimen hæreſis, videtur communis ſententia Do-
ctorum, quorum plures allegantur numero 477.
Quod, & qua ratione filiis reorum criminis læſæ
Maiestatis, aut hæreſis, eorum bonis publicatis,
ſemper reſeruentur alimenta, & dotes latè explica-
tum, & probatum eſt eodem cap. 7. numero 430.
& nonnullis ſeqq. à n. 471. & 475.

Filius an propter crimen hæreſis patris priuetur nobilita-
tate, & qua.

Vltra prædicta, aduertendum, quod licet filius²⁶⁷
ob hæreſem patris, aut ob crimen læſæ Maiestatis
ab eodem patre commiſſum, priuetur nobilitate
habita à patre eidem patri per accidens ex privile-
gio, vel dignitate, ſeu officiali quo æquiuoca (vt
ſentunt Otholera in tractat. de nobilitate, Hylpan. in
4. parte princip. cap. 9. Menochius conſil. 805. nume-
ro 8. & Palchalis de Patria Poſteſtate part. 4. cap. 3.
numero 57.) non tamen amittit illam uolubilitatem,
quam ſibi ipſi quæſiuit, ita locis allegatis idem
Otholera, Menochius, Palchalis, & etiam Siman-
ca in comment. Catholic. inſtitut. cap. 29. numero 18.
& Menochius confirmat ſequentiis; ſcilicet,
quod delictum patris non nocet filiis in his, quæ
per patrem filius non acquiruntur, ſecundum Bar-
tolomæum in l. ſi conſtante numero 69. ff. ſolus. marian. &
Melchiorum Palacz de maiorat. queſt. 4. in 2. illat.

TRIT. 31

n. 3. item quia filius heretici succedit in bonis, quæ pater grauius fuit relictore posteris, iuxta Siman-
cham cap. 9. num. 94. Item quia filius heretici non
primatur emphiteus antiqua, concessa pro se, &
filiis, ac descendentiis, cum ad eum peruenire
dicatur non a patre, sed a maioribus iure sanguinis,
iuxta Henricum Boic. in cap. *vergens* de hereticis, &
Corbolum de iure emphiteus. tit. de causa priuata ob
mortem similem n. 26.

268 Sed neque nobilitatem sanguinis filios heretico-
rum ob patris crimen amittere, si ipsi Catholice
vivant, sentit Simanchas diff. cap. 29. num. 18. eo
quod id non reperiatur iure cauium, & præterea
quia huiusmodi nobilitas est stirpe, & antiquitate
generis promerita, non ex solo patre. Quamvis con-
trarium asserat Paschalis diff. cap. 5. numero 54. ex
eo, quod filij hereticorum pntentur omnibus ho-
noribus, & dignitatibus, & consequenter etiam
nobilitate, quæ honorem, & dignitatem asfert, &
etiam quia hereticorum filij dicuntur, seu reputan-
tur infames saltem infamia facti cap. *statutum* 2. de
hereticis in 6. vbi filij hereticorum non admittuntur
ad beneficia Ecclesiastica, nec ad publica officia,
ad quæ infames non recipiuntur l. 1. Cod. de dignita-
tibus lib. 12. quod & tradunt Contrarium diff. lib. 2.
var. citato cap. 8. numero 2. vers. præterea, Decianus in
tract. crim. tit. de hereticis cap. 45. numero 8. & Me-
nochius consil. 808. numero 45. Qui autem sunt in-
fames efficiuntur incapaces honoris, & nobilitatis
cap. *Infamibus* de reg. iur. in 6. & l. 2. Cod. de dignitatib.
lib. 12.

269 Quam tamen infamiam facti, quam crimen
heretis patris filius irrogat, bonis filij motibus, &
probata vita extinguit, & absolui probat textus in
cap. *nonquam* d. 16. sumptus ex D. Ioan. Chrysothomi,
homil. 4. super Mattheum, cuius verba sunt: Nun-
quam de vitio erubescamus parentum, sed illud vnum
queramus, & semper amplectamur virtutem videlicet.
Huiusmodi etiam alienigenam qui habeat matrem
etiam si fornicatione polluitur, vel quolibet huiusmodi
dedecore sordidatus, nihil tamen de eius, aut vilitate
fufcatur, aut crimine polluitur. Quod si fornicato-
rem ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior vita
commaculat, multo magis ex meretricis natus, & adul-
tera. si propria virtute decoratur, parentum suorum
non dedecoratur opprobriis, item non est omnino, nec
de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus ali-
quis, aut culpandus, nemo verè inde, aut obscurus,
aut clarus est; imò etiam, (vi consideramus aliquid
dicamus, aut expressum,) nescio quomodo ille magis
resplendet, qui natus est parentibus à virtutibus prorsus
alienis, quam ipse qui fuerit Dei virtute mirabilis.
Prædicta Sanctus Chrysothom. Ex quibus Turre-
cremat, in diff. cap. *nonquam* numero 3. format argu-
mentum à maiori ipsius D. Chrysothomi, quod si
per emendationem vite, & bonos mores ipsius de-
linquentis tollitur omnis macula, à fortiori cen-
setur abstergi à persona eius filij, Similiter Ioannes
de Garonibus in l. 1. num. 24. Cod. de secund. nuptiis,
dixit infamiam facti per penitentiam tolli, & ab-
stergi, & pariter Bonus de Curte in tract. de nobilit.
parte vltima, numero 36. & 37. notauit, quod etsi
nobilibus ob delictum amittitur nobilitatem, sicque effi-
ciuntur infames, nihilominus penitentia peccata casu
reassumit. Gloss. etiam in d. cap. *nonquam*, ex verbis
finalibus D. Chrysothomi. ibi: Nescio, &c. colligit,
quod ille, qui natus est ex parentibus prorsus alienis
à virtutibus, dum tamen ipse est bonus, melior
est, quam ille, qui natus est bonis parentibus, licet
etiam ipse sit bonus. Quia (vt notat Gloss. marginalis)

D. Ioan. Angel. Bonus de Patria Potestate.

magis admirabilis est, qui exemplar non habuit, &
bonus est, quam qui habuit, & bonus est arg. cap. in
scripturis, ibi, qui talem se exhibuit ante talia profus
exempla, diff. 96.

Sed & filium, qui odio, & causa paterni crimi-
nis, aliqua punitur poena, mortuo patre censeri li-
beratum, tradunt Bartolus in l. *Ticia Caco*, §. *vsurus*
de leg. 2. Tiraquellus in tractat. cessante causa cessat
effectus 1. parte, num. 191. Menochius consil. 1371.
numero 9. & alij relati à Tiraquello. Vnde filium ob
proditionem patris factam à patre, bannitum
perpetuo, intelligi ipso patre viuentis, & eo mortuo
dehinc esse bannitum, asserit n. 10. idem Menoch.
ex Iulio Scarlatino consil. 113. n. 18. quod Consilium
reperitur inter consilia crim. diuers. tom. 1.

Parentes aut gaudent nobilitate, & privilegiis
filiorum.

Hucusque explicatum est, quomodo, & quando
parentes profint, vel noceant filiis, cum ergo pa-
ter, & filius sint correlatiua, iuxta communem
Doctorem, vt tradunt Alcanius Clement. de Pare.
Peseff. cap. 6. effectus 1. num. 26. Menoch. consil. 1192.
Roland. consil. 39. num. 3. volum. 3. Cavallos comm. contr.
comm. quest. 665. num. 1. continent explicare, quomo-
do filius prosit patri; Et imprimis, an sicut nobilis
patris acquirat à patre descendit, & transfunditur in
eius filios, vt supra num. 233. §. 37. & seqq. ita etiam
Nobilitas acquirat per filium, ad patrem, & ascen-
dentes ascendat. Et vna sententia est affirmatiua,
ita Gloss. locis max. citandis, Lucas de Penna in l. *mu-
lieres* col. 1. Cod. de Dignitatibus lib. 12. & Boetius in
addit. in tract. de auto. mag. conf. num. 100. & 101. & pro
hac sententia adducuntur text. in l. in sacris scriptis 12.
in princ. Cod. de proximis sacrorum scripturarum lib. 12.
(vbi prin legia filiorum dicuntur competere paren-
tibus, & ibi Gloss. verbo *parentes*. Notat quod trans-
sit ad superiores privilegium filiorum) text. in l. *ole*,
§. *hac* autem privilegia, Cod. de Castrianiis, & Ministe-
riis lib. 2. ad hoc idem allegatus à Gloss. dicit ver-
bo *parentes* (vbi privilegia, de quibus ibi, transseunt
ad matrem) text. in l. *ole*, in princ. Cod. de privilegia
scholar. lib. 2. (vbi pariter privilegia, de quibus ibi,
transseunt ad matrem) text. in l. *moris*, §. *parentes*, ff. de
pauis, vbi sicut Decuriones in penis habent privi-
legia, de quibus d. l. ita etiam eorum parentes) &
text. in §. si autem, vers. si verò non capilatus, ant. de
Consulibus, vbi honor Consulis ad matrem extendi-
tur. Cum ergo ex prædictis textibus constet privi-
legia filiorum ascendere ad parentes, etiam nobilis
à filiis acquirat ad eosdem transit, quod & ex-
pressè habetur §. generaliter aut. constitutio qua digni-
tatibus, vbi dicitur patrem nobiliorem effici per no-
bilitatem filij, & sic Gloss. ibi verbo *Nobiliorem*, nota,
inquit, nobilitati patrem per filium. Ad idem fact
illud Ecclesiastici 3. *Deus enim honorauit Patrem in
filiis*; Præterea hæc sententia probatur ex natura
correlatiuorum, in quibus dispositum in vno, in
altero censetur dispositum l. fin. C. de in dicta viduit.
tollenda, & l. cum emptor, ff. de rescind. vendit. Cum
ergo pater, & filius sint correlatiua, sicut nobilitas
per parentes acquirat, descendit ad filios, ita & no-
bilitas à filiis acquirat ad parentes ascendit. Quem-
admodum, quia filius debetur legitima de bonis
ascendentum, eis defunctis aut. nouissima, Cod. de
iusticiis, testament. ita quoque ascendentes in bo-
nis filiorum, post illorum mortem, suam habent
legitimam d. ant. nouissima. Atque sicut filius à pa-
tre grauius relictore, seu fideicommissio, potest

N dett

detrahere duas quartas, legitimam scilicet iure naturæ debitam, & Trebellanicam, vt tradunt communiter Doctores, tam iure Civili, quam iure Canonico attentis, quos latissimè refert Michael Crassus de success. Trebellanicæ questione 4. numero 1. sic etiam pater a filio grauatus restituere, potest simpliciter eadem duas quartas legitimam, & Trebellanicam detrachere, vt tradiderunt pluri Doctores Iurispreriti, quos referunt Valquius de successuorum progressu lib. 3. §. 16. numero 36. & Crassus d. quest. 4. numero 4. vers. alius vero, & ambo dicunt esse communem. Et quamvis aliter sentiant idem Valquius, & alij, quos ipse ibidem Crassus dist. num. 4. initio, & Fragolus de regim. Christian. Republ. part. 1. lib. 3. dispositione 6. numero 205. vers. ad argumentum vero, referunt; Crassus tamen à præfata communis sententia ait non esse recedendum, eam reddens rationem, quod in similibus parentes similes sunt, & æquilibrium est parentes merentes liberorum morte per portionem bonorum releuari, sicut ergo honores, & nobilitas per parentes acquisita, ad filios descendunt, ita & honores, & nobilitas per filios acquisita ad parentes ascendunt, & iustificatur, regula illa in præcedentibus explicata, quod filius, & pater censentur vna, & eadem persona; Et hæc eam sententiam, propter sapientia dicta, satis probabilem putat Fragolus dist. dispositione sexta, numero 101.

471 Altera sententia negatiua tenet, nobilitatem, honores, ac privilegia filiorum ab illis quæsitæ regulariter non transire ad parentes, ita per textum ibi Gloss. in leg. 1. verbo *relatum*, ff. de Senatoribus, & ibidem Bartolus, alferentes expressè dignitates inferiorum non transire ad superiores, ita etiam Rolandus consil. 39. numero 10. volum. 3. Tiraquellus de nobilitate cap. 16. numero 1. vers. tu tamen, & nonnulli alij, quos refert Fragolus dist. disputat. 6. numero 204. qui & dicit hæc sententiam esse multo probabiliorē. Et probatur, tum quia quod dignitas de patre in filium descendat, constat ex iure l. filius, ff. de Senatoribus, & in aliis textibus in præcedentibus relatis; at vero quod de filio ad patrem ascendat, non reperitur iure tantum in aliquo textu, tum ex eo, quod nobilitas, & privilegia à filiis acquisita, sunt quid personale, seu persone inhærens, & consequenter non egrediuntur à filio ad parentes leg. quia tale, ff. solut. matrim. cum strictè sint accipienda, leg. filiusfamilias, ff. ad leg. falcidiam, Tiraquellus, & alij modo citati; Et licet pater, & filius sint correlatiua, non tamen in omnibus omnino conueniunt, nisi quando in vtroque reperitur eadem ratio. Pater enim potest valde testari duobus testibus, non tamen filius, vt tradunt Iason in auth. si qua mulier num. 33. Cod. de sacrosanct. Eccles. Sanchez lib. 7. summa. cap. 9. numero 20. & in aliis casibus à Fragolo relatis, præsertim quod filius à patre grauatus per fideicommissum, potest deducere duas quartas, legitimam nimirum, & Trebellanicam, pater verò sic à filio grauatus non potest duas quartas detrachere, Baldus in leg. si à milite §. finali ff. de testamento militari Iason in auth. nouissima numero 39. Cod. de iussu. testam. & in auth. si qua mulier. Cod. de sacrosanct. Eccles. Speculator. titulo de statu Monachorum §. unico numero 59. questione 53. Patritius in cap. in presentia numero 180. de probat. Rolandus consil. 39. numero 9. vol. 3. Molina de primogen. lib. 2. cap. 9. numero 64. & 65. Sanchez. dist. numero 20. & alij communiter à Fragolo dist. disp. 6. numero 205. relati. Ad textus autem pro priori sententia affirmatiua adductos,

Gloss. dist. verbo *relatum* respondet speciale esse in illis privilegiis, quæ ibi habentur, vt ad superiores ascendant, secus in aliis privilegiis filiorum, quæ à iure non reperiuntur specialiter extensa ad parentes.

Quibus tamen non obstantibus quoad nobilitatem (quidquid sit de aliis privilegiis à filiis acquisitis, an transeant ad parentes, vbi non reperitur specialiter in iure, aliquo textu iuris expressum) per filios acquisitam, quod etiam reddit nobiles, vel nobiliores parentes, iuxta elevationem filij ad excellentiorem statum per nobilitatem, & dignitatem per eundem filium acquisitam, videtur omnino asserendum. Id enim constat ex dist. §. generaliter auth. constitutio quæ dignitatibus, & tradit Gloss. ibidem dist. verbo *nobiliores*, ita etiam præter Doctores numero 271. allegatos, alij mox infra allegati, & ratio est, quia ratione dignitatis, & nobilitatis à filio, qui alioqui, & ex genere infimæ sortis erat, acquisitæ, non solum parentes, sed & cæteri consanguinei cohonestantur, & ad altiorē, & digniorem statum eleuantur, vt expressè tradunt Tiraquellus allegata questione 16. numero 3. & sequentibus, id latè probans; Nauarrus de redditibus questione 1. numero 66. Gamma decisio 112. Molina de iussu tom. 1. dispositione 146. vers. ad bium est, & Sanchez in consiliis moralibus lib. 2. c. 2. dub. 18. numero 8. & prius notant Seneca libro 3. vb. scribit, fuisse quam plurimos filios, qui ascendentes suos ex infimo ad summum exulcerunt, & ex infima plebe nullo vngquam tempore acquisitæ nobilitatis, & futuris temporibus dederunt; eluctatio autem ad altiorē, & altiorē, maior, vel minor respicienda, & consideranda iuxta communes modos assurgendi. Hinc Nauarrus, Molina, & Sanchez asserunt, Clericum ex infima sorte promotum ad Canonatum, aut Episcopatum, vel aliam Ecclesiasticam dignitatem, ex redditibus, seu fructibus bonorum Ecclesiasticorum, ad sui decentem, iuxta suum statum, sustentationem necessariis retentis, ex superfluis, & minime necessariis (qui iuxta ipsos, & Doctores communiter sunt in pios viros, præsertim pauperum sustentationem erogandi) posse suis parentibus, & aliis consanguineis pauperibus ad sustentationem, vel dotem donare, seu dare, non solum, vt viuere, vel nubere decenter possint iuxta statum, & conditionem ipsorum, quam habebant antequam ipse dignitatem Episcopatus, vel Canonatus obtinisset, (quod omnes concedunt,) sed etiam plus, & in ea quantitate maiori, vel minori, vt decenter viuere, & nubere possint iuxta altiorē, & digniorem statum, ad quem ex sua promotione ad dignitatem sunt eleuati. In hoc enim casu donatio consanguineis facta est opus elemosynæ, & pium, vt facta pauperibus, & indigentibus. Nam quidquid confertur iuxta statum persone totum pium est, & elemosynæ opus, cum absolute sit pauper, & indigens, qui iuxta statum suum præsentem indiget, scilicet non habet, unde viuat secundum gradum, & conditionem suam præsentem, vt latius explicam tom. 2. mor. var. tit. 12. numero 259. & 261. De quibus plura apud eundem Doctores. Iuxta quoque hic, & numero 271. tradita, Gamma dist. decisio 112. refert suum Senatam decidisse plebeium quendam patrem Episcopi ætate alieno grauatum ex privilegio dignitatis sui filij Episcopi non posse incarcerationi in carcere publico pro illo debito civilis, sed solum debere illi assignari domum propriam loco carceris.

Pars

Pater excusatur à tutela muneris propter filios in acie belli pro Republica amissos.

274 Quemadmodum etiam supra numero 255. notatum est, ob parentum merita filios sapè remunerari, ita quoque pater quandoque remuneratur propter merita filiorum, præsertim quando bello amissi sunt, vt in l. bello amissi cum ibi notatis per Bartolum numero 3. ff. de excusat. tutor. vbi canetur patrem à munere tutelæ excusari propter filios in acie belli amissos, & idem habetur in l. fin. ff. de vacatione, & excusatione munerum, & in insitum, titulu de excusat. tutor. in princip. vers. sed si in bello amissi, & ibidem ratio redditur, scilicet quod hi, qui pro Republica ceciderunt in perpetuum per gloriam viuere intelliguntur, & declaratur id locum habere, quando filij in acie amittuntur. Vnde si in acie, seu conficta ipso filij vulnerati statim non obierunt, sed postea in castris, seu domi ex vulnere mortui fuerint, excusationem à tutela non habere locum tradit Bartolus *ubi supra*, quem sequitur Oinotormus in dist. titulum insitum de excusat. tutor. in princip. vers. Quis sunt causa excusationis numero 7. Qui addit non obitare textum in leg. 1. §. ex incendio, ff. de intend. & rim. vbi habetur quod in bello dicatur amissum, quod propter causam belli amittitur. Neque illud, quod vulgo occidisse dicitur, qui mortis causam præbuit l. nihil interest, ff. ad l. Corneliam de Siccariis. Respondet enim cum Bartolo loco citato, hoc fauore pupillorum esse introductum, vt habeant plures tutores, sed de hoc videatur Ferdinandus Paëz in tractat. de excusat. parent. in primo requisito, numero 40. & sequent.

275 Alias prærogativas patri à iure concessas ex alijs de causis, quam ex illorum meritis propter filios, scilicet propter illorum protectionem, & eorumdem filiorum numerum, enumerat, & declarat Paschalis de viribus Patria Potestatis parte quarta, cap. quarto, vbi præcipue agit latè de privilegio immunitatis ab omnibus muneribus publicis, tam personalibus, quam realibus, & à collectis, etiam ab iis, quæ personæ pro rebus imponuntur, concessio patri propter numerum duodecim filiorum. Ad eundem recurrit lector, hic enim non est proprius, & opportunus locus de his prærogatiuis scribendi.

Licet patri impunè occidere iniustum filij aggressorem & contra.

276 Et prosequendo explicationem effectuum, qui sequuntur ex eo, quod pater, & filius habentur pro vno, & eadem persona; hinc specialiter sequitur, vt liceat patri impunè occidere aggressorem filij, & contra, cum moderamine inculpæ tutelæ, sicut licet occidere proprium inualorem pro propria sui ipsius defensione, vt tradunt Bartolus in l. vt vni numero 7. ff. de iustis, & iur. ibid. lazon. numero 28. & Decius numero 32. & Iurisperiti communiter Fatinacius in prax. crim. questione 125. numero 283. Paschalis de viribus Patria Potestatis parte tertia, cap. sexto, numero secundo, Clarus in prax. verbo homicidium numero 20. & alij à Farinacio, & Paschali relati, & ex Theologis Suarez de censuris disputatione 46. sessione 2. numero 2. Lessius de iustis lib. 2. cap. 9. numero 64. Fagundes in Decalog. lib. 5. cap. 4. numero 2. & alij communiter. Pater enim ex obligatione iustitiæ, seu naturalis pietatis, & officij

D. Ioan. Angel. Bossius, de Patria Potestate.

paterni tenetur defendere vitam filij, & similiter filius eadem obligatione pietatis filialis tenetur defendere vitam patris, (vt tradunt Suarez, Lessius locis allegatis, & Farinacius in fragment. crim. parte secunda, littera l. numero 488. & alij ab eodem Farinacio, & Suarez relati,) ac proinde, si non faciunt, peccant contra præceptum bonæ patris; Et prædicta communis procedit etiam in patre, & filio naturali, vt ratio modo adducta probat, & alios allegans Paschalis vbi supra numero 3. tradit, & adeo tenetur Paschalis patrem iniuste iniustum defendere, quod si non defendit, punitur tanquam parricida, vt per textum in l. vtrum ff. ad l. Pompeianam de parricidiis, tradunt ibidem Bartolus, Gomez. tom. 3. variar. cap. 3. numero 4. Paschalis dist. cap. 6. numero 4. & Menochius de arbit. cap. 355. numero 15. dicens id procedere, etiam si filius sit emancipatus, vel naturalis, cum debitum sanguinis patris sit in utroque, & hanc esse specialem, ac particularem obligationem filij erga patrem; notat Paschalis; cum alioqui regulariter eum, qui non obuiat delicto committendo, vel illud non detegit, nulla pena plekti debere sentiant plurimi allegati à Paschali dist. numero 4. & à Menochio dist. cap. 355. numero 7. vbi tamen addit sibi non displicere, & satis iuri, & æquitati consonam opinionem Conaruntie in Clementina 1. parte 2. §. secundo, numero 7. prope medium de homicidio, sententis inre Ciuium, & Canonico negligentiam illius, qui futuro delicto obuiare potuit, & non obliuit, esse aliqua pena arbitraria puniendum; & ad id Menochius adducit illud Marci Tullij officiorum primo, Qui non defendit, aut obliuit, si potest, iniuria, tam est in uitio, quam si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Et quidem quando quis est conscius criminis læsæ Maiestatis, seu conspirationis aliquorum contra Principem, eos (si potest illud crimen probare) detegere, & eorum crimen reuelare teneri; alioqui puniri tanquam reum criminis læsæ Maiestatis, constat ex l. quisquis §. id quod Cod. ad l. Iuliam Maiestatis, & post Bartol. & alios Iurisperitos tradunt Menoch. dist. casu 355. n. 9. & 10. & Paschalis d. c. 6. n. 6.

Pater occidens iniustum aggressorem filij, & filium occidens iniustum patris, an incurrat irregularitatem; Et an occidens iniustum iniustum pro defensionis aliorum committitur, & eorum, quorum vitam tenetur defendere ex iustitia, vel caritate, & pro conseruatione propriorum bonorum temporalium.

Vtrum autem pater iniustum aggressorem filij, & filius iniustum aggressorem patris occidens cum moderamine inculpæ tutelæ, alicui non potens vitam filij, vel patris defendere, immunis sit ab irregularitate, sicut pro defensione sui iusta quam alium occidens eam non incurrit, iuxta Clement. si furiosus de homicidio, & Doctores committere. Negant esse immunem, sentientes quemcumque occidentem alium non pro iusta sui defensione, sed pro iusta defensione aliorum, patris, filij, matris, fratris, affinis, propinqui, consanguinei, locij itineris, & cuiusque proximi, licet excusetur ab excommunicatione, si occisus sit Clericus cap. si vero de sent. excomm. non tamen excusari ab irregularitate. Negant inquam plurimi Iurisperiti, & Summi, quos latè referunt Conarto in d. Clement. si furiosus p. 5. c. 1. n. 5. Farin. dist. 1. n. 437. Paschal. d. c. 6. n. 34. Suarez dist. 3. & Sayr. lib. 6. Theauri cap. 17. n. 21. & ita sentit etiam loco citat. Paschalis, & sentit quoque n. 488. Farinacius. Quorum fundamentum est, quod in dist. Clementi.

si furiosus, eveniatur ab irregularitate, qui innoxiosum cum moderamine inculpate tutelæ occidit pro sui defensione, ac proinde locus est, cum quis occidit alium, qui patrem, aut filium, vel consanguineum, aut proximum extraneum occidere tenet, licet in tali casu sit iusta, & licita occisio facta cum moderamine inculpate tutelæ; Rationem autem diversitatis, cur occidens Clericum innoxiosum innoxium pro defensione vite patris, aut filij, & cuiusvis proximi etiam extranei, excommunicationem non incurrit, incurrit verò irregularitatem, Paschalis ex Romaldo in *l. et vim numero 373. & sequentibus. ff. de iustis & iuris*, eam esse dicit, quia irregularitas contrahitur etiam sine culpa, ut in Iudice aliquem ad mortem iuste condemnante, unde non est mirum, (inquis) si aliquem occidens pro defensione patris, vel filij, irregularis efficiatur, cum habeat iuris regulam contra se, in vaico tantum casu limitatam, quando propriam vitam defendit; aliquid verò occidens, aut Clericum percussens pro defensione patris, vel suorum in poenam excommunicationis, aut mortis non incurrit, quia in utraque requiritur dolus, vel Diabolica fursio *cap. si quis suadente Diabolo 17. quæst. 4.* & nemo potest corporaliter puniri sine dolo, atque addo cum patrem, vel suos defendens dolo caret, remque licitam faciat, poenam aliquam non meretur, & hæc sententia est communis recepta.

278

Nihilominus non incurrit irregularitatem eum, qui occidit iniustum aggressorem pro defensione patris, vel filij, & cuiusvis, quem ex obligatione iustitiæ, aut naturalis pietatis, (ut præter patrem, & filium, sunt mater, vxor, frater, Rex, Princeps, Dominus, Episcopus, & similes personæ, de quibus Fagundez *diff. lib. quinto, cap. quarto, numero duodecimo, & sequentibus*), aut ex charitate, (ut est quisvis proximus extraneus) sentiunt Covarruvias *allegat. numero quinto*, Garzias de beneficiis *parte septima, cap. vultedimo, numero quinquagesimo tertio in fine*, Augustinus Barbosa *Collect. ad diff. Clement. si furiosus numero decimo numero*, & plures alij Iurisperiti à Farinacio, vbi supra *numero 988.* Sayro, & Suarez *locis relatis, allegatis & ex Theologis idem Suarez, & Sayrus iisdem locis*, Amila de censuris *p. 7. disp. 5. sect. 2. dub. 5.* Fagundez in *Decalogum lib. 3. cap. 4. num. 1. & 2.* & plures alij à Farinacio, Suarez, Sayro, & Fagundez relati, sententia hæc quoad occidentem iniustum aggressorem pro defensione patris, vel filij, aut vxoris probatur, quia pater, & filius, vir, & vxor habentur, ut una persona, & ita occidens censetur se ipsum defendere. Secundo quoad quemcumque occidentem iniustum aggressorem pro defensione eorum, quos ex præcepto iustitiæ, vel obligatione pietatis, & iuris naturalis tenentur defendere, probatur, quia huiusmodi homicidium non solum est sine culpa, ut supponitur, sed etiam non est per se intentum, sed per accidens sequitur ex defensione per se intentam, neque quoque est omnino voluntarium, cum ad illud occidentem cogat obligatio iustitiæ, vel iuris naturalis, vel charitatis; quia obligatio seculæ, quantum est, ex se ipse occidens nullo modo ad talem actum denotat. Non videtur autem verisimile, aut credibile, quod quis ex obligatione iustitiæ, vel iuris naturalis, aut præcepto charitatis coactus pro defensione alterius, illius iniustum innoxiosum occidens poenam, aut damnum patiar; & dato etiam, quod præceptum charitatis non obligaret ad de-

fensionem vite proximi iniuste iniusti, cum occisione innoxiosum, quamvis sine incommodo defensionis fieri posset, ut voluit Suarez *diff. sect. tertia, numero secundo* &c. (quamvis contrarium teneant loci allegati, Sayrus, & Fagundez, quia ex præcepto charitatis tenemur vitam spirituales, & temporalem proximi diligere, sicut nosmet ipsos iuxta Theologos, & Sanctissimas, quorum plurimos recenset Fagundez *diff. cap. quarto, numero primo, & undecimo*), tamen defensio proximi in tali casu cum moderamine inculpate tutelæ, est licita, ut omnes sentiunt, & etiam idem Suarez *diff. sect. tertia, numero quinto*, & ita ob eandem defensionem cum occisione iniusti innoxiosum non incurritur irregularitas, cum homicidium sit sine culpa, & etiam non sit voluntarium & spontaneum, ac per se intentum, sed quod directè intenditur, sit defensio, quæ quodammodo etiam per vim extorquetur ab iniusto aggressore. Confirmatur hæc eadem sententia, quia homicidium priuatum sine culpa, & sine voluntate factum, scilicet minime voluntarium, & directè, ac per se intentum, non inducit irregularitatem, ut ex *cap. hi qui arbores, & duobus sequent. distinctione 50. & ex cap. quia te audis. diffinit. probat Fagundez diff. disput. 46. sect. 2. numero 12.* Præterea confirmatur ex eo, quod interficiens Clericum ob iustam defensionem suorum, & etiam proximi extranei non incurrit excommunicationem iuxta allegatum *cap. si vero de sentent. excommuni. & Doctores communiter*, quia enim deest culpa, & voluntas occidendi, non est spontanea, & omnino voluntaria, quia non intenditur occisio, sed defensio.

479

Prædictis autem non obstat, quod *diff. Clementina si furiosus*, loquitur de occidente iniustum aggressorem pro defensione sui ipsius, & sic secus, si pro defensione alterius; nam hoc est argumentum à contrario sensu, quod in materia penali præsertim irregularitatis, est insufficiens, ut Suarez *diff. disputatione 46. sectione 2. numero 1. & sectione 3. numero 5.* & præterea cum in eadem Clementina expressè non excludantur alij casus iustæ defensionis suorum, & proximi cum occisione iniusti aggressoris, rectè ad illos extenditur, eoque comprehendit ob identitatem, seu similitudinem rationis, quæ est moralis necessitas occidendi aggressorem, propter iustam defensionem, ob quam necessitatem moralem, homicidium non censetur voluntarium ad incurrendam irregularitatem. Hæc enim ratio æquè militat, in homicidio, quod fit propter iustam defensionem propriæ vite, atque in eo, quod fit ob iustam defensionem vite suorum, & proximi, & etiam propter iustam defensionem propriorum bonorum temporalium magni momenti, (ob quam quoque hecum esse interficere tentantem illa per vim ardet, & absque incursu irregularitatis est communior, & recepta sententia Doctorum, ut notat Suarez *diff. disput. 46. sectione secunda, numero primo*, & latè aliis relatis probat Fagundez *allegato libro quinto, in Decalogum cap. tertio, num. decimo quinto, & decimo sexto*) solumque est differentia secundum magis, & minus, quatenus propensio, & ius ad tuendam propriam vitam maiora sunt, quam ad tuendam vitam suorum, & proximi extranei, & ad conservandas res externas proprias. Adest quoque alia sufficiens similitudinis ratio, scilicet quia, sicut ex præcepto charitatis tenemur diligere nos, ita tenemur diligere proximum, sicut nos ipsos, & pliusquam temporalia bona.

Non